www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.ir

العلامة الفقيه

السيد جعفر مرتضى العاملي

الصحيح

من سيرة الإمام علي عليه السلام

(المرتضى من سيرة المرتضى)

٢

المركز الإسلامي للدراسات

بسم الله الرحمن الرحیم

الصحیح من سیره‌الامام علی علیه‌السلام

نویسنده:

سید جعفرمرتضی حسینی عاملی

ناشر چاپی:

المرکز الاسلامی للدراسات

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵

الصحیح من سیره الإمام علی علیه السلام المجلد ۲ ----- ۱۳

اشاره ----- ۱۳

اشاره ----- ۱۴

تکمله الباب الثانی ----- ۱۸

الفصل الثانی ----- ۱۸

اشاره ----- ۱۸

و أنذر عشیرتک الأقربین ----- ۲۰

تعصب یؤدی لاختزال النص ----- ۲۳

جری الخلف علی خطی السلف ----- ۲۴

سند حدیث الإنذار ----- ۲۴

بنو عبد المطلب أقل من أربعین ----- ۲۸

یأکل الجذعه و یشرب الفرق ----- ۲۹

إجابه علی علیه السّلام لا تجعله ولیا ----- ۳۱

أین حمزه و جعفر؟! ----- ۳۳

خلیفتی فی أهلی ----- ۳۸

العشیره أولا ----- ۴۱

علی علیه السّلام فی یوم الإنذار ----- ۴۳

سؤال یحتاج إلی جواب ----- ۴۵

سؤال آخر و جوابه ----- ۴۵

ماذا قال النبی صلّی اللّه علیه و آله یوم الإنذار؟! ----- ۴۶

من أهلی ----- ۴۷

التبشیر و الإنذار ----- ۴۸

أخی و وصیی ----- ۴۹

لا بد من إمام ---------- ۵۰
الفصل الثالث ---------- ۵۴
اشاره ---------- ۵۴
علی علیه التلام یقرأ و یکتب ---------- ۵۶
الخمس فی مکه لعلی علیه التلام ---------- ۵۷
القضم..علی علیه التلام ---------- ۵۹
لماذا سمی بالقضم؟! ---------- ۶۱
النبی صلّی اللّه علیه و آله یشکو لعلی علیه التلام لا إلی أبی طالب ---------- ۶۲
خذنی معک ---------- ۶۳
أبو ذر فی ضیافه علی علیه التلام ---------- ۶۴
علی علیه التلام یتوسط لزید بن حارثه ---------- ۶۹
تحطیم الأصنام قبل الهجره ---------- ۷۲
لماذا التعرض لأصنامهم سرا؟! ---------- ۷۴
لم یقم بعدها فی الکعبه صنم ---------- ۷۵
علی علیه التلام فی حدیث المعراج ---------- ۷۶
علی علیه التلام الصدیق الأکبر ---------- ۸۰
الفاروق علی علیه التلام أیضا ---------- ۸۲
الفصل الرابع ---------- ۸۴
اشاره ---------- ۸۴
علی علیه التلام فی شعب أبی طالب ---------- ۸۶
مقارنه حدیث الشعب بلیله الغار ---------- ۹۰
فضیله لعلی علیه التلام تستلب منه ---------- ۹۱
حمیه الدین هی الأقوی ---------- ۹۵
الفصل الخامس ---------- ۹۹
اشاره ---------- ۹۹
علی علیه التلام فی وفاه أبیه ---------- ۱۰۱

لماذا لم يأمر النبى صلّى اللّه عليه و آله بالصلاه عليه؟! ---- ۱۰۲
على عليه السّلام و الإستغفار لأبى طالب عليه السّلام ---- ۱۰۳
و فى جميع الأحوال نقول ---- ۱۰۵
أبو طالب عليه السّلام الشيخ المهتدى ---- ۱۰۶
رثاء على عليه السّلام لأبى طالب ---- ۱۰۹
فى شعر أبى طالب علم كثير ---- ۱۱۵
نقش خاتم أبى طالب ---- ۱۱۸
تضحيات على عليه السّلام تضحيات أبى طالب ---- ۱۲۰
نور أبى طالب عليه السّلام ---- ۱۲۲
من ينشدنا شعر أبى طالب ---- ۱۲۵
على عليه السّلام و آيه النهى عن الإستغفار للمشركين ---- ۱۲۷
الصلاه على أبى طالب ---- ۱۲۹
وفاء على عليه السّلام و دفاعه عن أبى طالب ---- ۱۳۰
الفصل السادس ---- ۱۳۷
اشاره ---- ۱۳۷
وفاه شيخ الأبطح ---- ۱۳۹
النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى الطائف ---- ۱۳۹
النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى بنى عامر ---- ۱۴۱
النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى بنى شيبان ---- ۱۴۱
وجود على عليه السّلام هو الأرجح ---- ۱۴۱
لماذا على عليه السّلام؟! ---- ۱۴۳
على عليه السّلام فى بيعه العقبه ---- ۱۴۵
المؤاخاه الأولى فى مكه ---- ۱۴۷
الفصل السابع ---- ۱۴۹
اشاره ---- ۱۴۹
حديث الهجره ---- ۱۵۱

أمر رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله ---- ۱۵۷
و بالعوده إلى حديث الغار نقول ---- ۱۵۸
تغش ببردى الحضرمى ---- ۱۵۹
كيفيه خروج النبى صلّى اللّه عليه و آله ---- ۱۵۹
و نجيب ---- ۱۶۰
كيف وصل أبو بكر إلى على عليه السّلام؟! ---- ۱۶۰
من أجل ذلک نقول ---- ۱۶۲
تضور على عليه السّلام ---- ۱۶۲
لم يكن مع على عليه السّلام سلاح ---- ۱۶۳
المبيت،و الخلافه ---- ۱۶۴
قريش و على عليه السّلام ---- ۱۶۵
على و إسماعيل عليهما السّلام ---- ۱۶۷
فرح على عليه السّلام و حزن أبى بكر ---- ۱۶۷
آيه الشراء نزلت فى على عليه السّلام ---- ۱۶۸
كذبه مفضوحه ---- ۱۷۲
ابن تيميه ماذا يقول؟! ---- ۱۷۳
قصه صهيب لا تصح ---- ۱۸۰
على عليه السّلام يتعاهد النبى صلّى اللّه عليه و آله فى الغار ---- ۱۸۱
شراء الرواحل ---- ۱۸۴
وصيه النبى صلّى اللّه عليه و آله بفاطمه عليهما السّلام ---- ۱۸۵
أداء الأمانات ---- ۱۸۶
يكيدون النبى صلّى اللّه عليه و آله و عليا عليه السّلام ---- ۱۸۷
سياسه المداراه ---- ۱۸۹
ينصحه أولا ---- ۱۹۰
اليقين بالنتائج ---- ۱۹۰
السؤال هو المشكله ---- ۱۹۱

اصفر لونک ---- ۱۹۱
سیف حنظله ---- ۱۹۲
أین عبدک مهلع ---- ۱۹۲
السیاسه الحکیمه ---- ۱۹۳
الفصل الثامن ---- ۱۹۵
اشاره ---- ۱۹۵
هجره أمیر المؤمنین علیه السّلام ---- ۱۹۷
البنات ربائب مره أخری ---- ۲۰۱
ابن أمی،و أخی ---- ۲۰۱
النبی صلّی اللّه علیه و آله لا یدخل المدینه وحده ---- ۲۰۲
أبو بکر یغضب و یشمئز ---- ۲۰۳
لا مبرر للإصرار ---- ۲۰۶
لماذا الغضب و الإشمئزاز؟! ---- ۲۰۷
أبو بکر فی بناء مسجد قباء ---- ۲۰۸
إنها مأموره ---- ۲۰۹
الرفق بالضعائف ---- ۲۰۹
إنه علی علیه السّلام..و لیس عمر!! ---- ۲۱۱
و لکننا نری ---- ۲۱۲
آلیت لا أعبد غیر الواحد ---- ۲۱۶
علی علیه السّلام أول الأمه هجره ---- ۲۱۷
الباب الثالث من الهجره..إلی أحد.. ---- ۲۲۳
اشاره ---- ۲۲۳
الفصل الأول: ---- ۲۲۵
اشاره ---- ۲۲۵
لا یستوی من یعمر المساجد ---- ۲۲۷
متی کان بناء المسجد؟! ---- ۲۲۹

ما قاله علی علیه السّلام لیس تعدیا ---- ۲۳۱
عثمان نظیف متنظف ---- ۲۳۲
علی علیه السّلام فی المؤاخاه ---- ۲۳۶
تواتر حدیث المؤاخاه ---- ۲۳۹
مع المنکرین لمؤاخاه النبی صلّی اللّه علیه و آله لعلی علیه السّلام ---- ۲۴۰
خله أبی بکر ---- ۲۴۲
عبد اللّه و أخو رسوله ---- ۲۴۵
أخی..و وارثی ---- ۲۴۶
المؤاخاه بین کل و نظیره ---- ۲۴۸
عثمان لیس أخا للنبی صلّی اللّه علیه و آله ---- ۲۴۸
تأخیر المؤاخاه مع علی علیه السّلام ---- ۲۵۰
لا یقولها بعدی إلا کذاب ---- ۲۵۱
بنت حمزه عند من؟! ---- ۲۵۳
الفصل الثانی: ---- ۲۵۵
اشاره ---- ۲۵۵
تکنیه علی علیه السّلام بأبی تراب ---- ۲۵۷
لا بد من التحفظ ---- ۲۶۰
إذا غاضب فاطمه علیها السّلام وضع التراب علی رأسه ---- ۲۶۰
الشیخ الصدوق رحمه اللّه و روایه المغاضبه ---- ۲۶۸
سبب تکنیه علی علیه السّلام بأبی تراب ---- ۲۷۰
لماذا الوضع و الإختلاق؟! ---- ۲۷۲
قیمه هذه الکنیه ---- ۲۷۴
الرایه الترابیه:علم و سخاء ---- ۲۷۵
أترابیه و عصبیه؟! ---- ۲۷۷
الفصل الثالث ---- ۲۸۰
اشاره ---- ۲۸۰

حرب بدر ---- ۲۸۲
رایه رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله مع علی علیه السّلام ---- ۲۸۲
النبی صلّی اللّه علیه و آله لا یبدأ القتال ---- ۲۸۵
و ما رمیت إذ رمیت ---- ۲۸۶
عائشه تتشبه برسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله ---- ۲۸۷
آیتان لم یعتبر الناس بهما ---- ۲۸۸
عائشه:فعل علی علیه السّلام کفعل النبی صلّی اللّه علیه و آله ---- ۲۹۰
کنا نتقی المشرکین برسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله ---- ۲۹۱
المبارزه ---- ۲۹۳
علی علیه السّلام قاتل الفرسان الثلاثه ---- ۲۹۴
منطق أهل الشرک ---- ۲۹۷
عبیده بن الحارث و أبو طالب ---- ۳۰۰
غضب النبی صلّی اللّه علیه و آله لأبی طالب ---- ۳۰۲
بدء النبی صلّی اللّه علیه و آله بأهل بیته علیهم السّلام ---- ۳۰۲
سخریه شیبه ---- ۳۰۴
الحق الذی جعله اللّه للمسلمین ---- ۳۰۵
عبیده..و أدب الخطاب مع النبی صلّی اللّه علیه و آله ---- ۳۰۷
تحریض عمر علی علی علیه السّلام لقتله العاص ---- ۳۰۸
علی علیه السّلام و طعیمه بن عدی ---- ۳۱۰
درع علی فی حروبه ---- ۳۱۳
صدقوا ما عاهدوا اللّه علیه ---- ۳۱۴
الملائکه فی صوره علی علیه السّلام،لماذا؟! ---- ۳۱۷
علی علیه السّلام یتعاهد النبی صلّی اللّه علیه و آله فی بدر ---- ۳۲۰
الفصل الرابع ---- ۳۲۳
اشاره ---- ۳۲۳
قتلی المشرکین فی بدر ---- ۳۲۵

روایه مکذوبه ----- ۳۳۱
ما هو الصحیح إذا؟! ----- ۳۳۴
آثار بدر علی أهل البیت و علی علیهم السّلام ----- ۳۳۵
مهجع أم حمزه سید الشهداء؟! ----- ۳۳۹
قتل أسیرین ----- ۳۴۲
الذی جرّأ علیا علیه السّلام علی الدماء ----- ۳۴۵
قاتل عقبه علی علیه السّلام لا سواه ----- ۳۴۶
سهم طلحه و سهم علی علیه السّلام من غنائم بدر ----- ۳۴۹
سهم الحاضر و الغائب ----- ۳۵۴
النبی صلّی اللّه علیه و آله یمرض علیا علیه السّلام ----- ۳۵۶
علی علیه السّلام:أبو بکر أشجع الناس ----- ۳۵۸
الفهارس ----- ۳۶۷
اشاره ----- ۳۶۷
۱-الفهرس الإجمالی ----- ۳۶۹
۲-الفهرس التفصیلی ----- ۳۷۱
درباره مرکز ----- ۳۸۱

الصحیح من سیره الإمام علی علیه السلام المجلد ۲

اشاره

سرشناسه : عاملی، جعفر مرتضی، - ۱۹۴۴م.

Amili, Jafar Murtada

عنوان و نام پدیدآور : الصحیح من سیره الامام علی علیه السلام: (المرتضی من سیره المرتضی)/ جعفرمرتضی العاملی؛ [تهیه کننده] مرکز نشر و ترجمه مولفات العلامه المحقق ایه الله السید جعفرمرتضی العاملی.

مشخصات نشر : قم: ولاء منتظر (عج)، ۱۴۳۰ ق.= ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۲۰ج.

شابک : ۱۱۰۰۰۰۰ ریال: دوره ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۷۲۴-۵-۳ : ؛ ج.۱ ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۷۲۴-۶-۰ : ؛ ج.۲ ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۷۲۴-۷-۷ : ؛ ج.۳ ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۷۲۴-۸-۴ : ؛ ج.۴ ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۷۲۴-۹-۱ : ؛ ج.۵ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۰-۶ : ؛ ج.۶ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۱-۳ : ؛ ج.۷ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۲-۰ : ؛ ج.۸ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۳-۷ : ؛ ج.۹ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۴-۴ : ؛ ج.۱۰ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۵-۱ : ؛ ج.۱۱ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۶-۸ : ؛ ج.۱۲ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۷-۵ : ؛ ج.۱۳ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۸-۲ : ؛ ج.۱۴ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۰۹-۹ : ؛ ج.۱۵ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۱۰-۵ : ؛ ج.۱۶ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۱۱-۲ : ؛ ج.۱۷ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۱۲-۹ : ؛ ج.۱۸ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۱۳-۶ : ؛ ج.۱۹ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۱۴-۳ : ؛ ج.۲۰ ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۵۱-۱۵-۰ :

یادداشت : عربی.

یادداشت : کتاب حاضر با حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منتشر شده است.

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.

شناسه افزوده : مرکز نشر و ترجمه آثار علامه سید جعفر مرتضی عاملی

رده بندی کنگره : BP۳۷/۳۵/ع۱۷۵ص۳ ۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۱

شماره کتابشناسی ملی : ۱۸۰۳۳۵۴

اشاره

تکمله الباب الثانی

الفصل الثانی

اشاره

و أنذر عشیرتک الأقربین

ص: ۵

و أنذر عشيرتک الأقربين

قال الطبرى ما ملخصه:إنه لما نزل قوله تعالى: وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَکَ الْأَقْرَبِينَ (۱)دعا عليا«عليه السلام»؛فأمره أن يصنع طعاما،و يدعو له بنى عبد المطلب ليكلمهم،و يبلغهم ما أمر به.

فصنع على«عليه السلام»صاعا من طعام،و جعل عليه رجل شاه، و ملأ عسا من لبن،ثم دعاهم،و هم يومئذ أربعون رجلا،يزيدون رجلا، أو ينقصونه،فيهم أعمام النبى«صلى اللّه عليه و آله»:أبو طالب،و حمزه و العباس،و أبو لهب؛فأكلوا.

قال على«عليه السلام»:فأكل القوم،حتى ما لهم بشىء من حاجه،و ما أرى إلا موضع أيديهم،و أيم اللّه الذى نفس على بيده،إن كان الرجل الواحد منهم ليأكل ما قدمت لجميعهم.

ثم قال:إسق القوم؛فجئتهم بذلک العس؛فشربوا منه حتى رووا منه جميعا،و أيم اللّه،إن كان الرجل الواحد منهم ليشرب مثله.

فلما أراد رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»أن يكلمهم بدره أبو لهب فقال:

۱- ۱) الآيه ۲۱۴ من سوره الشعراء.

لقدما سحركم صاحبكم،فتفرق القوم،و لم يكلمهم الرسول«صلى اللّه عليه و آله».

فأمر«صلى اللّه عليه و آله»عليا«عليه السلام»فى اليوم الثانى:أن يفعل كما فعل آنفا،و بعد أن أكلوا و شربوا قال لهم رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:يا بنى عبد المطلب،إنى و اللّه ما أعلم شابا فى العرب جاء قومه بأفضل مما قد جئتكم به،إنى قد جئتكم بخير الدنيا و الآخره.

و قد أمرنى اللّه تعالى أن أدعوكم إليه؛فأيكم يؤازرنى على هذا الأمر على أن يكون أخى،و وصى،و خليفتى فيكم؟!

قال:فأحجم القوم عنها جميعا،و قال على:أنا يا نبى اللّه أكون وزيرك عليه،فأخذ برقبتى.

ثم قال:إن هذا أخى،و وصى،و خليفتى فيكم؛فاسمعوا له و أطيعوا.

قال:فقام القوم يضحكون،و يقولون لأبى طالب:قد أمرك أن تسمع لابنك و تطيع.

و فى بعض نصوص الروايه:أنه لما قام على«عليه السلام»فأجاب، أجلسه النبى«صلى اللّه عليه و آله».

ثم أعاد الكلام،فأجابه على،فأجلسه،ثم أعاد عليهم،فلم يجيبوا، و أجاب على«عليه السلام»،فقال له«صلى اللّه عليه و آله»ذلك.

و حسب نص الإسكافى:أنه«صلى اللّه عليه و آله»قال:هذا أخى، و وصيى،و خليفتى من بعدى.

و أنهم قالوا لأبی طالب:أطع ابنک،فقد أمره علیک (۱).

ص:۹

۱- ۱) راجع هذه القضیه فی:تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۶۳ و مختصر تاریخ أبی الفداء (ط دار الفکر-بیروت)ج ۲ ص ۱۴ و شواهد التنزیل ج ۱ ص ۳۷۲ و ۴۲۱ و (بتحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۵۴۲ و کنز العمال(الطبعه الثانیه)ج ۱۵ ص ۱۶ و ۱۱۷ و ۱۱۳ و ۱۳۰ عن ابن إسحاق،و ابن جریر و صححه،و أحمد،و ابن أبی حاتم،و ابن مردویه،و أبی نعیم،و البیهقی معا فی الدلائل،و تاریخ ابن عساکر، و ترجمه الإمام علی(بتحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۸۷ و ۸۸ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۴۴ عن الإسکافی،و حیاه محمد لهیکل(الطبعه الأولی) ص ۲۸۶.و مسند أحمد ج ۱ ص ۱۵۹ و کفایه الطالب ص ۲۰۵ عن الثعلبی، و منهاج السنه ج ۴ ص ۸۰ عن البغوی،و ابن أبی حاتم،و الواحدی،و الثعلبی، و ابن جریر،و فرائد السمطین(بتحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۸۶ و إثبات الوصیه للمسعودی ص ۱۱۵ و ۱۱۶ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۱ ص ۴۶۰ و ۴۵۹. و الغدیر ج ۲ ص ۲۷۸-۲۸۴ عن بعض من ذکرنا،و عن:أنباء نجباء الأبناء ص ۴۶ و ۴۷ و شرح الشفاء للخفاجی ج ۳ ص ۳۷.و راجع أیضا:تفسیر الخازن ص ۳۹۰ و کتاب سلیم بن قیس،و خصائص النسائی ص ۸۶ الحدیث ۶۳، و بحار الأنوار ج ۳۸ و الدر المنثور ج ۵ ص ۹۷ عن مصادر کنز العمال،لکنه حرّف فیه،و مجمع الزوائد ج ۸ ص ۳۰۲ عن عدد من الحفاظ و أسقط بعضه أیضا،و ینابیع الموده ص ۱۰۵ و غایه المرام ص ۳۲۰ و ابن بطریق فی العمده، و تفسیر الثعالبی،و تفسیر الطبری ج ۱۹ ص ۷۵ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۴۰-

تعصب يؤدى لاختزال النص

و قد ذكر الطبرى هذا الحديث فى تاريخه على النحو المتقدم..لكنه اختزل النص فى تفسيره جامع البيان:فإنه بعد أن ذكره حرفيا متنا و سندا غيّر فيه عباره واحده فقال:«فأيكم يؤازرنى على هذا الأمر على أن يكون أخى،و كذا..و كذا..».

إلى أن قال:«ثم قال:إن هذا أخى،و كذا و كذا».

فاستبدل كلمه:«و وصيى و خليفتى فيكم»بكلمه:«و كذا..و كذا» (۱).

كما أن ابن كثير الذى ينقل عاده نصوص الطبرى من تاريخه و عدل فى خصوص هذا المورد إلى تفسير الطبرى،و أخذ هذا النص منه،و اكتفى بكلمه كذا..و كذا..عن النص الحقيقى الصادر عن رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،فراجع (۲).

۱)

-و تفسير القرآن العظيم ج ۳ ص ۳۵۰ و ۳۵۱ و مناقب أهل البيت«عليهم السلام»للشيروانى ص ۱۰۷ و التفسير الصافى ج ۴ ص ۵۳ و العثمانيه للجاحظ ص ۳۰۳ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۱۴ ص ۴۲۷ و ج ۳۰ ص ۸۰.

۱- ۱) جامع البيان ج ۱۹ ص ۷۵ و راجع:الغدير ج ۱ ص ۲۰۶ و ج ۲ ص ۲۸۷ و المناشده و الإحتجاج بحديث الغدير ص ۸۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات) ج ۴ ص ۶۶ و ۳۸۳ و ج ۲۰ ص ۱۲۲.

۲- ۲) تفسير القرآن العظيم ج ۳ ص ۳۵۱ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۴۰ و(ط دار إحياء التراث العربى)ج ۳ ص ۵۳ و السيره النبويه لابن كثير ج ۱ ص ۴۵۹.

جری الخلف علی خطی السلف

و قد جری الخلف علی خطی السلف،و لکن بصوره أبشع و أشنع،فإن محمد حسین هیکل ذکر هذا الحدیث أیضا فی کتابه حیاه محمد(الطبعه الأولی)ص ۱۰۴ وفق نص الطبری فی تاریخه.

لکنه فی الطبعه الثانیه لکتابه هذا نفسه،المطبوع سنه ۱۳۵۴ ه.ذکر هذا الحدیث عینه فی ص ۱۳۹،إلا أنه حذف کلمه:«و خلیفتی فیکم» و اقتصر علی قوله:«و یکون أخی و وصیی».و ذلک لقاء خمس مئه جنیه مصری،أو لقاء شراء ألف نسخه من کتابه (۱)کما قیل.

سند حدیث الإنذار

و قد جری ابن تیمیه علی عادته فی إنکار فضائل أمیر المؤمنین«علیه السلام»،فزعم أن فی سند روایه الطبری أبا مریم الکوفی،و هو مجمع علی ترکه.و قال أحمد:لیس بثقه.و اتهمه ابن المدینی بوضع الحدیث (۲).

و نقول:

إن هذا الکلام مردود:

۱- ۱) راجع:فلسفه التوحید و الولایه للشیخ محمد جواد مغنیه ص ۱۷۹ و ۱۳۲ و سیره المصطفی ص ۱۳۱ و ۱۳۰.

۲- ۲) منهاج السنه ج ۴ ص ۸۱ و ۸۲ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۲۳۱ و ۳۶۲ و السیره الحلبیه ج ۱ ص ۴۶۱.

ألف:بالنسبه لأبی مریم نقول:

أولا:إن من یراجع کتب الجرح و التعدیل عند أهل السنه یری أن أحدا من رجال الأسانید الذی یروی عنهم البخاری و مسلم،و غیرهما من أصحاب الصحاح و المسانید-لم یسلم من الجرح و القدح،باستثناء الشاذ النادر الذی قد لا یصل إلی واحد بالمئه..

فلو أخذنا بقاعده ابن تیمیه،و هی ترک روایه کل من ورد فیه قدح لم تسلم لنا روایه واحده من ذلک،سوی المتواترات.و هی قلیله جدا،لا تؤسس لفقه،و لا لدین..فکیف إذا کنا نری ابن تیمیه یطعن حتی فی المتواترات نفسها..

ثانیا:بالنسبه لأبی مریم نقول:

قال ابن عدی:سمعت ابن عقده یثنی علی أبی مریم و یطریه،و تجاوز الحد فی مدحه (۱).

و قال عنه الذهبی:کان ذا اعتناء بالعلم و بالرجال (۲).

ثالثا:قد صرحوا بسبب تضعیفهم لأبی مریم،و هو کونه شیعیا.و هی تهمه لا تضر،فقد روی أصحاب الصحاح و لا سیما البخاری و مسلم عن عشرات الشیعه،و قد أورد فی المراجعات قائمه طویله بأسماء عدد منهم،

۱- ۱) لسان المیزان ج ۴ ص ۴۲ و ۴۳ و الغدیر ج ۲ ص ۲۸۰ و الغارات للثقفی ج ۲ ص ۶۷۳ و الکامل لابن عدی ج ۵ ص ۳۲۷ و تعجیل المنفعه ص ۲۶۳

۲- ۲) میزان الإعتدال ج ۲ ص ۶۳۱ و ۶۴۰ و لسان المیزان ج ۴ ص ۴۲.

فراجع (۱).

رابعا:قد صحح حديث إنذار العشيره المتقى الهندى (۲)،و الإسكافى المعتزلى (۳)،و الخفاجى فى شرح الشفاء (۴).

و رواه أحمد بسند جميع رجاله من رجال الصحاح بلا كلام،و هم:

شريك،و الأعمش،و المنهال،و عباد،و على«عليه السلام» (۵).

خامسا:لو سلمنا أن ثمه جرحا فى بعض رجال سند بعينه فنقول:

إن طرق هذا الحديث مستفيضه،يقوى بعضها بعضا..

ب:بالنسبه للطعن فى روايه ابن أبى حاتم باشتمال سندها على عبد اللّه بن عبد القدوس،الذى ضعفه الدار قطنى (۶).

۱- ۱) راجع:المراجعات(ط سنه ۱۴۲۶ ه)من ص ۱۳۷ حتى ص ۲۳۳.

۲- ۲) كنز العمال(ط الهند)ج ۱۵ ص ۱۱۳.

۳- ۳) شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۳ ص ۲۴۴ و مناقب أهل البيت«عليهم السلام» للشيروانى ص ۱۰۷ و العثمانيه للجاحظ ص ۳۰۳ و نظره فى كتاب البدايه و النهايه ص ۷۰.

۴- ۴) راجع:الغدير ج ۲ ص ۲۸۰.

۵- ۵) مسند أحمد ج ۱ ص ۱۱۱ و تفسير القرآن العظيم ج ۳ ص ۳۶۳ و راجع:الغدير ج ۲ ص ۲۸۰.

۶- ۶) ميزان الإعتدال ج ۲ ص ۴۵۷ و تهذيب التهذيب ج ۵ ص ۲۶۵.

و قال النسائی:لیس بثقه (۱).

و قال ابن معین:لیس بشیء،رافضی خبیث (۲).

نقول:

قال الشیخ المظفر«رحمه اللّه»:«تضعیفهم معارض بما فی تقریب ابن حجر:بأنه صدوق.

و فی تهذیب التهذیب:قال محمد بن عیسی،ثقه.

و ذکره ابن حبان فی الثقات.

و قال البخاری:هو فی الأصل صدوق،إلا أنه یروی عن أقوام ضعاف،مع أنه أیضا من رجال سنن الترمذی..

و مدح هؤلاء مقدم،لعدم العبره فی قدح أحد المتخالفین فی الدین فی

۱- ۱) کتاب الضعفاء و المتروکین ص ۱۹۹ و میزان الإعتدال ج ۲ ص ۴۵۷.و راجع: خلاصه تذهیب تهذیب الکمال ص ۲۰۵ و تهذیب الکمال ج ۱۵ ص ۲۴۴ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۱۲ ص ۲۱۹ و تهذیب التهذیب ج ۱۵ ص ۲۶۵.

۲- ۲) الکامل ج ۴ ص ۱۹۷ و میزان الإعتدال ج ۲ ص ۴۵۷ و راجع:مجمع الزوائد ج ۱ ص ۱۲۰ و ج ۲ ص ۱۶۱ و خلاصه تذهیب تهذیب الکمال ص ۲۰۵ و تهذیب الکمال ج ۱۵ ص ۲۴۳ و ضعفاء العقیلی ج ۲ ص ۲۷۹ و الجرح و التعدیل للرازی ج ۵ ص ۱۰۴ و الکاشف فی معرفه من له روایه فی کتب السته ج ۱ ص ۵۷۰ و تهذیب التهذیب ج ۵ ص ۲۶۵ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۱۲ ص ۲۱۸ و ج ۱۳ ص ۲۵۷.

الآخر،و يقبل مدحه فيه.و هم قذفوه بذلك،لأنهم رموه بالتشيع،و لا نعرفه من رجالهم.

و لكن قد ذكر ابن عدى:أن عامه ما يرويه فى فضائل أهل البيت (۱)، و لعل هذا هو سر تهمتهم له» (۲).

بنو عبد المطلب أقل من أربعين

و ادعى ابن تيميه:أن بنى عبد المطلب لم يكونوا آنئذ أربعين رجلا كما نصت عليه الروايه،و هذا دليل آخر على سقوطها عن الإعتبار (۳).

و نقول:

أولا:إذا كان لعبد المطلب عشره أولاد،فإن لأولاده أولادا،فلماذا لا يكون أولادهم ثلاثين رجلا أيضا،فقد كان لأبى طالب وحده أربعه،و لعل لغيره منهم أكثر من أربعه..لا سيما و أن اصغر أولاد عبد المطلب هو أبو النبى «صلى اللّه عليه و آله»،الذى لو كان حيا آنئذ لكان عمره اكثر من ستين عاما، لأن النبى«صلى اللّه عليه و آله»نفسه كان عمره آنئذ ثلاثا و أربعين سنه..

۱- ۱) راجع:ميزان الإعتدال ج ۲ ص ۴۵۷ و تهذيب الكمال ج ۱۵ ص ۲۴۴ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۱۲ ص ۲۱۹ و تهذيب التهذيب ج ۵ ص ۲۶۵.

۲- ۲) دلائل الصدق ج ۲ ص ۲۳۴. و راجع:ميزان الإعتدال ج ۲ ص ۴۵۷ و تهذيب الكمال ج ۱۵ ص ۲۴۴ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۱۲ ص ۲۱۹ و تهذيب التهذيب ج ۵ ص ۲۶۵.

۳- ۳) منهاج السنه ج ۴ ص ۸۱-۸۴.

ثانیا:إن الظاهر هو:أن کلمه«عبد»زیاده من الرواه،أو أن فی الروایه حذفا،فقد صرحت بعض النصوص:بأنه«صلی اللّه علیه و آله»دعا بنی عبد المطلب،و نفرا من بنی المطلب (۱)،کما أنه ثمه عددا آخر من الروایات یقول:بأنه دعا بنی هاشم (۲).

یأکل الجذعه و یشرب الفرق

و من الأمور التی توقف عندها ابن تیمیه قول الروایه عن أولئک

۱- ۱) الکامل فی التاریخ(ط دار صادر)ج ۲ ص ۶۱.

۲- ۲) راجع:السیره النبویه لابن کثیر ج ۱ ص ۴۵۹ عن ابن أبی حاتم،و کذا فی البدایه و النهایه ج ۳ ص ۴۰ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۵۳ و مجمع الزوائد ج ۷ ص ۸۵ و ج ۸ ص ۳۰۲ و فتح الباری ج ۸ ص ۳۸۵ و تحفه الأحوذی ج ۶ ص ۴۹۳ و شرح معانی الآثار ج ۳ ص ۲۸۴ و ج ۴ ص ۳۸۷ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۸ ص ۲۲۵. و راجع:تفسیر القرآن للصنعانی ج ۳ ص ۷۷ و جامع البیان ج ۱۹ ص ۱۵۰ و تفسیر ابن أبی حاتم ج ۹ ص ۲۸۲۶ و الدر المنثور ج ۵ ص ۹۶ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۴۷ و روضه الواعظین ص ۵۲ و مناقب الإمام أمیر المؤمنین«علیه السلام»للکوفی ج ۱ ص ۳۷۷ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۳۰۵ و حلیه الأبرار ج ۱ ص ۷۰ و بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۱۸۱ و ج ۳۵ ص ۱۴۴ و ج ۳۸ ص ۲۲۱ و تفسیر القمی ج ۲ ص ۱۲۴ و نور الثقلین ج ۴ ص ۶۶ و تفسیر المیزان ج ۱۵ ص ۳۳۴.

المجتمعين:إن الرجل منهم ليأكل الجذعه،و يشرب الفرق (۱)من اللبن.

و قال:إنه كذب،إذ ليس فی بنی هاشم من يعرف بأنه يأكل جذعا، و يشرب فرقا (۲).

و نقول:

قال بعض العلماء فی جوابه:

أولا:إن عدم معروفيتهم بالأكل لا تدل على كونهم كذلك،فلعلهم كذلك فی الواقع.

ثانيا:لو سلم،فإنه يلزم منه مبالغه الراوی فی إظهار معجزه النبی «صلی اللّه عليه و آله»فی إطعامهم رجل الشاه،و عسّ اللبن الواحد (۳).

ثالثا:إن القضايا التاريخيه إنما تثبت بمثل هذا النقل،فليكن وصف على«عليه السلام»لهم بذلك من الدلائل على أنهم كانوا كذلك.فإن هناك الكثير من الأمور المبثوثه فی النصوص،لم يتنبه المؤلفون و المصنفون لدلالتها التاريخيه إلا فی وقت متأخر،و قد يكون الكثير منها لا يزال على إبهامه و غموضه إلی يومنا هذا..

۱- ۱) الفرق:إناء يكتال به.

۲- ۲) منهاج السنه ج ۴ ص ۸۱-۸۴.

۳- ۳) دلائل الصدق ج ۲ ص ۲۳۵.

إجابه على عليه السّلام لا تجعله وليا

و ذكر ابن تيميه أيضا:أن مجرد الإجابه للمعاونه،لا يوجب أن يكون المجيب وصيا و لا خليفه بعده«صلى اللّه عليه و آله»،فإن جميع المؤمنين اجابوا إلى الإسلام،و أعانوا،و بذلوا أنفسهم و أموالهم فى سبيله.

كما أنه لو أجابه الأربعون،أو جماعه منهم،فهل يمكن أن يكون الكل خليفه له؟! (۱).

و نجيب:

أولا:قال الشيخ المظفر:«إن قوله-أى قول النبى«صلى اللّه عليه و آله»- هذا ليس عله تامه للخلافه،و لم يدّع ذلك النبى«صلى اللّه عليه و آله»،ليشمل حتى من لم يكن من عشيرته.بل أمره اللّه بإنذار عشيرته،لأنهم أولى بالدفع عنه و نصره،فلم يجعل هذه المنزله إلا لهم،و ليعلم من أول الأمر أن هذه المنزله لعلى«عليه السلام»،لأن اللّه و رسوله يعلمان:أنه لا يجيب النبى«صلى اللّه عليه و آله»و لا يؤازره غير على«عليه السلام».

فكان ذلك من باب تثبيت إمامته بإقامه الحجه عليهم.و مع فرض تعدد المجيبين يعين الرسول الأحق بها منهم» (۲).

و يوضح هذا الأمر،ما ورد من أنه«صلى اللّه عليه و آله»قال:«إن اللّه لم يبعث رسولا إلا جعل له أخا،و وزيرا،و وصيا،و وارثا من أهله.و قد

۱- ۱) منهاج السنه ج ۴ ص ۸۱-۸۳.

۲- ۲) دلائل الصدق ج ۲ ص ۲۳۶.

جعل لی وزیرا کما جعل للأنبیاء من قبلی».

إلی أن قال:«و قد-و اللّه-أنبأنی به،و سماه لی.و لکن أمرنی أن أدعوکم، و أنصح لکم،و أعرض علیکم،لئلا تکون لکم الحجه فیما بعد..» (۱).

فقد دل هذا النص:علی أنه«صلی اللّه علیه و آله»کان یعرف أنهم سوف لا یجیبونه،باستثناء علی«علیه السلام».

ثانیا:إن ظاهر قوله«صلی اللّه علیه و آله»:أیکم یؤازرنی الخ..أن الخطاب کان لواحد منهم علی سبیل البدل،فالذی یجیب منهم أولا یکون هو الوصی و الولی.و تقارن إجابه اثنین أو أکثر بعید الحصول..

و لو أجابه أکثر من واحد..فإنه سوف یکل أمر التعیین إلی ما بعد ظهور المؤازره،فمن کانت مؤازرته أتم و أعظم،و أوفق بمقاصد الشریعه، و ظهر أنه الأقوی و الألیق بالمقام،فإنه سیختاره دون غیره..

ثالثا:لیس المطلوب هو المؤازره له فی الجمله لیقال:إن سائر المسلمین قد آزروه فی الجمله.بل المراد المؤازره التامه فی کل موطن و موقف،مثل النوم علی فراشه«صلی اللّه علیه و آله»لیله الهجره،و قلع باب خیبر،و قتل صنادید العرب،و ما إلی ذلک..و لم یحصل ذلک إلا من أمیر المؤمنین«علیه السلام».

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۲۱۵ و ۲۱۶ و سعد السعود ص ۱۰۶.

أين حمزه و جعفر؟!

و ذكر ابن تيميه أيضا:أن حمزه و جعفر،و عبيده بن الحارث قد اجابوا إلى ما أجاب إليه على«عليه السلام».بل لقد أسلم حمزه قبل أن يصير المؤمنون أربعين رجلا (۱).فحصلت المؤازره منهم،فلماذا لم يستحقوا مقام الخلافه بعدها..

و نجيب:

ألف:بالنسبه لحمزه«رضوان اللّه تعالى عليه»،نقول:

أولا:لا دليل أن حمزه قد أسلم قبل حديث إنذار العشيره الأقربين..

بل إن صريح حديث إسلامه:أنه أعلنه بعد اشتداد الأمر بين النبى«صلى اللّه عليه و آله»و بين قريش،لأجل سب أبى جهل للنبى«صلى اللّه عليه و آله»،و ذلك إنما كان بعد إنذار العشيره.و إن ادّعوا أنه أسلم فى السنه الثانيه من البعثه (۲).

فلعل المقصود:هو السنه الثانيه بعد ما يسمونه الإعلان بالدعوه،أى بعد خروجه«صلى اللّه عليه و آله»من دار الأرقم.

۱- ۱) منهاج السنه ج ۴ ص ۸۲ و ۸۳.

۲- ۲) الإصابه ج ۲ ص ۱۰۵ و أسد الغابه ج ۱ ص ۳۵۴ و(ط دار الكتاب العربى)ج ۲ ص ۴۲ و الوافى بالوفيات ج ۱۳ ص ۱۰۴ و ذخائر العقبى ص ۱۷۴ و شرح مسند أبى حنيفه ص ۱۸۴ و سبل الهدى و الرشاد ج ۱۱ ص ۹۰ و تنقيح المقال ج ۲۴ ص ۲۳۳ و الإكمال فى أسماء الرجال ص ۴۱ و الدرجات الرفيعه ص ۶۴.

ثانيا:إن وجود حمزه فی حديث إنذار العشيره مسلما،لا يضر،إذ هو كأبی طالب«عليه السلام»،إذ من القريب جدا أن يكون قد اعتبر نفسه غير مقصود بخطاب النبی«صلی اللّه عليه و آله»،فإنه يری أن بقاءه حيا إلی ما بعد وفاه النبی«صلی اللّه عليه و آله»أبعد احتمالا-لأنه كما يظهر لنا كان أكبر من النبی«صلی اللّه عليه و آله»بحوالی عشرين سنه،بدليل:أنه كان أكبر من عبد اللّه والد رسول اللّه«صلی اللّه عليه و آله»،الذی كان أصغر أولاد عبد المطلب.

بل قد يكون حمزه لا- يری فی نفسه القدره علی المؤازره التامه،من جهات باطنيه ترتبط بإدراكه حجم التحديات،و عظمه المسؤوليات و بغير ذلك من أمور قد يرجع بعضها إلی ما يراه من تقدم علی«عليه السلام»فيها عليه..

ب:بالنسبه لأبی طالب نقول:

أولا:إنه كان شيخا هرما،لا يكاد يحتمل البقاء إلی ما بعد وفاه رسول اللّه«صلی اللّه عليه و آله».

ثانيا:إن المطلوب هو:أن يبقی إسلام أبی طالب غير ظاهر إلی هذا الحد..

ثالثا:إن احتمال أن يتمكن من مؤازره النبی«صلی اللّه عليه و آله» بمستوی مؤازره غيره و فی جميع المجالات،حتی فی مجالات الجهاد و التضحيه و فی سائر الشؤون غير ظاهر،بل هو كان يری نفسه عاجزا عن ذلك بسبب ضعف قواه و تقدمه فی السن،و لعله يتقدم ولده علی«عليه

السلام»فی مزایا أخری..

ج:بالنسبه لعبیده بن الحارث بن المطلب،نقول:

فأولا:هو أسن من النبی«صلی اللّه علیه و آله»بعشر سنین (۱).

ثانیا:لا ندری إن کان عبیده قد أسلم قبل حدیث إنذار العشیره أو تأخر عنه،لأنهم یقولون:إنه أسلم قبل دخول النبی«صلی اللّه علیه و آله» دار الأرقم (۲).و إنما کان ذلک فی آخر السنه الثالثه من البعثه.فیکون أصل حضوره-مسلما-فی قضیه إنذار العشیره غیر معلوم..

۱- ۱) أسد الغابه ج ۳ ص ۳۵۶ و سیر أعلام النبلاء ج ۱ ص ۲۵۶ و قاموس الرجال(ط طهران سنه ۱۳۸۴ ه)ج ۶ ص ۲۳۳ و الإستیعاب(بهامش الإصابه)ج ۲ ص ۴۴۴ و(ط دار الجیل)ج ۳ ص ۱۰۲۰ و تنقیح المقال(ط حجریه)ج ۲ ص ۲۴۲ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۸۷ و ۱۲۴ و مستدرکات علم رجال الحدیث ج ۵ ص ۱۹۹ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۳ ص ۵۰ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۴۰۱ و إمتاع الأسماع ج ۶ ص ۱۶۹.

۲- ۲) قاموس الرجال(ط طهران سنه ۱۳۸۴ ه)ج ۶ ص ۲۳۳ و الإستیعاب(بهامش الإصابه)ج ۲ ص ۴۴۴ و(ط دار الجیل)ج ۳ ص ۱۰۲۰ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۳ ص ۵۱ و ۳۹۳ و تاریخ مدینه دمشق ج ۲۵ ص ۴۴۴ و أسد الغابه ج ۳ ص ۳۵۶ و تهذیب الکمال ج ۱۴ ص ۵۵ و تنقیح المقال(ط حجریه)ج ۲ ص ۲۴۲ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۸۷ و سیر أعلام النبلاء ج ۱ ص ۷ و الإصابه ج ۳ ص ۴۷۵ و الأعلام للزرکلی ج ۴ ص ۱۹۸ و إمتاع الأسماع ج ۶ ص ۱۶۹.

د:بالنسبه لجعفر بن أبی طالب..نقول:

إن الأمر أیضا کذلک،فقد أسلم بعد أخیه علی«علیه السلام»،و ذلک حین أمره أبوه بأن یصل جناح ابن عمه فی الصلاه،إضافه إلی خدیجه و علی «علیهما السلام» (۱).و لم یعلم تاریخ حصول ذلک،فلعله تأخر إلی ما بعد

۱- ۱) قاموس الرجال(ط طهران سنه ۱۳۸۴ ه)ج ۲ ص ۳۶۷ و ۳۶۹ و الأوائل للعسکری ص ۷۵ و أسد الغابه ج ۱ ص ۲۸۷ و أسنی المطالب ص ۱۰ و ۱۷ و السیره الحلبیه ج ۱ ص ۲۶۹ و(ط دار المعرفه)ج ۱ ص ۴۳۴ و ۴۳۶ و الإصابه ج ۴ ص ۱۱۶ و کنز الفوائد للکراجکی ج ۱ ص ۱۸۱ و(ط مکتبه المصطفوی- قم)ص ۱۲۴ و شرح الأخبار للقاضی النعمان ج ۳ ص ۵۴۹ و روضه الواعظین ج ۱ ص ۱۴۰ و(منشورات الشریف الرضی-قم)ص ۸۶ و ۱۳۹ و ۱۴۰ و الأمالی للصدوق ص ۵۹۷ و وسائل الشیعه(ط مؤسسه آل البیت)ج ۸ ص ۲۸۸ و(ط دار الإسلامیه)ج ۵ ص ۳۷۳ و مستدرک الوسائل ج ۶ ص ۴۵۵ و الفصول المختاره ص ۱۷۱ و ۲۸۳ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۳۰۱ و کتاب الأربعین للشیرازی ص ۴۹۳ و حلیه الأبرار ج ۱ ص ۶۹ و بحار الأنوار ج ۱۰ ص ۳۸۰ و ج ۱۸ ص ۵۳ و ۱۷۹ و ج ۲۲ ص ۲۷۲ و ج ۳۵ ص ۶۰ و ۸۰ و ۱۲۰ و ۱۲۱ و ۱۷۴ و ج ۸۵ ص ۳ و جامع أحادیث الشیعه ج ۶ ص ۴۰۶ و ۴۶۳ و الغدیر ج ۷ ص ۳۵۶ و ۳۵۷ و ۳۹۴ و ۳۹۶ و ۳۹۷ و مستدرک سفینه البحار ج ۶ ص ۳۲۵ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۷۲ و تفسیر القمی ج ۱ ص ۳۷۸ و نور الثقلین ج ۳ ص ۳۲ و شواهد التنزیل ج ۲ ص ۳۳۳ و البحر-

حديث إنذار العشيره و قبيل إسلام أبى ذر،الذى كان رابعا أو خامسا فى الإسلام..و أبو ذر إنما أسلم بعد اشتداد الأمر بين النبى«صلى اللّه عليه و آله»و بين المشركين حسبما تقدم..

و لا شيء يثبت لنا:أن إسلام الناس قد تواصل بعد على و خديجه «عليهما السلام»،فلعله توقف لسنوات،ثلاث أو أكثر،ثم أسلم جعفر بأمر أبيه،ثم أسلم أبو ذر..

و يؤيد ذلك ما تقدم:من أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»مكث ما شاء اللّه يصلى مع على«عليه السلام»قبل أن يعثر عليهما أبو طالب.

و يؤيده أيضا:أن تقدم إسلام على و خديجه«عليهما السلام»كان من البديهيات لدى الكبير و الصغير..فلو لا أنه قد مر عليهما وقت تأكد فيه للناس انحصار الإسلام بهما،لم يصل الأمر فى تقدم إسلامهما إلى هذه البداهه و الوضوح..

و لعل تأخر إسلام جعفر هذه المده هو الذى أفسح المجال للدعاوى

(۱

-المحيط ج ۸ ص ۴۸۹ و تفسير الآلوسى ج ۳۰ ص ۱۸۳ و الدرجات الرفيعه ص ۶۹ و العثمانيه للجاحظ ص ۳۱۵ و إعلام الورى ج ۱ ص ۱۰۳ و قصص الأنبياء للراوندى ص ۳۱۶ و الدر النظيم ص ۱۳۴ و كشف الغمه ج ۱ ص ۸۷ و نهج الإيمان ص ۳۷۶ و الحجه على الذاهب إلى تكفير أبى طالب ص ۲۴۸ و ۲۵۰ و إيمان أبى طالب للأمينى ص ۳۶ و ۳۷ و ۸۸ و ۹۰ و ۹۲ و ۹۳ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۷ ص ۵۵۵.

الباطله التی تقول:إنه أسلم بعد خمسه و عشرین،أو واحد و ثلاثین رجلا (۱).

خلیفتی فی أهلی

قد ذکرت بعض روایات إنذار العشیره:أنه«صلی اللّه علیه و آله»، قال:أخی و وصیی،و خلیفتی فی أهلی..

و فی بعضها قال:و خلیفتی فیکم.

و فی بعضها قال:و خلیفتی من بعدی.

و یجب ألا نستوحش من اختلاف التعابیر المنقوله،فإنها تشیر إلی أن ثمه من یرغب فی التخفیف من وقع الحدث،و تلافی قسط کبیر من الإحراج بسببه.

و لکن التأمل فی هذه النصوص یعطی أن هذا التصرف فیها لیس له تأثیر فی تحقیق الغرض الذی توخّوه منها..لأنه«صلی اللّه علیه و آله»،قد ذکر وصفین هما الوصایه و الخلافه..مما یعنی أن المقصود بالخلافه معنی

۱- ۱) الإصابه ج ۱ ص ۲۳۷ و(ط دار الکتب العلمیه)ج ۱ ص ۵۹۲ و راجع:قاموس الرجال(ط طهران سنه ۱۳۸۴ ه)ج ۲ ص ۳۶۷ و ۳۶۹ و أسد الغابه ج ۱ ص ۲۸۷ و أعیان الشیعه ج ۴ ص ۱۱۹.و راجع:مستدرک سفینه البحار ج ۲ ص ۶۵ و مستدرکات علم رجال الحدیث ج ۲ ص ۱۳۱ و سیر أعلام النبلاء ج ۱ ص ۲۱۶.

آخر غير معنى الوصايه..و أن موارد إعمال الخلافه و تأثيرها العملى يختلف عن مورد الوصايه..

فإن كان المقصود بالخلافه فى الأهل هو التكليف برعايتهم و حفظهم، و الإهتمام بشأنهم فنقول:

إذا رجعنا إلى الواقع الموضوعى،نجد أنه حين إنذار العشيره لم يكن للنبى أولاد..أما حين موته،فقد خلف بنتا و زوجات..

فان كان«صلى اللّه عليه و آله»قد تحدث عن يوم وفاته،لتوقعه ولاده الأولاد له،أو لعلمه بواسطه الوحى بولاده فاطمه«عليها السلام»و قد قصدها بالفعل هى و زوجاته..فإننا نقول:

قد كان لفاطمه حين وفاه أبيها زوج يقوم بشؤونها،و يهتم بأمرها..أما الزوجات فلا يحتجن إلى وصى و لا إلى ولى يلى أمرهن..

و لم تكن مثل هذه الولايه على الزوجه و البنت محط نظر النبى«صلى اللّه عليه و آله»،قبل عشرين سنه من وفاته..و لم يكن حفظ البنت و حفظ الزوجات يحتاج إلى جمع العشيره كلها للنظر فى ذلك..

كما أنه لم يجر تقليد بين الناس بتنصيب ولى أو جعل وصى على البنت الكبيره الرشيده المتزوجه،و كذلك الحال بالنسبه للزوجات الكبيرات الراشدات،اللواتى لهن أهل،و عشائر..

و من جهه أخرى:لا ربط بين المعاونه على الدين و المؤازره عليه،و بين المكافأه بجعل ذلك الشخص المعين مسؤولا عن رعايه البنت و الزوجه لذلك النبى..فإن هذا لا يعد مكافأه لذاك..

على أن منصب الوصى يكفى فى حفظ و رعايه الأهل،فلا حاجه إلى منصب الولايه..

فذلك كله يدلنا على أن المقصود بالولايه فى الأهل معنى الأماره و السلطه عليهم،كما أن المقصود بالأهل ليس البنت و الزوجه و حسب،إذ أن حاجتهن للإماره و السلطنه لا تصل إلى حد عقد اجتماع للعشيره الأقربين قبل عشرين سنه من الوفاه..ثم مقايضه المعاونه على الدين التى تحتاج إلى بذل أنفس و أموال،و التعرض لأعظم البلايا و الرزايا-مقايضتها -بالسلطنه على البنت و الزوجه!!فإنها مقايضه مضحكه،و من موجبات الإستخفاف بمن يطلبها..

كما أن ذلك لا يمكن أن يبرر نزول آيه إنذار العشيره الأقربين،فإن هذا لا ربط له بالأنذار.إذ لا معنى لأن يأمره اللّه بإنذار العشيره،ثم يكون المطلوب الحقيقى هو جعل الراعى لشؤون البنت و الزوجه..

و النتيجه هى:أنه لا بد أن يكون المقصود بالأهل هو العشيره كلها..

و يؤكد ذلك روايه:«خليفتى فيكم».

و نحن نعلم:أن الإجماع قائم على أنه لا يجوز أن يوجد خليفتان خاص و عام،بل إن خلافته الخاصه تقتضى خلافته المطلقه..فيدلنا ذلك على أنه «صلى اللّه عليه و آله»قد أراد جعل الخليفه للناس كلهم من بعده..

و يكون قوله:«فيكم»خطابا عاما،أى فيكم أيها المسلمون،أو أيها الناس..و هذا هو معنى عباره«خليفتى من بعدى»أى خليفتى العام عليكم من بعدى أيها الناس..

و يبقى أن نشير إلى عدم صحه القول بأن المقصود بالخليفه هو القائم بشؤونهم الدنيويه،فإن عليا«عليه السلام»لم يكن مسؤولا عن الشؤون الدنيويه لأى من الهاشميين..

كما أنه لا يصح القول بأن المقصود هو الحسنان«عليهما السلام»..لأن الحسنين لم يكونا قد ولدا بعد،و كذلك أمهما.و قد قلنا:إن الحسنين لهما أب يقوم بشؤونهما،و يلى أمرهما..

العشيره أولا

إن دعوه العشيره الأقربين هو الأسلوب الأمثل لنشر الدعوه،و هو المسار الطبيعى لها فى محيطها،ما دام أن دعوه الأقربين هى المتوافقه مع سنه الوفاء،التى تحقق الثبات و القوه،و الطمأنينه و الثقه فى أكثر من اتجاه.

و هى على الأقل تمنحه الفرصه لاكتشاف مواضع القوه و الضعف فى المداميك الداخليه التأسيسيه،و رصد مواضع القوه و الصلابه فيها.

ثم هى تعطيه المزيد من الوضوح فى نشأه نسيج العلاقات الطبيعيه، و الإرتباطات المختلفه،فيقدر حركته و مواقفه،و اقدامه و احجامه على أساس ذلك..

يضاف إلى ذلك:أن ذلك يظهر للناس كل الناس بالقول و الفعل:أنه «صلى اللّه عليه و آله»يريد هذا الخير لأهله،و لعشيرته الأقربين،و أنه لا يتنازل عن أدنى شىء من ذلك حتى لأقرب الناس إليه،بل هو-لو كان الأمر على خلاف ذلك-سيتخذ منهم نفس الموقف الذى يتخذه من أى فريق آخر من الناس،و هذا يحتم على الناس كلهم أن يقتنعوا بأنه«صلى اللّه

علیه و آله»منسجم مع نفسه،و ملتزم مع ما جاء به.و یرید لأحب الناس إلیه أن یکونوا فی طلیعه المؤمنین باللّه،و علی رأس الدعاه إلیه و المضحین بکل غال و نفیس فی سبیل اللّه تعالی،و فی سبیل هذا الدین..

و هذا ما تنبه له نصاری نجران،حین أخرج«صلی اللّه علیه و آله»،علیا و الزهراء و الإمامین الحسن و الحسین«علیهم السلام»لمباهلتهم.

و من جهه أخری،فإن النبی«صلی اللّه علیه و آله»،کان یعیش فی مجتمع یقیم علاقاته علی أساس عشائری قبلی..فحین یرید أن یقدم علی مواقف أساسیه و مصیریه..و حین لا یکون هو نفسه یرضی بالاعتماد علی القبیله کعنصر فعال فی حمایه مواقفه،و تحقیق أهدافه؛فإن من اللازم:أن یتخذ من ذوی قرباه موقفا صریحا،و یضعهم فی الصوره الواضحه؛و أن یهیئ لهم الفرصه لیحددوا مسؤولیاتهم،بحریه،و صراحه،و صدق،بعیدا عن أی ضغط و ابتزاز،و لو کان هذا الضغط من قبیل العرف القبلی فیما بینهم؛لأنه عرف مرفوض إسلامیا.

و هنا تبرز واقعیه الإسلام فی تعامله مع الأمور،و فی معالجته للقضایا، فإنه لا یرضی أن یستغل جهل الناس و بساطتهم،و حتی أعرافهم-الخاطئه- التی ارتضوها لأنفسهم فی تحقیق أهدافه.

و ذلک،لأن الإسلام یعتبر الوسیله جزءا من الهدف،فلا بد أن تنسجم و تتلاءم معه،کما لا بد أن تنال من الطهر و القداسه بالمقدار الذی یناله الهدف نفسه.

وفقنا اللّه للسیر علی هدی الإسلام،و الالتزام بتعالیمه؛إنه خیر

مأمول،و أكرم مسؤول.

و على كل حال،فقد خرج«صلى اللّه عليه و آله»من ذلك الإجتماع بوعد أكيد من شيخ الأبطح،أبى طالب«عليه السلام»بالنصر و العون؛فإنه لما رأى موقف أبى لهب اللاإنسانى،و اللامعقول،قال له:

«يا عوره،و اللّه لننصرنه،ثم لنعيننه!!

يا ابن أخى،إذا أردت أن تدعو إلى ربك فأعلمنا،حتى نخرج معك بالسلاح» (۱).

على عليه السّلام فى يوم الإنذار

و نجد فى يوم الإنذار:أن اختيار النبى«صلى اللّه عليه و آله»يقع على أمير المؤمنين«عليه السلام»،ليكون المضيف لجماعه يناهز عددها الأربعين رجلا،فيأمره بأن يصنع طعاما،و يدعوهم إليه.

و الظاهر:أن هذا الإجتماع قد حصل فى البيت المخصص لسكنى على «عليه السلام»نفسه،و هو الذى استضاف به أبا ذر،و يظهر أنه اختص بهذا البيت،ليكون مقره الخاص به الذى لا يحرج خديجه فى داخل بيت الزوجيه..و إن كان بالقرب منه..و فى كنف رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» باستمرار..

و على كل حال،فإن هذا الإجتماع إذ لو كان عند رسول اللّه«صلوات اللّه عليه و آله»فى بيته فقد كان بإمكانه«صلى اللّه عليه و آله»أن يطلب من

۱- ۱) تاريخ اليعقوبى(ط دار صادر)ج ۲ ص ۲۷ و ۲۸.

خديجه أن تصنع هى الطعام لهم،هذا،مع وجود آخرين،أكثر وجاهه و معروفيه من على«عليه السلام».

كما أنه كان يمكنه أن يدعوهم إلى بيت أبى طالب،و جعفر،الذى كان يكبر عليا بعشر سنين..بالإضافه إلى حمزه،و عبيده بن الحارث،و غيرهما ممن يمكن أن يستفيد من نفوذه و شخصيته فى التأثير على الحاضرين.

و لكنه«صلى اللّه عليه و آله»اختار عليا«عليه السلام»بالذات ليتفادى أى إحراج يبعد القضيه عن مجالها الطبيعى،لأنه يريد منهم قرارا يرتكز على القناعه الفكريه و الوجدانيه بالدرجه الأولى.

و على«عليه السلام»و إن كان حينئذ صغير السن،إلا- أنه كان فى الواقع كبيرا فى عقله،و فى فضائله و ملكاته،كبيرا فى روحه و نفسه،و فى آماله و أهدافه،و لا- أدل على ذلك من كونه هو المجيب للرسول،دون كل من حضر،مظهرا استعداده لمؤازرته و معاونته على هذا الأمر.

و قد رآه النبى«صلى اللّه عليه و آله»منذئذ،بل منذ ولد«عليه السلام»، كما تقدم.أهلا لأن يكون أخاه،و وصيه،و خليفته من بعده،و هى الدرجه التى قصرت همم الرجال عن أن تنالها،بل و حتى عن أن يدخل فى وهم أى منهم:أن يصل و لو فى يوم ما إليها،و يحصل عليها.

و لكن عليا«عليه السلام»قد اختاره اللّه سبحانه و تعالى وصيا و وليا، فكان مرعيا برعايه تعالى،محفوظا بحفظه.و كان منذ نعومه أظفاره السباق إلى الفضائل و الكمالات دون كل أحد؛و قد اختاره الرسول«صلى اللّه عليه و آله»ليعيش فى كنفه،و كان«صلى اللّه عليه و آله»كفيله و مربيه،و كان يبرد

له الطعام،و يشمه عرفه،و كان هو يتبع الرسول اتباع الفصيل أثر أمه، و كان كأنه ولده. ..ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشٰاءُ وَ اللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ.

سؤال يحتاج إلى جواب

و قد يسأل أحدهم:عن أن حديث إنذار العشيره قد يعد إجحافا بحق الآخرين من غير العشيره،و من غير الأقربين.الذين يطلب حضورهم.

و نجيب:

أولا:إن اللّه تعالى قد أخبر نبيه بأن وصيه من أهله،فأراد أن يعلمهم بهذا الأمر تمهيدا لإعلام سائر الناس به.

ثانيا:إن النبوه و الإمامه منصبان إلهيان،أى أن اللّه هو الذى يختار لهما من هو أهل لهما..و لا يرجع الأمر إلى البشر.و إذا كان الأقربون هم الذين يفترض أن يكونوا صفوه الناس،و خير الناس،فإن عرض الأمر عليهم، و ظهور تقصيرهم عن هذا الأمر يكفى لإظهار حقيقه سائر الناس..

سؤال آخر و جوابه

و قد يسأل سائل آخر؛فيقول:كيف يمكن أن يقول النبى«صلى اللّه عليه و آله»لبنى عامر بن صعصعه،و لعامر بن الطفيل:الأمر للّه يضعه حيث يشاء،و الحال أن الأمر محسوم فى هذه القضيه من حين ما أنذر عشيرته الأقربين؟!

و جوابه واضح:فإن هذه الإجابه منسجمه كل الإنسجام مع حديث إنذار العشيره،لأن الأمر للّه يضعه حيث يشاء فى كل زمان..

ماذا قال النبی صلّی اللّه علیه و آله یوم الإنذار؟!

و قد جاء فی بعض النصوص:أنه«صلی اللّه علیه و آله»قال لهم فی تلک المناسبه:

«یا بنی عبد المطلب،إنی لکم نذیر من اللّه جل و عز،إنی أتیتکم بما لم یأت به أحد من العرب،فإن تطیعونی ترشدوا،و تفلحوا،و تنجحوا..

إن هذه مائده أمرنی اللّه بها؛فصنعتها لکم،کما صنع عیسی بن مریم «علیه السلام»لقومه؛فمن کفر بعد ذلک منکم،فإن اللّه یعذبه عذابا شدیدا،لا یعذبه أحدا من العالمین..

و اتقوا اللّه،و اسمعوا ما أقول لکم،و اعلموا یا بنی عبد المطلب:أن اللّه لم یبعث رسولا إلا جعل له أخا،و وزیرا،و وصیا،و وارثا من أهله.

و قد جعل لی وزیرا کما جعل للأنبیاء من قبلی،و إن اللّه قد أرسلنی إلی الناس کافه،و أنزل علی: وَ أَنْذِرْ عَشِیرَتَکَ الْأَقْرَبِینَ (۱)،و رهطک المخلصین (۲)،و قد-و اللّه-أنبأنی به،و سماه لی.

و لکن أدعوکم،و أنصح لکم،و أعرض علیکم؛لئلا یکون لکم الحجه فیما بعد،و أنتم عشیرتی و خالص رهطی،فأیکم یسبق إلیها علی أن یؤاخینی فی اللّه،و یؤازرنی»؟!.

۱- ۱) الآیه ۲۱۴ من سوره الشعراء.

۲- ۲) هذا توضیح منه«صلی اللّه علیه و آله»و تفسیر للمراد من الآیه.

إلى آخر كلامه«صلى اللّه عليه و آله»،الذى ينسجم مع النص الذى ذكرناه فى أوائل هذا الفصل فراجعه (۱).

و هـذا النص هو الأوفق و الأنسب لموقف كهذا،و هو ينسـجم تماما مع أمر الآيه بالإنذار،فإن الإنذار أولا هو الخطوه الطبيعيه لأيه دعوه،إذ لا بـد من الخروج من المواقع الخطره أولا،ثم يأتى التبشـير الذى يكون العمل هو المعيار فيه،حيث تعطى الجوائز،و تنال الدرجات على اساسه،و من خلاله..

و لا بد من لفت النظر هنا إلى أن قوله:«و رهطك منهم المخلصين»..

ليس من الآيه المباركه،بل هى زياده نبويه توضيحيه.

من أهلى

تقدم قوله«صـلى اللّه عليه و آله»:إن اللّه لم يبعث رسولا حتى جعل له وزيرا من أهله،تماما كما قال موسـى«عليه السلام»: وَ اجْعَلْ لِي وَزِيراً مِنْ أَهْلِي (۲).

و هذا التعبير قد يكون هو الأساس فى قولهم:إنه«صلى اللّه عليه و آله» قال:«إن هذا أخى و وصيى و خليفتى فى أهلى»..

فالظاهر:أن الصحيح هو أنه قال:خليفتى من أهلى،ثم صحفت أو

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۲۱۵ و ۲۱۶ عن سعد السعود لابن طاووس ص ۱۰۶.

۲- ۲) الآيه ۳۴ من سوره طه.

غیرت کلمه«من»فصارت«فی»لحاجه فی النفس قضیت.

التبشیر و الإنذار

و یقول العلامه المرحوم الشیخ مرتضی المطهری:إن من یرید إقناع إنسان ما بعمل ما،فله طریقان:

أحدهما:التبشیر،بمعنی تشویقه إلی أمر بعینه،و بیان فوائد ذلک الأمر.

الثانی:إنذاره ببیان ما یترتب علی ترکه من مضار،و عواقب سیئه.

و لذلک قیل:الإنذار سائق،و التبشیر قائد.

و القرآن و الإسلام یریان:أن الإنسان یحتاج إلی هذین العنصرین معا، و لیس-کغیره-یکفیه أحدهما.

بل و یری الإسلام:أنه لا بد أن ترجح کفه التبشیر علی کفه الإنذار.

و لذلک قدم الأول علی الثانی فی أکثر الآیات القرآنیه.

و من هنا،فقد قال«صلی اللّه علیه و آله»لمعاذ بن جبل،حین أرسله إلی الیمن:«یسّر و لا تعسّر،و بشّر و لا تنفّر»،فهو«صلی اللّه علیه و آله»بکلمته هذه لم یستبعد الإنذار،بل هو جزء من خطته،و إنما اهتم بجانب التبشیر،إذ یمکن بواسطته إدراک مزایا الإسلام و خصائصه الرائعه،و لیکون إسلامهم من ثم عن قناعه حقیقیه،و قبول تام.

و أما قوله«صلی اللّه علیه و آله»:و لا تنفّر،فهو واضح المأخذ،فإن روح هذا الإنسان شفافه جدا،و تبادر إلی رده الفعل بسرعه،و من هنا نجد النبی«صلی اللّه

علیه و آله»یأمر بالعباده ما دامت النفس مقبله،و لا یأمر بالضغط علیها، و تحمیلها ما لا تطیق،و لهذا شواهد کثیره فی الشریعه السهله السمحاء (۱).

هذا..و قد اشتملت دعوته«صلی اللّه علیه و آله»لعشیرته علی التبشیر أیضا؛بأن من یؤازره سوف یکون خلیفه بعده،و أنه قد جاءهم بخیر الدنیا و الآخره،تماما کما بدأت بالإنذار،و ذلک ینسجم مع ما تشتاق إلیه نفوسهم،و یتلاءم مع رغباتهم،و یأتی من قبل من لا یمکن أن یکون لدیهم موضع اتهام.

أخی و وصیی

و قوله«صلی اللّه علیه و آله»:علی أن یکون أخی إلخ..یؤکد لهم علی مدی التلاحم و المحبه بینه و بین ذلک الذی یؤازره و یعاونه،إلی حد أنه یعتبره أخا له،فلیست العلاقه بینهما علاقه رئیس و مرؤوس،و آمر و مأمور، و لا عال بدان،و إنما هی علاقه بین متکافئین فی الإنسانیه،کما أنها علاقه تعاون و تعاضد علی العمل البناء و المثمر،و علاقه أخ مع أخیه،تفیض بالمحبه،و الثقه و الصفاء،بکل ما لهذه الکلمات من معنی.

هذا بالاضافه إلی ما فی ذلک من دلاله علی المقام السامی الذی کان قد بلغه أمیر المؤمنین«علیه السلام»حتی استحق و سام الأخوه فیما بینه و بین سید البشر،من مضی منهم،و من غبر.

۱- ۱) راجع:جریده جمهوری إسلامی الفارسیه رقم ۲۵۴(سنه ۱۳۵۹ ه ش)فی مقالات للمطهری«رحمه اللّه».

لا بد من إمام

هـذا..و فی الإسـلام نظـم و سـیاسات،و جهـاد و تضـحیات،و فیـه مواجهـات لأصـحاب الأـهواء،و نظـام عقوبـات.و فیـه التحـدی للطواغیت، و التصدی للمجرمین و للفاسدین و المفسدین..

و هـذا معنـاه:أن الإسـلام لاـ یهـدف إلی مجرد تحقیـق العـدل و المسـاواه،بـل هو یریـد أن یتجـاوز ذلـک إلی تجسـید المعـانی الإنسانیه،و اظهار کنوز القیم و المثل العلیا،و الإرتفاع بهـذا الإنسان إلی المسـتوی الـذی یکون جـدیرا بحمل الأمانه الإلهیه،و نیل منازل الکرامه و الزلفی عنده،من خلال جهده و جهاده،و بذله و تضحیاته،و ایثاره علی النفس و بذل الأموال،و التضحیه بالأنفس من أجل المبادئ و القیم،و فی سبیل اللّه و المستضعفین..

من أجل ذلک نقول:

إن مهمه الإسلام عسیره و شاقه،حیث لا بد أن یهیئ الإنسان الفرد لمواجهه نفسه الأماره،و یسیطر علی غرائزه و شهواته،و یتحکم باندفاعاته و طموحاته،و یوجهها فی سبل الخیر و الهدی،و ذلک فی سیاق بناء شخصیته الإنسانیه المثلی و الفضلی..

و لیصـبح هـذا الإنسـان الصالـح الأداه الفاعله و المؤثره فی مجال تغییر البنی الإجتماعیه علی اختلافها إلی الأمثل و الأفضل،سواء أکانت سیاسیه، أو اقتصادیه،أو تربویه أو غیرها،و یقتلع منها کل جذور الشر،و یستأصل کل عوامل الإنحراف،و آثاره،و یستعیض عنها بمعانی الخیر و الصلاح و الفلاح..

و قـد جهز اللّه الإنسـان بعوامل داخليه،و هيأ له أخرى خارجيه من شأنها لو اسـتفاد منها أن تمكنه من تحقيق هـذه الغايات،و ينال تلك المقامات..

و لكن من الواضـح:أن الحاجه إلى مكابـده هـذا الجهد،و معناه هذا الجهاد تبقى قائمه ما دام هناك نفس أماره،و ما دام هناك شيطان يغوى، و هوى يردى..

و لأجل ذلك:سمّى نبى الإسلام هذا بالجهاد الأكبر حين قال للمسلمين العائدين من حرب بدر:رجعتم من الجهاد الأصغر،و بقى عليكم الجهاد الأكبر..

فلما سئل عن معنى ذلك أخبرهم:أن جهاد الإنسان مع نفسه و شهواته هو الجهاد الأكبر (۱).

و إذا كان هـذا الصـراع مسـتمرا ما دام هناك انسان على مـدى الأزمان، و كان خطر الشذوذ و الإنحراف قائما أيضا..فإن الحاجه إلى الهـدايه و الهيمنه،و اسـتمرار عمليه التزكيه و التربيه،و التـذكير بآيـات اللّه و أيـامه، و تعليم احكام الشـريعه،و بيان حقائقها،و اشاعه مفاهيمها،و العمل على

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۶۴ ص ۳۶۰ و تفسير السلمى ج ۲ ص ۲۸ و مفردات غريب القرآن للراغب الأصـفهانى ص ۵۳۷ و المحرر الوجيز فى تفسير الكتاب العزيز لابن عطيه الأندلسى ج ۴ ص ۳۲۶ و تفسير الثعالبى ج ۴ ص ۳۰۴ و الفتوحات المكيه لابن عربى ج ۱ ص ۵۶۴.

الزام الناس بها،و الرقابه المستمره،و أخذ الناس بذنوبهم و مخالفاتهم،إن الحاجه إلى ذلك تبقى قائمه أيضا..

و من هنا تبرز الحاجه إلى الوصى،و الإمام،و الحافظ للأمانه،و الناصر و الولى،و الخليفه للرسول النبى«صلى اللّه عليه و آله».

فكان أن اختار اللّه تعالى عليا وليا،و إماما،و وصيا،و نصبه رسول اللّه «صلى اللّه عليه و آله»علما،و رائدا و هاديا،و اماما و خليفه و قائدا..

و لعل أول تنصيب علنى عام له«عليه السلام»كان فى مناسبه إنذار النبى«صلى اللّه عليه و آله»عشيرته الأقربين.

ص :۳۹

الفصل الثالث

اشاره

حتی شعب أبی طالب علیه السّلام

ص: ۴۱

علی علیه السّلام یقرأ و یکتب

قد ذکروا:أن علیا«علیه السلام»کان من السبعه عشر رجلا من قریش، الذین کانوا حین دخل الإسلام یعرفون القراءه و الکتابه بالعربیه (۱).

و لکن اللافت هنا أمور:

أحدها:أن البلاذری قد وصف هؤلاء العارفین بالقراءه و الکتابه بأنهم رجال،مع أن عمر علی«علیه السلام»کان حین البعثه کما دلت علیه الروایات المعتبره لا یزید علی عشر سنوات،کما سیأتی إن شاء اللّه تعالی،إلا إن کان قد عده فی جمله الرجال علی سبیل التغلیب..

الثانی:إنه عد فیهم من دلت الشواهد علی انه لم یکن یحسن القراءه، فضلا عن الکتابه..فإن عمر بن الخطاب مثلا لم یکن-کما ورد فی حدیث اسلامه-یحسن القراءه (۲).

۱- ۱) فتوح البلدان(ط مکتبه النهضه المصریه-القاهره)ج ۳ ص ۵۸۰ و مکاتیب الرسول ج ۱ ص ۱۰۲ و راجع:العقد الفرید ج ۴ ص ۱۵۷.

۲- ۲) راجع کتابنا:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله»(الطبعه الخامسه)ج ۳ ص ۳۰۷ و(الطبعه الرابعه)ج ۳ ص ۱۷۷.

الثالث:إن أحـدا لم يذكر لنا شـيئا عن الشـخص الذى تعلم على«عليه السـلام»القراءه و الكتابه عنده.و لو كان ثمه من يعرف شـيئا من ذلك لسارع إلى إظهاره،ليطالب عليا«عليه السلام»:بأن يعترف بهذا الجميل، و أن ينوه به،و أن يذكره بين الفينه و الفينه.

و الـذى نراه هو أن اللّه سـبحانه قـد حبا هؤلاء الأصـفياء من الأنبياء و الأوصـياء بالمنح و الألطاف،و الكرامات بحيث أغناهم عن الجلوس بين يدى المعلمين و المؤدبين سواء فى القراءه و الكتابه أو فى غيرها..

و إذا كانت السيده زينب عالمه(غير معلمه)فما بالك بأخى رسول اللّه، و باب مدينه علمه،و خير الخلق بعده؟!!

الخمس فى مكه لعلى عليه السّلام

ذكرت نصوص المناشده:أن عليا«عليه السلام»كان دون كل أحد يأخذ هو و فاطمه«عليهما السلام»الخمس فى مكه.

فقـد قـال«عليه السـلام»لأهـل الشورى التى جعلهـا عمر وسـيله لإيصال عثمان إلى الخلافه:«نشـدتكم باللّه،أفيكم أحـد كان يأخذ الخمس مع النبى «صلى اللّه عليه و آله»قبل أن يؤمن أحد من قرابته غيرى،و غير فاطمه؟!

قالوا:اللهم لا» (۱).

۱- ۱) ترجمه الإمام على«عليه السلام»من تاريخ ابن عساكر(بتحقيق المحمودى)ج ۳ ص ۹۰ و راجع ص ۹۵ و فى هامش ص ۸۸ و ۸۹ مصادر كثيره لحديث المناشده،-

و لعلك تقول:

لماذا لم يعط حمزه أو جعفر من الخمس؟!فإنهما كانا مسلمين آنئذ؟!

و نجيب:بما تقدم:من أن إسلام جعفر و حمزه قد تأخر عن مطلع البعثه إلى مده طويله،ربما إلى ما بعد انذار العشيره الأقربين.و سيأتى بعض الحديث عن ذلك حين الكلام عن مناشدات أمير المؤمنين«عليه السلام» لأهل الشورى،فلعل الخمس كان يعطى لعلى«عليه السلام»قبل اسلام حمزه،و جعفر..

و لا يصح أن يجاب بأنه:لعل حمزه لم يكن بحاجه إلى الخمس،و كذلك

(۱

-و راجع:مناقب الخوارزمى ص ۲۲۵ و(ط مركز النشر الإسلامى)ص ۳۱۵ و فرائد السمطين ج ۱ ص ۳۲۲.و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۲ ص ۴۳۲ و ۴۳۵ و نهج السعاده ج ۱ ص ۱۳۱ و ۱۳۹ و كنز العمال ج ۵ ص ۷۲۵ و ينابيع الموده ج ۲ ص ۳۴۴ و كتاب الولايه لابن عقده ص ۱۷۷ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۵ ص ۳۰ و ج ۱۵ ص ۶۸۵ و ج ۳۱ ص ۳۲۴ و راجع:الأمالى للطوسى ص ۳۳۳ و ۶۶۷ و بشاره المصطفى ص ۲۴۳ و الطرائف لابن طاووس ص ۴۱۳ و الموضوعات لابن الجوزى ج ۱ ص ۳۷۹ و مناقب على بن أبى طالب لابن مردويه الأصفهانى ص ۱۲۸ و ۱۳۱ و الدر النظيم ص ۳۳۱ و بناء المقاله الفاطميه ص ۴۱۲ و غايه المرام ج ۵ ص ۷۸ و ج ۶ ص ۶ و سفينه النجاه للتنكابنى ص ۳۶۲.و راجع أيضا:الضعفاء الكبير ج ۱ ص ۲۱۱ و ليس فيه كلمه:«قبل أن يؤمن أحد من قرابته»و اللآلى المصنوعه ج ۱ ص ۳۶۲.

جعفر،على أنه قد ورد أن أبا طالب لم يكن بحاجه إلى المال آنئذ أيضا،و قد كان هو ينفق على بنى هاشم فى الشعب.

إلى جانب أموال خديجه،التى كان يستفاد منها فى هذا المجال..و يكون حمزه و جعفر غنيين بما كان يقدمه لهما ابو طالب،أو خديجه أو كانا غنيين بالاستقلال..

نعم،لا يصح هذا الجواب،فإن عليا«عليه السلام»يصرح بأنه قد أخذ هو و فاطمه الخمس قبل أن يسلم أحد من قرابه الرسول حتى جعفر «رضوان اللّه عليه».

و هذا دليل على تأخر إسلام جعفر و حمزه إلى ما بعد ولاده الزهراء «عليها السلام»،أى بعد البعثه بخمس سنين.إلا أن يقال:المراد أنه هو أخذ الخمس من النبى«صلى اللّه عليه و آله»،ثم لما ولدت فاطمه صارت هى الأخرى تأخذ من الخمس.

أما بالنسبه لمصدر هذا الخمس أن فيمكن أن يكون هو النبى«صلى اللّه عليه و آله»نفسه،أو من الركاز،أو غيرها.

كما أن خديجه التى كانت تملك أموالا طائله،و قد أسلمت فى أول البعثه،يمكن أن تكون قد خمست أموالها،و استفاد على«عليه السلام»من هذا الخمس آنئذ.

القضم..على عليه السّلام

قال ابن الأثير فى ماده قضم:«و منه حديث على«عليه السلام»:كانت

قریش إذا رأته قالت:احذروا الحطم،احذروا القضم،أی الذی یقضم الناس،فیهلکهم» (۱).

و عن ابن عباس،قال:لما نکل المسلمون عن مقارعه طلحه العبدری، (أی الذی کان من بنی عبد الدار)،تقدم إلیه أمیر المؤمنین«علیه السلام»، فقال طلحه:من أنت؟!

فحسر عن لثامه،فقال:أنا القضم،أنا علی بن أبی طالب.

زاد فی نص آخر قوله حکایه عن طلحه:قد علمت یا قضم أنه لا یجسر علی أحد غیرک (۲).

و حین قال النبی«صلی اللّه علیه و آله»لعلی«علیه السلام»فی أحد:قدم الرایه،تقدم«علیه السلام»و قال:أنا أبو القصم(و لعل الصحیح:أبو القضم) (۳).

۱- ۱) النهایه لابن الأثیر(ط المطبعه الحیدریه)ج ۳ ص ۲۹۳ و(ط مؤسسه إسماعیلیان) ج ۴ ص ۷۸ و بحار الأنوار ج ۲۰ ص ۶۷ عنه،و مستدرک سفینه البحار ج ۸ ص ۵۳۸ و لسان العرب ج ۱۲ ص ۴۸۸.

۲- ۲) بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۶۰ و ج ۲۰ ص ۵۰ عن تفسیر القمی ج ۱ ص ۱۰۸-۱۱۲ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۵۶-۵۸ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۲ ص ۳۰۵.

۳- ۳) تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۴۲۷.و راجع:الغدیر ج ۷ ص ۲۰۵ و البدایه و النهایه ج ۴ ص ۲۲ و السیره النبویه لابن هشام ج ۳ ص ۵۹۳ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۳ ص ۳۹ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۲ ص ۱۱۹ و سبل الهدی-

و روى عن أبى وائل شقيق بن سلمه قال:كنت أماشى عمر بن الخطاب،إذ سمعت همهمه،فقلت له:مه يا عمر!!

فقال:ويحك،أما ترى الهزبر،القضم،و الضارب بالبهم، الشديد على من طغا و بغا،بالسيفين و الرايه؟!

فالتفت،فإذا هو على بن أبى طالب (۱).

لماذا سمى بالقضم؟!

و أما السبب فى تسميته«عليه السلام»ب«القضم»،فقد رواه القمى «رحمه اللّه»،عن أبيه عن ابن أبى عمير،عن هشام،عن الصادق«عليه السلام»:أنه سئل عن قول طلحه بن أبى طلحه لما بارزه على«عليه السلام»:يا قضم،قال:

إن رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»كان بمكه لم يجسر عليه أحد لموضع أبى طالب،و أغروا به الصبيان،و كانوا إذا خرج رسول اللّه يرمونه بالحجاره و التراب.

۳)

-و الرشاد ج ۴ ص ۱۹۴ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۶ ص ۱۹ و ج ۱۸ ص ۸۲ و ج ۲۳ ص ۵۵۲ و ج ۳۰ ص ۱۴۹ و ۱۵۰ و ج ۳۲ ص ۳۵۶.

۱- ۱) تفسير القمى ج ۱ ص ۱۱۴ و بحار الأنوار ج ۲۰ ص ۵۲ و ۵۳ و ج ۴۱ ص ۷۳ و راجع:مناقب آل أبى طالب(ط المكتبه الحيدريه)ج ۱ ص ۳۸۳ و حليه الأبرار ج ۲ ص ۴۲۷ و مستدرک سفينه البحار ج ۵ ص ۳۷۰ و مدينه المعاجز ج ۲ ص ۸۱.

و شکی ذلک إلی علی«علیه السلام»،فقال:بأبی أنت و أمی یا رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،إذا خرجت فأخرجنی معک.

فخرج رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»و معه أمیر المؤمنین«علیه السلام»،فتعرض الصبیان لرسول اله«صلی اللّه علیه و آله»کعادتهم، فحمل علیهم أمیر المؤمنین«علیه السلام»،و کان یقضمهم فی وجوههم، و آنافهم،و آذانهم.

فکان الصبیان یرجعون باکین،و یقولون:قضمنا علی،قضمنا علی، فسمی لذلک القضم (۱).

النبی صلّی اللّه علیه و آله یشکو لعلی علیه السّلام لا إلی أبی طالب

عرفنا:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»شکی ما یلقاه من صبیان المشرکین إلی علی«علیه السلام»،لا- إلی أبی طالب،و لا- إلی حمزه،ربما لأنه «صلی اللّه علیه و آله»لا یرید أن یدخل علیهما أی قدر من الأذی النفسی فی أمر لیس باستطاعتهما مواجهته بصوره مباشره..

یضاف إلی ذلک:أن من المتوقع فی هذه الحال-لجوء أبی طالب إلی الآباء لمنع الأبناء من أذی النبی«صلی اللّه علیه و آله»و هو قد یفسر علی أنه تعبیر عن الضعف و العجز،و ربما یدعوهم ذلک إلی إذکاء هذه الحاله ضد رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»من جهات مختلفه تخولهم الإعتذار عن

۱- ۱) تفسیر القمی ج ۱ ص ۱۱۳ و بحار الأنوار ج ۲۰ ص ۵۲ عنه،و راجع:البرهان ج ۱ ص ۳۱۱.

التدخل للمساعده فيها..

بالاضافه إلى أن ذلك قد يعطيهم ذريعه للتمنن على أبى طالب، و الظهور بمظهر المحسن و المتفضل،و الحال أنهم هم فى الحقيقه أساس البلاء،و ذلك قد يفسح لهم المجال للتلاعب بأبى طالب،و التذاكى عليه و على الهاشميين،و الشماته بهم.

و لو أنه«صلى اللّه عليه و آله»شكى لأبى طالب«عليه السلام»،و صدر من أبى طالب أمر لعلى«عليه السلام»و لغيره من أبناء بنى هاشم بالمقابله بالمثل،فإن ذلك سيضع أبا طالب موضع الملوم،بدعوى أنه يتصرف بصوره لا تليق بمقامه،و يأمر بما لا يتوقع من مثله الأمر به..فى حين أن المشركين لا يعترفون بأنهم هم الذين أغروا الصبيان بأذى أحد..

خذنى معك

و كل ما ذكرناه يعطى:أنه لا بد أن يترك القرار الحاسم لأهله،و ليس هو إلا على،ذلك الإنسان الإلهى الذى يراه الناس صغيرا..و هو الكبير الكبير،الذى لا تستطيع أوهامهم أن تلامس أدنى شوامخه..و ليكن القرار من صبى-بنظرهم-عرفوا عنه أنه يقرر و ينفذ،كل ما يراه حقا و صوابا، و لا يتراجع و لا يتوقف عن العمل بالحق،حتى لو عارضه فيه الشيوخ و الكبار من قومه أو من غيرهم..فلا يمكنهم اتهام أى كان من الناس بأنه أغرى عليا فى أمر لم يدرك على صوابه من خطأه،فبادر إلى ما أغرى به..

و هكذا كان..فقد قال على«عليه السلام»لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:خذنى معك،و لم يخبر رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»بتفصيل ما

صمم علیه..

و یأخذه«صلی اللّه علیه و آله»معه..و یواجه طغیان الصبیان،فلا یقابلهم بالمثل أی برمیهم بالتراب و الحجاره،إذ یمکنهم حشد الکثیرین الذین یمکن أن یتوزعوا فرقا،ثم لیتصدی فریق منهم لعلی«علیه السلام»، و یتولی الفریق الآخر إیذاء رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»بالحجاره و التراب،بل قرر أن یحسم الأمر،و أن یفهم أولئک الصبیان و آباءهم أن ثمره عملهم هو لحوق الأذی بکل واحد منهم بشخصه،و أن الأمر لن یکون مجرد مراماه بالتراب و الحجاره،تصیب أو لا تصیب،أو تؤلم أو لا تؤلم،بل ثمه ألم حقیقی لکل فرد منهم لا نجاه لهم منه،من دون أن یکون لهم قدره علی المقابله بالمثل.

أبو ذر فی ضیافه علی علیه السّلام

و یقولون:إن أبا ذر«رحمه اللّه»کان رابع أو خامس من أسلم (۱)،

۱- ۱) دلائل النبوه للبیهقی ج ۱ ص ۴۵۸ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۴ قسم ۱ ص ۱۶۴ و حلیه الأولیاء ج ۱ ص ۱۵۷ و مستدرک الحاکم ج ۳ و الإستیعاب (بهامش الإصابه)ج ۱ ص ۳۱۳ و الإصابه ج ۴ ص ۶۳ و أسد الغابه ج ۵ ص ۱۸۶ و(ط دار الکتاب العربی)ج ۱ ص ۳۰۱ و البدایه و النهایه ج ۷ ص ۱۸۵ و الغدیر ج ۸ ص ۳۰۸-۳۰۹ عن بعض من تقدم،و عن شرح الجامع الصغیر للمناوی ج ۵ ص ۴۲۳.و المجموع للنووی ج ۲ ص ۷۶ و ج ۴ ص ۳۵ و شرح مسلم للنووی ج ۲ ص ۵۱ و عمده القاری ج ۱ ص ۲۰۵ و مستدرک-

حيث إنه سمع بمبعث النبى«صلى اللّه عليه و آله»،فأرسل أخاه ليستقصى له الخبر،فرجع إليه،و لم يشف له غليلا.

فذهب إلى مكه بنفسه،فكره أن يسأل عن النبى«صلى اللّه عليه و آله» علانيه،فاضطجع فى ناحيه المسجد الحرام،فرآه على«عليه السلام»،فعرف أنه غريب،فدعاه إلى بيته،فاستضافه ثلاثه أيام لا يسأله عن شىء.

ثم سأله أبو ذر عن رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»فاقترح عليه أمير المؤمنين«عليه السلام»أن يتبعه أبو ذر،فإن رأى ما يخاف منه عطف كأنه يريد أن يقضى حاجه،أو يصلح نعله..

فأوصله«عليه السلام»إلى النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و أسلم أبو ذر، فخرج إلى المسجد الحرام،فأعلن إسلامه،فضربوه حتى اضجعوه.

فأتى العباس فأكب عليه،و قال:و يحكم ألستم تعلمون أنه من غفار، و إنها طريق تجارتكم إلى الشام؟!فتركوه..

و عاد فى اليوم التالى فصنع مثلما صنع فى اليوم الأول،فخلصه العباس

(۱

-سفينه البحار ج ۳ ص ۴۳۵ و راجع:الإحتجاج ج ۱ ص ۲۳۱ و بحار الأنوار ج ۲۷ ص ۳۱۹ و ج ۳۱ ص ۲۷۶ و الفوائد الرجاليه ج ۲ ص ۱۵۲ و تقريب المعارف ص ۲۶۸ و الدرجات الرفيعه ص ۲۲۵ و تذكره الحفاظ ج ۱ ص ۱۷ و سير أعلام النبلاء ج ۲ ص ۴۶ و شيخ المضيره أبو هريره ص ۲۲۳ و السيره الحلبيه ج ۳ ص ۱۰۹.

أيضا (۱).

و نقول:

قد تحدثنا عن بعض ما يرتبط بهذه الحادثه فی کتابنا الصحیح من سیره النبی«صلی اللّه علیه و آله»،و لذلک فنحن نکتفی هنا بتسجیل ما یلی:

۱-دلت هذه الروایه علی أن الناس قد تأخروا کثیرا فی قبول الإسلام، حیث علمنا:أن خدیجه و علیا و جعفرا«علیهم السلام»کانوا أسبق الناس إلی الإسلام،فإذا کان أبو ذر رابع من أسلم،فذلک یعنی أن أحدا لم یدخل بعد هؤلاء فی الإسلام إلی ما بعد سنوات،أی إلی أن طار خبر بعثه النبی

۱- ۱) هذا ملخص ما فی البخاری(ط سنه ۱۳۰۹ ه)ج ۲ ص ۲۰۶-۲۰۷ و(ط دار الفکر)ج ۴ ص ۲۴۱ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۳۴ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۴۶ و حلیه الأولیاء ج ۱ ص ۱۵۹ و مستدرک الحاکم ج ۳ ص ۳۳۹ و الغدیر ج ۸ ص ۳۰۹-۳۱۰ عن بعض من تقدم،و صحیح مسلم ج ۷ ص ۱۵۵ و ۱۵۶ و الإستیعاب(بهامش الإصابه)ج ۴ ص ۶۳ و(ط دار الجیل)ج ۴ ص ۱۶۵۲-۱۶۵۳ و دلائل النبوه لأبی نعیم ج ۲ ص ۸۶ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۴ قسم ۱ ص ۱۶۱-۱۶۲ و ۱۶۴-۱۶۵ و الإصابه ج ۴ ص ۶۳ و(ط دار الکتب العلمیه)ج ۷ ص ۱۰۶ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۲ و الدرجات الرفیعه ص ۲۲۸ و أسد الغابه ج ۵ ص ۱۸۷ و إمتاع الأسماع ج ۴ ص ۳۷۰ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۱ ص ۴۴۷ و سبل الهدی و الرشاد ج ۲ ص ۳۱۴ و ۳۱۵ و السیره الحلبیه ج ۱ ص ۴۵۱-۴۵۲.

«صلی اللّه علیه و آله»فی البلاد،و بلغ بنی غفار الذین کانوا یسکنون قرب المدینه،ثم أرسل أبو ذر أخاه إلی مکه لیستطلع الأمر،ثم عاد إلیه،فلم یجد أبو ذر عنده ما یشفی غلیله،ثم سافر أبو ذر إلی مکه و بقی أیاما حتی وصل إلی رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»و أسلم علی یدیه.

فإن هذا لو فرض أنه قد تواصل و استمر،فهو یحتاج إلی المسیر الجاد ذهابا و إیابا حوالی شهر و نصف.

فإذا أضیف إلی ذلک أن الروایه تذکر ما یدل علی أن مجیئ أبی ذر إلی مکه قد حصل حیث کان النبی«صلی اللّه علیه و آله»فی وضع صعب، و کان الإتصال به یحتاج إلی تخف و تستر،مما یعنی أن العداوات کانت قد ظهرت بین المشرکین و المسلمین،و هو یدل علی أن إسلام أبی ذر قد حصل ربما حین کان النبی فی دار الأرقم أو بعد ذلک.و أن أحدا لم یسلم طیله هذه المده،لکی یصح أن یکون أبو ذر رابع من أسلم.

و لعل هذا یفسر لنا عدم استجابه أحد لرسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»فی حدیث: وَ أَنْذِرْ عَشِیرَتَکَ الْأَقْرَبِینَ، حتی حمزه و جعفر«علیهما السلام».

و هذا کله یؤذن بوجود فاصل زمنی طویل،یمتد إلی ثلاث أو أربع سنوات فیما بین إسلام أبی ذر،و بین تاریخ بعثه الرسول«صلی اللّه علیه و آله».

و یکون إسلامه الذی أعلنه وفق هذه الطریقه،التی تحدثت عنها روایه اسلامه بدایه عهد جدید،جرأ الناس علی الدخول فی هذا الدین،و المباهاه به،و تحدی المشرکین فیه.

فما يدعى من سبق أبى بكر و غيره إلى الإسلام و أنه سبق عليا أو قاربه ليست له أدنى درجه من المقبوليه أو المعقوليه.

۲-إن سن على«عليه السلام»فى أول البعثه كان لا يتجاوز العشر سنوات،و المفروض أنه لا يملك لنفسه بيتا مستقلا يستضيف به الغرباء، الأمر الذى يعنى أنه قد دعا أبا ذر إلى منزل أبيه أبى طالب صلوات اللّه عليه..أو فقل إلى المكان المخصص له من قبل رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،أو من قبل والده العظيم..

و قد اتضح من هذه الحادثه أن تصرفات أمير المؤمنين«عليه السلام» فى صغره كانت ملزمه لوالده،و لم يكن يعترض عليه حتى حين يدعو الغرباء إلى بيته لينزلهم فيه،لا يوما واحدا و حسب،و إنما ثلاثه أيام.

و هذا التصرف لا يقبل عاده ممن كان فى سن على«عليه السلام»،الأمر الذى يشير إلى امتياز ظاهر له على من سواه و على مكانته«عليه السلام» المتميزه لدى أبيه،و مدى ثقته به و بحصافه رأيه،و على أنه«رحمه اللّه»كان يحترم له هذا التصرف النبيل،و يقدر فيه هذا الخلق الجميل.

۳-إن عنصر السريه الذى اعتمده«عليه السلام»فى أسلوب إيصال أبى ذر إلى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،يدل على درايه و رويه،و تبصر و تدبر للأمور.

و قد وثق أبو ذر بهذا الفتى اليافع،و منحه كل حبه و احترامه..و أدرك أنه فتى المهمات الصعبه،منذ أن دعاه ليكون فى ضيافته ثلاثه أيام،ثم زاد إكباره له،و هو يقترح عليه هذا الأسلوب الحكيم..الذى لا يصدر إلى من

أعقل العقلاء،و من أهل التبصر و الحكمه،و الرويه و التدبير.

۴-إن هذا الأسلوب الذى اقترحه«عليه السلام»من شأنه أن يحفظ أبا ذر،و يحفظ من خلاله الدعوه نفسها من أن تتعرض للأذى و للحصار، من خلال تهديد أمن و سلامه من يسعى للوصول إلى صاحبها للتعرف عليه،و الإستفاده منه إيمانا،و معرفه،و وعيا،و إلتزاما.

۵-إن عدم سؤال على«عليه السلام»أبا ذر عن شأنه مده ثلاثه أيام..

ربما لكى لا يشعر أبو ذر أن مضيفه قد مل وجوده.كما أنه يريد له أن يأنس فى هذا البلد،و تذهب وحشه الغربه عنه،و يرتاح نفسيا كما ارتاح جسديا..

و ليكون من ثم اكثر طمأنينه،و أنفذ بصيره فى بيان حاجته،و أعرف بالمسالك التى توصله إليها.و بالأسباب التى تمكنه من الحصول عليها..

على عليه السّلام يتوسط لزيد بن حارثه

قال الحلبى الشافعى:«ذكر مقاتل:أن زيد بن حارثه لما أراد أن يتزوج زينب جاء إلى النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و قال:يا رسول اللّه اخطب علىّ.

قال له:من؟!

قال:زينب بنت جحش.

قال:لا أراها تفعل.إنها أكرم من ذلك نفسا.

فقال:يا رسول اللّه،إذا كلمتها أنت،و قلت:زيد أكرم الناس علىّ، فعلت.

فقال«صلى اللّه عليه و آله»:إنها امرأه لسناء.

فذهب زيد«رضى اللّه تعالى عنه»إلى على«عليه السلام»،فحمله على أن يكلم له النبى«صلى اللّه عليه و آله».

فانطلق معه إلى النبى«صلى اللّه عليه و آله»فكلمه،فقال:إنى فاعل ذلك،و مرسلك يا على إلى أهلها فتكلمهم،ففعل.ثم عاد بكراهتها، و كراهه أخيها ذلك.

فأرسل إليهم النبى«صلى اللّه عليه و آله»يقول:قد رضيته لكم، و أقضى أن تنكحوه.فأنكحوه،و ساق لهم عشره دنانير الخ..» (۱).

و نقول:

أولا-:إن من غير المعقول أن يتحدث النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»بمنطق الطبقيه و الاستعلاء على هذا النحو،فإن المعايير التى جاء بها الإسلام،و القرآن،و منها قوله تعالى: إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّهِ أَتْقَاكُمْ (۲)لا تسمح بهذا،فإن زيدا لم يكن يعانى من أى نقص،أو عيب،لا- فى نفسه،و لا- فى دينه،و لا- فى خلقه،بل هو قد حاز شرف الإنتساب للإسلام،و لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و ترك أهله و أباه،و رضى بأن يتبرأ أبوه منه حبا برسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..

و رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»هو القائل:«إذا جاءكم من ترضون

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۳ ص ۳۲۰.

۲- ۲) الآيه ۱۳ من سوره الحجرات.

دینه و خلقه فزوجوه،و إلا تفعلوا تکن فتنه فی الأرض و فساد کبیر» (۱).

و قرر:أن معیار الکفاءه فی النکاح هو الإسلام و الإیمان.

ثانیا:إن هذا یعارض ما رووه،من أنها أرسلت إلی النبی«صلی اللّه علیه و آله»تستشیره فی أمر زواجها.بعد أن خطبها عده أشخاص من صحابته«صلی اللّه علیه و آله».

فقال«صلی اللّه علیه و آله»:أین هی ممن یعلمها کتاب ربها،و سنه نبیها؟! (۲).

ثالثا:إذا کان النبی«صلی اللّه علیه و آله»یرید لها أن تتزوج بمن تختاره، و یعلم أنها لا تختار زیدا،و کان ذلک هو سبب امتناعه عن تلبیه طلب زید بأن یخطبها له،فلماذا أقدم علی إرسال علی«علیه السلام»إلیها،لیطلبها لزید بالذات؟!فإنه لم یتغیر شیء من ذلک قبل توسط علی«علیه السلام» و بعده.

۱- ۱) الدر المنثور ج ۱ ص ۲۵۷ و الثقات ج ۵ ص ۴۹۹ و تهذیب الکمال ج ۹ ص ۳۵۵ و کنز العمال ج ۱۶ ص ۳۱۸ و إعانه الطالبین ج ۳ ص ۳۰۸ و سبل الهدی و الرشاد ج ۹ ص ۴۷ و أحکام القرآن للجصاص ج ۱ ص ۴۸۷ و ج ۳ ص ۴۱۳ و إیضاح الفوائد ج ۳ ص ۲۳ و المعجم الأوسط ج ۱ ص ۱۴۲ و غوالی اللآلی ج ۳ ص ۳۴۰ و نیل الأوطار ج ۶ ص ۳۶۱ و المجموع ج ۱۶ ص ۱۸۳-۱۸۸.

۲- ۲) مجمع الزوائد ج ۹ ص ۲۴۶ و المعجم الکبیر ج ۲۴ ص ۳۹ و سنن الدار قطنی ج ۳ ص ۲۰۸ و الدر المنثور ج ۵ ص ۲۰۸ و تاریخ مدینه دمشق ج ۵۰ ص ۲۳۱.

و إن كان يريد فرض الزواج عليها بزيد،فلماذا أرجعه خائبا فى المره الأولى،ثم استجاب له بعد توسط على«عليه السلام»؟!

تحطيم الأصنام قبل الهجره

عن على«عليه السلام»،قال:دعانى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»، و هو بمنزل خديجه«عليها السلام»ذات ليله،فلما صرت إليه قال:اتبعنى يا على..

فما زال يمشى و أنا وراءه،و نحن نخترق بيوت مكه حتى أتينا الكعبه، و قد أنام اللّه كل عين،فقال لى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:يا على.

قلت:لبيك يا رسول اللّه.

قال:إصعد يا على فوق كتفى،و كسّر الأصنام.

قلت:بل أنت يا رسول اللّه،إصعد فوق كتفى.

قال:بل أنت إصعد يا على.

ثم انحنى«صلى اللّه عليه و آله»،فصعدت على كتفه،فأقبلت(و لعل الصحيح:فقلبت)الأصنام على رؤوسها،و نزلت،و خرجنا من الكعبه شرفها اللّه تعالى،حتى أتينا منزل خديجه«عليه السلام»،فقال لى:يا على،إنه أول من كسّر الأصنام جدك إبراهيم«عليه السلام»،ثم أنت يا على آخر من كسّر الأصنام.

قال:فلما أصبحوا أهل مكه،وجدوا الأصنام منكسه،مقلوبه على رؤوسها،فقالوا:ما فعل هذا بآلهتنا إلا محمد،و ابن عمه.

ثم لم يقم بعدها فی الکعبه صنم (۱).

ص: ۶۰

۱- ۱) إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۶۸۹ عن ابن حسنویه فی درر بحر المناقب، و لیراجع ص ۶۸۰-۶۸۷ عن مصادر کثیره،و تاریخ بغداد(ط القاهره)ج ۱۳ ص ۳۰۲ و فرائد السمطین ج ۱ ص ۲۴۹ و ۲۵۰ و نظم درر السمطین ص ۱۲۵ و مسند أحمد ج ۱ ص ۸۴ و موضح أوهام الجمع و التفریق ج ۲ ص ۴۳۲ و کنز العمال ج ۱۵ ص ۱۵۱ و المناقب لابن المغازلی ص ۲۰۲ و ۴۲۹ و ترجمه الإمام علی«علیه السلام»من تاریخ دمشق(بتحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۳۲۷ و بحار الأنوار ج ۳۸ ص ۷۶ و جمع الفوائد ج ۲ ص ۲۶ و تذکره الخواص ج ۱ ص ۲۴۷ و راجع هامشه،فقد أشار إلی مصادر کثیره. و راجع:سبل الهدی و الرشاد ج ۵ ص ۲۳۶ عن ابن أبی شیبه،و الحاکم،و تاریخ الخمیس ج ۲ ص ۸۶ عن الطبرانی،و أحمد،و الترمذی،و الصالحانی،و التبصره لابن الجوزی ص ۴۴۲ و مناقب الأخیار ص ۳ و مستدرک الحاکم ج ۳ ص ۵ و ج ۲ ص ۳۶۶ و ۳۶۷ و تلخیص المستدرک بهامشه،و المصنف لابن أبی شیبه ج ۱۴ ص ۴۸۸ و السیره الحلبیه ج ۳ ص ۸۶ عن خصائص العشره للزمخشری و بدایع الأمثال ص ۱۴۸ و ینابیع الموده ص ۱۳۹ و ۴۲۰ و المناقب للخوارزمی ص ۷۱ و ۷۳ و خصائص الإمام علی«علیه السلام»للنسائی(ط التقدم بمصر)ص ۲۲۵ و ۳۱ و صفه الصفوه ج ۱ ص ۱۱۹ و مجمع الزوائد ج ۶ ص ۲۳ و ۲۴ عن أبی یعلی و البزار،و مفتاح النجا ص ۲۷ و ذخائر العقبی(ط مکتبه القدس)ص ۸۵ و منتخب کنز العمال ج ۵ ص ۵۴ و تفریح الأحباب ص ۳۱۶ و بذل القوه للسندی الحنفی ص ۲۲۴ و غالیه المواعظ ج ۲ ص ۸۸.

و نقول:

إن هذا الحديث ظاهر الدلاله على أن هذا الحدث قد حصل قبل الهجره،و قد أشبها صلوات اللّه و سلامه عليهما أباهما إبراهيم الخليل«عليه السلام»،حين حطم فى الخفاء أصنام قومه،فلما أصبحوا قالوا:من فعل هذا بآلهتنا؟!

و هذه هى نفس الكلمه التى قالها المكيون حين رأوا ما جرى لأصنامهم..

لماذا التعرض لأصنامهم سرا؟!

و قد يسأل سائل عن سبب هذا التعرض للأصنام سرا،مع العلم بأن ذلك لا يجدى شيئا،لأنهم سوف يعيدونها كما كانت،و لربما يكون ذلك سببا فى إصرارهم على غيهم،و على نصره أصنامهم،و تعلقهم بها،و التشدد فى المحافظه عليها..

و نجيب:

بأن المقصود هو تقديم العبره لهم بصوره حيه و عمليه،ليروا بأم أعينهم كيف أن الأصنام لا تستطيع أن تدفع عن أنفسها،فكيف يمكنها أن تدفع الأسواء عن غيرها.

فما يدعى لها من قدرات،و آثار،ما هى إلا أباطيل و أضاليل،و ترهات.

و هذا البرهان ليس مجرد معادله ذهنيه،و افتراضات تجريديه،بل هو عمل جوارحى مباشر،يجرى على الأصنام نفسها،لكى يقطع دابر أى تعلل أو تمحل للأعذار،فلا يزعم زاعم أن الأسواء قد انتابت غيرها و لعلها لم تنتصر له،لأنها كانت غاضبه عليه.

و هذا هو نفس الدرس الذی أراد إبراهیم«علیه السلام»لقومه أن یفهموه و یعوه،حین کاد أصنامهم.

و قول قوم إبراهیم فی السابق،و أهل مکه فی اللاحق:من فعل هذا بآلهتنا یمثل إعترافا صریحا بأن ثمه من هو أقوی من أصنامهم،و هو إقرار بعجزها عن الدفع عن نفسها،و حاجتها إلی غیرها لیحمیها منه.

و کان المشرکون قد سمعوا من النبی«صلی اللّه علیه و آله»تسفیه أحلامهم،و رفضه لأصنامهم،و بیان أنها لا تضر و لا تنفع،و لا تبصر و لا تسمع،و قد نزل القرآن بتقبیح و إدانه عبادتهم لها.

لم یقم بعدها فی الکعبه صنم

و یبقی أن نشیر إلی ما ذکره فی آخر هذه الروایه،من أنه لم یقم بعدها فی الکعبه صنم یحتاج إلی توضیح،فإنه لا ینسجم-فی ظاهره-مع القول:بأن تحطیم الأصنام کان فی فتح مکه.

و قد یکون الجواب الأوضح عن ذلک أن یقال:إن الذی حطمه النبی «صلی اللّه علیه و آله»و علی«علیه السلام»قبل الهجره هو تلک الأصنام التی کانت فی جوف الکعبه،بقرینه قوله:«خرجنا من الکعبه،و لم یقم بعدها صنم فی جوف الکعبه..».

و التی حطمت یوم الفتح هی تلک الأصنام التی کانت منصوبه فوقها، أو عندها کما تشیر التعبیرات الکثیره الوارده فی النصوص المتقدمه.

و یبدو أن بعض تلک الأصنام کان معلقا فی أعلی نقطه فی جوف

الكعبه،فاحتاج فی تنکیسه إلی أن یصعد علی کتفی النبی«صلی اللّه علیه و آله»لیتمکن منها..

علی علیه السّلام فی حدیث المعراج

ذکرنا فی کتابنا:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله» أن المعراج قد حصل فی السنه الثالثه من البعثه-کما روی عن علی«علیه السلام» (۱).و قد ذکرنا دلائل ذلک فی کتابنا المشار إلیه (۲).

و عرفنا آنفا:أن أبا ذر کان رابعا فی الإسلام،مع أنه قد أسلم بعد أن تأزمت الأمور بین النبی«صلی اللّه علیه و آله»و بین قریش،و حیث کان الإتصال به تکتنفه المخاطر و الأهوال،کما أن من یعلن إسلامه یتعرض للضرب الشدید الذی لا یرفعه عنه إلا خوف قریش علی قوافل تجارتها إلی الشام فأنها کانت تمر علی قوم أبی ذر بالقرب من المدینه.

و إذا أضفنا هذا الأمر إلی العدید من الدلائل و الشواهد علی تأخر إسلام أبی بکر إلی ما بعد السنه الخامسه أو السادسه من البعثه (۳)،فإن ذلک یدلنا علی عدم صحه ما روی من أن ملکا کان یکلم رسول اللّه«صلی اللّه

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۳۷۹ و الخرائج و الجرائح ج ۱ ص ۱۴۱.

۲- ۲) راجع:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله»(الطبعه الرابعه) ج ۳ ص ۱۰ و(الطبعه الخامسه)ج ۳ ص ۹۴.

۳- ۳) ذکرنا ذلک فی کتابنا:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله» (الطبعه الرابعه)ج ۴ ص ۳۲۴-۳۳۰ و(الطبعه الخامسه)ج ۳ ص ۵۳-۶۱.

علیه و آله»فی معراجه بصوت أبی بکر (۱).

و الصحیح:أنه کلّمه بلغه علی«علیه السلام».

فعن ابن عمر قال:سمعت النبی«صلی اللّه علیه و آله»و قد سئل:بأی لغه خاطبک ربک لیله المعراج؟!

قال:خاطبنی ربی بلغه علی بن أبی طالب،و ألهمنی أن قلت:یا رب خاطبتنی أنت أم علی؟!

فقال:یا محمد،أنا شیء لا کالأشیاء،و لا أقاس بالناس،و لا أوصف بالشبهات.خلقتک من نوری،و خلقت علیا من نورک،و اطلعت علی سرائر قلبک،فلم أجد فی قلبک أحب إلیک من علی بن أبی طالب، فخاطبتک بلسانه،کیما یطمئن قلبک (۲).

۱- ۱) المواهب اللدنیه ج ۲ ص ۲۹ و ۳۰ و روح البیان لإسماعیل البروسوی فی تفسیر سوره الإسراء،و تنویر الأذهان للمسعودی شرح سوره الإسراء،و الغدیر ج ۷ ص ۲۹۳ عن عمده التحقیق ص ۱۵۴ و العهود المحمدیه للشعرانی ص ۶۸۵ و الفتوحات المکیه لابن عربی ج ۳ ص ۱۵۷ و ج ۳ ص ۳۴۲ و راجع:الدر المنثور ج ۴ ص ۱۵۵ و راجع ص ۱۵۴.
۲- ۲) راجع:المناقب للخوارزمی ص ۷۸ و ینابیع الموده ج ۱ ص ۲۴۶ و ۲۴۷ و مقتل الحسین للخوارزمی(ط الغری)ص ۴۲ و أرجح المطالب(ط لاهور)ص ۵۰۷ و المناقب المرتضویه(ط بمبئی-الهند)ص ۱۰۴ و بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۳۸۶ و الصافی ج ۳ ص ۱۷۷ و کشف الغمه ج ۱ ص ۱۰۳ و شرح إحقاق الحق-

کما أن الصحیح هو:ما روی عن أبی الحمراء،من أن رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»قال:لما أسری بی إلی السماء إذا علی العرش مکتوب:لا إله إلا اللّه،محمد رسول اللّه،أیدته بعلی«علیه السلام» (۱).

۲)

-(الملحقات)ج ۵ ص ۲۵۱ و ج ۲۳ ص ۱۴۱ و الطرائف لابن طاووس ص ۱۵۵ و کشف الیقین ص ۲۲۷.

۱- ۱) تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۱۳ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۱۲۱ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۲۲ ص ۲۰۰ و کنز العمال ج ۱۱ ص ۶۲۴ و تفسیر أبی حمزه الثمالی ص ۱۸۶ و ۱۸۷ و شواهد التنزیل ج ۱ ص ۲۹۷ و ۲۹۸ و راجع ۲۹۳ و ۳۹۴ و الدر المنثور ج ۴ ص ۱۵۳ و بشاره المصطفی ص ۴۰۵ و الشفا لعیاض ج ۱ ص ۱۷۴ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۹۲ و ینابیع الموده ج ۱ ص ۶۹ و ۲۸۲ و مستدرکات علم رجال الحدیث ج ۸ ص ۳۶۷ و مناقب الإمام أمیر المؤمنین«علیه السلام» للکوفی ج ۱ ص ۲۴۰ و ۲۴۴ و ۲۱۰ و قاموس الرجال للتستری ج ۱۱ ص ۲۹۵ و الأمالی للصدوق ص ۲۸۴ و شرح الأخبار ج ۱ ص ۲۱۰ و ج ۲ ص ۳۸۰ و وبحار الأنوار ج ۲۷ ص ۲ و ج ۳۶ ص ۵۳ و راجع:ص ۳۲۱ و ۳۲۵ و ۳۳۲ و ۳۴۸ و ۳۵۵ و ۳۹۰ و ج ۳۸ ص ۳۴۵ و الثاقب فی المناقب ص ۱۱۸ و الغدیر ج ۲ ص ۵۰ و الموضوعات لابن الجوزی ج ۱ ص ۱۴ و تهذیب الکمال ج ۳۳ ص ۲۶۰ و غایه المرام ج ۴ ص ۳۰۳ و الأربعون حدیثا لمنتجب الدین ابن بابویه ص ۶۶ و العمده لابن البطریق ص ۱۷۱ و الفضائل لشاذان ص ۱۶۷ و الجواهر السنیه للحر العاملی ص ۲۹۳ و راجع ص ۲۸۰ و ۲۸۱ و ۲۸۵ و مدینه المعاجز ج ۲ ص ۳۹۳-

لا ما روى من ذلك فى حق أبى بكر (۱).

و عن النبى«صلى اللّه عليه و آله»أنه قال:لما أسرى بى إلى السماء لقيتنى الملائكه بالبشاره فى كل سماء،حتى لقينى جبرائيل فى محفل من الملائكه،فقال:

يا محمد،لو اجتمع أمتك على حب على بن أبى طالب ما خلق اللّه النار (۲).

۱)

-و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۶ ص ۱۴۲ و ج ۱۴ ص ۵۸۷ و ج ۱۶ ص ۴۸۸ و ۴۹۰ و ج ۲۲ ص ۴۹۵ و ۴۹۶ و ج ۳۱ ص ۷۶ و راجع:كفايه الأثر ص ۷۴ و ۱۸۵ و ۲۱۷ و ۲۴۴ و مناقب آل أبى طالب ج ۱ ص ۲۵۴ و لسان الميزان ج ۱ ص ۴۵۷ و ج ۲ ص ۲۶۸ و ۴۸۴ و ميزان الاعتدال ج ۲ ص ۷۶ و الصراط المستقيم ج ۱ ص ۲۹۴ و ج ۲ ص ۱۱۷ و ضعفاء العقيلى ج ۱ ص ۳۳ و ج ۲ ص ۸۶ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۲ ص ۳۳۶ و ج ۴۷ ص ۳۴۴.

۱- ۱) راجع الروايات التى ذكرت فضائل أبى بكر فى الإسراء و المعراج،و قد حكم عليها العلماء بالوضع فى ميزان الإعتدال ج ۳ ص ۶۰۹ و ج ۲ ص ۱۱۷ و اللآلى المصنوعه ج ۱ ص ۲۹۶ و ۲۹۷ و ۳۰۹ و لسان الميزان ج ۵ ص ۲۳۵ و تهذيب التهذيب ج ۵ ص ۱۳۸ و تاريخ بغداد ج ۱۱ ص ۲۰۴ و ج ۳ ص ۶۳ و الغدير ج ۵ ص ۳۰۳ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۴۱ و تذكره الموضوعات ص ۹۳ و الوضاعون و أحاديثهم ص ۳۶۳.

۲- ۲) ينابيع الموده ج ۲ ص ۲۹۰ و موده القربى ص ۲۰ و شرح إحقاق الحق(الملحقات) ج ۷ ص ۱۵۱ و ج ۱۷ ص ۲۴۰ و ج ۲۱ ص ۲۷۳ و نوادر المعجزات ص ۷۵ و الأمالى للطوسى ص ۶۴۲ و مدينه المعاجز ج ۱ ص ۸۷ و بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۳۸۸ و ج ۴۰ ص ۳۵.

و عن أبی هریره،عنه«صلی اللّه علیه و آله»:لما أسری بی فی لیله المعراج، فاجتمع علیّ الأنبیاء فی السماء،فأوحی اللّه تعالی إلی:سلهم یا محمد:بماذا بعثتم؟!

فقالوا:بعثنا علی شهاده أن لا إله إلا اللّه وحده،و بنبوتک،و الولایه لعلی بن أبی طالب (۱).

علی علیه السّلام الصدیق الأکبر

و عن النبی«صلی اللّه علیه و آله»قال:

«قال لی ربی لیله أسری بی:من خلفت علی أمتک یا محمد.

قال:قلت:أنت أعلم یا رب.

قال:یا محمد،إنی انتجبتک برسالتی،و اصطفیتک لنفسی،و أنت نبیی و خیرتی من خلقی.ثم الصدیق الأکبر،الطاهر المطهر،الذی خلقته من

۱- ۱) ینابیع الموده ج ۲ ص ۲۴۶ عن الحافظ أبی نعیم،و العمده لابن البطریق ص ۳۵۲ و الطرائف لابن طاووس ص ۱۰۱ و الصراط المستقیم ج ۱ ص ۲۴۴ و مستدرک سفینه البحار ج ۴ ص ۴۰۸ و خصائص الوحی المبین ص ۱۷۰ و طرائف المقال ج ۲ ص ۲۹۹ و نهج الإیمان ص ۵۰۶ و منهاج الکرامه ص ۱۳۰ و غایه المرام ج ۳ ص ۵۵ و بحار الأنوار ج ۳۶ ص ۱۵۵ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳ ص ۱۴۴ و ج ۴ ص ۲۳۸ و ج ۷ ص ۱۲۹ و الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»للهمدانی ص ۷۳ و نهج الحق ص ۱۸۳ و إلزام النواصب لمفلح بن راشد ص ۱۳۸.

طینتک،و جعلته وزیرک،و أبا سبطیک،السیدین الشهیدین،الطاهرین المطهرین،سیدی شباب أهل الجنه.و زوجته خیر نساء العالمین.أنت شجره،و علی أغصانها،و فاطمه ورقها،و الحسن و الحسین ثمارها.خلقتکم (خلقتهما)من طینه علیین،و خلقت شیعتکم منکم،إنهم لو ضربوا علی أعناقهم بالسیوف ما ازدادوا لکم إلا حبا.

قلت:یا رب،و من الصدیق الأکبر؟!

قال:أخوک علی بن أبی طالب» (۱).

و یبدو لنا:أن هذا قد حصل فی معراج آخر لرسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،و قد حصل بعد الهجره بسنوات.

و قد أکد أمیر المؤمنین فی روایات کثیره صحیحه،و کذلک النبی الکریم«صلی اللّه علیه و آله»علی أنه«علیه السلام»وحده الصدیق،و أن لا صحه لما یقال أنه أبو بکر..و قد ذکرنا طائفه من هذه الأحادیث و مصادرها الکثیره فی کتابنا:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله» (۲).

---

۱ - ۱) مسند شمس الأخبار للقرشی ج ۱ ص ۸۹ و مسند زید بن علی ص ۴۰۵ و الغدیر ج ۲ ص ۳۱۳ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۲۲ ص ۲۰۰ و شرح الأخبار ج ۲ ص ۴۹۰.

۲ - ۲) راجع:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله»(الطبعه الرابعه) ج ۴ ص ۴۵-۵۰ و(الطبعه الخامسه)ج ۴ ص ۲۲۸-۲۳۳.

الفاروق على عليه السّلام أيضا

و قد ذكرت الأخبار أيضا:أن عليا«عليه السلام»هو فاروق هذه الأمه (۱)،و أما عمر بن الخطاب،فأهل الكتاب هم الذين سموه بالفاروق (۲).

ص:۶۹

۱- ۱) راجع:المصدر السابق.

۲- ۲) راجع:الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»(الطبعه الرابعه) ج ۳ ص ۱۷۷ و(الطبعه الخامسه)ج ۳ ص ۳۰۶.

الفصل الرابع

اشاره

تضحیات علی علیه السّلام فی شعب أبی طالب

ص: ۷۱

علی علیه السّلام فی شعب أبی طالب

و حین اشتد الأمر،و صعّدت قریش من تحدیها لرسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»و بنی هاشم،و قطعت عنهم الأسواق،بهدف قطع الأرزاق،فلا یترکون لهم طعاما یقدم مکه،و لا بیعا إلا بادروهم إلیه،یریدون بذلک أن یدرکوا سفک دم الرسول«صلی اللّه علیه و آله» (۱).

و کانوا یتهددون من یبیعهم شیئا بنهب أمواله،أو بمقاطعه تجارته.

نعم حین بلغت الأمور إلی هذا الحد،أمر أبو طالب«علیه السلام»بنی هاشم و بنی عبد المطلب بدخول الشعب المعروف بشعب أبی طالب، و ذلک فی سنه سبع،حفظا لهم من أن یتعرضوا لأی تحد خطیر یدفع بالأمور إلی حد الکارثه.

و وضعت قریش علیهم الرقباء حتی لا یأتیهم أحد بطعام.و کان المسلمون ینفقون من أموال خدیجه،و أبی طالب،حتی نفدت،أو نفذ منها ما کان یمکنهم صرفه فی هذه الأحوال،حتی اضطروا إلی أن یقتاتوا بورق الشجر..

۱- ۱) البدایه و النهایه(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۱۰۵ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۴۴ و النزاع و التخاصم ص ۶۷ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱۰ ص ۵۸.

و کان صبیانهم یتضورون جوعا.

و قد استمرت هذه المحنه سنتین أو ثلاثا.

و کان علی أمیر المؤمنین أثناءها یأتیهم بالطعام سرا من مکه،من حیث یمکن،و لو أنهم ظفروا به لم یبقوا علیه،کما یقول الاسکافی و غیره (۱).

و کان أبو طالب رضوان اللّه تعالی علیه کثیرا ما یخاف علی النبی«صلی اللّه علیه و آله»البیات(أی أن یغتاله المشرکون لیلا)فکان إذا أخذ الناس مضاجعهم،اضطجع النبی«صلی اللّه علیه و آله»علی فراشه حتی یری ذلک جمیع من فی الشعب،فإذا نام الناس جاء فأقامه،و أضجع ابنه علیا مکانه (۲).

فقال له علی«علیه السلام»لیله:یا أبت إنی مقتول..

فقال له:

اصبرن یا بنی فالصبرا حجی

کل حی مصیره لشعوب

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۵۶ و العثمانیه للجاحظ ص ۳۲۰.

۲- ۲) راجع:شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۶۴ و ج ۱۳ ص ۲۵۶ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۲۷۵ و تیسیر المطالب فی أمالی الإمام أبی طالب ص ۴۹ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۸۴ و راجع:الغدیر ج ۷ ص ۳۵۷ و ۳۵۸ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۶۴ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۲ ص ۱۴۰ و ۱۴۱ و السیره الحلبیه ج ۱ ص ۳۴۲ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۴۴ و دلائل النبوه للبیهقی(ط دار الکتب العلمیه)ج ۲ ص ۳۱۲.

قد بذلناك و البلاء شديد

لفداء الحبيب و ابن الحبيب

لفداء الأغر ذى الحسب الثا

قب،و الباع و الكريم النجيب

إن تصبك المنون فالنبل تبرى

فمصيب منها و غير مصيب

كل حى و إن تملى بعمر

آخذ من مذاقها بنصيب

فأجابه على«عليه السلام»بقوله:

أتأمرنى بالصبر فى نصر أحمد

و واللّه ما قلت الذى قلت جازعا

و لكننى أحببت أن ترى(رؤيه)نصرتى

و تعلم أنى لم أزل لك طائعا

سأسعى لوجه اللّه فى نصر أحمد

نبى الهدى المحمود طفلا و يافعا (۱)

و قال«عليه السلام»بعد ذلك:

وقيت بنفسى خير من وطأ الحصى

و من طاف بالبيت العتيق و بالحجر

رسول إله الخلق إذ مكروا به

فنجاه ذو الطول الكريم من المكر

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۶۴ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۶۴ و ۶۵ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۱ ص ۵۹ و أسنی المطالب ص ۲۱ و الفصول المختاره ص ۵۸ و الصراط المستقیم ج ۱ ص ۱۷۶ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۹۳ و ج ۳۶ ص ۴۶ و مناقب أهل البیت«علیهم السلام»للشیروانی ص ۶۱ و الغدیر ج ۷ ص ۳۵۷ و مستدرک سفینه البحار ج ۶ ص ۵۵۷ و الدرجات الرفیعه ص ۴۲ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۲۷۵ و إیمان أبی طالب للأمینی ص ۳۹.

و بت أراعيهم متى يثبتوننى

و قد صبرت نفسى على القتل و الأسر

و بات رسول اللّه فى الشعب آمنا

و ذلك فى حفظ الإله و فى ستر

أردت به نصر الإله تبتلا

و أضمرته حتى أوسد فى قبرى (۱)

مقارنه حديث الشعب بليله الغار

و قد وصف الاسكافى حال على«عليه السلام»فى الشعب،قياسا له على حال أبى بكر فى الغار بقوله:

«و على يقاسى الغمرات،و يكابد الأهوال،و يجوع و يظمأ،و يتوقع القتل صباحا و مساء،لأنه كان هو المتوصل المحتال فى إحضار قوت زهيد من شيوخ قريش و عقلائها سرا،ليقيم به رمق رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»و بنى هاشم،و هم فى الحصار.

و لا يأمن فى كل وقت مفاجأه أعداء رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» بالقتل،كأبى جهل بن هشام،و عقبه بن أبى معيط،و الوليد بن المغيره،و عتبه بن ربيعه،و غيرهم من فراعنه قريش و جبابرتها.

و لقد كان يجيع نفسه و يطعم رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»زاده، و يظمئ نفسه و يسقيه ماءه،و هو كان المعلل له إذا مرض،و المؤنس له إذا استوحش،و أبو بكر فى نجوه من ذلك،لا يمسه مما يمسهم ألم،و لم يلحقه

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۳۴ ص ۴۱۳ و ج ۳۶ ص ۴۶ و راجع:ج ۳۸ ص ۲۹۲ و مناقب آل أبى طالب ج ۱ ص ۲۳۵ و نهج الإيمان لابن جبر ص ۳۰۹ و شجره طوبى ج ۲ ص ۲۳۷ و الفصول المختاره ص ۵۹.

مما يلحقهم مشقه،و لا يعلم بشيء من أخبارهم و أحوالهم إلا على سبيل الإجمال دون التفصيل،ثلاث سنين إلخ» (۱)..

و نحن لا ندری مدی صحه ما يقوله الاسكافی،من أن شيوخ قريش و عقلاءها كانوا يرسلون الطعام إلى المحاصرين فی الشعب،و لعل الأرجح هو أنه«عليه السلام»كان يبذل لهم الأموال و يشتری به الطعام..و لعله كان يعطی أموالا طائله ثمنا للقليل منه..

و لم يكن النبی«صلی اللّه عليه و آله»و لا أبو طالب،و لا علی«عليه السلام»بالذين يقبلون منّه أحد من الكافرين عليهم،كما دلت عليه النصوص..

فضيله لعلی عليه السّلام تستلب منه

و كما حاولوا أن يثيروا غبار التشكيك حول تفرد علی«عليه السلام» بالولاده فی جوف الكعبه،بادعاء ذلك لحكيم بن حزام..فقد حاولوا منح ابن حزام نفسه أيضا فضيله أخری فی سياق التقليل من أهميه جهاد علی «عليه السلام»و تضحياته فی شعب أبی طالب.

فقد زعموا:أن ابن حزام كان يرسل الطعام سرا إلى المسلمين فی شعب أبی طالب (۲).

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۵۶ و العثمانيه للجاحظ ص ۳۲۰.

۲- ۲) السيره النبويه لابن هشام ج ۱ ص ۳۷۹ و(ط مكتبه محمد علی صبيح)ج ۱ ص ۲۳۶ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۱۰۹ و ج ۸ ص ۷۴ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۲ ص ۷۴-

و نقول:

إننا نجزم بعدم صحه ذلک،فأولا:إن ابن حزام کان أحد الذین انتدبتهم قریش لقتل رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»لیله الهجره (۱)،فرد اللّه کیدهم إلی نحورهم بمبیت علی«علیه السلام»علی فراش رسول اللّه «صلی اللّه علیه و آله»تلک اللیله.

و کان حکیم أیضا یحتکر جمیع الطعام الذی یأتی إلی المدینه فی عهد الرسول«صلی اللّه علیه و آله»،و کان للنبی«صلی اللّه علیه و آله»موقف

۲)

-و عیون الأثر ج ۱ ص ۱۶۷ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۵۰ و الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۸۸ و سیره ابن إسحاق ج ۲ ص ۱۴۲ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۱ ص ۲۲۳ و ج ۴ ص ۱۹۸ و سبل الهدی و الرشاد ج ۲ ص ۳۷۸ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۳۴ و مستدرکات علم رجال الحدیث ج ۳ ص ۲۴۶ و خزانه الأدب ج ۳ ص ۷۷ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۹ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۵۹ و الدرجات الرفیعه ص ۴۶ و راجع:تاریخ مدینه دمشق ج ۱۵ ص ۱۰۴ و تهذیب الکمال ج ۷ ص ۱۷۹ و سیر أعلام النبلاء ج ۳ ص ۴۷ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۴۴.

---

۱ - ۱) بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۱ و راجع ص ۲۳۰ و مجمع البیان ج ۴ ص ۵۳۷ و(ط مؤسسه الأعلمی)ج ۴ ص ۴۵۸ و راجع:الإتقان فی علوم القرآن ج ۲ ص ۳۹۹ و تفسیر السمرقندی ج ۲ ص ۲۰ و أسباب نزول الآیات للنیسابوری ص ۱۵۹ و تفسیر السمعانی ج ۲ ص ۲۶۴ و تفسیر البغوی ج ۲ ص ۲۴۷ و زاد المسیر ج ۳ ص ۲۴۱ و تفسیر الآلوسی ج ۹ ص ۲۰۴.

إدانه منه (۱).

و هو أیضا من المؤلفه قلوبهم (۲)،مما یعنی:أنه لم یکن صحیح الإیمان، و أن ریبه قد استمر إلی أواخر حیاه رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله».

ثانیا:یدل علی بوار هذا الإدعاء:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»لم یکن یقبل أن یکون لفاجر أو فاسق عنده ید و لا نعمه(منه) (۳)،و قد رد هدیه

ص: ۷۹

۱- ۱) وسائل الشیعه(ط مؤسسه آل البیت)ج ۱۷ ص ۴۲۸ و(ط دار الإسلامیه)ج ۱۲ ص ۳۱۶ و الکافی ج ۵ ص ۱۶۵ و من لا یحضره الفقیه ج ۳ ص ۲۶۶ و الإستبصار ج ۳ ص ۱۱۵ و تهذیب الأحکام ج ۷ ص ۱۶۰ و مستدرک الوسائل ج ۱۳ ص ۲۷۶ و دعائم الإسلام ج ۲ ص ۳۵ و التوحید للصدوق ص ۳۸۹ و نور البراهین للجزائری ج ۲ ص ۳۶۹ و جامع أحادیث الشیعه ج ۱۸ ص ۷۱.

۲- ۲) نسب قریش ص ۲۳۱ و الإصابه ج ۱ ص ۳۴۹ و(ط دار الکتب العلمیه)ج ۲ ص ۹۷ و الإستیعاب(بهامش الإصابه)ج ۱ ص ۳۲۰ و(ط دار الجیل)ج ۱ ص ۳۶۲ و مجمع الزوائد ج ۶ ص ۱۸۸ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۳ ص ۱۸۶ و الإکمال فی أسماء الرجال ص ۴۹ و تاریخ مدینه دمشق ج ۱۵ ص ۹۶ و أسد الغابه ج ۲ ص ۴۰ و تهذیب الکمال ج ۷ ص ۱۷۲ و تهذیب التهذیب ج ۲ ص ۳۸۴ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۴ ص ۱۹۷ و الوافی بالوفیات ج ۱۳ ص ۸۰

۳- ۳) راجع:النصائح الکافیه ص ۱۵۶ و راجع:من لا یحضره الفقیه(ط مؤسسه النشر الإسلامی)ج ۳ ص ۲۹۹ و(الطبعه الثانیه)ج ۳ ص ۳۳۵ و بحار الأنوار ج ۸۳ ص ۱۸۶ و سنن النبی للطباطبائی ص ۳۷۸ و تخریج الأحادیث و الآثار ج ۳ ص ۴۳۲-

حکیم بن حزام بالذات (۱)،کما رد هدیه غیره.

و کان«صلی اللّه علیه و آله»یرد هدیه المشرک المحارب،أما غیره،فکان یقبل هدیته،حتی لو کان مشرکا (۲).و المقصود بغیر المحارب الموادع الذی لا یمتن بهدیته.

و أما حکیم بن حزام فقد بقی علی صفه کونه محاربا إلی أواخر حیاه

۳)

-و کنز العمال ج ۲ ص ۲۱۱ و الجامع لأحکام القرآن ج ۱۷ ص ۳۰۸ و أبو طالب مؤمن قریش للخنیزی،و تذکره الموضوعات ص ۶۸ و ۱۸۴ و تفسیر القرآن العظیم ج ۴ ص ۳۵۳ و الدر المنثور ج ۶ ص ۱۸۶ و ۱۸۷ و فیض القدیر ج ۶ ص ۴۶۲ و کشف الخفاء ج ۱ ص ۸۹ و ۳۳۱ ج ۲ ص ۳۲۱ و التفسیر الکبیر للرازی ج ۲۹ ص ۲۷۷ و تفسیر الآلوسی ج ۲۸ ص ۳۵ و منتقی الجمان ج ۲ ص ۲۶۳ و النصائح الکافیه ص ۱۵۶.

۱- ۱) راجع:مسند أحمد ج ۳ ص ۴۰۲ و مجمع الزوائد ج ۴ ص ۱۵۱ و عمده القاری ج ۱۳ ص ۱۶۸ و تحفه الأحوذی ج ۵ ص ۱۶۵ و فیض القدیر ج ۲ ص ۶۹۷ و تاریخ مدینه دمشق ج ۱۵ ص ۱۰۰ و إمتاع الأسماع ج ۶ ص ۳۹۸ و سبل الهدی و الرشاد ج ۹ ص ۳۰ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۴۸۴ و تلخیصه للذهبی، بهامش نفس الصفحه،و صححاه.و حیاه الصحابه ج ۲ ص ۲۵۸ و ۲۵۹ و ۲۶۰ و کنز العمال ج ۶ ص ۵۷ و ۵۹ عن أحمد و الطبرانی،و الحاکم،و سعید بن منصور،و التراتیب الاداریه ج ۲ ص ۸۶.

۲- ۲) الروض الأنف ج ۴ ص ۱۹۶ و راجع:فیض القدیر ج ۲ ص ۶۹۷.

رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و واضح أنه كان من المؤلفه قلوبهم،يمن بهديته،و يتوقع المكافأه عليها.

ثالثا:ان من يكون من أهل الأطماع إلى حد أن يحتكر الطعام فى المدينه، و يحرم منه الناس بما فيهم الأطفال و النساء،طمعا فى حفنه من المال،لا يتوقع منه السعى لدفع غائله حاجه المحاصرين فى الشعب،على سبيل التكرم،أو بدافع العاطفه الإنسانيه،و إنما هو يفعل ذلك طمعا بالمال الوفير، حيث يرى أنهم كانوا على استعداد لبذل أعظم الأثمان فى هذا السبيل،فلعله كان ينتهز الفرصه و يبيعهم الطعام،و ربما بأغلى الأثمان.

حميه الدين هى الأقوى

يحاول البعض أن يثير الشكوك حول إيمان أبى طالب:فيواجهه حديث الحصار فى الشعب،و أن أبا طالب كان ينيم ولده على فراش النبى«صلى اللّه عليه و آله»ليفدى به رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله».

فيحاول التملص و التخلص منه،بادعاء:أنه«رحمه اللّه»كان يفعل ذلك بدافع من حبه الطبيعى لابن أخيه (۱).

و ربما تجد من يدعى:أن حميه النسب و العصبيه و القبليه،أو الكبرياء إلى حدّ العناد،أو التوثب للشهره و خلود الذكر،هو الذى كان يدعو أبا طالب إلى أن يفدى ابن أخيه بولده..

۱- ۱) تفسير القرآن العظيم ج ۳ ص ۳۹۴.

و نقول:

ألف:بالنسبه للعاطفه النسبيه و الحب الطبيعى و الحميه القبليه نقول:

۱-إن العاطفه النسبيه نحو الولد و الحب الطبيعى له أشد و أقوى نحو ابر الأخ،فالمفروض أن يكون موقفه«عليه السلام»على عكس ما كان عليه..

۲-لو صح قولهم فى ذلك لدعت العاطفه النسبيه أبا لهب و حبه الطبيعى لابن أخيه و حميته القبليه إلى نصره النبى«صلى اللّه عليه و آله»،كما نصره أبو طالب،مع أن أبا لهب كان أشد الناس عليه،و لم تتحرك عاطفته و لا حميته،و لا حبه حتى على الأطفال الذين كانوا فى الشعب يتضاغون جوعا..

۳-إنه لا شك فى أن حميه الدين هى الأقوى،بدليل أن أهل الدين يضحون بأموالهم و بإخوانهم،و بأبنائهم،و بأنفسهم فى سبيل دينهم.و قد استأذن عبد اللّه بن أبىّ رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»بأن يقتل أباه،لأجل جرأته على رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..

و فى صفين لم يرجع الأخ عن قتل أخيه،حتى أذن له أمير المؤمنين «عليه السلام» (۱).

ب:بالنسبه للعصبيه القبليه،و الكبرياء إلى حد العناد،و حميه النسب،

۱- ۱) صفين للمنقرى ص ۲۷۱ و ۲۷۲ و بحار الأنوار ج ۳۲ ص ۴۷۵ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۵ ص ۲۵۱.

و الطمع بتبوّء مقام الكرامه،و الإشتهار بالنبوه،نقول:

۱-إنما تكون هذه الأمور مؤثره و فاعله فی صوره ما لو أمكن حفظ أساس الوجود،و فی حدود صيانه مصالح القبيله،أو الأشخاص،أو من يتطلّب منازل الكرامه و الشهره،أما لو كان ذلك من أسباب الدمار، و الهلاك،و بوار المصالح،فإن أی عاقل يرضی بالتفريط بنفسه،و بولده، و عشيرته،و بكل مصالحه و مصالحهم،و ينتهی به الأمر إلی حد الموت جوعا،أو بحد السيف،فی سبيل شیء تشير الدلائل كلها إلی أن حصوله عليه ضرب من الخيال،و فی مستوی الوهم،الذی لا يهتم له أی من عقلاء البشر..

۲-إن ذلك لو امكن و صح حصوله بالنسبه لواحد من الناس،بسبب عقده نقص يعانی منها،فإنه لا يصح بالنسبه لغيره ممن لم يكونوا من قبيله و لا من أقارب ذلك النبی،و كانوا يتعرضون لأقسی أنواع القهر و العذاب حتی الموت،من أمثال سميه و ياسر والدی عمار و غيرهما من المعذبين فی سبيل اللّه رضوان اللّه تعالی عليهما.

فأيه شهره،و أی مقام يطلبه هؤلاء،و لأيه قبيله يتعصبون و أيه حميه نسب تدعوهم إلی تحمل ذلك كله،الذی بلغ بعضهم حد التضحيه بأنفسهم؟!

و كيف يتوقعون لأنفسهم خلود الذكر فی هذه الدنيا،و أی ذكر يطمع فيه عاقل يوازی أرواحهم التی يبذلونها،و آلامهم التی يقاسونها؟!

و الحقيقه هی:أن السبب الحقيقی الكامن وراء اطلاق كل هذه الترهات هو العناد للحق إلی حد السفه،الناشئ عن كراهه الإعتراف به،و إن كانت كل

الوقائع تلهج به،و تفصح عنه،و تدل عليه،أو تشير إليه..

فليبوؤا بخزى الإفتضاح و هم الصغار فى أنفسهم فى الحياه الدنيا، و بالعذاب الأليم الذى أعده اللّه تعالى للذين آذوا اللّه و رسله و أولياءه فى الآخره،بسعيهم إلى إطفاء نور اللّه،و طمس جهود و جهاد الأنبياء و الأولياء بزخرف القول،و عوار الكلم،و اللّه متم نوره و لو كره الكافرون،و المشركون، و الحاقدون،و المنافقون.

٣-و نقول أخيرا:إن هذا الرضا و التسليم ثم الإصرار و التصميم الذى نشاهده لدى على«عليه السلام»على تحقيق السلامه لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»بقيمه تعريض نفسه للأخطار الهائله،أمر مدهش و مثير..لو لا اننا نعلم:أن اللّه سبحانه قد امتحن قلب هذا الشاب للإيمان،و أودعه أقدس الاسرار،و حباه بمنازل الكرامه و الزلفى،دون جميع الخلق..

الفصل الخامس

اشاره

وفاه أبی طالب..و وفاء علی علیه السّلام

ص :۸۵

علی علیه السّلام فی وفاه أبیه

قال المعتزلی:«إن أبا طالب لما مات جاء علی«علیه السلام»إلی رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،فآذنه بموته،فتوجع عظیما،و حزن شدیدا،ثم قال:امض،فتولّ أمره و تولّ غسله،و تحنیطه و تکفینه،فاذا رفعته علی سریره فأعلمنی إلخ..» (۱).

ص: ۸۷

۱- ۱) تفسیر علی بن ابراهیم ج ۱ ص ۳۸۰ و الأمالی للصدوق ص ۳۳۰ و الفصول المختاره ص ۲۲۸ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۲۶۵ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۶۸ و ۱۵۱ و الدرجات الرفیعه ص ۶۱ و ضیاء العالمین،و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۷۶ و ۸۱ و تذکره الخواص ص ۸ و السیره الحلبیه ج ۱ ص ۱۴۷ و المصنف ج ۶ ص ۳۸ و السیره النبویه لدحلان ج ۱ ص ۸۷ و تاریخ الیعقوبی ج ۲ ص ۳۵ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۱ ص ۷۸ و تاریخ بغداد للخطیب ج ۳ ص ۱۲۶ و ج ۱۳ ص ۱۹۶ و البدایه و النهایه لابن کثیر ج ۳ ص ۱۲۵ و الطرائف لابن طاووس ص ۳۰۵ عن الحنبلی فی نهایه الطلب، و التعظیم المنه ص ۷ و لسان المیزان ج ۱ ص ۴۱ و الإصابه ج ۴ ص ۱۱۶ و الغدیر ج ۷ ص ۳۷۲ و ۳۷۴-۳۷۵ عمن ذکر،و عن:شرح شواهد المغنی للسیوطی-

ففعل،فاعترضه رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و هو محمول على رؤوس الرجال،و قال-برقه و حزن و كآبه-:وصلتك رحم يا عم(أو وصلت رحما)و جزيت خيرا يا عم،فقد ربيت و كفلت صغيرا،و نصرت و آزرت كبيرا.

ثم تبعه إلى حفرته،فوقف عليه فقال:أما واللّه لأستغفرن لك، و لأشفعن فيك شفاعه يعجب لها الثقلان (۱).

لماذا لم يأمر النبى صلّى اللّه عليه و آله بالصلاه عليه؟!

قالوا:

و إنما لم يأمر النبى«صلى اللّه عليه و آله»عليا«عليه السلام»بالصلاه على أبى طالب«عليه السلام»،لأن صلاه الجنازه لم تكن فرضت بعد.

۱)

-ص ۱۳۶ و أعلام النبوه للماوردى ص ۷۷ و بدايع الصنايع ج ۱ ص ۲۸۳ و عمده القارى ج ۳ ص ۴۳۵ و أسنى المطالب ص ۱۵ و ۲۱ و ۳۵ و طلبه الطالب ص ۴۳ و دلائل النبوه للبيهقى و البرزنجى،و ابن خزيمه،و أبو داود، و ابن عساكر.

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۲۵ و ۱۶۳ و راجع:شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۴ ص ۷۶ و الإصابه(ط مصر سنه ۱۳۲۵ ه)ج ۷ ص ۱۱۳ و شرح الأخبار للقاضى النعمان ج ۲ ص ۵۵۷ و الغدير ج ۷ ص ۳۸۶ و الدرجات الرفيعه لابن معصوم ص ۶۲.

و لأجل ذلک قالوا:إن النبی الأکرم«صلی اللّه علیه و آله»لم یصل علی خدیجه«سلام اللّه علیها»حینما توفیت،مع أنها سیده نساء العالمین فی زمانها،و إن کانت السیده الزهراء«علیها السلام»سیده نساء العالمین من الأولین و الآخرین..

و قد فصلت ذلک الروایه التی رواها علی بن میثم،عن أبیه عن جده:

أنه سمع علیا«علیه السلام»یقول:تبع أبو طالب عبد المطلب فی کل أحواله حتی خرج من الدنیا و هو علی ملته،و أوصانی أن أدفنه فی قبره، فأخبرت رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»بذلک،فقال:اذهب فواره،و انفذ لما أمرک به.

فغسلته،و کفنته،و حملته إلی الحجون،و نبشت قبر عبد المطلب، فرفعت الصفیح عن لحده،فإذا هو موجه إلی القبله،فحمدت اللّه تعالی علی ذلک،و وجهت الشیخ،و أطبقت الصفیح علیهما،فأنا وصی الأوصیاء، و ورثت خیر الأنبیاء.

قال میثم:و اللّه ما عبد علی،و لا عبد أحد من آبائه غیر اللّه تعالی،إلی أن توفاهم اللّه تعالی (۱).

علی علیه السّلام و الإستغفار لأبی طالب علیه السّلام

سیأتی قول الشریف النسابه العلوی،المعروف بالموضح:أنه لما مات أبو

۱- ۱) سفینه البحار ج ۵ ص ۳۲۱.

طالب و شیع حمزه و جعفر (۱)،و علی«علیه السلام»،جنازته،و استغفروا له.

قال قوم:نحن نستغفر لموتانا و أقاربنا المشرکین أیضا-ظنا منهم أن أبا طالب مات مشرکا؛لأنه کان یکتم إیمانه.

فمن قال بکفر أبی طالب«علیه السلام»،فقد حکم علی النبی بالخطأ، و اللّه تعالی قد نزهه عنه فی أقواله و أفعاله الخ.. (۲).

و روی بسند صحیح-کما یقول الأمینی-أن علیا«علیه السلام»:سمع رجلا یستغفر لأبویه،و هما مشرکان؛فذکر الإمام علی«علیه السلام»ذلک للنبی«صلی اللّه علیه و آله»،فنزلت آیه النهی عن الاستغفار للمشرکین (۳).

و فی أخری:أن المسلمین قالوا:ألا نستغفر لآبائنا؟!فنزلت (۴).

أما الروایه التی تقول:أن الآیه نزلت حین استأذن«صلی اللّه علیه و آله»اللّه تعالی فی الاستغفار لأمه،فلم یأذن له،و نزلت الآیه،فسأله أن

۱- ۱) لقد کان جعفر بالحبشه،فإما أن یکون قد جاء فی زیاره قصیره ثم رجع.و إما أن یکون الراوی ذکره من عند نفسه،سهوا أو عمدا.

۲- ۲) الغدیر ج ۷ ص ۳۹۹ عن کتاب الحجه لابن معد ص ۶۸.

۳- ۳) الغدیر ج ۸ ص ۱۲ و مصادر أخری ستأتی إن شاء اللّه تعالی.

۴- ۴) مجمع البیان ج ۵ ص ۷۶ عن الحسن،و تفسیر القرآن العظیم لابن کثیر ج ۲ ص ۳۹۳ و أبو طالب مؤمن قریش ص ۳۴۸ عنهما،و عن الأعیان ج ۳۹ ص ۱۵۸ و ۱۵۹ عن ابن عباس و الحسن،و الکشاف ج ۲ ص ۲۴۶.

يزور قبرها،فأذن له (۱).

فلا يصح الأستدلال بها على ما نحن بصدده،و لا على غيره،لأننا أثبتنا أن أباء النبى«صلى اللّه عليه و آله»كانوا من المؤمنين،فلا تصح دعوى نهى اللّه تعالى نبيه عن الإستغفار لأمه.

و فى جميع الأحوال نقول

لا مجال لما يدعونه من أن الآيه المذكوره قد نزلت فى أبى طالب، خصوصا إذا أضيف إليه ما قدمناه من شواهد و أدله على إيمان شيخ الأبطح،و أضيف إليه أيضا أن الآيه بصدد نهى طائفه من المؤمنين الاستغفار لأقاربهم من أهل الشرك.

و يكون ذكر النبى«صلى اللّه عليه و آله»فى جملتهم فى الآيه الشريفه نظير قوله تعالى: لَقَدْ تٰابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَ الْمُهٰاجِرِينَ وَ الْأَنْصٰارِ الَّذِينَ

ص: ۹۱

۱- ۱) جامع البيان للطبرى ج ۱۱ ص ۳۱ و الدر المنثور ج ۳ ص ۲۸۳ و إرشاد السارى ج ۷ ص ۲۸۲ و ۱۵۸ عن مسلم فى صحيحه،و تفسير القرآن العظيم ج ۲ ص ۳۹۴ و أحمد فى مسنده،و أبو داود فى سننه،و النسائى،و ابن ماجه،و الحاكم،و البيهقى، و ابن أبى حاتم،و الطبرانى،و ابن مردويه و الكشاف ج ۲ ص ۴۹ و أبو طالب مؤمن قريش ص ۳۴۹.و راجع:تفسير الثعلبى ج ۵ ص ۱۰۰ و تفسير البغوى ج ۲ ص ۳۳۱ و الغدير ج ۸ ص ۱۳ و فتح البارى ج ۸ ص ۳۹۰ و المحرر الوجيز لابن عطيه الأندلسى ج ۳ ص ۹۰ و تفسير العز بن عبد السلام ج ۲ ص ۵۴ و العجاب فى بيان الأسباب ج ۱ ص ۳۷۰ و إيمان أبى طالب ص ۱۲۳ و ۱۲۴.

اِتَّبَعُوهُ فِی ساعَهِ الْعُسْرَهِ مِنْ بَعْدِ ما کادَ یَزِیغُ قُلُوبُ فَرِیقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تابَ عَلَیْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحِیمٌ

(۱)

فإنه من أجل طمأنتهم،و تأنیسهم،و الرفق بهم، و المداراه لهم،لا لأنه«صلی اللّه علیه و آله»کان یفعل کفعلهم،فإن النبی «صلی اللّه علیه و آله»لم یکن لیقدم علی أمر حتی یعرف رضا اللّه به، و یستأذنه سبحانه و تعالی فیه.

أبو طالب علیه السّلام الشیخ المهتدی

و زعموا أیضا:أنه لما توفی أبو طالب،جاء علی«علیه السلام»إلی النبی «صلی اللّه علیه و آله»،و قال له:إن عمک الشیخ الضال قد توفی (۲).

۱- ۱) الآیه ۱۱۷ من سوره التوبه.

۲- ۲) المصنف للصنعانی ج ۶ ص ۳۹ و المصنف لابن أبی شیبه ج ۳ ص ۱۵۵ و ج ۷ ص ۴۹۹ و السنن الکبری للنسائی ج ۱ ص ۱۰۷ و ۶۴۷ و ج ۵ ص ۱۵۱ و المغنی لابن قدامه ج ۲ ص ۴۰۱ و تلخیص الحبیر ج ۵ ص ۱۴۹ و سنن أبی داود ج ۲ ص ۸۳ و سنن النسائی ج ۴ ص ۷۹ و السنن الکبری للبیهقی ج ۳ ص ۳۹۸ و فتح الباری ج ۷ ص ۱۴۸ و تحفه الأحوذی ج ۴ ص ۶۱ و الشرح الکبیر لابن قدامه ج ۲ ص ۳۱۵ و خصائص أمیر المؤمنین«علیه السلام»للنسائی ص ۳۶ و ۱۲۷ و مسند أبی یعلی ج ۱ ص ۳۳۵ و تنقیح التحقیق للذهبی ج ۱ ص ۳۰۷ و نصب الرایه ج ۲ ص ۳۳۳ و الدرایه فی تخریج أحادیث الهدایه ج ۱ ص ۲۳۶ و کنز العمال ج ۱۳ ص ۱۱۹ و ج ۱۴ ص ۳۶ و ۳۷ و فیض القدیر ج ۳ ص ۸۹ و أحکام القرآن لابن العربی ج ۲ ص ۸۷ و الجامع لأحکام القرآن ج ۶ ص ۱۴۳ و تفسیر القرآن-

بل فی روایه:أن الإمام علیا«علیه السلام»رفض ما أمره به النبی «صلی اللّه علیه و آله»من تغسیله،و دفنه،فطلب من غیره أن یتولی ذلک (۱).

و نقول:

أولا:قد روی أحمد فی مسنده و البلاذری و غیرهما هذه الروایه،و فیها:

إن عمک الشیخ قد توفی،من دون ذکر کلمه«الضال» (۲).فلماذا هذا الدس فی الروایه؟!

ثانیا:إن نفس أن یخاطب علی«علیه السلام»رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»بهذه الطریقه:«إن عمک الشیخ الضال..الخ..»لهو أمر لا ینسجم

۲)

-العظیم ج ۲ ص ۴۰۹ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۱ ص ۱۲۴ و الکامل لابن عدی ج ۲ ص ۳۲۶ و علل الدار قطنی ج ۴ ص ۱۴۶ و تاریخ مدینه دمشق ج ۶۶ ص ۳۳۵ و سیر أعلام النبلاء ج ۷ ص ۳۸۵ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۱ ص ۲۳۴ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۱۵۴ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۱۲۹ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۴۷.

۱- ۱) المصنف للصنعانی ج ۶ ص ۳۹ و راجع:کنز العمال(ط الهند)ج ۱۷ ص ۳۲ و ۳۳ و نصب الرایه ج ۲ ص ۲۸۱ و ۲۸۲ و فی هامشه عن عدد من المصادر.

۲- ۲) مسند الإمام أحمد ج ۱ ص ۱۰۳ و ۱۲۹-۱۳۰ و السنن الکبری للبیهقی ج ۱ ص ۳۰۴ و مسند أبی یعلی ج ۱ ص ۳۳۵ ح ۴۲۴ و المعجم الأوسط للطبرانی ج ۶ ص ۲۵۱ و أنساب الأشراف(بتحقیق المحمودی)ج ۲ ص ۲۴ و فیه:أنه أمره هو فواراه.

مع أدب الخطاب مع الرسول،فی الوقت الذی کان یمکن له أن یقول:إن أبی الشیخ«الضال»قد توفی.

و لا یمکن أن یحتمل أحد أن یصدر من علی«علیه السلام»ما ینافی الآداب مع رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»أو مع غیره.

ثالثا:لو لم یکن أبو طالب مؤمنا فلماذا یأمره بتغسیله؟!فهل یغسل الکافر؟!

رابعا:ماذا یصنع هؤلاء بما ورد فی کثیر من المصادر،من أن الإمام علیا «علیه السلام»هو الذی تولی تغسیل أبی طالب و دفنه،و اغتسل بعد تغسیله إیاه غسل المس الواجب علی من مس أی میت مسلم؟! (۱).

خامسا:هناک عشرات الأدله و الشواهد علی ایمان ابی طالب«صلوات اللّه و سلامه علیه».

سادسا:إن الأحادیث تصرح بأنه«صلی اللّه علیه و آله»قد حزن علی

۱- ۱) تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۰۱ و راجع:تذکره الفقهاء(ط.ج)ج ۲ ص ۱۳۳ و (ط.ق)ج ۱ ص ۵۹ و السنن الکبری للبیهقی ج ۱ ص ۳۰۴ و ۳۰۵ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۷۶ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۱۲۲ و(ط قم سنه ۱۴۱۰ ه)ص ۲۶۵ و شرح الأخبار ج ۲ ص ۵۵۷ و إیمان أبی طالب للمفید ص ۲۵ و بحار الأنوار ج ۲۲ ص ۲۶۰ و ۲۶۱ و ج ۲۳ ص ۱۲۵ و ۱۶۳ و الغدیر ج ۷ ص ۳۸۶ و الدرجات الرفیعه ص ۶۱ و إعلام الوری ج ۱ ص ۲۸۲ و إیمان أبی طالب للأمینی ص ۷۷.

أبی طالب،و ترحم علیه،و دعا له،و عارض جنازته،و مشی فیها..و و إلخ..و هی تنافی هذا الحدیث الذی یصف أبا طالب بالضال.

رثاء علی علیه السّلام لأبی طالب

و قد رثی علی«علیه السلام»أبا طالب بقوله:

أبا طالب عصمه المستجیر

و غیث المحول،و نور الظلم

لقد هد فقدک أهل الحفاظ

فصلی علیک ولی النعم

و لقّاک ربک رضوانه

فقد کنت للمصطفی خیر عمّ (۱)

ورثاه«علیه السلام»أیضا بقوله:

أرقت لطیر آخر اللیل غردا

یذکرنی شجوا عظیما مجددا

أبا طالب مأوی الصعالیک ذا الندی

جوادا إذا ما أصدر الأمر أوردا

فأمست قریش یفرحون بموته

و لست أری حیا یکون مخلدا

أرادوا أمورا زینتها حلومهم

ستوردهم یوما من الغی موردا

و یرجون تکذیب النبی و قتله

و أن یفتری قدما علیه و یجحدا

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۱۴ و الغدیر ج ۳ ص ۱۰۶ و ج ۷ ص ۳۷۹ و ۳۸۸ و مستدرک سفینه البحار ج ۵ ص ۴۵۹ و ج ۶ ص ۵۵۸ و الدر النظیم ص ۲۱۹ و الکنی و الألقاب ج ۱ ص ۱۱۰ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۱۲۲ و تذکره الخواص ص ۹ و إیمان أبی طالب للأمینی ص ۶۷ و ۸۰ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳۳ ص ۲۲۹.

كذبتم و بيت اللّه حتى نذيقكم

صدور العوالى و الحسام المهندا

فإما تبيدونا و إما نبيدكم

و إما تروا سلم العشيره أرشدا

و إلا فإن الحى دون محمد

بنى هاشم خير البريه محتدا

و هذه الأبيات توجد فى الديوان المنسوب إلى مولانا أمير المؤمنين«عليه السلام»مع تغيير يسير و زياده،و إليك نصها:

أرقت لنوح(لطير)آخر الليل غردا

يذكرنى شجوا عظيما مجددا

أبا طالب مأوى الصعاليك ذا الندى

و ذا الحلم لا خلفا و لم يك قعددا

أخا الملك خلى ثلمه سيسدها

بنو هاشم أو يستباح فيهمدا

فأمست قريش يفرحون بفقده

و لست أرى حيا لشئ مخلدا

أرادت أمورا زينتها حلومهم

ستوردهم يوما من الغى موردا

و يرجون تكذيب النبى و قتله

و أن يفتروا بهتا عليه و يجحدا

كذبتم و بيت اللّه حتى نذيقكم

صدور العوالی و الصفیح المهندا

و یبدو منا منظر ذو کریهه

إذا ما تسربلنا الحدید المسردا

فإما تبیدونا و إما نبیدکم

و إما تروا سلم العشیره أرشدا

و إلا فإن الحی دون محمد

بنو هاشم خیر البریه محتدا

و إن له فیکم من اللّه ناصرا

و لست بلاق صاحب اللّه أوحدا

نبی أتی من کل وحی بحظه

فسماه ربی فی الکتاب محمدا

أغر کضوء البدر صوره وجهه

جلا الغیم عنه ضوءه فتوقدا

ص :۹۶

أمين على ما استودع اللّه قلبه

و إن كان قولا كان فيه مسددا (۱)

و نقول:

إن هذا الرثاء تضمن ما يلى:

۱-الإشاده بخصال امتاز بها أبو طالب«عليه السلام»،و منها جوده، و حصافه رأيه،و حسن تدبيره،و إيوائه للصعاليک و الضعفه،و اعتصام المستجيرين به.و هو يغيث الناس بعطاياه فى أوقات العدم و المحل.

۲-إنه علم من أعلام الهدايه،و نور للناس فى الظلمات.

۳-إن فقد أبى طالب قد هدّ أهل الحفاظ.

۴-إنه يصلى على أبى طالب،و يطلب له رضوان اللّه..

۵-إنه يعبر عن عظيم حزنه لفقد أبى طالب.

۶-إن موته قد ترک ثلمه عظيمه،لا يسدها إلا قبيله بنى هاشم بأسرها.

۱- ۱) الغدير ج ۷ ص ۳۷۹ و ۳۸۰ عن ديوان أمير المؤمنين،و عن ابن أبى الحديد. يضاف إلى ذلک-مع بعض الإختلاف- :تذكره الخواص ج ۱ ص ۱۴۹ و ۱۵۰ و ترجمه أبى طالب من تاريخ دمشق ج ۶۶ ص ۳۴۴ و ديوان الإمام على(ط بيروت)ص ۶۹ ۷۰ و سيره ابن إسحاق ص ۲۳۹.و راجع:حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۰۵ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۴۲ و تاريخ مدينه دمشق ج ۶۶ ص ۳۴۴ و إيمان أبى طالب للأمينى ص ۶۷ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳۳ ص ۲۲۹.

۷-إن قریشا قد فرحت بموت هذا الطود الشامخ،مع أن من یشمت بموت الآخرین لا یمکنه أن یضمن الخلود لنفسه،و هذا یدل علی عدم صحه الشماته بالموت،لأنه سیحل بالشامت أیضا کما حلّ بغیره..

۸-إنه یقرر أن من الخطأ الفادح الإقدام علی أمور من دون النظر إلی عواقبها،و هذا ما وقعت فیه قریش،و لیس من شیمه العقلاء الوقوع فی مثل ذلک..

۹-لقد بین«علیه السلام»أن الصراع مع قریش صراع مصیر و وجود..إلا إذا تراجعت قریش عن موقفها الظاهر،و أقرّت بأن السلم مع العشیره هو الأقرب إلی الرشد و العقل.

۱۰-إن ناصر النبی«صلی اللّه علیه و آله»علی المعاندین من قریش هو اللّه سبحانه،فلا یظنن أحد أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»لا ناصر له.فإن من کان اللّه معه لا یفقد شیئا،و من لم یکن اللّه معه،فلا شیء معه ینفعه.

۱۱-ثم إنه«علیه السلام»یصف النبی الأکرم«صلی اللّه علیه و آله» بصفات ظاهریه و باطنیه،و یقول:إن صوره وجهه کضوء البدر،حین یجلو ضوؤه الغیم،فیبدوا متوقدا.

و یصفه بأنه أغرّ:أی کریم الأفعال واضحها،أو الأبیض من کل شیء (۱).

۱۲-ثم یصفه بما لا بد لهم من الإقرار به،و بما یقودهم إلی الإیمان

۱- ۱) لسان العرب ج ۱۰ ص ۴۳ و(نشر أدب الحوزه-قم)ج ۵ ص ۱۴.

و التصديق بنبوته،و هو صفتان:

الأولى:إنه أمين على ما استودع اللّه قلبه،فلا يفرط فى الأمانه،و لا يستهين بها.

الثانيه:أنه مسدّد فى أقواله،و هو تعبير آخر عن صدقه.

و من الواضح:أن الصادق و الأمين هما من ألقاب رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»التى شاعت و ذاعت و عرفت عنه منذ نشأته،و من كان كذلك فلا بد من تصديقه فيما يقول،كما لا مجال لاتهامه بالتهاون فيما اؤتمن عليه، و بأنه زاد أو نقص،أو حرّف و تصرّف فيه..

فى شعر أبى طالب علم كثير

و رووا:«أن عليا«عليه السلام»كان يعجبه أن يروى شعر أبى طالب «عليه السلام»،و أن يدوّن،و قال:تعلّموه،و علموه أولادكم،فإنه كان على دين اللّه،و فيه علم كثير» (۱).

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۱۵ و الكنى و الألقاب ج ۱ ص ۱۰۹ و الغدير ج ۷ ص ۳۹۳ و ۳۹۴ و وسائل الشيعه(ط مؤسسه آل البيت)ج ۱۷ ص ۳۳۱ و(ط دار الإسلاميه)ج ۱۲ ص ۲۴۸ و مستدرک الوسائل ج ۱۵ ص ۱۶۶ و جامع أحاديث الشيعه ج ۱۷ ص ۲۵۵ و ج ۲۱ ص ۴۰۸ و مستدرک سفينه البحار ج ۵ ص ۴۳۶ و ج ۶ ص ۵۵۸ و الكنى و الألقاب ج ۱ ص ۱۰۹ و إيمان أبى طالب ص ۸۸ و الحجه على الذاهب الى تكفير أبى طالب ص ۱۳۰ و ضياء العالمين.

و نقول:

فی هذا النص العدید من اللمحات و الدلالات،و منها:

۱-إن اللّه تعالی حین ذم الشعراء،فإنما ذم منهم اولئک الذین یتجاوزون الواقع،لیعیشوا فی خضم الأوهام،حیث یتنکبون سبیل الهدایه، لیهیموا علی وجوههم،دون أن یکون لدیهم روادع عن الدخول فی أی واد کان..

و لیس هذا هو دیدن العقلاء،فإنهم لا یدخلون فی شیء إلا بعد معرفه وجوه الصلاح و الفساد فیه،و یعلمون ما ینتهی إلیه أمرهم..

۲-أما شعر أبی طالب،ففیه علم کثیر،أی أن فیه الکثیر من الحقائق و المعاییر و الضوابط التی تزید من حصانه الإنسان ضد الجهالات،و تصونه من الوقوع فی الخطأ،و تعصمه عن الضلالات..و تعطیه المزید من الوضوح فی کل سبیل یختار السلوک فیه.

۳-و لأجل ذلک کان علی«علیه السلام»یحب نشر هذا الشعر و إشاعته،من حیث أنه یحب نشر العلم،لیتکامل به الناس،و لیکون عونا لهم علی حل مشاکلهم،و تذلیل صعوبات الحیاه لهم،لأنه«علیه السلام» یحب للناس الخیر و الصلاح،و الهدایه و الفلاح،و السداد و النجاح.

۴-و بمقدار ما کان«علیه السلام»یحب نشر هذا العلم،فإنه کان یحب الحفاظ علیه،و تمکین الأجیال الآتیه منه،فکان«علیه السلام»یحب لهذا الشعر أن یدوّن،لأنه«علیه السلام»ثاقب النظر بعید الهمه،یشعر بمسؤولیته عن الصلاح و الإصلاح لحیاه الناس،حتی الذین لم یولدوا بعد

منهم،لأن بصلاحهم يصلح كل شيء يتعاطون معه حتى الماء و الهواء، و الشجر و الحجر،و النبات،و الجماد،و الإنسان و الحيوان،و ما فی البر و البحر،علی قاعده: وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنا عَلَيْهِمْ بَرَكاتٍ مِنَ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ (۱).

و هناك قاعده أخری فی ضد ذلك يبينها اللّه تعالی بقوله: ظَهَرَ الْفَسادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِما كَسَبَتْ أَيْدِي النّاسِ (۲).

۵-ما ذكرناه فيما سبق ينتج أن ثمه مسؤوليه تقع علی عاتق كل فرد من الناس،لا بد من التصدی لإنجازها..و هی أن يتعلموا هذا العلم، لتنالهم بركاته،و ليستفيدوا منه فی صلاح أنفسهم،و إصلاح أمورهم و أحوالهم..

۶-هناك مسؤوليه أخری يتحملها الناس كلهم أيضا فردا فردا،و هی تعليم هذا الشعر لأولادهم..من حيث أن الإنسان بما له من عاطفه و رابطه طبيعيه بأولاده،يندفع إلی تعليمهم و تربيتهم،و إيصال الخير لهم،و إصلاح أحوالهم،من موقع التعقل و الرويه-و الحزم..

و هو يسعی لمنعهم من كل ما يشينهم،و ما يری أنه مضر بهم،حتی لو كان هو لا يمتنع عنه.أی أنه يرضی الإضرار بنفسه،لكنه لا يرضاه لأولاده..و تراه لا يسعی لتثقيف نفسه،لكنه يفرض علی أبنائه أن يثقفوا

۱- ۱) الآيه ۹۶ من سوره الأعراف.

۲- ۲) الآيه ۴۱ من سوره الروم.

أنفسهم،و هو لا يتعلم،و يبذل كل ما يملك ليعلمهم.

و لأجل ذلك و سواه يأمر على«عليه السلام»الناس بأن يتعلموا شعر أبى طالب،معللا ذلك بأن فيه الكثير من العلم،و الكثير من النفحات الإيمانيه،و أن يعلموه أولادهم..

نقش خاتم أبى طالب

عن الإمام الرضا«عليه السلام»-و روى عن آبائه أيضا بعده طرق:أن نقش خاتم أبى طالب كان:

«رضيت باللّه ربا،و بابن أخى محمد نبيا،و بابنى على له وصيا» (۱).

و نقول:

أولا:يبدو أن أبا طالب قد علم بهذا الأمر،أعنى بالنبى و الوصى، و آمن به منذ ولاده أمير المؤمنين«عليه السلام»،حيث قد رأى دلائل ذلك فى أكثر من حادثه،و قد تقدم شىء من ذلك فى بعض الفصول فى أول هذا الكتاب.بل ان علائم النبوه و بشائرها،كانت ظاهره فى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،يعرفها حتى الأحبار و الرهبان فيه بمجرد رؤيتهم له«صلى اللّه عليه و آله»،فكيف بالأقربين اليه،كما ان أخبار قرب ظهوره«صلى اللّه عليه و آله»كانت منتشره و شائعه،كما أن دلائل امامه على«عليه السلام» كانت ظاهره و خصوصا للأقربين منذ ولادته«عليه السلام»،و قد مرت بنا

۱- ۱) تفسير أبى الفتوح ج ۸ ص ۴۷۱ و الدرجات الرفيعه ص ۶۰ و محبوب القلوب ج ۲ ص ۲۱۹ و الغدير ج ۷ ص ۳۹۵ و إيمان أبى طالب ص ۸۹.

بعض الروايات حول ذلك..

بل لعل الصحيح هو:أن أبا طالب قد علم به من خلال ما عرفه من الأسرار،حيث كان مستودعا للوصايا،كما أشير إليه فى بعض النصوص (۱).

ثانيا:نقل المعتزلى و غيره أن على بن يحيى البطريق كان يقول عن مدائح أبى طالب«عليه السلام»للنبى«صلى اللّه عليه و آله»:

«لو لا خاصه النبوه و سرها لما كان مثل أبى طالب،و هو شيخ قريش و رئيسها،و ذو شرفها يمدح ابن أخيه محمدا،و هو شاب قد ربى فى حجره، و هو يتيمه و مكفوله،و جار له مجرى أولاده بمثل قوله:

و تلقوا ربيع الأبطحين محمدا

على ربوه فى رأس عنقاء عيطل

و تأوى إليه هاشم إن هاشما

عرانين كعب آخر بعد أول

و مثل قوله:

و أبيض يستسقى الغمام بوجهه

ثمال اليتامى عصمه للأرامل

يطيف به الهلاك من آل هاشم

فهم عنده فى نعمه و فواضل

فإن هذا الأسلوب من الشعر لا يمدح به التابع و الذنابى من الناس،

۱- ۱) راجع:الكافى ج ۱ ص ۴۴۵ و بحار الأنوار ج ۱۷ ص ۱۳۹ و ج ۳۵ ص ۷۳ و الغدير ج ۷ ص ۳۹۴ و التفسير الصافى ج ۴ ص ۹۶ و الكنى و الألقاب ج ۱ ص ۱۰۹ و مجمع البحرين ج ۱ ص ۴۶۱ و نفس الرحمن فى فضائل سلمان ص ۵۰ و إيمان أبى طالب للأمينى ص ۸۸.

و إنما هو من مديح الملوك و العظماء.

فإذا تصورت أنه شعر أبی طالب،ذاك الشيخ المبجل العظيم فی النبی محمد«صلی اللّه عليه و آله»،و هو شاب مستجير به،معتصم بظله من قريش،قد رباه فی حجره غلاما،و علی عاتقه طفلا،و بين يديه شابا،يأكل من زاده،و يأوی إلی داره،علمت موضع خاصيه النبوه و سرها،و أن أمره كان عظيما (۱).

و إنما ذكرنا كلام هذا الرجل بطوله هنا لكی نسوقه بعينه بحق أبی طالب فی موقفه من ولده علی«عليه السلام»..فأبو طالب و هو شيخ قريش،و ذو شرفها،و المبجل العظيم فيها،ينقش علی خاتمه معلنا رضاه إبنه عليا وصيا للنبی«صلی اللّه عليه و آله»،و هو ابنه الذی رباه فی حجره غلاما، و علی عاتقه طفلا،و بين يديه شابا،يأكل من زاده،و يأوی إلی داره،و يراه فی جميع حالاته،و يرصده و يراه،و يرعاه فی كل التفاصيل،و له عليه حق الأبوه،و مقام الرعايه،و فضيله التنشئه و التربيه...

تضحيات علی عليه السّلام تضحيات أبی طالب

و سيأتی فی غزوه بدر ما ملخصه:أنه لما جرح عبيده بن الحارث بن المطلب،و قال لرسول اللّه:أما لو كان عمك حيا لعلم أنی أولی بما قال منه.

كذبتم و بيت اللّه يبزی محمد

و لما نطاعن دونه و نناضل

و نسلمه حتی نصرع دونه

و نذهل عن أبنائنا و الحلائل

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۶۳ و خصائص الوحی المبين ص ۴۵.

فقال«صلى اللّه عليه و آله»:أما ترى ابنه كالليث العادى بين يدى اللّه و رسوله،و ابنه الآخر فى جهاد اللّه بأرض الحبشه؟!

قال:يا رسول اللّه أسخطت على فى هذه الحاله؟!

قال:ما سخطت عليك،و لكن ذكرت عمى،فانقبضت لذلك (۱).

ثم لم يلبث عبيده أن استشهد،بسبب جراحته تلك،رضوان اللّه تعالى عليه.

و نقول:

قد ذكرنا هذه الواقعه فى كتابنا الصحيح من سيره النبى«صلى اللّه عليه و آله»،فى غزوه بدر،فلا بأس بمراجعتها هناك..غير أننا نحب أن نشير هنا إلى ما يلى:

أولا-قد ظهر أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»يعتبر جهاد على و جعفر «عليهما السلام»جهادا لأبى طالب«عليه السلام»نفسه،فإنهما ثمره من ثمرات تربيته،و نور من أنوار حكمته،و إيمانه و قبس من تضحياته،و هو الذى كان يدفعهما للتضحيه فى سبيل هذا الدين،و يشجعهما على الإستقامه على طريق الحق و الهدى،و يوفر لهما كل المناخات اللازمه لذلك..

ثانيا:إنه«صلى اللّه عليه و آله»يشهد على صحه نوايا على و جعفر «عليهما السلام»و بإخلاص على«عليه السلام»فى تضحياته للّه و لرسوله،

۱- ۱) راجع:تفسير القمى ج ۱ ص ۲۶۵ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۵۵ و الصافى ج ۲ ص ۲۸۱ و نور الثقلين ج ۲ ص ۱۳۲.

فلا معنى لادعاء عمر بن الخطاب:أنه«عليه السلام»كان يحسد أو يرائى فى ما يظهره من زهد،و عباده و تقوى (۱).

نور أبى طالب عليه السّلام

سأل أحدهم الإمام عليا«عليه السلام»فى رحبه الكوفه فقال:يا أمير المؤمنين،إنك بالمكان الذى أنزلك اللّه،و أبوك معذب فى النار؟!

فقال له:مه،فض اللّه فاك!!و الذى بعث محمدا بالحق نبيا،لو شفع أبى فى كل مذنب على وجه الأرض لشفعه اللّه فيهم!أبى معذب فى النار،و ابنه قسيم الجنه و النار؟!

ثم قال:و الذى بعث محمدا بالحق نبيا،إن نور أبى طالب يوم القيامه ليطفئ أنوار الخلق إلا خمسه أنوار:نور محمد،و نورى،و نور فاطمه،و نور الحسن و الحسين،و من ولدته من الأئمه،لأن نوره من نورنا الذى خلقه اللّه تعالى من قبل أن يخلق آدم بألفى عام (۲).

۱- ۱) سيأتى الحديث عن ذلك إن شاء اللّه فى فصل:عمر و خلافه على«عليه السلام».

۲- ۲) الأمالى للطوسى ص ۳۰۵ و ۷۰۲ و المحاسن ۴ حديث ۲ و الحجه على الذاهب إلى تكفير أبى طالب ص ۹۵ و ۹۶ و(ط دار سيد الشهداء-قم)ص ۷۴ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۶۹ و ۱۱۰ و الإحتجاج ج ۱ ص ۵۴۶ و(ط دار النعمان)ج ۱ ص ۳۴۰ و كنز الفوائد ج ۱ ص ۱۸۳ و كشف الغمه للأربلى ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الأضواء)ج ۲ ص ۴۲ و الغدير ج ۷ ص ۳۸۷ و بشاره المصطفى ص ۲۰۲ و (ط مركز النشر الإسلامى)ص ۳۱۲ و ماءه منقبه لابن شاذان ص ۱۵۳ و خاتمه-

و نقول:

أولا-ما معنى هذا التغيظ من أمير المؤمنين«عليه السلام»على رجل لم يزد على أن طرح سؤالا عليه،بل لقد بلغ به الأمر إلى حد الدعاء عليه بأن يفض اللّه فاه؟!فبأى شيء استحل«عليه السلام»ذلك منه؟!

و نجيب:

أولا-إن الروايه لم تصرح لنا بسبب غيظه«عليه السلام»،غير أن من الممكن أن يكون قد عرف أن ذلك الرجل كان عارفا بالحق،لكنه يريد التشنيع على على«عليه السلام»بأمر يعلم بطلانه..

و لعل شهره إيمان أبى طالب فى تلك الفتره كانت بحيث يكون السؤال عن إيمانه من المحرمات،تماما كالسؤال عن إيمان الأنبياء و أوصيائهم،فإنه لا يكون إلا من مريض القلب،ظاهر العداء لهم.

ثانيا:إن حديث أمير المؤمنين عن نور أبى طالب بهذه الطريقه يدلنا على أن لأبى طالب مقاما هو فوق مقام الأنبياء بما فيهم إبراهيم و أوصيائهم «عليه السلام»،باستثناء نبينا الأعظم و أوصيائه صلى اللّه عليه و عليهم.

(٢

-المستدرك ج ۵ ص ۲۰ و مائه منقبه لمحمد بن أحمد القمى ص ۱۷۴ و كنز الفوائد ص ۸۰ و العقد النضيد و الدر الفريد ص ۳۰ و الصراط المستقيم ج ۱ ص ۳۳۶ و الصافى ج ۴ ص ۹۷ و الدرجات الرفيعه ص ۵۰ و عن البرهان ج ۳ ص ۲۳۱ و تأويل الآيات ج ۱ ص ۳۹۶ و غايه المرام ج ۱ ص ۱۶۳ و ج ۲ ص ۲۹۳ و إيمان أبى طالب ص ۷۸.

و لذلك حكم«عليه السلام»بأن نوره يطفئ أنوار كل الأنبياء و الأوصياء السابقين على نبينا الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»،ليرى الخلق كرامه و عظمه و تضحيات أبى طالب..التى يراد طمسها،و لو بالإفتراء و التجنى عليه فى حياته و بعد وفاته،و إلى يومنا هذا..

و قد أكد ذلك«عليه السلام»حين أخبر بأن نور أبى طالب خلق مع أنوار النبى و الأئمه قبل أن يخلق آدم«عليه السلام»بألفى عام.

ثالثا:إنه«عليه السلام»يستدل على عدم عذاب أبى طالب بالنار بأن ابنه قسيم الجنه و النار..و هذا يدل على أن ذلك السائل كان يقر بإيمان أبى طالب،و لكنه يدعى أنه لا تناله الشفاعه..

فأجابه«عليه السلام»بأمور ثلاثه:

الأول:أن القضيه معكوسه،فإن أبا طالب هو الذى يشفع فى الخلائق، و أن كرامته عند اللّه بحيث لو شفع فى كل مذنب على وجه الأرض لشفعه اللّه فيه..و مثله لا يمكن أن يكون فى النار،فضلا عن أن يحتاج إلى شفاعه أحد..

الثانى:لو سلّم جدلا-أن أبا طالب فى النار،فإذا كان ولده قسيم الجنه و النار،و يقدر على أن يأخذه إلى الجنه من خلال الشفاعه،فلماذا لا يفعل ذلك؟!

إلا إذا فرض أن هذا الولد ليس بارا بأبيه،و لا يراعى أبسط القواعد الأخلاقيه التى أمر اللّه بمراعاتها..و فى هذه الحاله لا يستحق أن يكون قسيم الجنه و النار.

الثالث:ما أشرنا إليه آنفا من أن من يكون نوره من نور محمد و أهل بيته،و قد خلق نوره قبل آدم«عليه السلام»بألفى عام،و يطفئ نوره حتى نور الأنبياء و الأوصياء باستثناء محمد«صلى اللّه عليه و آله»،و الأئمه من بعده«عليهم السلام»،لا يمكن أن يكون من أهل النار..و ذلك واضح لا يخفى.

من ينشدنا شعر أبى طالب

و حين استسقى النبى«صلى اللّه عليه و آله»لأهل المدينه،و خاف أهل المدينه من الغرق،و قال«صلى اللّه عليه و آله»:اللهم حوالينا و لا علينا..

قال«صلى اللّه عليه و آله»و هو على المنبر:«للّه در أبى طالب،لو كان حيا لقرّت عيناه،من الذى ينشدنا شعره»؟!

فقال على«عليه السلام»:يا رسول اللّه،كأنك أردت قوله:

و أبيض يستسقى الغمام بوجهه

ثمال اليتامى عصمه للأرامل

قال:أجل.فأنشده أبياتا من القصيده،و رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»يستغفر لأبى طالب على المنبر إلخ.. (۱).

۱- ۱) الغدير ج ۷ ص ۳۷۴ و ۳۷۵ عن أعلام النبوه للماوردى ص ۷۷ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۴ ص ۸۱ و السيره الحلبيه ج ۱ ص ۱۱۶ و(ط دار المعرفه)ج ۳ ص ۲۷۰ و بدائع الصنائع ج ۱ ص ۲۸۳ و عمده القارى ج ۷ ص ۳۱ و شرح شواهد المغنى ج ۱ ص ۳۹۸ و أسنى المطالب ص ۲۶ و طلبه الطالب ص ۴۳ و السيره-

و نقول:

۱-لا ریب فی أن أمیر المؤمنین«علیه السلام»هو الذی یفهم مرامی رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،و یترجمها سلوکا و حرکه و موقفا..

۲-إن طلب رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»إنشاد خصوص هذا الشعر فی هذه المناسبه،ثم استغفر له،و هو علی المنبر،لعله لأجل أن یتناقل الناس موقفه هذا من أبی طالب رضوان اللّه تعالی علیه،لأنه الرجل العظیم،الذی تتعمدون الإفتراء علیه فی أغلی شیء لدیه،ألا و هو دینه و إیمانه،فیتهمونه بالکفر و الشرک..

۳-قد یستفاد من هذا الموقف النبوی الکریم أن أبا طالب حین قال هذه القصیده لم یکن ینساق وراء تخیلاته الشعریه،بل کان یعبر عن وقائع یعلمها،و یعتقد بها.

۴-لقد حرص النبی«صلی اللّه علیه و آله»علی ألا ینشد هو هذا

۱)

-النبویه ج ۱ ص ۴۳ و روضه الواعظین ص ۱۳۹ و مستدرک الوسائل ج ۱۰ ص ۳۸۸ و الأمالی للمفید ص ۳۰۳ و الأمالی للطوسی ص ۷۵ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۲۴ و بحار الأنوار ج ۱۸ ص ۲ و ج ۳۵ ص ۷۵ و ج ۸۸ ص ۳۳۲ و جامع أحادیث الشیعه ج ۱۲ ص ۵۷۴ و فتح الباری ج ۲ ص ۴۱۱ و الأحادیث الطوال ص ۷۳ و التمهید لابن عبد البر ج ۲۲ ص ۶۶ و کنز العمال ج ۸ ص ۴۳۸ و إمتاع الأسماع ج ۵ ص ۱۲۵ و ۱۲۷ و تنبیه الغافلین ص ۶۹ و إیمان أبی طالب ص ۶۰.

الشعر،لا لأنه لا يحسن التكلم به،فإن ذلك غير مقبول..بل لعله كان يخشى أن يقول المتقولون الحاقدون بأن له يدا فى صنع هذا الشعر،و نسبته إلى أبى طالب.

و لعله يريد ايضا أن يظهر امتياز على«عليه السلام»،و فهمه مرامى و إشارات رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»أكثر من كل من عداه..

أو أن كلا هذين الأمرين أو غيرهما مما ينضم إليهما كان مقصودا له أيضا..

على عليه السّلام و آيه النهى عن الإستغفار للمشركين

و ذكر الشريف النسابه العلوى المعروف ب«الموضح»بإسناده:أن أبا طالب لما مات لم تكن الصلاه على الموتى،فما صلى النبى«صلى اللّه عليه و آله»،على أبى طالب و لا-على خديجه،و إنما اجتازت جنازه أبى طالب، و على،و جعفر،و حمزه جلوس،فقاموا،و شيعوا جنازته،و استغفروا له.

فقال قوم:نحن نستغفر لموتانا و أقاربنا المشركين أيضا-ظنا منهم أن أبا طالب مات مشركا،لأنه كان يكتم إيمانه-فنفى اللّه عن أبى طالب الشرك، و نزّه نبيه و الثلاثه المذكورين من الخطأ فى قوله: مٰا كٰانَ لِلنَّبِيِّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَ لَوْ كٰانُوا أُولِي قُرْبىٰ (۱)» (۲).

۱- ۱) الآيه ۱۱۳ من سوره التوبه.

۲- ۲) بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۲۷ و الغدير ج ۷ ص ۳۹۹ عن كتاب الحجه على الذاهب إلى تكفير أبى طالب لابن معّد ص ۶۸ و(ط دار سيد الشهداء-قم)ص ۲۶۸.

و عن علی«علیه السلام»:أنه سمع رجلا یستغفر لأبویه و هما مشرکان، فذکر«علیه السلام»ذلک للنبی«صلی اللّه علیه و آله»،فنزلت آیه النهی عن الإستغفار للمشرکین (۱).

و نقول:

قد دلت هاتان الروایتان علی إیمان أبی طالب رضوان اللّه تعالی علیه، إلا أن فی الروایه الأولی إشکالین،یحتاجان إلی جواب،و هما:

الأول:قد ذکرت الروایه الأولی جعفر بن أبی طالب فی جمله الذین شیعوا جنازه أبی طالب رضوان اللّه تعالی علیه..

و من المعلوم:أن جعفرا کان حینئذ فی بلاد الحبشه،و رجع منها إلی المدینه سنه فتح خیبر،إلا أن یقال:إنه عاد لفتره وجیزه إلی مکه،حین

۱- ۱) أسنی المطالب ص ۱۸ و مسند أحمد ج ۱ ص ۱۳۰ و ۱۳۱ و المستدرک للحاکم ج ۲ ص ۳۳۵ و عمده القاری ج ۸ ص ۱۸۲ و مسند أبی یعلی ج ۱ ص ۴۵۷ و کنز العمال ج ۲ ص ۴۲۱ و تفسیر ابن أبی حاتم ج ۶ ص ۱۸۹۳ و الإتقان فی علوم القرآن ج ۱ ص ۹۸ و الدر المنثور ج ۳ ص ۲۸۲ و فتح القدیر ج ۲ ص ۴۱۱ و إیمان أبی طالب ص ۱۲۲ و شیخ الأبطح،و أبو طالب مؤمن قریش و الغدیر ج ۸ ص ۱۲ عن الطیالسی و أحمد،و ابن أبی شیبه،و الترمذی،و النسائی،و أبی یعلی، و ابن جریر،و ابن المنذر،و ابن أبی حاتم،و ابی الشیخ،و ابن مردویه،و البیهقی فی شعب الإیمان،و الحاکم و صححه و الضیاء فی المختاره،و الإتقان،و أسباب النزول،و الکشاف،و ابن کثیر،و أعیان الشیعه..

سرت شائعه بلغت المسلمین فی الحبشه مفادها أن الوئام و السلام قد حلّ بین المشرکین و المسلمین..فعاد قسم منهم إلی مکه فوجدوا أن هذا الأمر لا حقیقه له،فمکثوا یسیرا ثم عادوا أدراجهم..

الثانی:إنه لیس من المعقول:أن تشیّع جنازه أبی طالب،و لا یحضر تشییعها أخوه حمزه،و ابناؤه البرره به منذ اللحظه الأولی لبدء التشییع،فما معنی قول الروایه:«اجتازت جنازه أبی طالب،و علی و جعفر،و حمزه جلوس،فقاموا و شیعوا جنازته».

الصلاه علی أبی طالب

و قالوا:إنه لم یصل علی أبی طالب«علیه السلام»،لأن الصلاه علی المیت لم تکن قد فرضت..

و نحن لا نطمئن إلی صحه ذلک،فقد کانت الصلاه علی المیت قد فرضت من عهد آدم،و قد صلی علیه ولده«هبه اللّه»بأمر جبرئیل«علیه السلام» (۱).

و فی الروایات:أنه صلّی علی عابد من عباد بنی إسرائیل فی عهد

۱- ۱) الکافی ج ۸ ص ۱۱۴ و کمال الدین ص ۲۱۴ و شرح أصول الکافی ج ۱۲ ص ۵۳ و مستدرک الوسائل ج ۲ ص ۲۶۷ و بحار الأنوار ج ۱۱ ص ۴۵ و ج ۲۳ ص ۶۴ و ج ۷۸ ص ۳۴۶ و جامع أحادیث الشیعه ج ۳ ص ۳۱۵ و ۳۱۶ و تفسیر أبی حمزه الثمالی ص ۱۲۵ و تفسیر العیاشی ج ۱ ص ۳۱۰.

داود«علیه السلام»أیضا (۱).

وفاء علی علیه السّلام و دفاعه عن أبی طالب

و نذکر هنا بعض ما تضمن دفاع علی«علیه السلام»و ثناءه عن أبی طالب رضوان اللّه تعالی علیه.فمن ذلک:

۱-عن الإمام السجاد«علیه السلام»:إن أمیر المؤمنین«علیه السلام» کان یأمر أن یحج عن عبد اللّه و ابنه،و أبی طالب فی حیاته،ثم أوصی فی وصیته بالحج عنهم (۲).

و قد احتمل بعض الإخوان أن کلمه:«و ابنه»تصحیف«آمنه»أو تصحیف کلمه«أبیه»،یعنی عبد المطلب،و لم نجد شاهدا یؤید هذا الاحتمال.و إن کنا لا نمنع من إثارته.

۱- ۱) کتاب الزهد للحسین بن سعید الکوفی ص ۶۶ و بحار الأنوار ج ۱۴ ص ۴۲ و ج ۶۹ ص ۳۰۲ و ج ۷۸ ص ۳۸۴ و ج ۷۹ ص ۶۱ عنه،و الحدائق الناضره ج ۱۰ ص ۴۳۹ و تهذیب الأحکام ج ۶ ص ۲۷۸ و وسائل الشیعه(ط مؤسسه آل البیت)ج ۳ ص ۲۸۵ و(ط دار الإسلامیه)ج ۲ ص ۹۲۵ و الجواهر السنیه للحر العاملی ص ۸۵.

۲- ۲) شرح نهج البلاغه لابن أبی الحدید المعتزلی ج ۱۴ ص ۶۸ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۱۲ و ۱۵۷ و الغدیر ج ۷ ص ۳۸۰ و الدرجات الرفیعه ص ۴۹ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۸۵ و إیمان أبی طالب للأمینی ص ۶۹.

۲-عن أمیر المؤمنین«علیه السلام»أنه قال:«و اللّه،ما عبد أبی و لا جدی عبد المطلب،و لا هاشم،و لا عبد مناف صنما قط.

قیل له:فما کانوا یعبدون؟!

قال:کانوا یصلون إلی البیت علی دین إبراهیم«علیه السلام»، متمسکین به» (۱).

۳-عنه«علیه السلام»:«کان-و اللّه-أبو طالب،عبد مناف بن عبد المطلب مؤمنا مسلما،یکتم إیمانه،مخافه علی بنی هاشم أن تنابذها قریش» (۲).

۴-و قیل لأمیر المؤمنین«علیه السلام»:من کان آخر الأوصیاء قبل النبی«صلی اللّه علیه و آله»؟!

۱- ۱) کمال الدین ص ۱۰۴ و(ط مرکز النشر الإسلامی)ص ۱۷۴ و بحار الأنوار ج ۱۵ ص ۱۴۴ و ج ۳۵ ص ۸۱ و الغدیر ج ۷ ص ۳۸۷ و الدر النظیم ص ۲۲۱ و إیمان أبی طالب للأمینی ص ۷۹ و تفسیر أبی الفتوح ج ۴ ص ۲۱۰ و عن البرهان ج ۳ ص ۷۹۵.

۲- ۲) وسائل الشیعه(ط مؤسسه آل البیت)ج ۱۶ ص ۲۳۲ و(ط دار الإسلامیه)ج ۱۱ ص ۴۸۰ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۱۴ و جامع أحادیث الشیعه ج ۱۴ ص ۵۸۳ و الغدیر للأمینی ج ۷ ص ۳۸۸ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۱۲۱ و إیمان أبی طالب للأمینی ص ۸۰.

قال:أبى (۱).

۵-عن العباس بن عبد المطلب قال:قال أبو طالب لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:يا ابن أخى،اللّه أرسلك؟!

قال:نعم.

قال:فأرنى آيه.

قال:ادع لى تلك الشجره.

فدعاها،فأقبلت حتى سجدت (۲).

و رواه السيد ابن معد،و لفظه:قال أبو طالب بمحضر من قريش، ليريهم فضله:يا ابن أخى،اللّه أرسلك؟!

قال:نعم.

قال:إن للأنبياء معجزا و خرق عاده،فأرنا آيه.

قال:ادع تلك الشجره،و قل لها:يقول لك محمد بن عبد اللّه:أقبلى

۱- ۱) الغدير ج ۷ ص ۳۸۹ عن ضياء العالمين للفتونى،و إيمان أبى طالب للأمينى ص ۸۲.

۲- ۲) الغدير ج ۷ ص ۳۹۵ عن الأمالى للصدوق ص ۳۶۵ و(ط مؤسسه البعثه) ص ۷۱۱ و روضه الواعظين ص ۱۳۹ و مناقب آل أبى طالب ج ۱ ص ۱۱۲ و بحار الأنوار ج ۱۷ ص ۳۷۰ و ج ۳۵ ص ۷۱ و الدرجات الرفيعه ص ۵۰ و الدر النظيم ص ۱۳۴ و إيمان أبى طالب للأمينى ص ۹۰.

بإذن اللّه..

فدعاها فأقبلت حتى سجدت بين يديه،ثم أمرها بالإنصراف فانصرفت.

فقال أبو طالب:أشهد أنك صادق.

ثم قال لابنه على«عليه السلام»:يا بنى،الزم ابن عمك (۱).

و نقول:

إننا نذكّر القارىء بما يلى:

۱-لم يكن على«عليه السلام»يكتفى بالأقوال المصرحه بإيمان أبى طالب،بل كان يضيف إليها الأفعال،التى تزيل أى لبس عن هذا الموضوع،من حيث أنها تتضمن إعطاء القاعده التى هى أوضح دلاله، و أكثر مناعه و استعصاء على التشويه،لأنها تسد الطريق على المدعين للباطل،و المروجين له،بما لها من دلاله ظاهره على المطلوب.

و توضيح ذلك:

إنه قد يستطيع الحاقدون أن يوقعوا الريب أو الشك فى قلوب بعض البسطاء بادّعاء أن من يقول بإيمان أبى طالب«عليه السلام»،فإنما يدعيه من دون علم،أو عصبيه له،أو إنطلاقا من حسن الظن الذى لا يستند إلى

۱- ۱) الغدير ج ۷ ص ۳۹۵ و ۳۹۶ عن كتاب الحجه على الذاهب إلى تكفير أبى طالب ص ۱۲۸ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۱۱۵ و إيمان أبى طالب للأمينى ص ۹۱ و مستدرك سفينه البحار ج ۵ ص ۳۶۶ و راجع:روضه الواعظين ص ۱۳۹ و غير ذلك.

الوقائع،أو لغير ذلك،و لكنهم لن يتمكنوا من ذلك حين تتأكد لديهم قاعده عن اللّه و رسوله تقول:إن آباء الأنبياء و الأوصياء منزهون عن الكفر و الشرك.

فالحج عن عبد اللّه الذى مات،قبل ولاده النبى«صلى اللّه عليه و آله»، أو بعدها بقليل لا يمكن تفسيره إلا على قاعده أن آباء الأنبياء كانوا على نهج الإيمان و الإسلام،على دين إبراهيم«عليه السلام».

و يدل على ذلك:قوله«عليه السلام»عن عبد المطلب و عبد مناف و أبى طالب إنهم ما عبدوا صنما قط،و أنهم كانوا يصلون إلى البيت على دين إبراهيم،متمسكين به.

و معنى ذلك:أنه لا مجال للحديث عن شرك أبى طالب«عليه السلام»، أو عبد اللّه،أو عبد المطلب،أو غيرهما من آباء رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله».

٢-قد يقول الحاقدون و أهل الريب هنا:صدّقنا أنهم كانوا على دين إبراهيم،و لكن من الذى قال:إنهم قد صدّقوا بنبوه نبينا الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»؟!..

فجاء الجواب القاطع للعذر ليقول:إن حج على«عليه السلام»عن عبد اللّه،و عن النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و عن أبى طالب يدل على أن عبد اللّه و أبا طالب كان حالهما فى الإيمان و الإسلام حال رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..فلو أن أبا طالب أنكر نبوه النبى«صلى اللّه عليه و آله»لخرج من الإيمان إلى الكفر،و لم يصح أن يحج عنه أحد..

۳-کان علی«علیه السلام»یأمر بالحج عن عبد اللّه و ابنه،(أو:آمنه.

أو أبیه)کما تقدم،و أبی طالب فی حال حیاته،ثم أوصی بمواصله ذلک بعد وفاته،و ذلک لیشب علی هذا الأمر الصغیر،و یهرم فیه الکبیر،و یترسخ فی وجدان الناس بصوره عملیه و عفویه..

۴-لعل هذا الإهتمام ناشئ عن إراده تنزیه ساحه قدس الأنبیاء عن أی نقص،یمکن أن یؤثر علی رسوخ و عمق الإعتقاد بهم..و لو لأسباب خارجه عنهم،و عن دائره قرارهم و اختیارهم..

بالإضافه إلی لزوم الوفاء لهؤلاء المصطفین الأخیار،و الصفوه الأبرار، بتنزیه ساحتهم عن إلصاق التهم الباطله بهم..

۵-إن أسلوب أبی طالب فی قصه الشجره التی دعاها إلی رسول اللّه «صلی اللّه علیه و آله»تذکرنا بقصه إبراهیم التی حکاها اللّه تعالی بقوله:

فَلَمّا جَنَّ عَلَیْهِ اللَّیْلُ رَأی کَوْکَباً قالَ هذا رَبِّی فَلَمّا أَفَلَ قالَ لا أُحِبُّ الْآفِلِینَ، فَلَمّا رَأَی الْقَمَرَ بازِغاً قالَ هذا رَبِّی فَلَمّا أَفَلَ قالَ لَئِنْ لَمْ یَهْدِنِی رَبِّی لَأَکُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضّالِّینَ، فَلَمّا رَأَی الشَّمْسَ بازِغَهً قالَ هذا رَبِّی هذا أَکْبَرُ فَلَمّا أَفَلَتْ قالَ یا قَوْمِ إِنِّی بَرِیءٌ مِمّا تُشْرِکُونَ، إِنِّی وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِی فَطَرَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ حَنِیفاً وَ ما أَنَا مِنَ الْمُشْرِکِینَ..

إلی أن قال:

..وَ تِلْکَ حُجَّتُنا آتَیْناها إِبْراهِیمَ عَلی قَوْمِهِ

(۱)

.

ص: ۱۱۹

۱- ۱) الآیات ۷۶-۸۳ من سوره الأنعام.

الفصل السادس

اشاره

من شعب أبی طالب..و حتی الهجره

ص :۱۲۱

وفاه شیخ الأبطح

و بعد سقوط حصار المشرکین للهاشمیین فی شعب أبی طالب و وفاه الولی و الناصر و الصفی أبی طالب«صلوات اللّه و سلامه علیه».الذی کان لوفاته عظیم الأثر علی مسار الأحداث،حتی انتهی الأمر باضطرار النبی «صلی اللّه علیه و آله»إلی الهجره،حیث لم یعد له فی مکه ناصر.

و سنحاول عرض الأحداث التی تلت وفاه هذا الرجل العظیم..

و التی کان لعلی«علیه السلام»اثر و حضور فیها.و ذلک فی المطالب التالیه:

النبی صلّی اللّه علیه و آله و علی علیه السّلام فی الطائف

و بعد وفاه أبی طالب«علیه السلام»،و بالذات،فی السنه العاشره من البعثه..خرج«صلی اللّه علیه و آله»إلی الطائف وحده (۱).

۱- ۱) تفسیر الثعلبی ج ۹ ص ۱۹ و تفسیر البغوی ج ۴ ص ۱۷۲ و الجامع لأحکام القرآن ج ۱۶ ص ۲۱۰ و عیون الأثر ج ۱ ص ۱۷۵ و سبل الهدی و الرشاد ج ۲ ص ۴۳۸ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۵۱ و ۶۰ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۸۰ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۱۶۶ و إمتاع الأسماع ج ۸ ص ۳۰۵ و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۲۸۵ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۱۴۹.

و قیل:کان معه علی«علیه السلام» (۱).

و قیل:زید بن حارثه (۲).

و قیل:هما معا (۳)،و ذلک للیال بقین من شوال سنه عشر.

فأقام«صلی اللّه علیه و آله»فی الطائف عشره أیام یدعوهم،فلم یجبه أحد، و خافوا علی أحداثهم،فطلبوا منه أن یخرج عنهم،و أغروا به سفهاءهم فجلسوا له فی الطریق صفین یرمونه بالحجاره،و علی«علیه السلام»یدافع عنه حتی شج فی رأسه،و قیل:إن زید بن حارثه هو الذی شج فی رأسه.

و عاد«صلی اللّه علیه و آله»إلی مکه،فحاولت قریش مواجهته بأنواع

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۴ ص ۱۲۷ و ج ۱۴ ص ۹۷ عن الشیعه،و بحار الأنوار ج ۳۸ ص ۲۹۳ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۳۷۵.

۲- ۲) الطبقات الکبری لابن سعد ج ۱ ص ۲۱۱ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۴۵ و ج ۹ ص ۱۸۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۴ ص ۱۲۷ و ج ۱۴ ص ۹۶ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۵ و ۲۲ و ج ۳۸ ص ۲۹۳ و الإستیعاب ج ۱ ص ۳۹ و أسد الغابه ج ۱ ص ۱۹ و عیون الأثر ج ۱ ص ۱۷۴ و ۱۷۵ و الحجه علی الذاهب إلی تکفیر أبی طالب ص ۲۶۲ و فتح الباری ج ۷ ص ۱۳۱ و ج ۸ ص ۵۱۴ و تحفه الأحوذی ج ۷ ص ۱۴۴ و ج ۹ ص ۱۶۸ و المعارف لابن قتیبه ص ۱۵۱ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۳۷۵ و سبل الهدی و الرشاد ج ۲ ص ۴۳۸ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۵۱ و ۶۰ و حلیه الأبرار ج ۱ ص ۳۴۵.

۳- ۳) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۴ ص ۱۲۷ و ج ۱۴ ص ۹۷

من الأذى،فقال لعلى أو لزيد:إن اللّه جاعل لما ترى فرجا و مخرجا،و إن اللّه ناصر دينه،و مظهر نبيه.

النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى بنى عامر

و خرج على«عليه السلام»مع النبى«صلى اللّه عليه و آله»مره أخرى إلى بنى عامر بن صعصعه،يدعوهم إلى الإسلام و الإيمان،فلم يجيبوه، و غاب عن مكه عشره أيام (۱).

النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى بنى شيبان

و خرج«عليه السلام»مع رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و معهما أبو بكر إلى بنى شيبان،و لم يستجيبوا لدعوته،و غاب عن مكه ثلاثه عشر يوما (۲).

و نقول:

إن لنا بعض الوقفات مع ما تقدم،و هى التاليه:

بالنسبه لخروج على«عليه السلام»،أو زيد بن حارثه مع النبى«صلى اللّه عليه و آله»إلى الطائف،نقول:

وجود على عليه السّلام هو الأرجح

إن الذى رافق النبى«صلى اللّه عليه و آله»فى سفره ذاك،كان شخصا

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۳۸ ص ۲۹۳ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۴ ص ۱۲۸.

۲- ۲) بحار الأنوار ج ۳۸ ص ۲۹۳ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۴ ص ۱۲۶.

واحدا كما يدل عليه ظاهر خطاب النبى«صلى اللّه عليه و آله»لمن كان معه، فإنه كان يتكلم مع شخص واحد،و هذا هو أيضا ظاهر كلمات المؤرخين حيث ظهر منها أن المدافع عن رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و الذى شج رأسه أيضا شخص واحد..

فالقول بأن زيدا و عليا«عليه السلام»معا كانا مع النبى يصبح بعيد الإحتمال.

و ربما يكون قول المدائنى:إن كلا من زيد و على«عليه السلام»كان مع النبى قد جاء ليبرر ذكر زيد،حيث ظهر منه أن المدائنى لم يقو على إنكار حضور على«عليه السلام»و لم يرد إنكار وجود زيد،فلجأ إلى هذا الجمع الذى يكرس صحه قول الشيعه فى على،و يسجل اعتراف المدائنى لهم بهذا الأمر،و لكنه يحاول التسويق لحضور غيره معه.

فإذا أضيف إلى ذلك ما نعرفه عن مناوئى على«عليه السلام»من السعى الحثيث لإبعاده«عليه السلام»عن أى مقام هو له قدر الإمكان..

فإن ذلك يجعلنا نؤكد حضور على«عليه السلام»،و نشك كثيرا فى حضور غيره..

و ربما يمكن تأييد ذلك ايضا بأنه«عليه السلام»كان هو الذى رافقه إلى بنى عامر بن صعصعه،و إلى بنى شيبان،و لم يذهب معه زيد بن حارثه و لا غيره.

على أننا لا نجد مبررا لتخلف على«عليه السلام»عن النبى فى أى مقام،إلا إذا رأى النبى«صلى اللّه عليه و آله»ضروره لوجود على«عليه السلام»فى موقع آخر،و لم يظهر لنا هنا ذلك..

لماذا على عليه السّلام؟!

إن النبى«صلى اللّه عليه و آله»لم يتول بنفسه الرد على سفهاء أهل الطائف،ربما لأن أى مبادره منه للرد على تصرفاتهم من شأنها أن تفرح قلب الذين أغروهم بإيذائه،لأنهم يكونون قد نجحوا-بزعمهم-فى وضع النبى«صلى اللّه عليه و آله»فى مواجه السفهاء،و هو يدافع عن نفسه.

و نحن لم نر للنبى«صلى اللّه عليه و آله»أى موقف يحاول فيه مناوئوه إيذاءه لم نره أظهر لهم أنه يقصدهم بسوء.حتى إنه حين يظفر بمن ارتكب من الجرائم ما يستحق معه القتل،فإنه«صلى اللّه عليه و آله»لم يبادر بنفسه إلى قتلهم،بل كان يتولى ذلك على«عليه السلام»أو حمزه أو غيره..

و ذلك لأنه يطلب من الناس الإيمان به،و يريد اللّه منهم أن يحبوه«صلى اللّه عليه و آله»كحب اللّه.و من رأى النبى«صلى اللّه عليه و آله»يحمل السيف أو السوط لقتله،أو يبادر إلى ضربه،أو يتذكر حصول ذلك منه، فإنه قد لا يستطيع أن يحبه هذا الحب العظيم..و سيكون خلوص اسلامه و صحته موضع ريب و شك كبير..

و لذلك شككنا فى صحه قولهم:إنه«صلى اللّه عليه و آله»قتل أبى بن خلف.

و حين شكا لأبى طالب ما فعلوه به حين وضعوا عليه سلا ناقه،بادر أبو طالب و بنو هاشم لنصرته،و حمل حمزه السلاح،فأمرّه على لحاهم و اسبلتهم.

و اشتكى أيضا لعلى«عليه السلام»أذى صبيان المشركين له،فبادر على لمنعهم و صار يقضمهم فى وجوههم و آنافهم و آذانهم ثم،و استصحبه معه

إلى الطائف،فدافع و حامى،ورد كيد سفهاء ثقيف عنه.

أما حين يتعلق الامر بدفع الظلم عن الآخرين،فإن النبى«صلى اللّه عليه و آله»يبادر إلى ذلك،و يتخذ قرار الحرب ضد الظالمين و المعتدين،لأن الآثار السلبيه تصبح إيجابيه،لأن الدفاع عن المظلوم شرف،و كرامه، و الإنتصار له نبل و شهامه،و تتضاءل فيه فرص الإتهام بالتجنى و التحامل، أو الإتهام بالمبالغه فى رده الفعل،من الرجل الحليم الذى لا ينبغى أن يصدر منه ذلك تجاه تصرف سفيه،قد يجد الناس له من جهله و طيشه بعض العذر فيما ندّ عنه من تصرفات رعناء،أو أعمال قبيحه شنعاء..

و لأجل ذلك كان دفاع على«عليه السلام»عن النبى«صلى اللّه عليه و آله»الذى كان فى موقع المعتدى عليه و المظلوم،هو الأصح و الأصلح فى سياسه النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و الأعظم أثرا فى تحقيق الغرض،من دون أن يكون له أى أثر سلبى على الإطلاق..

بل قد يكون له الكثير من الآثار الإيجابيه،حين يستيقظ الضمير من غفوته،و يعود الوجدان فى هدأه الأمور إلى صحوته،فيجد السفاهه و الجهاله كلها فى جانب،و يجد النبل و الطهاره،و الحلم و الرصانه فى الجانب الآخر،حيث يكتشف أن هذا الذى صب عليه السفهاء كل الحقد و السوء و الظلم لم يشأ حتى أن يرميهم و لو بورده،حتى لا يفهم هذا الرمى على أنه تعبير عن الكراهيه لهم و التباين معهم،بل كان غيره هو المبادر للدفع عنه، و للتضحيه فى سبيله.

علی علیه السّلام فی بیعه العقبه

و یقولون:إنه حین قدم أهل المدینه إلی مکه فی موسم الحج،اجتمعوا بالنبی«صلی اللّه علیه و آله»عند العقبه فبایعوه،فعلمت قریش بالأمر، فجاءت علی بکره أبیها،قد حملوا السلاح.

و خرج حمزه و معه السیف،هو و علی بن أبی طالب«علیه السلام»إلی فم الشعب،فلما نظروا إلی حمزه قالوا:ما هذا الذی اجتمعتم له؟!

فقال:ما اجتمعنا،و ما ها هنا أحد.و اللّه،لا یجوز أحد هذه العقبه إلا ضربته بسیفی (۱).فصدهم عما کانوا دبروه و قصدوه..

و نقول:

لعلک تقول:

کیف استطاع رجلان هما حمزه بن عبد المطلب،و أمیر المؤمنین علی بن

۱- ۱) راجع فیما تقدم أی کتاب تاریخی أو حدیثی شئت مثل:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۲ و ۱۳ و ۴۸ و الصافی ج ۲ ص ۲۹۴ و نور الثقلین ج ۲ ص ۱۴۷ و المیزان ج ۹ ص ۷۸ و حلیه الأبرار ج ۱ ص ۹۴ و إعلام الوری ص ۵۷ و(ط مؤسسه آل البیت)ج ۱ ص ۱۴۴ و تفسیر القمی ج ۱ ص ۲۷۲ و ۲۷۳ و راجع:تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۱۸ و ۳۱۹ و دلائل النبوه للبیهقی(ط دار الکتب العلمیه) ج ۲ ص ۴۵۰ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۱۵۸ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۱۹۳ و ۲۱۰ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۷ و ما قبلها و ما بعدها،و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۸۸ و قبلها و بعدها،و غیر ذلک کثیر.

أبی طالب أن یردا کید قریش کلها،و هی قد جاءت بسلاحها؟!الا سیما و هی فی أوج غضبها و هیجانها؟!

و نجیب:

إن الروایات تصرح:بأن حمزه و علیا«علیهما السلام»قد وقفا علی فم الشعب،و هو بمثابه مضیق لا یمر فیه إلا جماعه صغیره من الرجال،فإذا أخذ الفارس أو الفارسان بفم المضیق،فإنه یتمکن بشجاعته و حسن رویته، و سرعه حرکته من صد من یرید الورود فی ذلک المضیق،و بالتالی صد من خلفهم أیضا..

و قد ذکر الرواه:أن عمرو بن عبدود-أو غیره کان یعد بألف فارس، لأنه أخذ علیهم فم الوادی،و کان ضیقا جدا،فلم یتمکنوا من وروده (۱).إلا أشتاتا متفرقین،فحیث قد صدت الطلیعه منهم،امتنع التقدم علی من بعدهم.

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۲۰ ص ۲۰۲ و ج ۳۱ ص ۴۴۵ و ج ۴۱ ص ۸۸ و مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۲۴ و رسائل المرتضی ج ۴ ص ۱۲۲ و مصباح البلاغه (مستدرک نهج البلاغه)ج ۳ ص ۱۸۳ و شجره طوبی ج ۲ ص ۲۸۷ و جوامع الجامع ج ۳ ص ۵۲ و مجمع البیان ج ۸ ص ۱۳۰ و المیزان ج ۱۶ ص ۲۹۶ و تفسیر الآلوسی ج ۲۱ ص ۱۵۵ و إعلام الوری ج ۱ ص ۳۸۰ و تأویل الآیات ج ۲ ص ۴۵۱ و راجع:تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۴۸۶ و حبیب السیر ج ۱ ص ۳۶۱ و ینابیع الموده ص ۹۵ و غایه المرام ج ۴ ص ۲۷۴ و شرح إحقاق الحق(الملحقات) ج ۸ ص ۳۷۸ و ج ۲۰ ص ۶۲۵ و ج ۳۱ ص ۲۳۳ و ج ۳۲ ص ۳۶۸.

المؤاخاه الأولی فی مکه

و تذکر الروایات:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»آخی بین المسلمین فی مکه قبل هجرتهم..علی الحق و المواساه.فآخی بین أبی بکر و عمر،و بین حمزه و زید بن حارثه،و بین عثمان و عبد الرحمان بن عوف،و بین الزبیر، و ابن مسعود،و بین عبیده بن الحارث بن المطلب و بلال،و بین مصعب بن عمیر و سعد بن أبی وقاص.

و بین أبی عبیده،و سالم مولی أبی حذیفه.و بین سعید بن زید و طلحه، و بین علی«علیه السلام»و نفسه«صلی اللّه علیه و آله»،و قال:أما ترضی أن أکون أخاک؟!

قال:بلی یا رسول اللّه رضیت.

قال:فأنت أخی فی الدنیا و الآخره (۱).

۱- ۱) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۲۰ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۱۸۱ و السیره النبویه لدحلان ج ۱ ص ۱۵۵ عن الإستیعاب.و مناقب الإمام أمیر المؤمنین«علیه السلام»للکوفی ج ۱ ص ۳۲۵ و ۳۲۸ و ۳۴۶ و شرح الأخبار ج ۲ ص ۱۷۸ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۹۶ و عیون الأثر ج ۱ ص ۲۶۴ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۶۹ و سبل الهدی و الرشاد ج ۳ ص ۳۶۳ و مناقب علی بن أبی طالب لابن مردویه الأصفهانی ص ۱۰۱ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۲۳۶ و ۳۳۷ و ۳۷۷ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۴ ص ۱۹۱ و ۱۹۴ و ۱۹۷ و ج ۳۰ ص ۵۷۶.و راجع أیضا:مستدرک الحاکم ج ۳ ص ۱۴ و تاریخ الخمیس-

و سيأتى:أنه«صلى اللّه عليه و آله»قد آخى بين المهاجرين و الأنصار بعد الهجره،و هناك أمور سوف نتعرض لها حين الحديث عن المؤاخاه هناك..

١)

-ج ١ ص ٣٥٣ و تلخيص المستدرك للذهبى(مطبوع مع المستدرك)ج ٣ ص ١۴ و الإكمال فى أسماء الرجال ص ١٧٧ و غير ذلك..

الفصل السابع

اشاره

هجره النبی صلّی اللّه علیه و آله إلی المدینه

ص :۱۳۳

حدیث الهجره

اجتمعت قریش فی دار النـدوه،و اتفقوا علی أن یقتلوا رسول اللّه«صـلی اللّه علیه و آله»،فاختاروا عشـره أو خمسه عشـر رجلا،من کل قبیله من قریش-و کانوا عشر أو خمس عشره قبیله أو أکثر-لیبیّتوا النبی«صلی اللّه علیه و آله»بضربه واحده من سیوفهم.

فأخبر اللّه تعالی نبیه بمکرهم،فأخبر«صـلی اللّه علیه و آله»علیا«علیه السـلام»بمکر قریش،و أمره أن یتغشـی ببرده الحضرمی،و ینام فی فراشه.

فقال علی«علیه السلام»:أو تسلم بمبیتی هناک یا نبی اللّه؟!

قال:نعم.

فتبسم علی«علیه السلام»ضاحکا،و أهوی إلی الأرض ساجدا شکرا للّه.

فنام علی فراشه،و اشتمل ببرده الحضرمی،و خرج النبی«صلی اللّه علیه و آله»فی فحمه العشاء،و الرصد قد أطافوا بداره ینتظرون،و هو یقرأ وَ جَعَلْنا مِنْ بَیْنِ أَیْدِیهِمْ سَدًّا وَ مِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَیْناهُمْ فَهُمْ لا یُبْصِرُونَ (۱)و ذهب«صلی اللّه علیه و آله»إلی الغار.

۱- ۱) الآیه ۹ من سوره یس.

و قالوا:إن أبا بكر جاء و أمير المؤمنين«عليه السلام»نائم،فخاطبه،و هو يحسبه نبى اللّه،فقال له على:إن نبى اللّه انطلق نحو بئر ميمونه فأدركه (۱).

ص :۱۳۶

۱- ۱) راجع ما تقدم فى المصادر التاليه:المناقب للخوارزمى الحنفى ص ۷۳ و المستدرك للحاكم ج ۳ ص ۱۳۳ و تلخيصه للذهبى بهامشه و صححاه،و مسند أحمد ج ۱ ص ۳۲۱ و تذكره الخواص لسبط ابن الجوزى ص ۳۴ و شواهد التنزيل ج ۱ ص ۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۲ ص ۱۰۰ و البرهان ج ۱ ص ۲۰۷ و الفصول المهمه لابن الصباغ المالكى ص ۳۰ و خصائص أمير المؤمنين للنسائى(ط النجف) ص ۶۳ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۳۵ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۱۲۰ عن أحمد،و رجاله رجال الصحيح غير واحد و هو ثقه،و عن الطبرانى فى الكبير و الأوسط،و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۰ و ۷۸ و ۹۳ عن الطبرى و أحمد،و العياشى،و كفايه الطالب، و فضائل الخمسه ج ۱ ص ۲۳۱ و ذخائر العقبى ص ۸۷ و كفايه الطالب ص ۲۴۲. و قال:إن ابن عساكر ذكره فى الأربعين الطوال،و ترجمه الإمام على بن أبى طالب«عليه السلام»،من تاريخ ابن عساكر(تحقيق المحمودى)ج ۱ ص ۱۸۶ و ۱۹۰ و نقله المحمودى فى هامشه عن:الفضائل لأحمد بن حنبل،حديث ۲۹۱ و عن غايه المرام ص ۶۶ عن الطبرانى ج ۳ فى الورق /۱۶۸ب و فى هامش كفايه الطالب عن:الرياض النضره ج ۲ ص ۲۰۳.و أما الفقرات الأخرى فهى موجوده فى مختلف كتب الحديث و التاريخ.و راجع:حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۴ و الميزان ج ۹ ص ۸۱ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۷ و ۳۷۶ و الأمالى للطوسى ص ۴۶۶ و مستدرك الوسائل ج ۵ ص ۱۵۵ و ۴۶۵ و جامع أحاديث الشيعه ج ۵ ص ۴۷۵ و كشف الغمه ج ۲ ص ۳۰.

قالوا:و جعل المشركون يرمون عليا«عليه السلام»بالحجاره،كما كانوا يرمون رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و هو يتضور(أى يتلوى و يتقلب)، و قد لف رأسه فى الثوب،لا يخرجه حتى أصبح.

فهجموا عليه.

فلما بصر بهم على«عليه السلام»قد انتضوا السيوف،و أقبلوا عليه، يقدمهم خالد بن الوليد،و ثب له على«عليه السلام»فختله،و همز يده، فجعل خالد يقمص قماص البكر،و يرغو رغاء الجمل،و أخذ من يده السيف،و شد عليهم بسيف خالد،فأجفلوا أمامه إجفال النعم إلى خارج الدار،و تبصّروه،فإذا هو على،قالوا:و إنك لعلى؟!

قال:أنا على.

قالوا:فإنا لم نردك،فما فعل صاحبك؟!

قال:لا علم لى به (۱).

فأسرعوا إلى قومهم فأخبروهم،فهبت قريش لتدارك الأمر قبل فوات الأوان،و أذكوا العيون،و ركبوا فى طلب النبى«صلى اللّه عليه و آله».و كان فى الغار،و واصلوا اقتفاء أثره إلى قرب باب الغار،فوجدوا العنكبوت قد نسجت على بابه،و باضت فى مدخله حمامه وحشيه،و غطته أغصان

۱- ۱) أمالى الشيخ الطوسى ج ۲ ص ۸۲ و ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۶۷ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۱ و ۶۲ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۷ و ۳۷۶ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۵ و ج ۲ ص ۱۰۸.

شجره (۱)فرجعوا عنه.

و أمهل أمير المؤمنين«عليه السلام»إلى الليله التاليه،فانطلق ليلا هو و هند بن أبى هاله حتى دخلا الغار على رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»، فأمر الرسول الأعظم هندا أن يبتاع له و لصاحبه بعيرين،فقال أبو بكر:قد كنت أعددت لى و لك يا نبى اللّه راحلتين،ترتحلهما إلى يثرب.

فقال:إنى لا آخذهما،و لا أحدهما إلا بالثمن.

قال:فهى لك بذلك.

فأمر عليا«عليه السلام»فأقبضه الثمن (۲).

ثم أوصاه«صلى اللّه عليه و آله»بحفظ ذمته،و أداء أماناته،و كانت قريش و من يقدم مكه من العرب فى الموسم يستودعون النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و يستحفظونه أموالهم و أمتعتهم.

و أمره أن ينادى صارخا بالأبطح غدوه و عشيا:من كان له قبل محمد

۱- ۱) راجع:تاريخ الخميس ج ۱ ص ۳۲۸ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۳۷ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۱۸۱ و ۱۸۲ و الدرر لابن عبد البر ص ۸۱ و الجامع لأحكام القرآن ج ۸ ص ۱۴۴ و المحرر الوجيز ج ۳ ص ۳۵ و الشفا للقاضى عياض ج ۱ ص ۳۱۳ و تاريخ اليعقوبى ج ۲ ص ۳۹ و تفسير السمعانى ج ۲ ص ۳۱۱.

۲- ۲) راجع:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۲ و الأمالى للطوسى ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه) ص ۴۶۷ و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۲۳۷ و الدرجات الرفيعه ص ۴۱۱ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۶ و الميزان ج ۹ ص ۸۱ و كشف الغمه ج ۲ ص ۳۱.

أمانه فليأت،فلنؤد إليه أمانته..

و قال«صلى اللّه عليه و آله»لعلى آنئذ،أى بعد أن ذهب الطلب عنه «صلى اللّه عليه و آله»:إنهم لن يصلوا من الآن إليك يا على بأمر تكرهه، حتى تقدم على،فأد أمانتى على أعين الناس ظاهرا.

ثم إنى مستخلفك على فاطمه ابنتى،و مستخلف ربى عليكما،و مستحفظه فيكما (۱).

فأمر«صلى اللّه عليه و آله»عليا«عليه السلام»أن يبتاع رواحل له و للفواطم،و من أزمع الهجره من بنى هاشم (۲).

و قال أمير المؤمنين«عليه السلام»يذكر مبيته على الفراش،و مقام رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:

وقيت بنفسى خير من وطئ الحصى

و من طاف بالبيت العتيق و بالحجر

۱- ۱) الأمالى للطوسى ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۶۸ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۷ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۲ و الميزان ج ۹ ص ۸۲ و الدرجات الرفيعه ص ۴۱۱ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۷ و ۳۷۶ و كشف الغمه ج ۲ ص ۳۲.

۲- ۲) الأمالى للطوسى ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۶۸ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۷ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۲ و الميزان ج ۹ ص ۸۲ و الدرجات الرفيعه ص ۴۱۱ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۷ و ۳۷۶ و كشف الغمه ج ۲ ص ۳۲. و السيره الحلبيه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۰۵ و الفصول المهمه لابن الصباغ ج ۱ ص ۲۸۹ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۶۲۶.

محمد لما خاف أن يمكروا به

فوقّاه ربی ذو الجلال من المكر

وبت أراعيهم متی يأسرونني

و قد وطنت نفسی علی القتل و الأسر

و بات رسول اللّه فی الغار آمنا

هناك و فی حفظ الإله و فی ستر

أقام ثلاثا ثم زمت قلائص

قلائص يفرين الحصا أيما يفری (۱)

و نقول:

إن لنا مع ما تقدم العديد من الوقفات،نذكر منها ما يلی:

۱- ۱) كشف الغمه ج ۲ ص ۳۲ و الميزان ج ۹ ص ۸۲ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۸ و ج ۲ ص ۱۱۵ و الأمالی للطوسی ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۶۸ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۳ و ج ۳۴ ص ۴۱۳ و ج ۳۶ ص ۴۶ و ج ۳۸ ص ۲۹۲ و الدرجات الرفيعه ص ۴۱۱ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۷ و ۵۵۲ و مناقب الإمام أمير المؤمنين«عليه السلام»للكوفی ج ۱ ص ۱۲۴ و الفصول المختاره ص ۵۹ و التعجب للكراجكی ص ۱۲۳ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۳۳۵ و شجره طوبی ج ۲ ص ۲۳۷ و مستدرك سفينه البحار ج ۵ ص ۴۵۷ و ج ۶ ص ۵۵۷ و المستدرك للحاكم ج ۳ ص ۴ و شواهد التنزيل ج ۱ ص ۱۳۱ و ۱۳۲ و الدر المنثور ج ۳ ص ۱۸۰ و تفسير الآلوسی ج ۹ ص ۱۹۸ و تنبيه الغافلين لابن كرامه ص ۲۶ و المناقب للخوارزمی ص ۱۲۷ و نهج الإيمان ص ۳۰۹ و سبل الهدی و الرشاد ج ۳ ص ۲۳۳ و ينابيع الموده لذوی القربی ج ۱ ص ۲۷۳ و تذكره الخواص ص ۳۵ و غايه المرام ج ۴ ص ۱۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۱۴ ص ۱۲۰ و ج ۲۰ ص ۱۱۰ و ج ۲۲ ص ۵۵۸ و ج ۳۰ ص ۱۱۵ و ۵۹۴.

أمر رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله

إن أول ما يطالعنا فى هذا الحدث الفريد:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله» اكتفى بإخبار على«عليه السلام»بمكر قريش،ثم أمره بأن يتغشى ببرده، و ينام فى فراشه،و لم يترك الخيار فى ذلك.

و لا ريب فى أنه«صلى اللّه عليه و آله»،لم يفعل ذلك من عند نفسه،بل هو هنا ينفذ أمر اللّه تعالى،فإن أوامر النبى«صلى اللّه عليه و آله»تاره تكون على أساس القاعده التى أوحاها اللّه إليه..كما لو أمره بإقامه الحجه على عدوه قبل الحرب،فإن كان هناك خطوره يتعرض لها من يريد أن يكلفه بذلك،فإنه لا يجبره على هذا الأمر،بل يترك الخيار له فى أن يقبل أو لا يقبل،لأنه يريد منه أن يقدم على ذلك متقربا إلى اللّه تعالى،حتى إذا أصابه سوء كان مثابا عليه،و إن قتل كان شهيدا..

أما لو أجبره على ذلك،و قتل،فقد لا يكون شهيدا،لأنه لم يقصد التقرب إلى اللّه تعالى فيما أقدم عليه..

و لأجل ذلك نلاحظ:أنه«صلى اللّه عليه و آله»حين أراد أن يرسل رسولا إلى أهل مكه عام الحديبيه عرض الأمر على عمر،فرفض قبوله، بحجه أن بنى عدى لا ينصرونه لو أرادته قريش بسوء.و رضى عثمان بذلك ثقه منه بعدم إقدام قريش على أذاه.

كما أن عليا«عليه السلام»حين أراد فى حرب الجمل أن يرسل مصحفا إلى عائشه و أصحابها ليدعوهم إلى ما فيه،و هو مقتول.طلبه فتى من أهل الكوفه،فأعرض عنه على«عليه السلام».

ثم قال:من يأخذ هذا المصحف،يدعوهم إلى ما فيه،و هو مقتول.

فقال ذلك الفتى:أنا.

فدفعه إليه،فدعاهم،فقطعوا يده اليمنى،فأخذه باليسرى،فقطعوا يده اليسرى،فأخذه بصدره،و الدماء تسيل على قبائه،فقتل«رحمه اللّه».

فقال على«عليه السلام»:الآن حل قتالهم (۱).

كما أنه«صلى اللّه عليه و آله»كان يستشير فى أمر الحرب،كما ذكرناه فى واقعه أحد فى الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»،فراجع.

و بالعوده إلى حديث الغار نقول

إننا نلاحظ:إن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قد أمر عليا«عليه السلام» أمرا جازما بأن يتغشى ببرده،و ينام فى فراشه..و لم يعطه أيه فرصه لإبداء رأيه،أو للتعبير عن رغبته..

۱- ۱) تاريخ الأمم و الملوك(ط الإستقامه و الأعلمى)ج ۳ ص ۵۲۲ و المناقب للخوارزمى ص ۱۸۶ و الجمل ص ۳۳۹ و تذكره الخواص ص ۷۱ و ۷۲ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۹ ص ۱۱۲ و بحار الأنوار ج ۳۲ ص ۱۷۴ و الكامل فى التاريخ ج ۲ ص ۲۶۱ و ۲۶۲ و ۵۲۹ و شرح الأخبار ج ۱ ص ۳۹۴ و أنساب الأشراف ج ۱ ص ۲۴۱ و مروج الذهب ج ۲ ص ۳۷۰ و المصنف لابن أبى شيبه ج ۷ ص ۵۳۷ و وقعه الجمل للغلابى البصرى ص ۳۷ و ۳۸ و نهج السعاده ج ۲ ص ۳۸۸ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۴۵۷ و ۵۲۴ و شرح إحقاق الحق(الملحقات) ج ۳۲ ص ۴۴۰.

فهل لأن الأمر قد جاءه من اللّه تعالى باتا و قاطعا،فأبلغه إلى على«عليه السلام»كما هو؟!مع علمه بانقياد على«عليه السلام»لأمر اللّه تبارك و تعالى،بدون سؤال؟!

أم أنه كان يعلم بأن عليا«عليه السلام»ليست له رغبه بغير نجاه رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و هو خياره الأول و الأخير،حتى لو أن الأمر لم يكن محتما و لا باتا،بل حتى لو لم يكن هناك أمر أصلا،فإن احتمال النجاه للنبى يحتم على على«عليه السلام»الإقدام على التضحيه بنفسه،بكل سعاده و رضا؟!

إننا نرى أن هذا الأمر الأخير هو الأقرب إلى الواقع،و يشهد لذلك:أن عليا«عليه السلام»قد سأل النبى«صلى اللّه عليه و آله»سؤالا واحدا،و لم يزد عليه،و هو أنه«صلى اللّه عليه و آله»هل يسلم بذلك؟!فلما أجابه بالإيجاب فرح و ضحك،و سجد للّه شكرا..و لم يسأل مثلا عما مصيره هو، أو عما يجرى عليه..

تغش ببردى الحضرمى

و قد أمر النبى«صلى اللّه عليه و آله»عليا«عليه السلام»بأن يتغشى ببرده الحضرمى..و لعله أراد بذلك تكريس الوهم لدى المتآمرين بأن النبى«صلى اللّه عليه و آله»نفسه لا يزال فى فراشه،ربما لأن هذا البرد كان معروفا لديهم.

كيفيه خروج النبى صلّى اللّه عليه و آله

قد يقال:إذا كان خروج النبى«صلى اللّه عليه و آله»من بين المجتمعين

بصوره إعجازيه،فلماذا يحتاج إلى أن ينام على«عليه السلام»على فراشه؟!

و نجيب

بأن النبى«صلى اللّه عليه و آله»خرج من بين المجتمعين حول بيته بصوره طبيعيه لا- إعجازيه،لأنه استفاد من نفس الوسائل التى تقع تحت اختيار سائر الناس..فالكل يحاول أن يستفيد من ظلام الليل للتستر و التخفى عن أنظار أعدائه،كما قد يستفيد من هبوب الريح فى تلك الظلمه، لينثر على أعدائه ترابا يدخل فى عيونهم،و يربكهم،و يظنون أن الريح هى التى أثارت ذلك التراب.

و الكل يستفيد أيضا من الآيه المباركه لصرف أنظار أعدائه عنه..

فلم يزد النبى«صلى اللّه عليه و آله»على الإستفاده مما هو ميسور لجميع الناس.

و جميع الناس أيضا يحاولون أن يوهموا عدوهم بوجودهم فى مكان، و لو بإضاءه المصباح،أو إبقاء أناس فيه،يظن العدو الراصد،أنهم هم بغيته،فكان نوم على«عليه السلام»على فراش رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»من هذا القبيل أيضا..

كيف وصل أبو بكر إلى على عليه السّلام؟!

و حين يواجهنا قولهم:إن أبا بكر جاء إلى على و هو نائم على فراش النبى«صلى اللّه عليه و آله»،فسأله عنه،فقال له:إنه ذهب نحو بئر ميمونه.

فإننا نحتاج إلى الإجابه على الأسئله التاليه:

أولا-:كيف وصل أبو بكر إلى موضع رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»، و الرصد محيط بيته«صلى اللّه عليه و آله»،يراقب كل حركه فيه..و يصغى لكل حديث يدور،فيسمعه إلا ما كان منه همسا؟!

و قد علمنا:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»كان مضطرا للخروج من الباب الذى كان المتآمرون يتجمعون عنده،و قد خرج من بيته بطريقه خاصه،استطاع بها التشويش عليهم..الأمر الذى يدل على أن لذلك البيت بابا واحدا لم يكن للنبى«صلى اللّه عليه و آله»بد من الخروج منه،و كان على أبى بكر أن يستفيد من خصوص هذا الباب لدخوله و خروجه..و كان المحدقون به ينظرون للنائم من خلل هذا الباب،و يرمونه بالحصى..فكيف دخل أبو بكر و خرج،و لم يره المحدقون بالباب؟!و لا رأوه من الخلل الذى بالباب؟!

إلا إن كان قرارهم هو عدم التعرض للداخلين و الخارجين إلا إذا كان الخارج هو رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..

و لكن كيف يسمحون بدخول و خروج الأغيار،و هم يعملون:أن الداخلين سوف يخبرون من فى البيت عن الوضع المحيط به،و سيحذرونه مما ينتظره،و سيقترحون عليه المخارج من الوضع القائم..

ثانيا:لو تجاوزنا ذلك كله،فإن ثمه سؤالا آخر و هو:ألم يسمع الجالسون على الباب ما دار بين على«عليه السلام»و أبى بكر؟!ألم يدركوا و لو من خلال اختلاف الأصوات أن الصوت هو صوت على«عليه السلام»،لا صوت النبى«صلى اللّه عليه و آله».

ثالثا:إذا كانوا ينظرون إلى النائم من خلل الباب،و يرمونه بالحصى، و يرونه يتضور و يتقلب،فذلك يعنى أن ثمه نورا يكفى لرؤيه هذه الأحوال،فكيف لم يعرفوا:أن النائم الذى خاطب أبا بكر-و لعله كشف رأسه له و رأوه-ليس هو النبى«صلى اللّه عليه و آله»بل هو شخص آخر و هو على«عليه السلام».إلا إن كانوا قد رموه بالحصى بعد طلوع الفجر، و انتشار بعض النور..

من أجل ذلك نقول

إن الظاهر هو:أن أبا بكر لم يأت إلى بيت النبى«صلى اللّه عليه و آله»، و لعله التقى به فى طريقه،فأخذه معه (1).كما دلت عليه بعض الروايات.

تضور على عليه السّلام

و كان«عليه السلام»يتضور و يتململ حين كان المشركون يرمونه بالحصى و لعله«عليه السلام»كان يقصد ذلك،ربما لكى يتواصل شعورهم بوجوده بقربهم،و تتأكد طمأنينتهم و سكينتهم إلى ذلك.

أو لأنه أراد أن يذيقهم مراره الندم على عدم تأكدهم من شخصيه النائم،بعد أن أحسوا أنه يتصرف على خلاف ما عهدوه،و لذلك عبروا له عن أنهم قد لا حظوا أنه كان يتضور،و لم يكن النبى«صلى اللّه عليه و آله» يفعل ذلك،حينما كانوا يرمونه..

۱- ۱) راجع:الخرائج و الجرائح ج ۱ ص ۱۴۴ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۷۳ و راجع ص ۶۱ عنه،و الأمالى للشيخ الطوسى ج ۲ ص ۸۲ و غير ذلك.

لم يكن مع على عليه السّلام سلاح

و قد أظهرت النصوص المتقدمه:أن عليا«عليه السلام»حين هوجم و هو نائم على فراش النبى«صلى اللّه عليه و آله»استولى على سيف خالد بن الوليد،فلما حصل فى يده صال عليهم،فانجفلوا من بين يديه إلى خارج البيت،ثم تبصّروه فعرفوه..و انتهت القضيه عند هذا الحد..

و نلاحظ هنا:

أولا:إنه بالرغم من حصول السيف فى يد على«عليه السلام»،فإنه لم يقتل به أحدا منهم،بل اكتفى بدفعهم عن نفسه.

و هذا هو التصرف الحكيم و الصحيح،إذ لو تجاوز الأمر ذلك،فربما تعقدت الأمور،و استبيحت دماء المستضعفين من المؤمنين الذين كانوا لا يزالون فى مكه، بما فيهم عائله النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و سائر بنى هاشم..

ثانيا:إن استيلاء على«عليه السلام»على سلاح أحد المهاجمين،بل الذى كان فى طليعتهم،و كانوا يشيعون عنه الكثير من الحكايات،و يمنحونه أوسمه البطوله بمناسبه و بغير مناسبه-إن هذا-قد صدمهم نفسيا،و هزمهم من داخلهم..فهم قد جاؤا ليحسموا الأمور على أساس أن لا يعطوا فى مقابل ذلك أى ثمن؛فظهر لهم أن عليهم أن يدفعو أثمانا لم يهيئوا أنفسهم لدفعها..

و أن عليهم أن يعيدوا قراءه الواقع بصوره متأنيه و دقيقه،فلم يبق أمامهم أى خيار سوى التراجع..

المبيت،و الخلافه

و الغريب هنا:أن نجد أحد من عرف بتنكّره لخط الإمامه،و الولايه، و بعيده عن خط الشيعه و التشيع.يضطر لأن يعترف بأن قضيه مبيته«عليه السلام»على فراش النبى«صلى اللّه عليه و آله»ليله الهجره،من الإشارات الواضحه إلى خلافته«عليه السلام»،فيقول:

«هذا الذى كان من علىّ فى ليله الهجره،إذا نظر إليه فى مجرى الأحداث التى عرضت للإمام علىّ فى حياته بعد تلك الليله؛فإنه يرفع لعينى الناظر إمارات واضحه،و إشارات داله على أن هذا التدبير الذى كان فى تلك الليله لم يكن عارضا بالإضافه إلى علىّ،بل هو عن حكمه لها آثارها و معقباتها،فلنا أن نسأل:

أكان لإلباس الرسول«صلى اللّه عليه و آله»شخصيته لعلى تلك الليله ما يوحى بأن هناك جامعه تجمع بين الرسول و بين على أكثر من جامعه القرابه القريبه التى بينهما؟!

و هل لنا أن نستشف من ذلك:أنه إذا غاب شخص الرسول كان عليا (كذا)هو الشخصيه المهيأه لأن تخلف،و تمثل شخصه،و تقوم مقامه؟!

و أحسب أن أحدا قبلنا لم ينظر إلى هذا الحدث نظرتنا هذه إليه،و لم يقف عنده وقفتنا تلك حتى شيعه على» (۱).

۱- ۱) على بن أبى طالب،لعبد الكريم الخطيب ۱۰۵ و ۱۰۶.

قریش و علی علیه السّلام

۱-و الملاحظ هنا:أن قریشا لم تصر علی أمیر المؤمنین فی استنطاقها له عن مکان ابن عمه.

و ذلک لأنهم علموا:أنهم إنما یحاولون عبثا،و یطلبون مستحیلا،فإن من کان یحمل مثل هذا الإخلاص،و مثل هذه التضحیه النادره فی التاریخ، لن یفشی لهم سرا قد ضحی بنفسه فی سبیل کتمانه،لذلک نراهم قد أطلقوه و انصرفوا عنه یائسین (۱).

۲-لقد کان علی«علیه السلام»فی موقفه هذا تجاه النبی«صلی اللّه علیه و آله»مثلا أعلی للإنسانیه الکامله،فقد عرف الناس به معنی الإخلاص، و ماهیه التضحیه،و حقیقه الإیمان.

حیث إنه یری نفسه مقتولا-علی کل حال،إما لظن المشرکین أنه رسول اللّه،فیخبطوه بأسیافهم ضربه رجل واحد،و إما انتقاما منه،حیث کان سببا لخلاص من سفه أحلامهم،و عاب آلهتهم،و فرق جماعتهم،و هم یعرفون أیضا حب النبی«صلی اللّه علیه و آله»له و منزلته منه،فإذا قتلوه فإنما یقتلون أخاه و ابن عمه،و الرجل المخلص الذی یفدیه بنفسه (۲).

و أما انصرافهم عنه،بعد ظهور الأمر،فهو إما خوفا منه،بعد أن رأوا ما فعله بخالد،و إما من أجل توفیر الفرصه للبحث عن غریمهم الأصلی

۱- ۱) راجع:حیاه أمیر المؤمنین«علیه السلام»ص ۱۰۵ و ۱۰۶.

۲- ۲) المصدر السابق ص ۱۰۷ و ۱۰۸.

و الأهم بالنسبه إليهم.

و هنا اشكال يورده خصوم على«عليه السلام»:

و هو أنه إذا كان على«عليه السلام»يعلم بأن حديث الدار يدل على أنه «عليه السلام»لن يقتل فى هذه الحادثه،بل سوف يعيش إلى ما بعد الرسول «صلى اللّه عليه و آله»،ليكون وصيه و خليفته من بعده،فلا تبقى له فضيله فى مبيته على فراش النبى«صلى اللّه عليه و آله»ليله الهجره.

و الجواب:

أولا-:إن ذلك لا يمنع من حصول البداء فى هذا الأمر.و بعباره أخرى ان هذا الأمر خاضع للوح المحو و الإثبات،و اللّه يمحو ما يشاء و يثبت و عنده أم الكتاب فهو يخضع لشروط و يحتاج إلى فقد موانع ترجع إلى الإختيار:منها،ما صرح به النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و هو المؤازره و الاستمرار و الثبات عليها و الإخلاص للّه فيها..

ثانيا:إن ذلك لا يمنع من تعرضه«عليه السلام»للجراح،و قطع الأعضاء،و الأسر و التعذيب البالغ.

و هو أمر يخشاه الناس،و يتجنبونه..إن نوم على«عليه السلام»،على فراش الرسول«صلى اللّه عليه و آله»،فى ظل هكذا ظروف حتى لو اخبره النبى«صلى اللّه عليه و آله»،بأنه سوف يسلم يعبر عن ايمان عميق و ثقه باللّه و رسوله و أنه فى أعلى درجات اليقين،و إلا فهذا أبو بكر مع علمه بأن اللّه سيحفظ نبيه و سيظهره على الدين كله لم يمنعه ذلك من إظهار الجزع الشديد و الحزن مع ما رآه من آيات و معجزات،و كذلك الكثير من الناس

يعلمون أن الميت فی قبره لا يملك أی ضـر أو نفع و لكنهم يخافون من النوم بين المقابر،و ما ذلك إلا لضعف اليقين و الإيمان لديهم،و ذلك ظاهر.

و قد تقدم قول علی«عليه السلام»:فی شعره:

و قد وطنت نفسی علی القتل و الأسر.....

و سيأتی بعض ما يرتبط بذلك إن شاء اللّه..

علی و إسماعيل عليهما السّلام

و لا يصح قياس استسـلام علی«عليه السـلام»للموت هنا بحال إسـماعيل«عليه السلام»حين استسلم للذبح..لأن إسماعيل قد استسلم لوالد شـفيق،يجد فی عطفه و حنانه،و رضاه ما يسليه عما ينزل به،أما علی فهو أمام عدو شرس قاس،و شامت لا يرحم،و لا يشفی غليله إلا سفك دمه،و صب أقسی أنواع التنكيل به،لأنه يری أنه قد ضيع عليه فرصته، و أبطل كيده،و أفشل تدبيره..

فرح علی عليه السّلام و حزن أبی بكر

و لا بـد أن نـذكر القارئ الكريم بالفرق الشاسع بين من يحزن علی نفسه، و يحتاج إلی من يسـكنه..و بين من يضـحی بنفسه،من أجـل حيـاه غيره،و ينـام علی فراش النـبی«صـلی اللّه عليـه و آلـه»الـذی احتوشـته ذؤبـان هـائجه بالسـيوف القواطع،و الصـفاح اللوامع،ليقطعوه بها إربا إربا.

حتی إذا علم أن مبيته علی هذا الفراش من موجبات سـلامه رسول اللّه «صـلی اللّه عليه و آله»تبسم«عليه السـلام»ضاحكا،و أهوی إلی الأرض

ساجدا شكر اللّه.

و لم يسأل عما سوف يصيبه،ما دام أن اللّه تعالى ينجى نبيه بهذا المبيت المبارك.

فاستحق بذلك أن يباهى اللّه به ملائكته،و أن ينزل القرآن،ليخلد له هذا الموقف،ليكون عبره لمن اعتبر إلى يوم القيامه.

آيه الشراء نزلت فى على عليه السّلام

و قد ورد:أن اللّه تعالى أوحى إلى جبرائيل و ميكائيل:إنى آخيت بينكما، و جعلت عمر أحدكما أطول من الآخر،فأيكما يؤثر صاحبه بالحياه؟!

فاختار كلاهما الحياه.

فأوحى اللّه إليهما:ألا كنتما مثل على بن أبى طالب،آخيت بينه و بين محمد«صلى اللّه عليه و آله»؛فبات على فراشه يفديه بنفسه،و يؤثره بالحياه؟! اهبطا إلى الأرض،فاحفظاه من عدوه.

فنزلا،فكان جبرائيل عند رأسه،و ميكائيل عند رجليه،و جبرائيل ينادى:

بخ بخ،من مثلك يا ابن أبى طالب يباهى اللّه به الملائكه؟!

فأنزل اللّه عز و جل: وَ مِنَ النّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغاءَ مَرْضاتِ اللّهِ وَ اللّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبادِ (۱)» (۲).

۱- ۱) الآيه ۲۰۷ من سوره البقره.

۲- ۲) راجع:أسد الغابه ج ۴ ص ۲۵ و المستجاد للتنوخى ص ۱۰ و ثمرات الأوراق-

(۲

-ص ۳۰۳ و البرهان ج ۱ ص ۲۰۷ و إحیاء العلوم ج ۳ ص ۲۵۸ و تاریخ الیعقوبی ج ۲ ص ۳۹ و کفایه الطالب ص ۲۳۹ و شواهد التنزیل ج ۱ ص ۹۷ و نور الأبصار ص ۸۶ و الفصول المهمه لابن الصباغ ص ۳۱ و تذکره الخواص ص ۳۵ عن الثعلبی،و تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۲۵ و ۳۲۶ و ۴۵۸ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۹ و ۶۴ و ۸۰ عن الثعلبی فی کنز الفوائد،و عن الفضائل لأحمد ص ۱۲۴ و ۱۲۵. و هی أیضا فی:المناقب للخوارزمی ص ۷۴ و ینابیع الموده ص ۹۲ عن ابن عقبه فی ملحمته، و قال فی حبیب السیر ج ۲ ص ۱۱:إن ذلک مذکور فی کثیر من کتب السیر و التاریخ. و الروایه موجوده أیضا فی:التفسیر الکبیر ج ۵ ص ۲۰۴ و الجامع لأحکام القرآن ج ۳ ص ۲۱ و السیره الحلبیه ج ۳ ص ۱۶۸ و راجع:السیره النبویه لدحلان ج ۱ ص ۱۵۹ و فرائد السمطین ج ۱ ص ۳۳۰ و مستدرک الحاکم ج ۳ ص ۴ و تلخیص المستدرک للذهبی بهامش نفس الصفحه،و مسند أحمد ج ۱ ص ۳۳۱ و ترجمه الإمام علی«علیه السلام»من تاریخ دمشق(تحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۱۳۷ و ۱۳۸ و دلائل الصدق ج ۲ ص ۸۱ و ۸۲ و الأمالی للطوسی ج ۲ ص ۸۴ و کشف الغمه للأربلی ج ۱ ص ۳۱۰ و راجع ص ۱۷۸ و ۸۲.و راجع:الإرشاد للمفید ص ۳۱ و روضه الواعظین ص ۱۰۷ و خصائص الوحی المبین ص ۹۴ و ۹۳ و راجع ص ۹۱ و العمده لابن البطریق ص ۲۴۰ و راجع ص ۲۳۸ و رواه فی: غرائب القرآن للنیسابوری(بهامش جامع البیان)ج ۲ ص ۲۹۱ و راجع: المواهب اللدنیه ج ۱ ص ۶۰ و نقله المحمودی فی هوامش شواهد التنزیل ج ۱-

ص :۱۵۳

(۲

-ص ۹۷ عن غایه المرام ص ۳۴۶ باب ۴۵ و عن تفسیر أبی الفتوح الرازی ج ۲ ص ۱۵۲ و نقله المرعشی فی ملحقات إحقاق الحق و التعلیقات علیه ج ۳ ص ۲۴ -۳۴ و ج ۸ ص ۳۳۹ و ج ۶ ص ۴۷۹ و ۴۸۱ و ج ۲۰ ص ۱۰۹-۱۱۴ و ج ۱۴ ص ۱۱۶ عن عدد ممن قدمنا. و عن المصادر التالیه:اللوامع ج ۲ ص ۳۷۶ و ۳۷۵ و ۳۷۷ عن المجمع و المبانی،و عن أبی نعیم و الثعلبی و غیرهم،و عن البحر المحیط ج ۲ ص ۱۱۸ و عن معارج النبوه ج ۱ ص ۴ و عن مدارج النبوه ص ۷۹ و عن مناقب المرتضوی ص ۳۳ و عن روح المعانی ج ۲ ص ۷۳ عن الإمامیه و بعض من غیرهم،و عن مرآه المؤمنین ص ۴۵ و عن تلخیص المتشابه فی الرسم للخطیب البغدادی ج ۱ ص ۴۱۴ و عن إمتاع الأسماع ص ۳۸ و عن مقاصد الطالب ص ۷ و عن وسیله النجاه ص ۷۸ و عن المنتقی للکازرونی(مخطوط)ص ۷۹ و عن روض الأزهر ص ۳۷۱ و عن أرجح المطالب ص ۷۰ و ۵۰۷ و ۴۰۷ و عن إتحاف الساده المتقین ج ۸ ص ۲۰۲ و عن مفتاح النجا فی مناقب آل العبا(مخطوط)ص ۲۳ و عن روض الأحباب للهروی ص ۱۸۵ و عن تفسیر الثعلبی،و عن السیره المحمدیه للکازرونی(مخطوط)،و عن مکاشفه القلوب ص ۴۲ و عن توضیح الدلائل(مخطوط)ص ۱۵۴ و عن الکوکب المضی (مخطوط)ص ۴۵ و عن غایه المرام فی رجال البخاری سید الأنام(مخطوط)ص ۷۱ و عن الکشف و البیان و عن المختار فی مناقب الأخیار(مخطوط)ص ۴ و عن مناهج الفاضلین للحموینی(مخطوط). و قال ابن شهر آشوب:إن هذا الحدیث قد رواه الثعلبی،و ابن عاقب فی ملحمته-

ص :۱۵۴

قال الإسكافى:«و قد روى المفسرون كلهم:أن قوله تعالى: وَ مِنَ النّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغاءَ مَرْضاتِ اللّهِ.. نزلت فى على«عليه السلام» ليله المبيت على الفراش» (۱).

و نقول:

إن المباهات بعلى«عليه السلام»،أمام الملائكه و إنزال أفضلهم لحراسته«عليه السلام»،ليله مبيته على فراش رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..يعطى المعنى العميق لمرامى قوله تعالى فى سوره البقره: وَ إِذْ قالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَهِ إِنِّى جاعِلٌ فِى الْأَرْضِ خَلِيفَهً قالُوا أَ تَجْعَلُ فِيها مَنْ يُفْسِدُ فِيها وَ يَسْفِكُ الدِّماءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قالَ إِنِّى أَعْلَمُ ما لا تَعْلَمُونَ، وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ كُلَّها ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلائِكَهِ فَقالَ أَنْبِئُونِى بِأَسْماءِ هؤُلاءِ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ، قالُوا سُبْحانَكَ لا عِلْمَ لَنا إِلاّ ما عَلَّمْتَنا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ قالَ يا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمائِهِمْ فَلَمّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمائِهِمْ قالَ أَ لَمْ

۲)

-و أبو السعادات فى فضائل العشره،و الغزالى فى الإحياء،و فى كيمياء السعاده عن عمار،و ابن بابويه،و ابن شاذان و الكلينى،و الطوسى،و ابن عقده،و البرقى، و ابن فياض،و العبدلى،و الصفوانى و الثقفى بأسانيدهم عن ابن عباس،و أبى رافع و هند بن أبى هاله. و الغدير ج ۲ ص ۴۸ عن بعض من تقدم،و عن:نزهه المجالس ج ۲ ص ۲۰۹ عن السلفى.و أشار إليه مغلطاى فى سيرته ۳۱ و المستطرف،و كنوز الحقائق ص ۳۱.

۱- ۱) راجع:شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۳ ص ۲۶۲.

أَقُلْ لَكُمْ إِنِّی أَعْلَمُ غَيْبَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَعْلَمُ ما تُبْدُونَ وَ ما كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

(۱)

..

فإن جعل الخليفه إنما هو لإظهار حقيقه النبی«صلی اللّه عليه و آله» و علی«عليه السلام»،و أهل البيت صلوات اللّه عليهم.و علی الملائكه أن يدركوا أن هناك خلقا لا يمكن أن تبلغه العقول،و أن أعظم الملائكه أن يدركوا أن هناك خلقا لا يمكن أن تبلغه العقول،و أن أعظم الملائكه شأنا و اسماهم مقاما و فضلا،لا- يزيد علی حد أن يكون من حراس و اتباع و محبی واحد من هؤلاء..و لو لأجل موقف واحد من مواقفه..فضلا عن سائر مقاماته،كضربته يوم الخندق..و غير ذلك..

كذبه مفضوحه

و إن المصادر التی ذكرناها عن قريب،و قول الاسكافی المتقدم حول نزول آيه الشراء فی علی«عليه السلام»،يظهر أن ابن روزبهان قد كذب فی قوله:

إن أكثر المفسرين قالوا:إن هذه الآيه نزلت فی الزبير و المقداد،حين أرسلهما النبی«صلی اللّه عليه و آله»إلی مكه لينزلا- جثه خبيب بن عدی عن الخشبه التی صلبه المشركون عليها.فأنزلاه.و كان حول خشبته أربعون رجلا من المشركين.

و يذكر المظفر:أن المفسرين لم يذكروا نزولها فی الزبير و المقداد،و لم يذكر ذلك حتی السيوطی،و الرازی،و الزمخشری فی كشافه،مع أن

۱- ۱) الآيات ۳۰ حتی ۳۳ من سوره البقره.

السيوطى ذكر عامه رواياتهم،و الرازى جمع فى تفسيره كل أقوالهم..

و ذكر فى الإستيعاب فى ترجمه خبيب:أن الذى أنزل خبيبا هو عمرو بن أميه الضمرى..

و قد تكلمنا حول هذا الموضوع فى كتابنا:الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»،و قلنا:إن ما قالوه فى هذا المقام غير صحيح، فراجع..

ابن تيميه ماذا يقول؟!

و قد أنكر«ابن تيميه»على عادته فى إنكار الواضحات و الثوابت من فضائل أمير المؤمنين على«عليه السلام»نزول آيه الشراء فى على«عليه السلام»و قال:

«كذب باتفاق أهل العلم بالحديث و السير.

و أيضا قد حصلت له الطمأنينه بقول الصادق له:لن يخلص إليك شىء تكرهه منهم،فلم يكن فيه فداء بالنفس،و لا- إيثار بالحياه،و الآيه المذكوره، فى سوره البقره.و هى مدنيه باتفاق.

و قد قيل:إنها نزلت فى صهيب«رضى اللّه عنه»لما هاجر» (۱).

و نقول:

۱-إن كانت الآيه مدنيه بالنسبه إلى على«عليه السلام»،فهى أيضا

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۲۷ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۱۹۲.

مدنیه بالنسبه إلی صهیب،فما یقال هناک یقال هنا.

۲-لقد أجاب الإسکافی المعتزلی علی دعوی الجاحظ:أنه«صلی اللّه علیه و آله»قال لعلی«علیه السلام»:لن یصل إلیک شیء تکرهه!فقال:

«هذا هو الکذب الصراح،و الإدخال فی الروایه ما لیس منها، و المعروف المنقول أنه«صلی اللّه علیه و آله»قال له:«فاضطجع فی مضجعی، و تغش ببردی الحضرمی،فإن القوم سیفقدوننی،و لا یشهدون مضجعی، فلعلهم إذا رأوک یسکنهم ذلک،حتی یصبحوا،فإذا أصبحت فاغد فی أمانتی».

و لم ینقل ما ذکره الجاحظ،و إنما ولده أبو بکر الأصم،و أخذه الجاحظ، و لا أصل له.

و لو کان هذا صحیحا لم یصل إلیه منهم مکروه،و قد وقع الإتفاق علی أنه«علیه السلام»ضرب،و رمی بالحجاره قبل أن یعلموا من هو،حتی تضور،و أنهم قالوا له:رأینا تضورک الخ..» (۱).

هذا و قد تقدم فی أوائل هذا الفصل:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»إنما قال لعلی«علیه السلام»:إنه لا یصل إلیه شیء یکرهه،حینما التقی معه فی الغار،و أمره برد و دائعه،و أن ینادی فی مکه بذلک،و طمأنه إلی أن نداءه هذا لن یتسبب له بمتاعب و صعوبات و لیس المقصود:أنه لن یناله مکروه

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۶۳.و راجع:قاموس الرجال للتستری ج ۱۲ ص ۹۷ و العثمانیه للجاحظ(تحقیق عبد السلام محمد هارون)ص ۳۲۶.

من أی مشرک فی جمیع الأحوال و الأزمان.

۳-و یدل علی أنه کان«علیه السلام»موطنا نفسه علی القتل ما یلی:

ألف:لو صح ما ذکره ابن تیمیه لم یکن معنی للافتخار بموقفه ذاک؛ فقد روی أن عائشه فخرت بأبیها،و مکانه فی الغار مع الرسول«صلی اللّه علیه و آله»،فقال عبد اللّه بن شداد بن الهاد:و أین أنت من علی بن أبی طالب،حیث نام فی مکانه،و هو یری أنه یقتل؟!فسکتت،و لم تحر جوابا (۱).

ب:عن أنس:أنه«علیه السلام»کان موطنا نفسه علی القتل (۲).

ج:إن علیا«علیه السلام»نفسه قد أکد علی هذا،و دفع کل شبهه فیه، حینما قال فی شعره المتقدم:

وقیت بنفسی خیر من وطئ الثری

و من طاف بالبیت العتیق بالحجر

إلی أن قال:

وبت أراعیهم متی یثبتوننی

و قد وطنت نفسی علی القتل و الأسر

و بات رسول اللّه فی الغار آمنا

هناک و فی حفظ الإله و فی ستر (۳)

۱- ۱) أمالی الشیخ الطوسی ج ۲ ص ۶۲ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۵۶ عنه.

۲- ۲) المصدران السابقان.

۳- ۳) نور الأبصار ص ۸۶ و شواهد التنزیل ج ۱ ص ۱۰۲ و مستدرک الحاکم ج ۳ ص ۴ و تلخیصه للذهبی هامش نفس الصفحه،و أمالی الشیخ الطوسی ج ۲ ص ۸۳-

د:و عنه«علیه السلام»:«و أمرنی أن أضطجع فی مضجعه،و أقیه بنفسی،فأسرعت إلی ذلک مطیعا له،مسرورا لنفسی بأن أقتل دونه،فمضی «صلی اللّه علیه و آله»لوجهه،و اضطجعت فی مضجعه،

و أقبلت رجالات قریش موقنه فی أنفسها أن تقتل النبی«صلی اللّه علیه و آله»،فلما استوی بی و بهم البیت الذی أنا فیه ناهضتهم بسیفی؛فدفعتهم عن نفسی بما قد علمه اللّه و الناس.

ثم أقبل علی أصحابه،فقال:أ لیس کذلک،قالوا:بلی یا أمیر المؤمنین» (۱).

و قیل:إنهم ضربوا علیا،و حبسوه ساعه،ثم ترکوه (۲).

ملاحظه:

یمکن أن یفهم مما تقدم:أن الحدیث الذی یقول:إنه«علیه السلام»قد حاربهم بسیف خالد موضع شک و ریب،لأنه إنما حاربهم بسیفه هو لا بسیف خالد.

إلا أن یقال:أن نسبته إلیه لا تدل علی ملکیته له.

۳)

-و تذکره الخواص ص ۳۵ و فرائد السمطین ج ۱ ص ۳۳۰ و مناقب الخوارزمی ص ۷۴ و ۷۵ و الفصول المهمه لابن الصباغ ص ۳۱ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۳ و تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۲۵.و السیره النبویه لدحلان(مطبوع بهامش الحلبیه)و المصادر لهذا الشعر کثیره جدا لا مجال لتتبعها.

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۴۵ عن الخصال ج ۲ ص ۱۴ و ۱۵.

۲- ۲) تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۲۵.

أو يقال:لعله حاربهم بسيفه أولا،ثم بسيف خالد ثانيا بعد أن أخذه منه،أو العكس و إن كان هذا القول ضعيفا.

۴-و بعد،فإن قيمته«عليه السلام»كامنه و قائمه فى عمق ذاته،من حيث صفاء جوهره،تماما كما هى قيمه الذهب و الجوهر،و الألماس، بالقياس إلى الحديد و النحاس،فإنك تستخدم الحديد،و تستفيد منه ليل نهار،أما الجوهر و الألماس،فإنه يحتفظ بقيمته العاليه رغم أنه مودع فى أعماق الخزائن،و قد لا يستفاد منه فى شىء من الأعمال إلا ما شذ و ندر.

و لأجل ذلك نقول:إن نزول الآيه لتعظيم أمير المؤمنين«عليه السلام» يصح،حتى لو لم يكن على حاضرا فى واقعه ليله الهجره،لأن من شؤون و خصائص على«عليه السلام»أنه يشرى نفسه ابتغاء مرضاه اللّه،دون كل أحد سواه.

۵-و أما دعوى ابن تيميه:أن حديث حراسه جبرائيل و ميكائيل له «عليه السلام»،و نزول الآيه فيه،كذب باتفاق أهل العلم بالحديث و السير.

فلا تصح أصلا،إذ لم نجد أحدا منهم صرح بكذب هذه الروايه سواه، فهو يدعى عليهم ما لا يعرفون،و ينسب إليهم ما هم منه بريئون.

بل قد عرفت تصحيح الحاكم و الذهبى لهذا الحديث،و تقدم أيضا:أن طائفه كبيره من الحفاظ و العلماء قد رووه من دون غمز أو لمز فيه.

إلا أن يكون شيطان ابن تيميه قد أوحى إليه بأن ينسب إليهم ما هم منه براء.

۶-و أجاب الحلبى عن كلام ابن تيميه بقوله:«..لكنه فى الإمتاع لم

يذكر أنه«صلى اللّه عليه و آله»قال لعلى ما ذكر؛أى لن يصل إليك شىء تكرهه،و عليه فيكون فداؤه للنبى بنفسه واضحا.

و لا مانع من تكرار نزول الآيه فى حق على،و فى حق صهيب.و حينئذ يكون«شرى»فى حق على«عليه السلام»بمعنى باع،أى باع نفسه بحياه المصطفى،و فى حق صهيب بمعنى اشترى،أى اشترى نفسه بماله.

و نزول هذه الآيه بمكه لا يخرج سوره البقره عن كونها مدنيه؛لأن الحكم يكون للغالب» (۱).انتهى.

و لكن بعض ما أجاب به الحلبى محل نظر؛فإن استعمال شرى بمعنى باع تاره و بمعنى اشترى أخرى محل نظر؛لأنه يلزم منه استعمال المشترك فى أكثر من معنى،و قد منعه طائفه من العلماء.

فإذا لم نجز استعمال المشترك فى معنيين لم يصح كلام الحلبى حتى و إن كانت الآيه قد نزلت مرتين لأن محل الكلام إنما هو فى قراءتنا نحن للآيه، و كيفيه فهمنا لها.

أما نحن فنرى:أنه لا مانع من ذلك؛إلا ما كان من قبيل الاستعمال فى المعنى الحقيقى و المجازى معا.لأن المجاز يحتاج إلى القرينه الصارفه عن المعنى الحقيقى.فلا يمكن أن تجتمع معه..لحصول التكاذب و التناقض.

و شاهدنا على ذلك صحه التوريه و شيوعها فى كلام العرب.

هذا عدا عن أن صهيبا لا خصوصيه له فى بذله ماله،فإن كثيرا من

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۲۷.

المهاجرين قد تخلوا عن أموالهم للمشركين،و هاجروا فرارا بدينهم.

۷-إن قوله«صلى اللّه عليه و آله»لن يصلوا إليك من الآن بشيء تكرهه:إنما كان بعد أن ذهب الطلب عن النبى«صلى اللّه عليه و آله»،لا قبل ذلك..كما أن المراد به هو نفى حصول الأذى له فى خصوص واقعه الهجره.أما بعد ذلك فلم يكن محط النظر..

كما أنه يدل على أن الفتره التى كانت قبل صدور هذا القول لم تكن مأمونه من حدوث ما يكره حدوثه.

۸-قولهم إن سوره البقره مدنيه،و لو صح نزول الآيه فى على«عليه السلام»لكانت مكيه.غير مقبول،فإن نزول الآيه لو سلم أنه كان فى نفس ليله المبيت،فمن الواضح أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»كان حينئذ فى الغار، و ليس معه سوى أبى بكر؛فلم يكن ثمه مجال للإعلان بنزول الآيه إلا بعد وصوله«صلى اللّه عليه و آله»إلى المدينه،و استقراره فيها،ثم إتاحه الفرصه له فى الظرف المناسب لإظهار هذه الفضيله العظيمه لابن عمه و وصيه.

أما آيه الغار فيمكن أن تكون قد نزلت فى السنه التاسعه أو العاشره،لأجل إبطال بعض الإشاعات و زعمهم أن الحضور فى الغار كان فضيله لأبى بكر.

فلا بأس أن تعد بهذا الاعتبار مدنيه،و تجعل فى سوره البقره،التى كان نزولها فى مطلع الهجره،كما هو معلوم.

هذا بالإضافه إلى أن وجود آيه مكيه فى سوره مدنيه ليس بعزيز.

و أما ما ذكره الحلبى من تكرر نزول الآيه فلا دليل عليه،بل الأدله الآنفه تدفعه و تنافيه.

قصه صهيب لا تصح

و قد ذكروا:أن آيه وَ مِنَ النّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغاءَ مَرْضاتِ اللّهِ (۱)قد نزلت فى صهيب الرومى،حيث أراد الهجره،فمنعه المشركون من ذلك حتى بذل لهم ماله.فلما التقى بالنبى«صلى اللّه عليه و آله»فى قباء، قال له النبى«صلى اللّه عليه و آله»:ربح البيع،أو نحو ذلك،فنزلت الآيه (۲).

و هذا لا يصح،و قد ناقشنا ذلك فى كتابنا:الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله» (۳)فيمكن الرجوع إلى ذلك الكتاب،لكننا نكتفى هنا بما يلى:

أولا:إن الآيه تثنى على من بذل نفسه ابتغاء مرضات اللّه،لا من بذل ماله..

ثانيا:إنهم يذكرون:انه لم يتخلف مع النبى«صلى اللّه عليه و آله»أحد

۱- ۱) الآيه ۲۰۲ من سوره البقره.

۲- ۲) راجع:الإصابه:ج ۲ فى ترجمه صهيب،و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۲۳ و ۲۴ و الدر المنثور ج ۱ ص ۲۰۴ عن ابن سعد،و ابن أبى أسامه،و ابن المنذر،و ابن أبى حاتم و أبى نعيم فى الحليه،و ابن عساكر،و ابن جرير،و الطبرانى،و الحاكم،و البيهقى فى الدلائل،و ابن أبى خيثمه،و فى النصوص اختلاف.

۳- ۳) الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»ج ۴ ص ۲۲۳ فما بعدها.

من المهاجرين إلا حبس أو فتن،إلا عليا و أبا بكر (۱).

ثالثا:إن مفاد آيه الشراء هو الثناء على من نزلت فى حقه و لم يكن صهيب بالذى يستحق ذلك كما أظهرته الوقائع (۲).

على عليه السّلام يتعاهد النبى صلّى اللّه عليه و آله فى الغار

و يقولون:إن النبى«صلى اللّه عليه و آله»مكث فى الغار حتى ذهب الطلب عنه.و كان أمير المؤمنين«عليه السلام»يأتى النبى«صلى اللّه عليه و آله»بالطعام و الشراب فى تلك الفتره (۳).

و هذا هو المتوقع،و الأمر الطبيعى،حيث إن عليا«عليه السلام»- وحده-الذى كان يعلم إلى أين توجه النبى«صلى اللّه عليه و آله».

و لا يصح ما زعموه من أن أسماء بنت أبى بكر هى التى هيأت للنبى «صلى اللّه عليه و آله»و لأبى بكر زادهما،و كانت تأتيهما إذا أمست بما يصلحهما من الطعام..

و ادعوا أنها سميت بذات النطاقين،لأنها قطعت نطاقها قطعتين،

۱- ۱) السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۱۲۳ و سيره مغلطاى ص ۳۱.

۲- ۲) راجع:ترجمه صهيب فى قاموس الرجال و غيره..

۳- ۳) راجع:ترجمه الإمام على بن أبى طالب من تاريخ دمشق(بتحقيق المحمودى)ج ۱ ص ۱۳۸ و اعلام الورى ص ۱۹۰ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۸۴ عنه،و تيسير المطالب فى أمالى أبى طالب ص ۷۵.

فشدت فم الجراب الذى فيه الشاه المطبوخه بواحده،و شدت فم القربه بالأخرى..

و كذا لا يصح ما زعموه:من أن عامر بن فهيره كان يروح على النبى «صلى اللّه عليه و آله»و على أبى بكر،بمنحه غنم لأبى بكر،كان يرعاها ليحلب لهما.

و لا يصح أيضا قولهم:إن عبد اللّه بن أبى بكر كان يأتيهما بالأخبار من مكه إلى الغار (۱).

نعم لا يصح هذا..و لا ذاك،و لا ذلك..

أولا:لأن هؤلاء:أسماء،و عامر بن فهيره،و عبد اللّه بن أبى بكر،لم يكونوا يعرفون إلى أين توجه رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»و أبو بكر.بل ادّعوا:إن عليا«عليه السلام»هو الذى أعلم أبا بكر بالجهه التى قصدها رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»ليله الهجره،فلحقه فى الطريق،و ذهب معه إلى الغار،و لم ينقل أنه رجع إلى بيته فأخبر هم بمقصده و مسيره.

ثانيا:ادعوا:أن هاتفا من الجن أخبر عائله أبى بكر بمسيرهما إلى المدينه فى أبيات أنشدها،و ذلك فى اليوم الثانى من خروجهما من الغار (۲).

ثالثا:قد احتج على«عليه السلام»بهذا الأمر فى يوم الشورى،فقال:

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۳۹ و السيره النبويه لابن هشام و كنز العمال(ط الهند) ج ۲۲ ص ۲۱۰ عن البغوى و ابن كثير.

۲- ۲) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۵۱.

«نشدتكم باللّه،هل فيكم أحد كان يبعث إلى رسول اللّه الطعام و هو فى الغار،و يخبره الأخبار غيرى؟!

قالوا:لا..» (۱).

رابعا:ذكروا أيضا:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»أرسل إلى على«عليه السلام»يطلب منه أن يبعث إليه براحله و زاد،ففعل..و أرسل أبو بكر يطلب من ابنته ذلك،فأرسلت إليه بزاد و راحلتين،أى له،و لعامر بن فهيره (۲).

و لعل هاتين الراحلتين هما اللتان اشتراهما على لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»من أبى بكر حسبما تقدم (۳).فيكون أبو بكر قد هاجر على راحله اشتراها الرسول من أبى بكر نفسه!

و ثمه مناقشات أخرى لأقاويلهم الآنفه الذكر،فراجع حديث الهجره فى كتابنا:الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»الجزء الرابع.

۱- ۱) الإحتجاج(ط النجف)ج ۱ ص ۲۰۴.

۲- ۲) اعلام الورى ص ۶۳ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۷۰ و ۷۵ عنه،و عن الخرائج و الجرائح،و عن قصص الأنبياء.

۳- ۳) ترجمه الإمام على بن أبى طالب من تاريخ دمشق(بتحقيق المحمودى)ج ۱ ص ۱۳۸ و الدر المنثور،و فى تيسير المطالب ص ۷۵ أنه استأجر الرواحل الثلاث.

و ذكرت الروايات:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»اشترى من أبى بكر الراحله أو الراحلتين اللتين هاجرا عليهما (۱).

لكن نصا آخر يقول:إن أمير المؤمنين«عليه السلام»اشترى للنبى «صلى اللّه عليه و آله»ثلاثا من الإبل،و استأجر الأريقط بن عبد اللّه، و أرسل الإبل معه إلى النبى«صلى اللّه عليه و آله»ليله الخروج من الغار (۲).

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۲ و الأمالى للطوسى ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۶۷ و الغدير ج ۸ ص ۵۲ و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۲۳۷ و الدرجات الرفيعه ص ۴۱۱ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۶ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۷ و ۳۷۶ و الميزان ج ۹ ص ۸۱ و كشف الغمه ج ۲ ص ۳۱.و راجع:صحيح البخارى (ط دار الفكر)ج ۷ ص ۳۹ و عمده القارى ج ۱۷ ص ۴۰ و ج ۲۱ ص ۳۰۹ و المصنف للصنعانى ج ۵ ص ۳۸۷ و تفسير البغوى ج ۲ ص ۲۹۴ و الدر المنثور ج ۳ ص ۲۴۴ و تفسير الآلوسى ج ۱۰ ص ۱۰۳ و الثقات لابن حبان ج ۱ ص ۱۱۷ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۱ ص ۳۲۰ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۵۵ و إمتاع الأسماع ج ۸ ص ۳۱۷ و عيون الأثر ج ۱ ص ۲۴۲ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۲۴۵.

۲- ۲) ترجمه الإمام على من تاريخ ابن عساكر(بتحقيق المحمودى)ج ۱ ص ۱۳۸ و الفصول المهمه لابن الصباغ ج ۱ ص ۳۰۰ و الغدير ج ۸ ص ۵۲ و السيره الحلبيه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۱۲ و فى تيسير المطالب ص ۷۵ أنه استأجر الرواحل الثلاث.

و لعله«عليه السلام»قد اشترى تلك الرواحل من أبى بكر،أو من غيره.و ربما كان النبى«صلى اللّه عليه و آله»يحتاج إلى ذلك كله ليحمل معه أبا بكر أيضا و الزاد الذى يحتاجان إليه فى ذلك السفر الطويل.

غير أن سؤالا يبقى يتلجلج فى الصدر عن سبب رفض النبى الإستفاده من مال أبى بكر،بل هو يريد ان تكون هجره أبى بكر أيضا على نفقته،فهل كان لا يرى أن ذلك المال كان حلالا،أم أنه لا يريد أن تكون له منه عليه؟!أم ماذا؟!

وصيه النبى صلّى اللّه عليه و آله بفاطمه عليهما السّلام

و صرحت الروايات المتقدمه:بأنه«صلى اللّه عليه و آله»أوصى عليا «عليه السلام»بابنته فاطمه«عليها السلام»،و أمره أن يبتاع رواحل له، و للفواطم،و لمن أزمع الهجره معه من بنى هاشم.

و نقول:

أولا:إن هذا النص يعطى:أنه لم تكن للنبى«صلى اللّه عليه و آله»بنت يفترض أن يهتم بشأنها سوى فاطمه«عليها السلام»..و لأجل ذلك أمره بأن يأتى،و جعل اللّه تعالى خليفته عليهما،و أمره أن يشترى رواحل له و لها،و لسائر الفواطم لأجل الهجره،فلو كانت أم كلثوم بنتا لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»لكان ذكرها،و أوصى بها،و أمر عليا بشراء راحله لها لتهاجر عليها..

و قد تحدثنا عن ذلك فى كتبنا المختلفه،مثل بنات النبى«صلى اللّه عليه و آله»لا ربائبه و القول الصائب،و البنات ربائب و غير ذلك.

ثانيا:إن هذا الدعاء النبوى لعلى«عليه السلام»و لفاطمه قد جاء فى

سیاق واحد،جاعلا علیا خلیفته علی فاطمه مما یعنی التطبیق العملی لقوله «صلی اللّه علیه و آله»فی حدیث إنذار العشیره،و خلیفتی من بعدی..و حتی لو کان«صلی اللّه علیه و آله»قد قال:و خلیفتی فی أهلی،فإنه یؤدی نفس معنی الخلافه فی الأمه،کما أوضحناه حین الحدیث عن هذا الموضوع،فإن الخلافه فی الأهل إذا کانت تشمل البالغین المکلفین،کان معناها الولایه العامه،لا مجرد الولایه التی تکون للرجل علی أبنائه..

و الخلاصه:أنه«صلی اللّه علیه و آله»صرح بخلافه علی«علیه السلام» علی فاطمه،و قد کان یمکن أن یوصیه بالإتیان بها مع الفواطم من دون أن یجعله خلیفه علیها..ثم عقب ذلک بأنه یجعل اللّه خلیفه علیها و علیه..ربما لکی یفهمنا بصوره أوضح و أصرح أن مراده بالخلافه هنا تولی الأمر،من جمیع الجهات.

أداء الأمانات

و إن إبقاء علی«علیه السلام»فی مکه لأداء الأمانات،ورد الودائع للناس،فی مثل هذه الظروف الحساسه و الخطیره جدا،لهو من أروع المواقف المعبره عن الإلتزام بالقیم،و بالمثل و المبادئ،فلا تجد أی أثر لالتماس المعذرات،و انتهاز الفرص،حتی حین تکون متوفره له،و تکون الظروف الصعبه ملحه علیه بهذا المستوی من الإلحاح.

و اللافت هنا:أنه«صلی اللّه علیه و آله»أمر علیا بأن یؤدی الأمانات علی أعین الناس ظاهرا،بل صارخا بالناس ثلاثه أیام،بالأبطح،یطلب منهم الحضور لأخذها،و ذلک لیعطیهم درسا بلیغا فی الصدق مع الذات،

و ليضعهم أمام أنفسهم،و فى مواجهه وجدانهم،ليرى الجميع تناقضاتهم فى سلوكهم،و كيف أن باءهم تجر المنافع لأنفسهم،و لا تجرهم إلى الإعتراف بالحق،و البخوع و الخضوع له..

كما أن هذا الظهور العلنى لعلى«عليه السلام»،له معناه و مغزاه فى كبت الأعداء،و اكتوائهم بنار الخيبه و الحسره..

يكيدون النبى صلّى اللّه عليه و آله و عليا عليه السّلام

روى:أن عمير بن وابل الثقفى أمره حنظله بن أبى سفيان أن يدعى على على«عليه السلام»ثمانين مثقال من الذهب وديعه عند محمد«صلى اللّه عليه و آله»،و أنه هرب من مكه،و أنت وكيله،فإن طلب بينه الشهود، فنحن معشر قريش نشهد عليه.و أعطوه على ذلك مائه مثقال من الذهب، منها:قلاده عشره مثاقيل لهند.

فجاء و ادعى على على«عليه السلام»،فاعتبر الودايع كلها.و رأى عليها أسامى أصحابها و لم يكن لما ذكره عمير خبرا،فنصح له نصحا كثيرا.

فقال:إن لى من يشهد بذلك،و هو أبو جهل،و عكرمه،و عقبه بن أبى معيط،و أبو سفيان،و حنظله.

فقال«عليه السلام»:مكيده تعود إلى من دبرها،ثم أمر الشهود أن يقعدوا فى الكعبه.ثم قال لعمير:يا أخا ثقيف،أخبرنى الآن حين دفعت وديعتك هذه إلى رسول اللّه أى الأوقات كان؟!

قال:ضحوه نهار.فأخذها بيده و دفعها إلى عبده.

ثم استدعى بأبى جهل و سأله عن ذلك،قال:ما يلزمنى ذلك.

ثم استدعى بأبى سفيان،و سأله،فقال:دفعها عند غروب الشمس.

و أخذها من يده و تركها فى كمه.

ثم استدعى حنظله،و سأله عن ذلك،فقال:كان عند وقت وقوف الشمس فى كبد السماء.و تركها بين يديه إلى وقت انصرافه.

ثم استدعى بعقبه،و سأله عن ذلك،فقال:تسلمها بيده،و أنفذها فى الحال إلى داره،و كان وقت العصر.

ثم استدعى بعكرمه،و سأله عن ذلك،فقال:كان بزوغ الشمس.

أخذها فأنفذها من ساعته إلى بيت فاطمه.

ثم أقبل على عمير و قال له:أراك قد اصفر لونك و تغيرت أحوالك.

قال:أقول الحق،و لا يفلح غادر.و بيت اللّه،ما كان لى عند محمد وديعه،و إنهما حملانى على ذلك.و هذه دنانيرهم،و عقد هند عليها اسمها مكتوب.

ثم قال على«عليه السلام»:إيتونى بالسيف الذى فى زاويه الدار.

فأخذه و قال:أتعرفون هذا السيف؟!

فقالوا:هذا لحنظله.

فقال أبو سفيان:هذا مسروق.

فقال«عليه السلام»:إن كنت صادقا فى قولك فما فعل عبدك مهلع الأسود؟!

قال:مضى إلى الطائف فى حاجه لنا.

فقال:هيهات أن يعود تراه،ابعث إليه أحضره إن كنت صادقا.

فسكت أبو سفيان.ثم قام«عليه السلام»فى عشره عبيد لسادات قريش،فنبشوا بقعه عرفها،فإذا فيها العبد مهلع قتيل.فأمرهم بإخراجه.

فأخرجوه و حملوه إلى الكعبه.فسأله الناس عن سبب قتله.

فقال:إن أبا سفيان و ولده ضمنوا له رشوه عتقه،و حثّاه على قتلى، فكمن لى فى الطريق،و وثب علىّ ليقتلنى،فضربت رأسه و أخذت سيفه، فلما بطلت حيلتهم أرادوا الحيله الثانيه بعمير.

فقال عمير:أشهد أن لا إله إلا اللّه،و أن محمدا رسول اللّه (۱).

و نقول:

يلاحظ هنا ما يلى:

سياسه المداراه

إنه«عليه السلام»لم يبادر إلى زجر المدعى كذبا و تيئيسه من متابعه البحث فى القضيه التى أثارها،لأن ذلك معناه:خروج عمير إلى الناس،

۱- ۱) قضاء أمير المؤمنين على بن أبى طالب«عليه السلام»ص ۲۵ و ۲۶ عن الطبرى، و ابن شهر آشوب،و الواقدى.و مناقب آل أبى طالب ج ۲ ص ۱۷۵ و بحار الأنوار ج ۴۰ ص ۲۱۹ و مستدرک الوسائل ج ۱۷ ص ۳۸۴ و جامع أحاديث الشيعه ج ۲۵ ص ۱۰۶.

ليعلن أن محمدا«صلى اللّه عليه و آله»قد خان الأمانه و ذهب بالمال.زاعما:

أن عـدم وجـدان على«عليه السـلام»مـا ادعاه عمير بين الأمانات ليس معناه أنه كاذب فيما يـدعيه،إذ لا شـيء يثبت انحصار ودائع الناس بهذا الموجود بين يدى على«عليه السلام».

ينصحه أولا

إنه«عليه السـلام»بادر إلى نصـيحه ذلك المـدعى زورا،و بالغ فيها، و أكثر منها كى يعيـده إلى توازنه،و يوقظ وجـدانه،قبل فوات الأوان.

و ليبقى أثر هـذه النصـيحه فى نفسه،حين يظهر البرهان القاطع كـذبه فى دعواه،ليكون نـدمه أعظم،و ألمه أشـد.و ليشـعر بإحسان على«عليه السلام» إليه،و حرصه عليه،حتى و هو يفترى على أقدس و أوفى الناس.

اليقين بالنتائج

إن عليا«عليه السلام»بعد أن يئس من إنابه ذلك المدعى إلى رشده، و استشهد بمن شهدوا له،أعلن أمرين:

أحدهما:أنه يواجه مكيده مدبره ظهرت له من نفس عرض المدعى شـهاده هؤلاء المعلنين بالعداوه للرسول،و المعروفين بسـعيهم لإسقاطه بأيه طريقه كانت،و لو بالدس و الإفتراء.

و دلّه على الإفتراء فى دعواه أيضا:يقينه بصدق النبى،و بأمانته التى يشهد بها جميع أهل مكه،حتى سموه بالصادق الأمين..

و مجرد أن لا يجد«عليه السلام»تلك الأمانه فى جمله الأمانات الموجوده

لديه لا يدع عنه مجالا لأى شك أو شبهه بكذب ذلك الشخص فيما يدعيه الرسول.

الثانى:أنه«عليه السلام»أخبر بالنتيجه سلفا،و هى:أن المكيده ستعود إلى من دبرها،و قد تحقق ذلك بالفعل،لأنه عالم بالطرق الصحيحه و المشروعه،التى من شأنها كشف الحقيقه للناس،و قد مارسها حتى انكشفت هذه الحقيقه بالفعل.

السؤال هو المشكله

و اللافت هنا:أنه«عليه السلام»قد طرح على الشهود سؤالا لا يستطيع المدعى أن يتكهن بما سيجيب عنه كل واحد منهم،و لا يمكنه أن يصده عنه،لا بإشاره،و لا بعباره.

اصفر لونک

إنه«عليه السلام»لم يواجه ذلك المدعى للباطل بالتكذيب،حتى بعد أن ظهر كذبه،بل قال له:أراك قد اصفر لونک،و تغيرت أحوالک.لأن مواجهته بالقسوه ستدعوه للمكابره،و افتعال مشكله تستطيع أن تصرف الأنظار عن قبح ما أتاه،و تشحن الأجواء بروائح كريهه،مفعمه بالتحدى و العداء،الأمر الذى يجعل هذا المفترى محقا فى ما يدعيه بنظر الناس..و يبرر للناس هذا الموقف الردىء،لأنهم يزعمون أن للعدو أن يكافح عدوه بمختلف الوسائل المتاحه له.

و لكن رفقه«عليه السلام»به،بعد نصيحته المتقدمه له قد دفعت ذلک

المفترى إلى الإعتراف بغدره،و بتواطئه مع أولئك المسرفين على أنفسهم ضد رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله».

سيف حنظله

و فى هذا الظرف بالذات،و قبل أن يستفيق المتآمرون من الصدمه، فاجأهم«عليه السلام»بإظهار سيف حنظله بن أبى سفيان،و عرضه عليهم،و بدا كأنه يريد أن يتعرف على صاحب السيف و يرده إليه.

فعرف الحاضرون السيف.

فاغتنمها أبو سفيان فرصه للتخلص من الموقف البالغ فى حراجته، فأراد صرف الأنظار إلى جهه أخرى ربما يتمكن من خلالها من اتهام على «عليه السلام»بما يشينه،فبادر إلى ادعاء:أن السيف مسروق.ربما ليتبع ذلك مباشره بأنه يتهم عليا«عليه السلام»بسرقته.فإن كانوا هم قد شهدوا شهاده زور،فإن عليا«عليه السلام»قد ارتكب جريمه السرقه،و العياذ باللّه..

أين عبدك مهلع

و كأن عليا«عليه السلام»كان بانتظار هذه الكلمه من أبى سفيان.

فأورد عليه سؤاله الأصعب عن عبده«مهلع».فكذب عليه أبو سفيان فى الجواب.ليتستر على محاوله اغتياله،فلا تجتمع عليه فضيحتان:

إحداهما:السعى لاغتيال الأبرياء،من دون أى مبرر.

و الآخر:المكيده التى دبرها،و اتخذ فيها صفه شاهد الزور.

ثم إنه«علیه السلام»أعلن للناس بالحقیقه،و قدم لهم الشاهد و الدلیل الذی لا دافع له..و کانت الفضیحه أکبر،و الخزی أشد و أعظم..

السیاسه الحکیمه

و بعد..فإن من الأمور الجدیره بالملاحظه هنا:أننا نجد أمیر المؤمنین علیا و کذلک أبناءه من بعده«علیه السلام»یبادرون إلی أمور من شأنها تفویت الفرصه علی مزوری التاریخ من أعداء الدین و الحق و الإیمان،فقد روی عبد الواحد بن أبی عون:

أن رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»حینما حضرته الوفاه أمر علیا«علیه السلام»صائحا یصیح:«من کان له عند رسول اللّه عده أو دین فلیأتنی».

فکان علی«علیه السلام»یبعث کل عام عند العقبه یوم النحر من یصیح بذلک،حتی توفی علی،ثم کان الحسن بن علی یفعل ذلک حتی توفی،ثم کان الحسین یفعل ذلک،و انقطع ذلک بعده،رضوان اللّه تعالی علیهم و سلامه.

قال ابن عون:فلا یأتی أحد من خلق اللّه إلی علی بحق و لا باطل إلا أعطاه (۱).

۱- ۱) الطبقات الکبری لابن سعد ج ۲ قسم ۲ ص ۸۹ و(ط دار صادر)ج ۲ ص ۳۱۹.

الفصل الثامن

اشاره

هجره على عليه السّلام..

ص :۱۷۹

هجره أمير المؤمنين عليه السّلام

و استمر رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»فى هجرته المباركه حتى قرب من المدينه،فنزل بادئ ذى بدء فى قباء،فى بيت عمرو بن عوف،فأراده أبو بكر على دخول المدينه،و ألاـصه فأبى،و قال:ما أنا بداخلها حتى يقدم ابن أمى و أخى،و ابنتى،يعنى عليا و فاطمه«عليهما السلام» (۱).

ص: ۱۸۱

۱- ۱) راجع:الفصول المهمه لابن الصباغ المالكى ص ۳۵ و(ط دار الحديث)ج ۱ ص ۳۰۲ من دون ذكر للاسم،و أمالى الشيخ الطوسى ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۶۹ و إعلام الورى ص ۶۶ و(ط مؤسسه آل البيت)ج ۱ ص ۱۵۳ و حليه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۹ و ۱۵۸ و ۱۵۹ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۴ و ۱۰۶ و ۱۱۵ و ۱۱۶ و ج ۲۲ ص ۳۶۶ و ج ۵۵ ص ۳۶۷ و الخرائج و الجرائح ج ۱ ص ۱۵۰ و الدرجات الرفيعه ص ۴۱۱ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۳۸ و ۳۷۶ و كشف الغمه ج ۲ ص ۳۲ و الكافى ج ۸ ص ۳۳۹ و ۳۴۰ و مختصر بصائر الدرجات ص ۱۲۹ و ۱۳۰ و مستدرك الوسائل ج ۱۶ ص ۲۳ و جامع أحاديث الشيعه ج ۴ ص ۸۶ و ج ۱۹ ص ۴۱۷ و المحتضر للحلى ص ۱۰۶ و كتاب الأربعين للماحوزى ص ۳۲۸ و اللمعه البيضاء ص ۶۴۱ و نفس الرحمن للنورى ص ۹۹ و قصص الأنبياء للراوندى ص ۳۳۵.

فلما أمسى فارقه أبو بكر،و دخل المدينه،و نزل على بعض الأنصار، و بقى رسول اللّه بقباء،نازلا على كلثوم بن الهدم (۱).

ثم كتب رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»إلى أخيه على«عليه السلام» كتابا يأمره بالمسير إليه،و قله التلوم.و أرسل الكتاب مع أبى واقد الليثى.

فلما أتاه كتاب النبى«صلى اللّه عليه و آله»تهيأ للخروج و الهجره،فأعلم من كان معه من ضعفاء المؤمنين،و أمرهم أن يتسللوا،و يتخفوا تحت جنح الليل إلى ذى طوى،و خرج«عليه السلام»بفاطمه بنت الرسول،و أمه فاطمه بنت أسد بن هاشم،و فاطمه بنت الزبير بن عبد المطلب،و تبعهم أيمن ابن أم أيمن مولى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و أبو واقد،فجعل يسوق بالرواحل فأعنف بهم،فأمره«عليه السلام»بالرفق،فاعتذر بخوفه من الطلب.

فقال أمير المؤمنين«عليه السلام»:إربع عليك،فإن رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»قال لى:(أى حين سفره من الغار كما تقدم)يا على أما إنهم لن يصلوا من الآن إليك بأمر تكرهه.

و أدركه الطلب قرب ضجنان،و هم سبع فوارس متلثمون،و ثامنهم مولى للحارث بن أميه،يدعى جناحا.

فأنزل على«عليه السلام»النسوه،و أقبل على القوم منتضيا السيف،

۱- ۱) إعلام الورى ص ۶۶ و(ط مؤسسه أهل البيت)ج ۱ ص ۱۵۲ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۰۶ عنه.

فأمروه بالرجوع،فقال:فإن لم أفعل؟!

قالوا:لترجعن راغما،أو لنرجعن بأكثرك شعرا،و أهون بك من هالك.

و دنا الفوارس من المطايا ليثوروها،فحال على«عليه السلام»بينهم و بينها،فاهوى جناح بسيفه،فراغ على«عليه السلام»عن ضربته،و تختله على«عليه السلام»فضربه على عاتقه،فأسرع السيف مضيا فيه،حتى مس كاثبه فرسه،و شد عليهم بسيفه،و هو يقول:

خلوا سبيل الجاهد المجاهد

آليت لا أعبد غير الواحد

فتصدع القوم عنه،و قالوا:أغن عنا نفسك يا ابن أبى طالب.

قال:فإنى منطلق إلى ابن عمى رسول اللّه بيثرب،فمن سره أن أفرى لحمه،و أهريق دمه،فليتبعنى،أو فليدن منى،ثم أقبل على صاحبيه،فقال لهما:أطلقا مطاياكما.

ثم سار ظاهرا حتى نزل بضجنان،فتلوم بها قدر يومه و ليلته،و لحق به نفر من المستضعفين من المؤمنين،و فيهم أم أيمن مولاه الرسول«صلى اللّه عليه و آله»فعبدوا اللّه تلك الليله قياما و قعودا و على جنوبهم حتى طلع الفجر،فصلى بهم على«عليه السلام»صلاه الفجر ثم سار بهم،فجعلوا يصنعون ذلك فى كل منزل،حتى قدم المدينه،و قد نزل الوحى بما كان من شأنهم قبل قدومهم.

اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّهَ قِياماً وَ قُعُوداً وَ عَلى جُنُوبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنا ما خَلَقْتَ هذا باطِلاً...

إلى قوله: فَاسْتَجابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّى لا أُضِيعُ عَمَلَ عامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ

أَوْ أُنْثى..

(۱)

.

و لما بلغ النبی«صلی اللّه علیه و آله»قدومه«علیه السلام»،قال:ادعوا لی علیا.

قیل:یا رسول اللّه،لا یقدر أن یمشی.

فأتاه«صلی اللّه علیه و آله»بنفسه،فلما رآه اعتنقه،و بکی رحمه لما بقدمیه من الورم،و کانتا تقطران دما.

و قال«صلی اللّه علیه و آله»لعلی«علیه السلام»:یا علی،أنت أول هذه الأمه إیمانا باللّه و رسوله،و أولهم هجره إلی اللّه و رسوله،و آخرهم عهدا برسوله،لا یحبک-و الذی نفسی بیده-إلا مؤمن قد امتحن قلبه للإیمان و لا یبغضک إلا منافق أو کافر (۲).

۱- ۱) الآیات ۱۹۱-۱۹۵ من سوره آل عمران.

۲- ۲) راجع فیما ذکرناه:أمالی الشیخ الطوسی ج ۲ ص ۸۳-۸۶ و(ط دار الثقافه)ص ۴۷۲ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۱۸۳ و ۱۸۴ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۱ ص ۱۶۰ و حلیه الأبرار ج ۱ ص ۱۵۲ و ۱۵۳ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۶۴-۶۷ و ۸۵ و کشف الغمه ج ۲ ص ۳۳ و تأویل الآیات ج ۱ ص ۱۲۷ و البرهان ج ۱ ص ۳۳۲ و ۳۳۳ عن الشیبانی فی نهج البیان،و عن الإختصاص للشیخ المفید،و إعلام الوری ص ۱۹۰ و إمتاع الأسماع للمقریزی ج ۱ ص ۴۸ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۶۹ و أسد الغابه ج ۴ ص ۱۹ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۳۷۷ و فضائل أمیر المؤمنین«علیه السلام»للکوفی ص ۱۸۰ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۷ ص ۵۱ و ج ۸ ص ۳۴۱ و ج ۱۸ ص ۶۸ و ج ۲۱ ص ۲۹۳ و ج ۳۰ ص ۱۴.

و هذه الروايه تضع علامه استفهام على من هاجر قبله إلى المدينه مع الرسول.

و نقول:

البنات ربائب مره أخرى

و قد تضمن النص المتقدم دلالة أخرى على أن أم كلثوم على الأقل لم تكن بنتا،للنبى«صلى اللّه عليه و آله»،و هو قول النبى«صلى اللّه عليه و آله» لأبى بكر،حول دخول المدينه:«ما أنا بداخلها حتى يقدم ابن أمى و أخى، و ابنتى يعنى فاطمه«عليها السلام».

و فى نص أخر:حتى يقدم ابن أمى و أخى،و ابنتى،عليا و فاطمه «عليهما السلام» (۱).

فإن المفروض:أن أم كلثوم كانت فى مكه،فلماذا لم يشر إليها النبى «صلى اللّه عليه و آله»فى كلامه؟!بل تحدث عن بنت واحده ينتظر قدومها عليه،و هى فاطمه«عليها السلام».

فإما لم يكن للنبى«صلى اللّه عليه و آله»بنت اسمها أم كلثوم،أو أن أم كلثوم كانت متمرده على أبيها،و لا تطيع أوامره،أو تختار البقاء مع المشركين فى مكه،و لا تهاجر مع أبيها..و هذا ما لم يشر التاريخ إلى شىء منه، و لا مجال لا دعائه.

ابن أمى،و أخى

و عن قوله«صلى اللّه عليه و آله»عن على«عليه السلام»:«ابن أمى

۱- ۱) تقدمت مصادر الحديث.

و أخی»نقول:

إن اختیاره«صلی اللّه علیه و آله»لهذا التعبیر للدلاله علی موقع علی «علیه السلام»منه،یدلنا علی أنه قد قصد به أن یظهر فضل فاطمه بنت أسد من جهه،و مکانه علی«علیه السلام»منه من جهه أخری،فهو«صلی اللّه علیه و آله»یعتبرها أمه،و یری علیا«علیه السلام»أخاه..

و کأنه«صلی اللّه علیه و آله»یجعل کون علی«علیه السلام»ابن أمه بمثابه المرتکز الطبیعی لاعتباره أخا له،و فی هذا تعمیق لمعنی الأخوه بینهما من حیث إن هذه الأخوه قد تجاوزت نطاق الإفتراض و الإعتبار لتلامس الأخوه النسبیه الواقعیه،و لتصبح العلاقه غیر خاضعه للرفع و الوضع، و الإعتبار القابل للنقض باعتبار آخر..

النبی صلّی اللّه علیه و آله لا یدخل المدینه وحده

إن رفض النبی«صلی اللّه علیه و آله»دخول المدینه،من دون علی«علیه السلام»و فاطمه،قد یشیر إلی أنه«صلی اللّه علیه و آله»،یرید أن یستکمل العناصر المکونه للصوره التی تقدم النموذج للإنسان الإلهی و للتدبیر الربوبی،و الخطه الإلهیه للبشر فی مسیرتهم نحو الأهداف التی رسمها اللّه لهم.فثمه نبوه و رساله،و ثمه حاکمیه إلهیه،و استمرار لهذه الحاکمیه،کما أن ثمه نموذجا حیا للإنسان الإلهی،و التربیه الربانیه..

و لذلک أراد«صلی اللّه علیه و آله»أن یدخل المدینه مع وصیه و وزیره، و من رضیه اللّه تعالی إماما و ولیا للبشر کلهم.

و تلک هی الصوره التی یرید أن یقدمها لأهل المدینه التی سوف تکون

منطلقه فی إقامه دین اللّه،و هدایه عباد اللّه إلی اللّه تبارک و تعالی..

أبو بکر یغضب و یشمئز

و قد جاء فی بعض روایات الهجره:أنه فی نفس الیوم الذی وصل فیه النبی«صلی اللّه علیه و آله»إلی قباء و نزل علی کلثوم بن الهدم أصرّ علیه أبو بکر لیدخل المدینه،فرفض و أخبره:أنه لا یریم(أی لا یفارق و لا یبرح مکانه)حتی یقدم علیه ابن عمه،و أخوه فی اللّه،و أحب أهل بیته إلیه،الذی وقاه بنفسه،علی حد تعبیره«صلی اللّه علیه و آله».

فغضب أبو بکر،و اشمأز،و فارق النبی«صلی اللّه علیه و آله»،و دخل المدینه فی تلک اللیله،و بقی«صلی اللّه علیه و آله»ینتظر أمیر المؤمنین«علیه السلام»حتی وافاه بالفواطم،و أم أیمن (۱)فی النصف من ربیع الأول،لأن

۱- ۱) راجع فیما ذکرناه کتاب:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۰۶ و ۱۱۵ و ۱۱۶ و ۷۵ و ۷۶ و ۶۴ و إعلام الوری ص ۶۶ و الخرائج و الجرائح ج ۱ ص ۱۴۵ و راجع: الفصول المهمه لابن الصباغ ص ۳۵ و(ط دار الحدیث)ج ۱ ص ۳۰۳ و أمالی الشیخ الطوسی ج ۲ ص ۸۳ و(ط دار الثقافه)ص ۴۷۰ و کشف الغمه ج ۲ ص ۳۳ و مستدرک سفینه البحار ج ۱۰ ص ۴۸۵ و راجع:الکافی ج ۸ ص ۳۴۰ و مختصر بصائر الدرجات ص ۱۳۰ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۵۳ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۳۳ و الطرائف لابن طاووس ص ۴۱۰ و المحتضر للحلی ص ۱۰۶ و حلیه الأبرار ج ۱ ص ۱۴۹ و ۱۵۰ و ۱۵۹ و کتاب الأربعین للماحوزی ص ۳۲۹ و نور الثقلین ج ۱ ص ۴۲۳ و الکنی و الألقاب ج ۱ ص ۱۷۲.

النبی«صلی اللّه علیه و آله»قدم إلی قباء فی الثانی عشر.

و قیل:بقی«صلی اللّه علیه و آله»فی قباء بضع عشره لیله (۱).

و قیل:أقام هناک اثنتین و عشرین لیله (۲).من ربیع الأول،و قد وافاه علی«علیه السلام»بعد ثلاثه أیام (۳).و نزل مع رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»علی کلثوم بن الهدم (۴).

۱- ۱) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۵۳ و ۵۵ عن البخاری.

۲- ۲) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۵۵ عن ابن عقبه.

۳- ۳) راجع:إمتاع الأسماع ص ۴۸ و(ط دار الکتب العلمیه)ج ۱ ص ۶۸ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۳۹۷ و الإستیعاب(ط دار الجیل)ج ۲ ص ۷۲۹ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۶۲۶ و راجع ص ۶۲۵ و ج ۳۰ ص ۱۵ و ۵۵۸ و ۶۱۷ و ۶۱۸ و بحار الأنوار ج ۱۹ هامش ص ۱۰۶ و راجع:تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۶۹ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۳۰۵ و أنساب الأشراف ص ۹۱ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۱۹۷ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۲۴۲ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۲۷۰ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۴۷ و سبل الهدی و الرشاد ج ۳ ص ۲۶۷ و ینابیع الموده ج ۲ ص ۱۴۹ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۳ ص ۲۲.

۴- ۴) راجع:کنز العمال ج ۱۶ ص ۶۸۵ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۶۹ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۳۰۵ و أنساب الأشراف ص ۹۱ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۱۹۷ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۲۴۲ و شرح إحقاق الحق-

و يرى البعض:أن الذى قدم بالعيال هو زيد بن حارثه و أبو رافع (۱).

و رفع الحلبى التنافى:باحتمال أن يكون الكتاب الذى أرسله إلى على «عليه السلام»من قباء قد أرسله معهما،ثم رافقا عليا فى الطريق،و عادا معه (۲).

فنسب البعض المجىء بالعيال إليهما،و تجاهل دور أمير المؤمنين«عليه السلام»الرائد،و موقفه فى الدفاع عنهما لحاجه فى نفسه قضاها.

(۴

-(الملحقات)ج ۸ ص ۶۲۵ و ج ۳۰ ص ۱۵ و ۵۵۸ و ۶۱۷ و ۶۱۸ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۳ ص ۲۲ و العبر و ديوان المبتدأ و الخبر ج ۲ ق ۲ ص ۱۵ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۶۸ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۲۷۰ و جواهر المطالب ج ۱ ص ۴۷ و سبل الهدى و الرشاد ج ۳ ص ۲۶۷ و ينابيع الموده ج ۲ ص ۱۴۹.

۱- ۱) راجع:المستدرك للحاكم ج ۴ ص ۵ و فتح البارى ج ۷ ص ۱۷۶ و ۲۰۵ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۸ ص ۶۲ و المنتخب من ذيل المذيل للطبرى ص ۹۴ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۲۲۷ و المعجم الكبير للطبرانى ج ۲۳ ص ۲۵ و الإستيعاب(ط دار الجيل)ج ۴ ص ۱۹۳۷ و أسد الغابه ج ۵ ص ۵۸۳ و سير أعلام النبلاء ج ۲ ص ۱۵۲ و ۲۶۹ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۵۳ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۳۳.

۲- ۲) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۵۳ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۳۳.

لا مبرر للإصرار

تحدثت الروايات أن أبا بكر ألاص (۱)النبی«صلی اللّه علیه و آله» لیدخل المدینه،فأبی.فترکه و دخلها وحده.

و نقول:

لا معنی لأن یقترح أحد علی رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»شیئا، فضلا عن أن یصر علیه فی أی من الأمور،بل علیه أن یسلّم لرسول اللّه «صلی اللّه علیه و آله»فی کل شیء،عملا بقوله تعالی:یٰا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَیْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِیماً (۲).

و یتأکد لزوم هذا التسلیم إذا کان هذا الأمر یرتبط بالنبی«صلی اللّه علیه و آله»نفسه،و بدعوته و حرکته فی محیطه،فإنه أدری بما یریده اللّه تعالی منه،و أعرف بما یصلح له و بما لا یصلح،و هذا بالذات هو حال النبی«صلی اللّه علیه و آله»فیما یرتبط بدخوله إلی المدینه فی ذلک الوقت بالذات..

و یزید الأمر غرابه:أن یقدم أبو بکر علی ترک رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»فی قباء،و یدخل هو المدینه وحده..فإن هذا لیس هو المتوقع من صحابی یهمه أمر رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»و الإستزاده من برکات وجوده،و الإستفاده من علمه،و تربیته و توجیهاته.

۱- ۱) الاصه:أی حرکه واراده کالذی یرید أن یقتلع الوتد من موضعه.

۲- ۲) الآیه ۵۶ من سوره الأحزاب.

لماذا الغضب و الإشمئزاز؟!

و قد ذكرت بعض الروايات المتقدمه:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله» قال:«لست أريم حتى يقدم ابن عمى،و أخى فى اللّه عز و جل،و أحب أهل بيتى إلى،فقد وقانى بنفسه من المشركين.

قال:فغضب عند ذلك أبو بكر،و اشمئز،و داخله من ذلك حسد لعلى «عليه السلام»إلخ..».

و يستوقفنا هنا:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»لم يبرر مقامه فى قباء إلا بأمر واحد،و هو انتظاره قدوم على«عليه السلام»..

ثم وصف عليا«عليه السلام»بأوصاف عاليه،تميزه على جميع ما عداه.

و الأهم من ذلك:أنه«صلى اللّه عليه و آله»قدم الدليل و المبرر لهذه الأوصاف،الذى لا مجال لإنكاره و لا للتأويل أو التلاعب فيه..

و قد أوضح هذا المبرر:أن هذا الكلام ليس مجرد كلام إنشائى،قد يتم التراجع عنه،أو إشراك شخص آخر فيه.

و بعباره أخرى..إن التضحيه التى قدمها على«عليه السلام»،و هى وقايته لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»بنفسه ليله المبيت،أمر تفرد به على «عليه السلام»و لا يشاركه فيه غيره.فلا مجال إذن لمشاركه أحد له فى الحب الذى نتج عن هذه التضيحه..إلا بتضحيات مماثله..و هى مما لا يتوقع حصوله من أحد سواه..

من أجل ذلك:وجد أبو بكر نفسه أمام طريق مسدود،فتضايق إلى حد

الغضب،و أخذه حب الإستئثار بهذه الفضيله لنفسه،و أنى له بذلک،و هو لا يستطيع أن يضحى بأى شىء حتى لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،كما أظهرته الوقائع طيله حياه النبى«صلى اللّه عليه و آله».

أبو بكر فى بناء مسجد قباء

و بعد وصول أمير المؤمنين«عليه السلام»إلى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»، و هو لم يزل فى قباء بادر«صلى اللّه عليه و آله»إلى تأسيس مسجد قباء المعروف..

و زعمت بعض الروايات أيضا:أنه«صلى اللّه عليه و آله»أمر أبا بكر بأن يركب الناقه،و يسير بها،ليخط المسجد على ما تدور عليه،فلم تنبعث به،فأمر عمر فكذلک،فأمر عليا«عليه السلام»فركبها،فانبعثت به،و دارت به، فأسس المسجد على حسب ما دارت عليه..

و قال«صلى اللّه عليه و آله»:إنها مأموره (۱).

و لكن سيأتى أن ذلک إنما كان فى مسجد المدينه،لا فى قباء.

و نقول:

هناک استفادات و مناقشات،و اشارات تجعلنا نشير إلى الأمور التاليه:

۱- ۱) مجمع الزوائد ج ۴ ص ۱۱ و عمده القارى ج ۷ ص ۲۵۹ و سبل الهدى و الرشاد ج ۳ ص ۲۶۸ و كنز العمال ج ۱۳ ص ۱۳۹ و المعجم الكبير للطبرانى ج ۲ ص ۲۴۶ و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۲۵۱ و تاريخ الخميس ج ۱ ص ۳۳۸ و الإكمال فى أسماء الرجال ص ۳۴ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۲۳ ص ۵۰۱ و راجع:تاريخ جرجان ص ۱۴۴ و فى عبارته سقط.

إنها مأموره

هنـاك أمور تمر على النـاس فى حياتهم تبقى لها آثار عميقه فى وجـدانهم، و تختزنها ذاكرتهم،و يكون لها دور كبير فى تعميق الإيمان،و ترسـيخ القناعات،بعـد أن تكون الآيات و المعجزات و البراهين و الدلالات العقليه قد أخذت بيد الإنسان إلى الخضوع و البخوع،و التسليم،و إبعاد الشبهات و ازاله الريب.

و من المفردات التى كان«صلى اللّه عليه و آله»يعتمد عليها فى ذلك تلك الأحداث التى تظهر الكرامه الإلهيه،و تدل على علاقه شخص بعينه بالغيب،و فوزه بالرعايه الإلهيه.و قضيه انبعاث الناقه هنا بعلى دون سواه من هذا القبيل.

الرفق بالضعائف

تقـدم:أنه حين جـاء كتـاب رسول اللّه«صـلى اللّه عليه و آله»عليـا«عليه السـلام»،أعلم من كـان معه من ضـعفاء المؤمنين،و أمرهم بالتخفى بالليل، و أن يتسللوا إلى ذى طوى..

و خرج«عليه السلام»بالفواطم،فجعل أبو واقد يسوق بالرواحل فأعنف بها فأمره«عليه السلام»بالرفق بالنسوه،إنهن من الضعائف.

فاعتذر بأنه يخاف الطلب،فأخبره بأن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قال له:إنهم لن يصلوا من الآن إليك بأمر تكرهه.

و نقول:

فی هذا النص اشارات عدیده،نذکر منها..

۱-إن علیا«علیه السلام»آثر أن یستصحب معه ضعفاء المؤمنین،لا سیما و أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»قد قال له:إنه لن یصلوا من الآن إلیک بأمر تکرهه،فإن هذا یجعله یطمئن إلی سلامته،و سلامه من معه أیضا.

فأحب أن یستفید من هذه الفرصه لتخلیص خصوص الضعفاء من براثن مشرکی قریش..

و هذا هو المتوقع من علی الذی یعتصر قلبه ألما لما یشاهده من أذی أهل الشرک لأولئک الضعفاء،و ها هو یجد الفرصه لتخلیصهم،فلماذا لا یغتنمها؟!

۲-و لا بد لأولئک الضعفاء من التخفی باللیل و التسلل إلی ذی طوی،لأن الضمانه لهم لم تتوفر بعد،لأنهم لم ینضووا بعد تحت جناح أمیر المؤمنین«علیه السلام»،لکی یکون هو الحامی و الکفیل.

۳-و قد صرح«علیه السلام»بأن النسوه من الضعائف،فأشرک معهن غیرهن فی صفه الضعف،ربما لیدلنا علی أن الضعف لیس صفه لخصوص النسوه اللاتی حملهن معه،لیکون غیرهن من النساء لسن کذلک..بل الضعف هو صفه المرأه بصوره عامه،فإن جسدها لا یحتمل العنف،لأن المهمه التی خلقت من أجل القیام بها،تحتاج إلی هذا النوع من المزایا المهمه جدا فی نطاق القیام بالوظیفه التی أوکلت إلیها،و هن ضعاف بالقیاس إلی مهمات الرجال.و هن أقویاء فیما یرتبط بما اعدهن اللّه تعالی له..فضعفهن مزیه لهن،و إنما یتصف بالسلبیه إذا أرید لهن أن یقمن بوظائف لا تصلح لهن،و لا یصلحن لها.

۴-و لا بد لنا من عطف النظر على هذا اليقين الذى أظهره«عليه السلام»بتحقق ما أخبره به رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،فصار يتصرف وفق ما يفرضه عليه ذلك اليقين.

و لا بد أن يكون«عليه السلام»قد قصد بنقل قول رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»فى تلك اللحظه لأبى واقد،فيقترن بذلك التصرف المستند لهذا الإخبار النبوى،لكى يعطى الآخرين درسا فى عمق الإيمان،و فى التسليم التام لما يخبر به الأنبياء صلوات اللّه عليهم،و لتكون مشاهده تحقق ما يخبرون به،من مفردات معجزاتهم التى تعمق الإيمان فى نفوس أهل البصيره و الإيمان.

إنه على عليه السّلام..و ليس عمر!!

و قد تقدم:أنه«عليه السلام»بعد أن قتل أحد الفرسان السبعه الذين هاجموه،و تضعضع سائرهم عنه،قال لهم:«من سره أن أفرى لحمه،و أهريق دمه،فليتبعنى،أو فليدن منى».

و لكن نفوس شانئى على«عليه السلام»،التى تنضح بالحقد و الضغينه، أغارت-كما هى العاده-على هذه الفضيله لعلى«عليه السلام»ايضا،لكى تستلبها،و تمنحها إلى غيره..

ثم أمعنت فى التزوير و الكيد بزعمها أنه«عليه السلام»نفسه هو الذى حكى هذه القصه عن فلان من الناس،لأن نقل الحديث عنه«عليه السلام» سيكون أوقع فى النفوس،و أبعد عن الشبهه،و أدعى للقبول..

فرووا عن على«عليه السلام»أنه قال:ما علمت أحدا من المهاجرين

هاجر إلا متخفيا إلا عمر بن الخطاب،فإنه لما هم بالهجره تقلد بسيفه، و تنكب قوسه،و انتضى فى يديه أسهما،و اختصر عنزته،و مضى قبل الكعبه، و الملأ من قريش بفنائها،فطاف بالبيت سبعا،ثم أتى المقام فصلى ركعتين، ثم وقف على الحلق واحده واحده،فقال:

«شاهت الوجوه،لا يرغم اللّه إلا هذه المعاطس،فمن أراد أن تثكله أمه،أو يؤتم ولده،أو ترمل زوجته،فليلقنى وراء هذا الوادى».

قال على«عليه السلام»:فما تبعه أحد،ثم مضى لوجهه (۱).

و نحن لا نريد أن نقول:إن عدم لحوقهم به كان استهانه به،و ازدراء له..

و لا نريد أن نقول أيضا:إنه أمنهم،ففعل ما لا خطر فيه عليه،و أن ذلك يثير الريب فى أن يكون على تفاهم تام معهم..إذ ليس لدينا شاهد تاريخى يؤيد هذا أو ذاك..

و لكننا نرى

إن أصل هذه المزعمه مكذوب عليه..أو مصنوع له،إن أردنا أن نتوخى الدقه فى التعبير..و الشواهد على ذلك كثيره..

۱- ۱) تاريخ مدينه دمشق ج ۴۴ ص ۵۱ و أسد الغابه ج ۴ ص ۵۸ و منتخب كنز العمال (مطبوع مع مسند أحمد)ج ۴ ص ۳۸۷ عن ابن عساكر،و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۲۱ و ۲۲ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۱۸۳ و ۱۸۴ و كنز العمال ج ۱۴ ص ۲۲۱ و ۲۲۲ و(ط مؤسسه الرساله)ج ۱۲ ص ۵۷۵ عن ابن عساكر، و أشار إليه فى نور الأبصار ص ۱۵.

أولا:إن هذا ليس هو عمر بن الخطاب الذى نعرفه،فلعله عمر آخر لم نسمع به!!.لأن عمر الذى نعرفه كان يشتد على المؤمنين فى حالات السلم، و يضعف و يتراجع و يهرب أمام الأعداء فى حالات النزال و القتال،فهو الفرّار فى أحد،و قريظه،و خيبر،و حنين،و ذات السلاسل،و لم نره أظهر نفسه فى حرب الخندق..

ثانيا:إنه حين أسلم اختبأ فى داره خائفا،حتى جاءه العاص بن وائل السهمى فأجاره..كما رواه البخارى و غيره (۱).

و كانت مشورته فى بدر على رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..تنضح بالتخويف من قريش،و جبروتها،و خيلائها..فلم يرضها رسول اللّه«صلى

۱- ۱) راجع:صحيح البخارى(ط مشكول)ج ۵ ص ۶۰ و ۶۱ و(ط دار الفكر)ج ۴ ص ۲۴۲ ففيه روايتان بهذا المعنى،و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۲ ص ۱۰۴ و(ط دار الكتاب العربى)ج ۱ ص ۱۷۶ و عمده القارى ج ۱۷ ص ۴ و الإكمال فى أسماء الرجال ص ۱۲۲ و سبل الهدى و الرشاد ج ۲ ص ۳۷۴ و عيون الأثر ج ۱ ص ۱۶۳ و نسب قريش لمصعب الزبيرى ص ۴۰۹ و تاريخ عمر لابن الجوزى ص ۲۶ و السيره الحلبيه ج ۱ ص ۳۳۲ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۱۷ و مقدمه فتح البارى ص ۳۶۶ و السيره النبويه لدحلان ج ۱ ص ۱۳۵ و السيره النبويه لابن هشام ج ۱ ص ۳۷۴ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۸۲ و دلائل النبوه للبيهقى (ط دار النصر)ج ۲ ص ۹ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۴ ص ۴۲.

اللّه عليه و آله» (۱).

ثالثا:إنه لم يجرؤ على حمل رساله النبى«صلى اللّه عليه و آله»لقريش عام الحديبيه،بحجه أن بنى عدى لا ينصرونه إن أوذى،و حملها عثمان (۲).

رابعا:إنهم يزعمون:أن أبا بكر كان أشجع الصحابه،استنادا إلى

۱- ۱) مغازى الواقدى ج ۱ ص ۴۸ و السيره الحلبيه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۸۶ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۱۷ و ۲۴۷ و تفسير القمى ج ۱ ص ۲۵۸ و تفسير أبى حمزه الثمالى ص ۱۸۱ و مجمع البيان ج ۴ ص ۴۳۲ و الأصفى ج ۱ ص ۴۲۵ و الصافى ج ۲ ص ۲۷۴ و نور الثقلين ج ۲ ص ۱۲۴ و الميزان ج ۹ ص ۲۵ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۲ ص ۱۰۶ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۹۳ و ج ۹ ص ۲۴۱ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۲۷ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۲۶ و الدر المنثور ج ۳ ص ۱۶۶ عن دلائل النبوه للبيهقى.

۲- ۲) راجع:الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ق ۱ ص ۷۰ و دلائل النبوه للبيهقى ج ۴ ص ۱۳۳ و جامع البيان ج ۲۶ ص ۱۱۱ و عين العبره ص ۲۴ و تفسير القرآن العظيم ج ۴ ص ۲۰۰ و ۲۰۱ و الثقات ج ۱ ص ۲۹۹ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۹ ص ۷۸ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۲ ص ۲۷۸ و البدايه و النهايه ج ۴ ص ۱۹۱ و موسوعه التاريخ الإسلامى ج ۲ ص ۶۱۸ و عن السيره النبويه لابن هشام ج ۳ ص ۷۸۰ و السيره النبويه لابن كثير ج ۳ ص ۳۱۸ و سبل الهدى و الرشاد ج ۵ ص ۴۶ و تفسير الثعالبى ج ۵ ص ۲۵۴ و عن عيون الأثر ج ۲ ص ۱۱۹ و كنز العمال ج ۱۰ ص ۴۸۲.

موقفه عند استشهاد رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» (۱)و نحن و إن كنا نرى أن ذلك غير صحيح أيضا..بدليل ما رأيناه من حزنه فى الغار،و أنه لاذ فى مواطن النزال بالفرار،غير أننا نقول:-على سبيل الالزام-لماذا لم يهاجر أبو بكر ظاهرا،و هاجر عمر كذلك؟!..

خامسا:هل يمكن أن نقول:إن عمر كان أشجع من النبى«صلى اللّه عليه و آله»،حيث خرج«صلى اللّه عليه و آله»إلى الغار متخفيا فى الليل، و عمر هاجر ظاهرا و مهددا و متوعدا؟!

سادسا:لماذا احتاج رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»إلى الهجره،فقد كان بإمكان عمر أن يمنع الناس من أذيته فى مكه؟!أو لماذا لم يحمه حتى يهاجر ظاهرا منها؟!

و لماذا ترك أهل مكه يحصرون النبى«صلى اللّه عليه و آله»و الهاشميين فى الشعب،و بقى هو حرا طليقا فى مكه..

و كذلك كان حال أبى بكر،فإن هؤلاء يزعمون أن عمر و أبا بكر قد أسلما قبل حصر المسلمين فى الشعب..

و اذا كانت لعمر هذه الشجاعه،فلماذا لم يعز الاسلام به،رغم زعمهم أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»دعا أن يعز الاسلام به؟!

۱- ۱) راجع:الجامع لأحكام القرآن ج ۴ ص ۲۲۲ و الغدير ج ۷ ص ۲۱۳ و عن السيره الحلبيه ج ۳ ص ۳۵۴.و راجع:الفتح المبين لدحلان(بهامش سيرته النبويه)ج ۱ ص ۱۲۳- ۱۲۵ و الوافى بالوفيات ج ۱ ص ۶۶ و عن نور الأبصار للشبلنجى ج ۱ ص ۱۰۷.

فإما أن يقرّوا بأنهما قد أسلما بعد خروج المسلمين من الشعب،أو يقروا بأنهما كانا قد أسلما قبل ذلك،و قد أخفيا إسلامهما تقيه و خوفا،أو أن يذكروا لنا السبب فى عدم تعرض قريش لهما،إن كان إسلامهما ظاهرا طيله تلك السنين..

و فى جميع الأحوال نقول:

إن الصحيح:هو ما قدمناه من أن عليا«عليه السلام»هو الذى قال ذلك القول،وردّ الذين لحقوا به حين هجرته خائبين خاسرين،بعد أن قتل أحد فرسانهم.

و لكنهم أغاروا على هذه الفضيله ظنا منهم أنها مستوره،أو غير مشهوره، لأنهم كانوا فى أشد الضيق من كرامات و جهاد و مواقف على،خصوصا مبيته فى فراش رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»ليله الهجره،مع ظهور ضعف أبى بكر فى حزنه الذى حكاه اللّه عنه..

فحاولوا إطراء أبى بكر فى الغار بما لا مزيد عليه،ثم حاولوا أن يمنحوا عمر بن الخطاب هذه الفضيله على لسان على«عليه السلام»،لأن ذلك أوقع فى النفس،و أبعد عن الشبهه،و أدعى إلى القبول و التسليم..

و لكن اللّه تعالى قد فضح أمرهم،و أكذب أحدوثتهم،و هو المستعان على ما يصفون..

آليت لا أعبد غير الواحد

و لسنا بحاجه إلى التذكير:بأن عليا«عليه السلام»فى هذه الواقعه بالذات لم يقل:إنى أدافع عن نفسى و عن المستضعفين الذين معى،بل اعتبر

نفسه بصدد الدفاع عن عقيدته،و هى عقيده التوحيد،و عباده اللّه الواحد فى مقابل الشرك..

و كان هذا هو كل همه«عليه السلام»هنا.و لذلك قال:

خلّوا سبيل الجاهد المجاهد***آليت لا أعبد غير الواحد

و هذا الاعلان الصريح هو الاشد ايلاما،لقلوب المشركين..

على عليه السّلام أول الأمه هجره

و تقدم:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قال لعلى«عليه السلام»:إنه «عليه السلام»أول الأمه هجره إلى اللّه و رسوله،مع أن هناك من هاجر إلى الحبشه،و ذلك قبل الهجره إلى المدينه بحوالى ثمان سنوات،كما أن هناك من هاجر إلى المدينه قبله،مثل مصعب بن عمير الذى ذهب إلى المدينه ليعلم أهلها.و هو أول من هاجر إليها مع ابن أم مكتوم (۱).كما أن أبا بكر الذى

۱- ۱) راجع:الإستيعاب(ط دار الجيل)ج ۴ ص ۱۴۷۳ و أسد الغابه ج ۳ ص ۲۱۱ و ج ۴ ص ۵۹ و ۱۰۳ و ۳۶۹ و سير أعلام النبلاء ج ۱ ص ۱۴۵ و ۳۶۱ و الإصابه ج ۴ ص ۴۹۵ و ج ۶ ص ۹۸ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۱ ص ۳۱۵ و ۳۳۲ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۱۱ و ۲۳۰ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۵۲ و ج ۹ ص ۱۹۱ و ۲۰۶ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۲۲۱ و ۲۵۳ و كنز العمال ج ۱۶ ص ۶۶۷ و مسند أحمد ج ۱ ص ۳ و ج ۴ ص ۲۸۴ و ۲۹۱ و صحيح البخارى(ط دار الفكر)ج ۴ ص ۲۶۳ و ۲۶۴ و ج ۶ ص ۸۲ و المستدرك للحاكم ج ۲ ص ۶۲۶ و ج ۳ ص ۶۳۴-

اشتد حزنه و خوفه فی الغار حتی انزل اللّه فیه قرآنا یتلی إلی یوم القیامه.

و نجیب:

أولا:صحیح أن هناک من هاجر إلی الحبشه و إلی المدینه،و لکن هجرتهم کانت لأغراض مختلفه،و منها،أو أهمها التخلص من العذاب و الآلام التی یقاسونها..و لم یکن علی«علیه السلام»من هؤلاء،بل هو یری أن أحلی أیامه هی حین یکون مع اللّه و مع رسوله،و لا یقیم وزنا لکل ما یجری علیه من أذایا،و الآم و بلایا،مهما اشتدت..و ذلک علی قاعدته التی أطلقها«علیه السلام»:لألف ضربه بالسیف أهون علی من میته علی الفراش (۱).

۱)

-و السنن الکبری للبیهقی ج ۹ ص ۱۰ و فتح الباری ج ۱۱ ص ۲۳۸ و ج ۱۳ ص ۱۴۷ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۳۶ و ۵۹ و ۶۰ و ج ۱۹ ص ۲۸۸ و مسند أبی داود ص ۹۶ و المصنف لابن أبی شیبه ج ۸ ص ۳۳۱ و ج ۸ ص ۴۵۷ و کتاب الأوائل ص ۴۳ و السنن الکبری للنسائی ج ۶ ص ۵۱۳ و مسند أبی یعلی ج ۳ ص ۲۶۲ و صحیح ابن حبان ج ۱۴ ص ۱۹۰ و ج ۱۵ ص ۲۹۰ و تفسیر القرآن العظیم ج ۴ ص ۵۳۲ و الإتقان فی علوم القرآن ج ۱ ص ۴۵ و الدر المنثور ج ۶ ص ۳۳۷ و فتح القدیر ج ۵ ص ۴۲۲ و تفسیر الآلوسی ج ۳۰ ص ۱۰۱ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۱ ص ۲۳۴ و ج ۳ ص ۱۱۷ و ج ۴ ص ۲۰۶ و ۳۶۷ و الثقات لابن حبان ج ۱ ص ۱۲۸ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۳ ص ۳۸۰.

۱- ۱) راجع:نهج البلاغه(بشرح عبده)ج ۲ ص ۲ و الکافی ج ۵ ص ۵۳ و ۵۴ و تهذیب الأحکام ج ۶ ص ۱۲۳ و روضه الواعظین ص ۳۶۳ و وسائل الشیعه(ط مؤسسه-

و علی قاعدته الأخری:فزت و رب الکعبه (۱).

۱)

-آل البیت)ج ۱۵ ص ۱۴ و ۱۷ و(ط دار الإسلامیه)ج ۱۱ ص ۸ و ۱۰ و مصباح البلاغه(مستدرک نهج البلاغه)ج ۲ ص ۲۶۹ و ج ۳ ص ۲۸۹ و الإرشاد للمفید ج ۱ ص ۲۳۸ و الأمالی للطوسی ص ۱۶۹ و ۲۱۶ و عیون الحکم و المواعظ للواسطی ص ۱۵۴ و بحار الأنوار ج ۳۲ ص ۶۱ و ج ۳۲ ص ۱۰۰ و ۱۸۹ و ۱۹۴ و ج ۳۳ ص ۴۵۵ و ج ۳۴ ص ۱۴۶ و ج ۶۸ ص ۲۶۴ و ج ۷۴ ص ۴۰۳ و ج ۹۷ ص ۱۱ و ۱۴ و ۴۰ و جامع أحادیث الشیعه ج ۱۳ ص ۷ و ۱۲۷ و مستدرک سفینه البحار ج ۹ ص ۴۵۸ و الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»للهمدانی ص ۶۰۳ و نهج السعاده ج ۱ ص ۲۹۶ و ۳۰۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱ ص ۳۰۶ و ج ۷ ص ۳۰۰ و تاریخ الیعقوبی ج ۲ ص ۲۰۹ و کتاب الفتوح لابن أعثم ج ۲ ص ۴۶۸ و الجمل للمفید ص ۱۹۰ و المناقب للخوارزمی ص ۱۸۵ و مطالب السؤول ص ۲۱۳ و کشف الغمه ج ۱ ص ۲۴۱ و ینابیع الموده ج ۱ ص ۴۶۴.

۱- ۱) راجع:خصائص الأئمه ص ۶۳ و شرح الأخبار ج ۲ ص ۴۴۲ و المسترشد ص ۴ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۳۸۵ و ج ۳ ص ۹۵ و الطرائف لابن طاووس ص ۵۱۹ و حلیه الأبرار ج ۲ ص ۶۳ و ۳۹۱ و مدینه المعاجز ج ۳ ص ۴۰ و بحار الأنوار ج ۴۱ ص ۲ و ج ۴۲ ص ۲۳۹ و شجره طوبی ج ۱ ص ۶۴ و نهج السعاده ج ۷ ص ۱۱۱ و ۱۲۴ و ۱۲۵ و الإستیعاب(ط دار الجیل)ج ۳ ص ۱۱۲۵ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۹ ص ۲۰۷ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۵۶۱ و أسد الغابه ج ۴ ص ۳۸ و أنساب الأشراف ص ۴۸۸ و ۴۹۹ و الجوهره فی-

ثم على قاعده:كيف طعم الموت عندك يا بنى؟!

قال:أحلى من العسل (۱).

بالاضافه إلى قاعده:

تركت الخلق طرا فى هواكا

و أيتمت العيال لكى أراكا

فلو قطعتنى فى الحب اربا

لما مال الفؤاد إلى سواكا..

فلم يكن على بالذى يترك رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و يهرب من الأذى إلى أى بلد كان..بل هو أينما كان يهاجر إلى اللّه و إلى رسوله..و هو لم يترك مكه إلا بعد أن تلبدت آفاقها بظلمات الشرك و البغى،و البعد عن اللّه، و لمعت أنوار الهدايه و التقوى فى أجواء المدينه،فاجتذبته تلك الأنوار، فالتحق بها حبا و شغفا،و شوقا و لهفا..

فعلى«عليه السلام»هو أول الأمه هجره إلى اللّه و إلى رسوله،و معه الطاهره المعصومه السيده فاطمه الزهراء«صلوات اللّه عليها»..

۱)

-نسب الإمام على و آله ص ۱۱۴ و الوافى بالوفيات ج ۱۸ ص ۱۷۳ و الإمامه و السياسه(تحقيق الزينى)ج ۱ ص ۱۳۸ و(تحقيق الشيرى)ج ۱ ص ۱۸۰ و الدر النظيم ص ۲۷۱ و جواهر المطالب لابن الدمشقى ج ۲ ص ۹۶ و ۹۷ و قصص الأنبياء للجزائرى ص ۳۹۶ و ينابيع الموده ج ۱ ص ۲۰۳ و ج ۲ ص ۳۲ و ج ۳ ص ۱۴۵.

۱- ۱) راجع:وسيله الدارين فى أنصار الحسين ص ۲۵۳ و مدينه المعاجز ج ۴ ص ۲۱۵ و ۲۲۸ و الهدايه الكبرى ص ۲۰۴.

ثانيا:إن الذين هاجروا قبل على«عليه السلام»إلى الحبشه أو إلى غيرها،لم تكن هجرتهم إلى رسول اللّه،لأنه«صلى اللّه عليه و آله»لم يكن قد خرج من مكه بعد..

ثالثا:إن إرسال مصعب بن عمير إلى المدينه ليفقه الناس،لا يعد هجره له.بل هو شخص انتدب لمهمه،ففعل ما انتدب له..

ص :۲۰۵

الباب الثالث من الهجره..إلى أحد..

اشاره

الفصل الأول:بناء المسجد و المؤاخاه..

الفصل الثانى:أترابيه..و عصبيه؟!

الفصل الثالث:على عليه السّلام..فى بدر العظمى..

الفصل الرابع:بعد أن وضعت الحرب أوزارها..

الفصل الخامس:زواج فاطمه عليها السّلام..

الفصل السادس:ترهات و أباطيل..

الفصل السابع:أبناء على و الزهراء:الحسنان و المحسن عليهم السّلام

الفصل الثامن:سد الأبواب..إلا باب على عليه السّلام..

ص :٢٠٧

الفصل الأول:

اشاره

بناء المسجد و المؤاخاه..

ص :۲۰۹

لا يستوى من يعمر المساجد

لقد هاجر رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»من مكه إلى المدينه،و انتشر الإسلام و انطلق من هذا البلد الجديد،بجهد و جهاد رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»و هدايته و رعايته،و بتضحيات أهل بيته الطاهرين،و الخيره الأصفياء من صحبه الميامين..

و فى بدايات هجرته المباركه أسس«صلى اللّه عليه و آله»مسجد قباء، ثم مسجده فى المدينه.

و حدث فى بناء هذا المسجد المبارك بين عثمان بن عفان و عمار بن ياسر ما دعا رسول اللّه إلى التدخل لصالح عمار..

و ملخص ما جرى-و إن كنا نرى أن بعض ما أغضب عليا و عمارا قد حذف من الروايه-كما يلى:

إن عثمان كان فى بناء المسجد(كما زعم الراوى:نظيفا متنظفا).و كان يحمل اللبنه فيجافى بها عن ثوبه،فإذا وضعها نفض كمه،و نظر إلى ثوبه،فإن أصابه شىء من التراب نفضه،فنظر إليه على بن أبى طالب،فأنشأ يقول:

لا يستوى من يعمر المساجدا

يدأب فيها قائما و قاعدا

و من يرى عن التراب حائدا

فسمعها عمار بن یاسر،فجعل یرتجز بها،و هو لا یدری من یعنی بها فمرّ بعثمان،فقال:یا ابن سمیه بمن تعرّض؟!-و معه جریده- فقال:لتکفن،أو لأعترضن بها وجهک..

فسمعها النبی«صلی اللّه علیه و آله»،و کان یستظل ببیت أم سلمه، فغضب و قال:إن عمارا جلده ما بین عینی و أنفی..

إلی أن تذکر الروایه:أنه«صلی اللّه علیه و آله»قال لعمار:«لا یقتلک أصحابی،و لکن تقتلک الفئه الباغیه» (۱).

و نقول:

ذکرنا فی کتابنا:الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله» الجزء الخامس أمورا کثیره ترتبط بهذه القضیه،یمکن لمن أراد الإطلاع علیها أن یرجع إلیه،غیر أننا نذکر هنا ما یلی:

۱- ۱) السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۱۴۲ و(ط مکتبه محمد علی صبیح)ج ۲ ص ۳۴۵ و تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۴۴ و الأعلاق النفیسه و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۳۲۹ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۷۲ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۶۲ و قاموس الرجال(الطبعه الأولی) ج ۷ ص ۱۱۸ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۲ ص ۴۳ و بحار الأنوار ج ۳۰ ص ۲۳۸ و راجع ج ۳۳ ص ۱۲ و خلاصه عبقات الأنوار ج ۳ ص ۳۹ و ۵۰ و الدرجات الرفیعه ص ۲۵۹ و عن العقد الفرید ج ۲ ص ۲۸۹ و سبل الهدی و الرشاد ج ۳ ص ۳۳۶ و المسترشد ص ۶۵۸ و غوالی اللآلی ج ۱ ص ۱۱۳ و کشف الغمه ج ۱ ص ۲۶۰.و راجع:الغدیر ج ۹ ص ۲۱ و ۲۲ و ۲۷ عن مصادر کثیره.

متى كان بناء المسجد؟!

لقد بنى النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»مسجده بعد هجرته إلى المدينه،ثم بنى بيوته حوله،ثم جدد بناءه بعد عام خيبر،أى فى السنه السابعه للهجره (۱).

و الظاهر:هو أن قضيه عمار و عثمان قد وقعت فى هذا البناء الثانى.

و يشهد لذلك:

أولا:أن عمرو بن العاص و ابنه عبد اللّه كانا حاضرين حين قال النبى «صلى اللّه عليه و آله»لعمار:تقتلك الفئه الباغيه.

و قد ذكرا ذلك لمعاويه حين قتل عمارا فى صفين،و قالا:إنهما سمعا رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»يقول:فى حقه ما قال..فاخترع معاويه مقوله أن الذى قتل عمارا هو من وضعه بين أسيافهم،يعنى عليا«عليه السلام» (۲).

۱- ۱) وفاء الوفاء ج ۱ ص ۳۳۸.

۲- ۲) الفتوح لابن أعثم ج ۳ ص ۱۱۹ و ۱۳۰ و الثقات لابن حبان ج ۲ ص ۲۹۱ و أنساب الأشراف(بتحقيق المحمودى)ج ۲ ص ۳۱۳ و ۳۱۷ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۳ ص ۲۵۳ و المصنف لابن أبى شيبه ج ۸ ص ۷۲۳ و مسند أحمد ج ۲ ص ۱۶۴ و ج ۵ ص ۲۱۳ و المناقب للخوارزمى ص ۱۶۰ و(ط مركز النشر الإسلامى)ص ۲۳۳ و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۲۳۱ و ۲۳۲ و نور الأبصار ص ۹۸ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۳ ص ۵۷۸ و ۵۷۹ و الإمامه و السياسه (تحقيق الزينى)ج ۱ ص ۱۱۰ و(تحقيق الشيرى)ج ۱ ص ۱۴۶ و كشف الغمه-

فبلغ ذلک علیا«علیه السلام»فقال:«فإذا رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»هو الذی قتل حمزه،و ألقاه بین رماح المشرکین (۱).

ثانیا:یشهد لذلک أیضا:أن الروایه المتقدمه نفسها قد صرحت:بأن النبی«صلی اللّه علیه و آله»کان یستظل ببیت أم سلمه حین قال عثمان ما قال،و معلوم:أنه«صلی اللّه علیه و آله»قد بنی المسجد قبل بناء بیوته فی مطلع الهجره (۲).

۲)

-ج ۱ ص ۲۶۲ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۵ ص ۴۱ و(ط مؤسسه الأعلمی)ج ۴ ص ۲۸ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۳۸۵ و ج ۲ ص ۱۵۵ و البدایه و النهایه ج ۷ ص ۲۸۱ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۶ ص ۲۴۰ و ج ۷ ص ۲۹۹ و تذکره الخواص ج ۱ ص ۴۱۸ و بحار الأنوار ج ۳۳ ص ۱۶ و ۷ و المصنف للصنعانی ج ۱۱ ص ۲۴۰ و راجع:و شرح الأخبار ج ۱ ص ۴۱۲ و معانی الأخبار ص ۳۵ و الإحتجاج ج ۱ ص ۲۶۶ و المعیار و الموازنه ص ۹۶ و تهذیب الکمال ج ۱۷ ص ۱۱۳ و جامع أحادیث الشیعه ج ۸ ص ۴۱۵ و جامع الشتات للخواجوئی ص ۱۵۱ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۲۹۷ و ج ۷ ص ۲۴۲ عن أحمد فی المسند، و الطبرانی،و عن فتح الباری،و عن مصادر کثیره.

۱- ۱) راجع:تذکره الخواص ج ۱ ص ۴۱۹ و العقد الفرید ج ۵ ص ۹۰ و بحار الأنوار ج ۳۳ ص ۱۶ و ۷-۸ و الإحتجاج ج ۱ ص ۴۳۱ و نور الأبصار ص ۹۸.

۲- ۲) زاد المعاد ج ۱ ص ۲۵ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۸۷ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۸۷ و ۲۵۱ و بحار الأنوار ج ۱۵ ص ۳۷۱ و ج ۱۹ ص ۱۲۵ و ج ۳۱ ص ۴۲۸ و ج ۳۳-

ما قاله على عليه السّلام ليس تعديا

بالنسبه للرجز الذى قاله أمير المؤمنين«عليه السلام»،ورده بعده عمار نقول:

إنه«عليه السلام»قد قرر فى شعره حقيقه لا غبار عليها..مفادها:أن هناك نوعين من الناس،لا مجال للتسويه بينهما:

الأول:من يكون كل همه عمران المساجد،فهو لا يفتر و لا يستكين، و لا يمل و لا يكل من السعى فى ذلك،لأنه يريد أن يهىء للناس كل ما يساعدهم على ذكر اللّه،و التبتل إليه،و محاوله تزكيه نفوسهم،و تطهير قلوبهم،فلا يصرف أيه لحظه فيما عدا ذلك..

و يرى:أن صرف أيه لحظه فى أى شأن دنيوى آخر خساره له،و تضييع للثواب الجزيل..و قد يؤدى إلى تباطؤ عباد اللّه عن عبادته تبارك و تعالى، و إلى إفساح المجال للمغريات و الشهوات،و وسوسه شياطين الإنس و الجن،لإبعاد الإنسان عن اللّه،و إغوائه و اغرائه..

(٢

-ص ١٨٢ و إمتاع الأسماع ج ١٠ ص ٦٩ و ٩١ و العدد القويه ص ١٢٠ و سبل الهدى و الرشاد ج ٣ ص ٣٤٨ و ج ١٢ ص ٥٢ و إعلام الورى ج ١ ص ١٥٩ و مصباح البلاغه(مستدرك نهج البلاغه)ج ١ ص ٣٣١ و مستدرك الوسائل ج ١۴ ص ٣٠٢ و شجره طوبى ج ١ ص ٥٨ و راجع:مناقب آل أبى طالب ج ١ ص ١۶١ و البدايه و النهايه ج ٨ ص ۶۴ و العبر و ديوان المبتدأ و الخبر ج ١ ص ٣٥۶ و الدرر لابن عبد البر ص ٨٨.

الثانی:من یکون همه صیانه ثوبه من أن یلحق به غبار هذه العباده المرضیه للّه تعالی..و حفظا لمظهره الخارجی،فی الوقت الذی لم یظهر منه أنه یهتم بصیانه باطنه عما یبعده عن اللّه سبحانه،کما لم یظهر منه أنه یهتم بصیانه دین الناس،و سلامه أخلاقهم..یحتاج إلی الزجر و التذکیر بما یوجبه علیه ربه،و دعوته إلی العمل بما یرضی اللّه تبارک و تعالی،و أن یلزم نفسه بامتثال أوامر الرسول،فلا یلبس ثیاب التجمل فی الموضع الذی یجب أن یلبس فیه ثیاب التبذل،لیکون عائقا له عن اداء واجبه،و امتثال أوامر النبی«صلی اللّه علیه و آله»الصادره له،و لغیره فیکون بعمله هذا محرضا لغیره علی التباطؤ فی القیام بما طلبه الرسول«صلی اللّه علیه و آله»منهم.

و لم یکن علی«علیه السلام»بالذی یظلم أحدا،و لا- هو بالذی یفتئت علی الناس،أو یعتدی علیهم،فلو لا- أنه عرف من عثمان بحسب عشرته أنه یستحق هذا التعریض،أو أن هذا التعریض سیکون مفیدا،ورادعا لغیره عن أن یقتدی به لما أقدم علی ما أقدم علیه.

عثمان نظیف متنظف

إن مراجعه عبارات الراوی للحادثه المتقدمه تبین أنه قد حاول تلطیف الأمور،و الإیحاء ببراءه عثمان،و إظهاره بصوره المظلوم المعتدی علیه من قبل علی«علیه السلام»بالخصوص،حیث أظهر أن عمارا کان غافلا عن حقیقه نوایا علی«علیه السلام»حین أطلق هذا الرجز،فردده هو من بعده، دون أن یعلم من المقصود به.

و اعتبر أن الذی دعا علیا«علیه السلام»لإطلاق رجزه هو إهتمام

عثمان بنظافه ثوبه،فإنه كان بحسب طبعه نظيفا متنظفا،و هى صفه يمدح الإنسان عليها..و لكن عليا«عليه السلام»قلب الأمور،و تناوله بما يعد من موجبات الثناء عليه،فجعله سببا لذمه و القدح فيه،و الإساءه إليه.

غير أننا نقول:

أولا-:إن النظافه هى سمه الإنسان المسلم،و كان أكثر الناس إهتماما بها،و أكثرهم حثا عليها رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،و على«عليه السلام»،و الأئمه الطاهرون من أهل بيته..فلم يكن عثمان أحرص من على «عليه السلام»أو من عمار على النظافه..

و قد روى عن بعض أصحاب أمير المؤمنين«عليه السلام»ما يدل على مبالغه على بالنظافه إلى حد أنه لفت نظر بعضهم،فقال عنه:إنه رآه يلبس ثوبا مرقعا،و لكنه نظيف (1)..فلم يكن«عليه السلام»ليأخذ على عثمان نظافته.بل أخذ عليه أن لبسه لثوب تجمله فى الموضع الذى كان يجب أن يلبس فيه ثوب تبذله قد جاء ليعبر عن عدم رغبته فى امتثال أمر الرسول «صلى اللّه عليه و آله»ببناء المسجد.كما أنه سيشجع غيره على التباطؤ.

و التسويف فى هذا الأمر،و تنتهى الأمور بما يشبه التمرد أو التلاعب بأمر رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..

ثانيا:إن عليا«عليه السلام»أورع و أتقى للّه من أن يظلم نمله أو جراده،

١- ١) راجع:مستدرك الوسائل للنورى ج ٣ ص ٢٧٣ و دعائم الإسلام للقاضى النعمان ج ٢ ص ١٥٩ و جامع أحاديث الشيعه للبروجردى ج ١۶ ص ۶٩۶.

فكيف يظلم عثمان،فموقف على هـذا يدل على أن عثمان قد فعل ما هو أعظم من نفض الغبار..و يعتدى عليه،فلو لا أنه كان يراه مخطئا فى تصرفه فى بناء المسجد،لم يبادر إلى هتك حرمته،و التسبب له بهذا التشهير فى الملأ العام..

و على«عليه السلام»كان يعيش مع عثمان،و هو أعرف به من هؤلاء المتحذلقين،من أصحاب النوايا الموبوءه..

و قد تقدم:أنه كان يراه مستحقا لهذا التعريض،و أنه لا بد من تحذير غيره من أن يقع بما وقع فيه.

ثالثا:من الذى قال لعثمان:إن عمارا كان يقصده برجزه؟!

و كيف أجاز لنفسه توجيه هذا التهديد القاسى له،من دون حجه تثبت له أنه يقصده؟!

رابعا:من أين علم الراوى أن عمارا لم يكن يقصد عثمان برجزه؟!

فهل اطلعه اللّه على غيبه،و على ما انطوت عليه القلوب و الصدور؟!

و من قال له أيضا:إن عمارا لم يعرف مقصود على«عليه السلام»من هذا الرجز؟!

خامسا:لماذا لم يرفع عثمان أمره إلى النبى«صلى اللّه عليه و آله»؟!و يطلب منه أن ينصفه من ظالميه،فإنه«صلى اللّه عليه و آله»كان حاضرا بينهم،و لم يكن يحق لعثمان و لا لغيره أن يقدم بين يدى اللّه و رسوله بشىء،و ليس له الحق فى الإنتقام لنفسه بيده،بل لا بد له من رفع أمره إلى الحاكم ليأخذ له بحقه..

غير أن القمى يقول:إن عثمان مر بعمار بن ياسر و هو يحفر الخندق، و قد ارتفع الغبار من الحفر،فوضع عثمان كمه على انفه و مرّ،فقال عمار:

لا يستوى من يعمر المساجدا

يظل فيها راكعا و ساجدا

كمن يمر بالغبار حائدا

يعرض عنه جاهدا معاندا

فالتفت إليه عثمان فقال:يا ابن السوداء،إياى تعنى؟!

ثم أتى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»فقال له:لم ندخل معك لتسب اعراضنا.

فقال له رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:قد اقلتك اسلامك فاذهب.

فانزل اللّه تعالى: يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَداكُمْ لِلْإِيمانِ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ.
فلعل كلمه الخندق من اشتباه الراوى،و ان الصحيح هو ان ذلك كان عند بناء المسجد.

فان صحت الروايه فان أمر عثمان يصبح فى غايه الإشكال،و لا نريد ان نزيد على هذا (۱).و نظن أن عثمان قد فعل ما هو أعظم من تجنب الغبار الذى هو عمل مشروع فى حق نفسه..

سادسا:و أخيرا..و هذا هو الأهم:

يلاحظ:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»بادر إلى الإنتصار لعمار بمجرد سماعه لكلمه عثمان فيه،و لم يستفسر عن الأمر،و لا سأل عثمان عن السبب، و لا يمكن تفسير هذا إلا بأحد ثلاثه أمور،كلها ليست فى صالح عثمان:

أحدها:أن يكون«صلى اللّه عليه و آله»قد سمع جميع ما جرى..

و عرف أن عمارا قد ظلم من قبل عثمان.

۱- ۱) الآيه ۱۷ من سوره الحجرات،تفسير القمى ج ۲ ص ۲۹۷ و البرهان ج ۷ ص ۲۷۶.

الثانی:أن یکون الوحی هو الذی أخبره بهذه المظلومیه.

الثالث:أن یکون علی یقین من أن عمارا لا یمکن أن یعتدی علی أحد، کعلمنا نحن بذلک بالنسبه للأنبیاء و الأوصیاء.

و لا مجال لاحتمال أن یکون«صلی اللّه علیه و آله»قد أقدم علی إدانه عثمان من دون رویه و تثبت،فإن ذلک یعتبر قدحا فی عصمته،و فی استقامته،و هذا من العظائم التی لا یقدم مسلم علیها.

علی علیه السّلام فی المؤاخاه

و بعد الهجره بخمسه،أو بثمانیه أشهر،أو أقل أو أکثر آخی النبی«صلی اللّه علیه و آله»بین أصحابه (۱)المهاجرین و الأنصار،و المهاجرین و المهاجرین (۲)-

---

۱- ۱) راجع:إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۶۹ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۲۲ و هامش ص ۱۳۰ و مناقب آل أبی طالب(ط المکتبه الحیدریه)ج ۱ ص ۱۵۲ و المواهب اللدنیه ج ۲ ص ۷۱ و الدر النظیم ص ۱۱۸ و تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۵ عن أسد الغابه،و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۲۶۷ و فتح الباری ج ۴ ص ۸۲ و ج ۷ ص ۲۱۰ و عمده القاری ج ۱۱ ص ۱۶۳ و تحفه الأحوذی ج ۷ ص ۸۰ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۹۲ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۹۵ و المراجعات ص ۲۰۹ و عیون الأثر ج ۱ ص ۲۶۵ و ج ۲ ص ۳۵۵ و الغدیر ج ۱۰ ص ۱۰۶ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱۲ ص ۵۲ و المعارف لابن قتیبه ص ۱۵۲.

۲- ۲) الطبقات الکبری لابن سعد ج ۱ ق ۲ ص ۱ و(ط دار صادر)ج ۱ ص ۲۳۸ و العثمانیه للجاحظ ص ۱۶۲ و تنبیه الغافلین لابن کرامه ص ۳۷ و السیره الحلبیه (ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۹۲.

آخی بینهم-علی الحق و المواساه.

و کان عدد الذین آخی بینهم-فیما یقال-خمسه و أربعین رجلا من المهاجرین،و مثلهم من الأنصار (۱).

و قیل:کان المجموع مائه و سته و ثمانین رجلا (۲).

و قیل:کانوا خمسین من الأنصار و خمسین من المهاجرین (۳).

و استمر«صلی اللّه علیه و آله»یؤاخی بین من یقدم علیه،أو من یدخل فی الإسلام منهم فی الأوقات المختلفه..حتی آخی بین مئه و خمسین من هؤلاء،و مئه و خمسین من أولئک (۴).

و قد آخی بین أبی بکر و عمر،و بین طلحه و الزبیر،و بین عثمان و ابن عوف،و بین حمزه و زید بن حارثه،ثم أخذ بید علی«علیه السلام»،فقال:

هذا أخی.

و روی أحمد بن حنبل و غیره:أنه«صلی اللّه علیه و آله»آخی بین الناس، و ترک علیا حتی الأخیر،حتی لا یری له أخا؛فقال:یا رسول اللّه،آخیت

۱- ۱) الطبقات الکبری لابن سعد ج ۱ ق ۲ ص ۱ و(ط دار صادر)ج ۱ ص ۲۳۸ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۶۹.

۲- ۲) راجع:إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۶۹.

۳- ۳) راجع:إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۶۹ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۲۹۲ بحار الأنوار ج ۱۹ هامش ص ۱۳۰.

۴- ۴) راجع:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۳۰.

بين أصحابك و تركتنى؟!

فقال:إنما تركتك لنفسى،أنت أخى،و أنا أخوك،فإن ذكرك أحد، فقل:أنا عبد اللّه و أخو رسوله،لا يدعيها بعدك إلا كذاب،و الذى بعثنى بالحق،ما أخرتك إلا لنفسى،و أنت منى بمنزله هارون من موسى،إلا أنه لا نبى بعدى،و أنت أخى و وارثى (۱).

و نقول:

قد تحدثنا فى كتابنا:الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه

۱- ۱) راجع:نهج الحق فى ضمن دلائل الصدق ص ۲۶۷ و(ط مؤسسه دار الهجره) ص ۲۱۷ و الإمام على بن أبى طالب«عليه السلام»للهمدانى ص ۵۶۵ و و فضائل الصحابه(ط دار الكتب العلميه)ج ۲ ص ۶۱۷ و ينابيع الموده ص ۵۶ و تذكره الخواص(ط النجف)ص ۲۳ عن أحمد فى الفضائل،و صححه،و ابن الجوزى، و الرياض النضره ج ۲ ص ۲۰۹ و تاريخ ابن عساكر ج ۶ ص ۲۱ و كفايه الشنقيطى ص ۳۵ و ۴۴ و الثقات ج ۱ ص ۱۴۱ و ۴۲ و راجع:الغدير ج ۳ ص ۱۱۵ و الكامل لابن عدى ج ۵ ص ۳۵ و نظم درر السمطين ص ۹۵ و راجع: الأمالى للصدوق ص ۴۲۷ و مناقب آل أبى طالب ج ۲ ص ۳۲ و ۳۳ و ذخائر العقبى ص ۶۶ و بحار الأنوار ج ۳۸ ص ۳۳۴ و ج ۳۸ ص ۳۳۸ و كنز العمال ج ۱۳ ص ۱۴۰ و أنساب الأشراف ص ۱۴۴ و العمده لابن البطريق ص ۱۶۶ و الطرائف لابن طاووس ص ۶۳ و جامع أحاديث الشيعه ج ۲۳ ص ۲۵۲ و تحفه الأحوذى ج ۱۰ ص ۱۵۲.

و آله»عن العديد من الأمور التى ترتبط بموضوع المؤاخاه،و لذلك نكتفى هنا بما يلى:

تواتر حديث المؤاخاه

بالنسبه لسند حديث المؤاخاه نقول:

إنه حديث متواتر لا يمكن إنكاره،و لا التشكيك فيه،و لا سيما مؤاخاه النبى«صلى اللّه عليه و آله»لعلى«عليه السلام»،سواء فى المؤاخاه الأولى فى مكه،أو فى الثانيه فى المدينه،و هو مروى عن عشرات من الصحابه و التابعين كما يتضح للمراجع (1).

۱- ۱) راجع:تاريخ الخميس ج ۱ ص ۳۵۳ و وفاء الوفاء ج ۱ ص ۲۶۷ و ۲۶۸ و ينابيع الموده ص ۵۶ و ۵۷ عن مسند أحمد،و تذكره الخواص(ط النجف)ص ۲۲-۲۴ و حكى عن الترمذى أنه صححه،و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۲۰ و ۹۰ و مستدرك الحاكم ج ۳ ص ۱۴ و الثقات لابن حبان ج ۱ ص ۱۳۸ و فرائد السمطين ج ۱ الباب العشرون،و الفصول المهمه لابن الصباغ ص ۲۲ و ۲۹ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۲۶ و ج ۷ ص ۳۵ و تاريخ الخلفاء ص ۱۷۰ و دلائل الصدق ج ۲ ص ۲۶۸-۲۷۰ عن كنز العمال،و عن البيهقى فى سننه،و الضياء فى المختاره، و عبد اللّه بن أحمد فى زيادات المسند ثمانيه أحاديث،و عن أبيه فى المسند و فى الفضائل،و أبى يعلى و الطبرانى،و ابن عدى،و الجمع بين الصحاح السته،و أخرج الخوارزمى اثنى عشر حديثا،و ابن المغازلى ثمانيه أحاديث،و السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۱۵۰ و الغدير ج ۳ ص ۱۱۲ حتى ص ۱۲۵ عن بعض من تقدم-

مع المنكرين لمؤاخاه النبى صلّى اللّه عليه و آله لعلى عليه السّلام

و لكننا مع ذلك نجد ابن حزم و ابن كثير ينكران صحه سند حديث المؤاخاه (۱)،و أنكره أيضا ابن تيميه،و اعتبره باطلا،موضوعا،بحجه أن المؤاخاه بين المهاجرين و الأنصار إنما كانت لإرفاق بعضهم ببعض، و لتأليف قلوب بعضهم على بعض،فلا معنى لمؤاخاه النبى«صلى اللّه عليه و آله»لأحد منهم،و لا لمؤاخاه مهاجرى لمهاجرى (۲).

۱)

-و عن المصادر التاليه:جامع الترمذى ج ۲ ص ۱۳ و مصابيح البغوى ج ۲ ص ۱۹۹ و الإستيعاب ج ۲ ص ۴۶۰ ترجمه أمير المؤمنين،و عد حديث المؤاخاه من الآثار الثابته،و تيسير الوصول ج ۳ ص ۲۷۱ و مشكاه المصابيح هامش المرقاه ج ۵ ص ۵۶۹ و المرقاه ص ۷۳-۷۵ و الإصابه ج ۲ ص ۵۰۷ و المواقف ج ۳ ص ۲۷۶ و شرح المواهب ج ۱ ص ۳۷۳ و طبقات الشعرانى ج ۲ ص ۵۵ و تاريخ القرمانى هامش الكامل ج ۱ ص ۲۱۶ و سيره دحلان(بهامش السيره الحلبيه) ج ۱ ص ۳۲۵ و كفايه الشنقيطى ص ۳۴ و الإمام على تأليف محمد رضا ص ۲۱ و الإمام على لعبد الفتاح عبد المقصود ص ۷۳ و الفتاوى الحديثيه ص ۴۲ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۲ ص ۶۲ و صححه وعده مما استفاض من الروايات، و كنز العمال ج ۶ ص ۲۹۴ و ۲۹۹ و ۳۹۰ و ۳۹۹ و ۴۰۰ و ۵۴.

۱- ۱) راجع:البدايه و النهايه ج ۷ ص ۲۲۳ و ۳۳۶ و(ط دار إحياء التراث العربى)ج ۷ ص ۳۷۱ و الغدير ج ۱۰ ص ۱۰۵.

۲- ۲) راجع:منهاج السنه ج ۲ ص ۱۱۹ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۲۷ و(ط دار إحياء-

و نقول:

أولا:إن إنكار حديث مؤاخاه النبى«صلى اللّه عليه و آله»لعلى«عليه السلام»بدعوى ضعف سنده لا معنى له،بعد أن صححه كثير من الأعلام،و بعد أن تواتر فى كتب سائر المسلمين عن عشرات الصحابه و التابعين و غيرهم،فإن المتواتر لا ينظر فى سنده،و لا سيما إذا كان هذا الإنكار من الأبناء الثلاثه:أى ابن كثير،و ابن حزم،و ابن تيميه،المعروفين بالنصب و التعصب على على،و أهل بيته الطاهرين«عليهم السلام».

ثانيا:قول ابن تيميه:إن المؤاخاه كانت لأجل تأليف القلوب بين المهاجرين و الأنصار،و لإرفاق بعضهم ببعض،فلا معنى لموآخاه مهاجرى لمهاجرى،لا يصح لما يلى:

ألف:إن هذا رد للنص بالقياس،و غفله عن حقيقه الحكمه،فإن التآلف و المحبه مطلوبان أيضا بين المهاجرين الذين تختلف قبائلهم، و حالاتهم،و ثقافاتهم،و يحتاج بعضهم إلى بعض فى كثير من الأمور..

ب:إن المؤاخاه قد تكون للتكريم،و الإعلان بالفضل،و التعريف بالمنزله..و لعلها كانت مقدمه للتعريف بالأشباه و النظائر.أو تمهيدا لإعلان

(٢

-التراث العربى)ج ٣ ص ٢٧٨ و فتح البارى ج ٧ ص ٢١١ و السيره النبويه لدحلان ج ١ ص ١٥٥ و السيره الحلبيه ج ٢ ص ٢٠ و(ط دار المعرفه)ج ٢ ص ١٨٢ و السيره النبويه لابن كثير ج ٢ ص ٣٢۶ و سبل الهدى و الرشاد ج ٣ ص ٣۶٨ و دلائل الصدق ج ٢ ص ٢٧٢ و الغدير ج ٣ ص ١٧۴ و أعيان الشيعه ج ١ ص ٢٣۶ و ٢٧٧.

مؤاخاه النبی«صلی اللّه علیه و آله»لعلی«علیه السلام».و لیلاحظ مدی التوافق بین عمر و أبی بکر،و بین عثمان،و عبد الرحمان بن عوف،و بین طلحه و الزبیر و بین النبی«صلی اللّه علیه و آله»و علی«علیه السلام».

خله أبی بکر

و قد رووا عن رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»أنه قال:لو کنت متخذا خلیلا،لا تخذت أبا بکر خلیلا (۱).

ص: ۲۲۶

۱- ۱) راجع:صحیح البخاری ج ۱ ص ۱۲۰ و ج ۴ ص ۱۹۱ و ۲۵۴ و عن مسند أحمد ج ۱ ص ۴۰۸ و ۴۱۲ و ۴۳۴ و ۴۳۷ و ۴۳۹ و ۴۵۵ و ۴۶۳ و عن السیره النبویه لابن هشام ج ۴ ص ۱۰۶۴ و الشفا بتعریف حقوق المصطفی ج ۱ ص ۲۱۱ و عن عیون الأثر ج ۱ ص ۲۴۶ و عیون أخبار الرضا ج ۱ ص ۲۰۱ و غوالی اللآلی ج ۳ ص ۸۸ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۲۶۷ و ج ۴۹ ص ۱۹۱ و خلاصه عبقات الأنوار ج ۱ ص ۸۹ و الغدیر ج ۳ ص ۱۱۱ و ج ۵ ص ۳۱۱ و ج ۸ ص ۳۳ و ج ۹ ص ۳۴۷ و ج ۱۰ ص ۱۳۰ و فضائل الصحابه ص ۳ و سنن الدارمی ج ۲ ص ۳۵۳ و عن صحیح مسلم ج ۲ ص ۶۸ و ج ۷ ص ۱۰۸ و سنن ابن ماجه ج ۱ ص ۳۶ و سنن الترمذی ج ۵ ص ۲۷۰ و السنن الکبری ج ۶ ص ۲۴۶ و شرح مسلم للنووی ج ۱ ص ۱۹۵ و المحصول ج ۴ ص ۳۲۶ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۴۳ و عن فتح الباری ج ۷ ص ۱۲ و عن تحفه الأحوذی ج ۱۰ ص ۹۶ و المصنف للصنعانی ج ۵ ص ۴۳۰ و ج ۱۰ ص ۹۶ و مسند أبی داود للطیالسی ص ۳۹ و المصنف لابن أبی شیبه ج ۷ ص ۳۵۰ و مسند ابن راهویه ج ۱ ص ۴۱ و ج ۲ ص ۲۲ و تأویل مختلف الحدیث ص ۴۳ و السنن الکبری ج ۵ ص ۳۵ و ج ۶ ص ۳۲۸ و مسند-

۱)

-أبی یعلی ج ۴ ص ۴۵۷ و ج ۹ ص ۱۱۲ و ج ۱۲ ص ۱۷۸ و صحیح ابن حبان ج ۱۴ ص ۵۵۸ و ج ۱۵ ص ۲۷۰ و المعجم الأوسط ج ۱ ص ۲۳۶ و ج ۲ ص ۳۰۶ و ج ۴ ص ۳۳۴ و ج ۶ ص ۳۹ و ج ۸ ص ۱۸۵ و عن المعجم الکبیر ج ۲ ص ۱۶۸ و ج ۵ ص ۲۲۰ و ج ۱۰ ص ۱۰۵ و ج ۱۱ ص ۲۶۸ و ج ۱۲ ص ۹۳ و ج ۲۲ ص ۳۲۸ و مسند الشامیین ج ۱ ص ۵۴۴ و الأذکار النوویه ص ۲۷۷ و الجامع الصغیر ج ۲ ص ۴۳۷ و کنز العمال ج ۴ ص ۳۴۹ و ج ۱۱ ص ۵۴۴ و ج ۱۲ ص ۵۰۷ و فیض القدیر ج ۵ ص ۳۶۸ و کشف الخفاء ج ۱ ص ۳۳ و الکامل ج ۳ ص ۲۰۶ و الجامع لأحکام القرآن ج ۵ ص ۴۰۰ و تفسیر القرآن العظیم ج ۱ ص ۵۷۳ و الدر المنثور ج ۳ ص ۲۴۳ و ج ۴ ص ۳۴۰ و الطبقات الکبری ج ۲ ص ۲۲۸ و ج ۳ ص ۱۷۶ و الثقات ج ۲ ص ۱۳۲ و طبقات المحدثین بإصبهان ج ۴ ص ۵۸ و علل الدارقطنی ج ۵ ص ۳۱۸ و تاریخ بغداد ج ۳ ص ۳۵۱ و ج ۱۳ ص ۶۵ و تاریخ مدینه دمشق ج ۹ ص ۳۱۴ و ج ۲۴ ص ۸ و ج ۲۸ ص ۱۴۲ و ج ۳۰ ص ۶۰ و الموضوعات ج ۱ ص ۳۶۶ و أسد الغابه ج ۱ ص ۲۹۶ و ج ۳ ص ۲۱۲ و تهذیب الکمال ج ۱۶ ص ۲۴۶ و تذکره الحفاظ ج ۱ ص ۴۰۱ و میزان الإعتدال ج ۱ ص ۲۰۱ و ج ۳ ص ۳۹۰ و سیر أعلام النبلاء ج ۲ ص ۱۴۲ و ج ۱۰ ص ۴۵۸ و من له روایه فی کتب السته ج ۱ ص ۵۷۳ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۳۴۳ و البدایه و النهایه ج ۱ ص ۱۹۵ و ج ۵ ص ۲۴۹ و ج ۶ ص ۳۰۰ و العبر و دیوان المبتدأ و الخبر ج ۲ ق ۲ ص ۶۲ و قصص الأنبیاء لابن کثیر ج ۱ ص ۲۳۹ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۴ ص ۴۵۴ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱ ص ۴۴۷ و ج ۴ ص ۲۴۴ و ج ۹ ص ۳۹۶ و ج ۱۱ ص ۲۵۴ و ج ۱۲ ص ۲۳۴.

و نقول:

أولا:إن هذا يتناقض مع حديث آخر يروونه عنه«صلى اللّه عليه و آله» و هو أنه قال:إن خليلى من أمتى أبو بكر (۱).

و يتناقض أيضا مع روايتهم عنه«صلى اللّه عليه و آله»:لكل نبى خليل، و خليلى سعد بن معاذ (۲)،أو عثمان بن عفان (۳).

۱- ۱) إرشاد الساری ج ۶ ص ۸۳ و ۸۴ و الغدیر ج ۸ ص ۳۴ و کنز العمال ج ۶ ص ۱۳۸ و ۱۴۰ و(ط مؤسسه الرساله)ج ۱۱ ص ۴۱۴ و ۵۴۸ و ۵۵۳ و ج ۱۲ ص ۵۰۱ و الریاض النضره ج ۱ ص ۸۳ و مجمع الزوائد ج ۴ ص ۲۳۷ و ج ۹ ص ۴۵ و فتح الباری ج ۳ ص ۴۷ و ج ۷ ص ۱۵ و عمده القاری ج ۷ ص ۲۴۲ و ج ۱۶ ص ۱۷۷ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۸ ص ۲۰۱ و ج ۱۹ ص ۴۱ و الجامع الصغیر ج ۱ ص ۲۵۳ و فیض القدیر ج ۲ ص ۲۵۲ و ج ۵ ص ۳۶۸ و أسباب نزول الآیات ص ۱۲۲ و الطبقات الکبری ج ۲ ص ۲۲۴ و تاریخ مدینه دمشق ج ۳۰ ص ۲۴۸ و ۲۴۹ و العثمانیه للجاحظ ص ۱۳۵ و البدایه و النهایه ج ۶ ص ۳۰۱ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱۱ ص ۲۵۵ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)ج ۳ ص ۴۵۸.

۲- ۲) الغدیر ج ۹ ص ۳۴۷ و کنز العمال ج ۶ ص ۸۳ و(ط مؤسسه الرساله)ج ۱۱ ص ۷۲۰ و منتخب کنز العمال(بهامش المسند)ج ۵ ص ۲۳۱ و تاریخ مدینه دمشق ج ۲۰ ص ۳۷۲ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)ج ۳ ص ۴۵۸.

۳- ۳) تاریخ بغداد للخطیب ج ۶ ص ۳۲۱ و(ط دار الکتب العلمیه)ج ۶ ص ۳۱۹ و الغدیر ج ۵ ص ۳۱۱ و ج ۹ ص ۳۴۶ و ۳۴۷ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)-

ثانيا:قال المعتزلى:إن حديث خله عثمان قد وضعه إسحاق بن نجيح الملطى،و حديث خله أبى بكر موضوع فى مقابل حديث إخاء النبى«صلى اللّه عليه و آله»لعلى«عليه السلام» (۱).

عبد اللّه و أخو رسوله

و تقدم قول النبى«صلى اللّه عليه و آله»لعلى«عليه السلام»:إن ذكرك أحد،فقل:أنا عبد اللّه و أخو رسوله،لا يدعيها بعدك إلا كذاب..

و قد تحقق ما قاله رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»بعد وفاه الرسول مباشره.فإنه«عليه السلام»قال هذه الكلمه بعد وفاه النبى«صلى اللّه عليه و آله» مباشره،و ذلك حين جىء به ملببا للبيعه،فقال:أنا عبد اللّه و أخو رسوله.

فقالوا له:أما عبد اللّه فنعم،و أما أخو رسوله فلا (۲).

۳)

-ج ۳ ص ۴۵۸ و الوضاعون و أحاديثهم ص ۳۷۸ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۹ ص ۱۲۵ و ميزان الإعتدال ج ۱ ص ۲۰۱ و الجامع الصغير ج ۲ ص ۴۱۶ و كنز العمال ج ۱۱ ص ۵۸۷ و تذكره الموضوعات ص ۹۴ و فيض القدير ج ۵ ص ۳۶۸ و أبو هريره للسيد شرف الدين ص ۲۹ و سبل الهدى و الرشاد ج ۱۱ ص ۲۸۲.

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۱ ص ۴۹ و راجع:الغدير ج ۵ ص ۳۱۱ و الوضاعون و أحاديثهم ص ۳۷۸.

۲- ۲) الإمامه و السياسه ج ۱ ص ۱۳ و(تحقيق الزينى)ج ۱ ص ۲۰ و(تحقيق الشيرى)ج ۱ ص ۳۱ و أعلام النساء ج ۴ ص ۱۱۵ و البرهان ج ۲ ص ۹۳ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۲ ص ۶۰ و راجع:المسترشد ص ۳۸۰ و الإحتجاج للطبرسى ج ۱-

فاعجب بعد هذا ما بدا لك!!

أخی..و وارثی

و قوله«صلی اللّه علیه و آله»:و أنت أخی و وارثی،یطرح علینا سؤالا عن المراد بکونه وارثه،فإن کان المراد وراثه الخلافه،فالخلافه لا تورث کما یورث المال.

و إن کان المراد:أنه وارثه بقول مطلق،حتی المال،فیرد علیه:أن المال کان حقا لفاطمه«علیها السلام» (۱)،و قد استولی الذین جاؤوا بعد النبی

۲)

-ص ۱۰۹ و المحتضر للحلی ص ۱۱۰ و الصراط المستقیم ج ۲ ص ۲۶ و بحار الأنوار ج ۲۸ ص ۲۷۱ و ۳۱۹ و ۳۵۶ و ج ۲۹ ص ۶۲۷ و کتاب الأربعین للماحوزی ص ۲۶۷ و الغدیر ج ۵ ص ۳۷۳ و ج ۹ ص ۳۱۹ و الإیضاح لابن شاذان ص ۳۶۸ و مناقب أهل البیت«علیهم السلام»للشیروانی ص ۴۰۲ و غایه المرام ج ۵ ص ۳۳۰ و سفینه النجاه للتنکابنی ص ۳۴۷ و بیت الأحزان ص ۸۳ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳۳ ص ۳۶۱.

۱- ۱) راجع:الکافی ج ۱ ص ۴۵۸-۴۵۹ و بحار الأنوار ج ۹۸ ص ۴۴ و(ط حجریه) ج ۸ ص ۲۳۱ و مستدرک الوسائل ج ۱۰ ص ۲۷۵ و دلائل الإمامه ص ۱۳۷ و کشف الغمه ج ۲ ص ۱۳۲ و(ط دار الأضواء)ج ۲ ص ۱۲۸ و الأمالی للطوسی ج ۱ ص ۱۰۸ و العوالم ج ۱۱ ص ۵۱۸ و الأمالی للمفید(ط مؤسسه النشر الإسلامی)ص ۲۸۳ و الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»للهمدانی ص ۷۱۳ و مرآه العقول ج ۵ ص ۳۳۱ و غیر ذلک.

«صلی اللّه علیه و آله»علی أموالها،و منها فدک و غیرها..

و نجیب:

إنه قد ورد فی زیارته:«السّلام علیک یا وارث آدم صفوه اللّه السّلام علیک یا وارث نوح نبیّ اللّه السّلام علیک یا وارث ابراهیم خلیل اللّه السّلام علیک یا وارث موسی کلیم اللّه السّلام علیک یا وارث عیسی روح اللّه السّلام علیک یا وارث محمّد حبیب اللّه» (۱).

و ورد أیضا:العلماء ورثه الأنبیاء (۲).

و المراد بالعلماء هنا:الأئمه من أهل البیت«علیهم السلام».

و ذلک کله یدل:علی أن المقصود أنه وارث علمه،و خصاله،و أخلاقه،

۱- ۱) مصباح المتهجد للطوسی ص ۷۲۰ و کامل الزیارات لابن قولویه ص ۳۷۵ و ۴۰۱ و ۴۸۴ و ۵۱۷ و المزار للمفید ص ۱۰۶ و ۱۹۷ و إقبال الأعمال لابن طاووس ج ۲ ص ۶۳ و ج ۳ ص ۷۰ و المصباح للکفعمی ص ۵۰۰ و ۵۰۲ و بحار الأنوار للمجلسی ج ۹۷ ص ۳۰۲ و ۳۰۶ و ۳۲۴ و ۳۲۸ و ۳۳۱ و ۳۳۷ و ۳۴۳ و ج ۹۸ ص ۱۶۳ و ۱۷۸ و ۱۹۹ و ۲۰۹ و ۲۲۳.

۲- ۲) کنز العمال ج ۱۰ ص ۷۷ و راجع:إعانه الطالبین للدمیاطی ج ۱ ص ۲۳ و الدعوات للراوندی ص ۶۳ و الرساله السعدیه للحلی ص ۸ و تحریر الأحکام للحلی ج ۱ ص ۳۵ و الحدائق الناضره للبحرانی ج ۱۱ ص ۲۰۷ و عوائد الأیام للنراقی ص ۴۶۳ و مستند الشیعه للنراقی ج ۱۰ ص ۱۳۶ و مصباح الفقیه(ط قدیم)للهمدانی ج ۲ ص ۶۸۳.

و سلوكه و مقامه،فهو القائم مقامه بعد وفاته،لأنه هو الذى يملك المؤهلات لهذا المقام.

و يعنى ذلك:أنه لا بد من التسليم بخلافته،استنادا إلى النص عليه من اللّه و رسوله،لا من حيث أن الخلافه تورث كما يورث المال..بل لأن مبررات هذا النص حاصله فيه دون سواه.

المؤاخاه بين كل و نظيره

و مهما يكن من أمر،فإن التأمل فى عمليه المؤاخاه يعطينا:أنه قد لوحظ فيها المسانخه بين الأشخاص،و تشابه و تلاؤم نفسياتهم،فان تشابه القلوب حقيقه قرآنيه (۱)و إلى ذلك أشار الأزرى«رحمه اللّه»حينما قال مخاطبا عليا «عليه السلام»:

لك ذات كذاته حيث لو لا***أنها مثلها لما آخاها

عثمان ليس أخا للنبى صلّى اللّه عليه و آله

و قد قلنا:إن حديث مؤاخاه النبى«صلى اللّه عليه و آله»لعلى«عليه السلام»متواتر بلا ريب..

و قد روى:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قال لعلى«عليه السلام»:إذا

۱- ۱) فقد قال تعالى فى سوره البقره الآيه ۱۱۸: تَشابَهَتْ قُلُوبُهُمْ و هو و إن قد ورد لبيان حال الذين لا يعلمون من السابقين و اللاحقين لكنه يشير إلى ان تشابه القلوب أمر حاصل بين المؤمنين فيما بينهم كما هو بين غيرهم فيما بينهم أيضا.

كان يوم القيامه نوديت من بطنان العرش،نعم الأب أبوك إبراهيم،و نعم الأخ أخوك على بن أبى طالب (۱).

فلا يصغى لدعوى أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قد آخى بين على و عثمان (۲)،أو بين نفسه«صلى اللّه عليه و آله»و عثمان؛فإن ذلك لا ريب فى

۱- ۱) كنز العمال ج ۱۱ ص ۴۸۷ و المناقب للخوارزمى ص ۲۹۴ و كشف الغمه ج ۲ ص ۲ و ربيع الأبرار ج ۱ ص ۸۰۷ و ۸۰۸ و مسند زيد بن على ص ۴۵۶ و عيون أخبار الرضا«عليه السلام»للصدوق ج ۱ ص ۳۴ و مناقب آل أبى طالب ج ۲ ص ۳۳ و العمده لابن البطريق ص ۳۷۷ و كتاب الأربعين للشيرازى ص ۴۵۱ و الجواهر السنيه ص ۲۹۷ و بحار الأنوار ج ۷ ص ۳۳۰ و ج ۳۸ ص ۳۳۷ و ۳۴۵ و الإمام على بن أبى طالب«عليه السلام»للهمدانى ص ۱۱۶ عن كفايه الطالب ص ۱۸۵ و ۲۸۰ و مسند الإمام الرضا«عليه السلام»للعطاردى ج ۱ ص ۵۶ و ۱۲۵ و غايه المرام ج ۵ ص ۱۰۸ و ۱۱۲ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۴ ص ۱۸۲ و ۱۸۳ و ۱۸۶ و ج ۱۵ ص ۴۸۶ و ۵۰۳ و ج ۲۰ ص ۲۲۳ و ۲۲۷ و ج ۲۳ ص ۵۷۷ و ۵۷۸.

۲- ۲) العبر و ديوان المبتدأ و الخبر ج ۲ ص ۳۹۷ و كنز العمال ج ۵ ص ۷۴۲ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۹ ص ۳۶۷ و تاريخ المدينه لابن شبه ج ۴ ص ۱۱۹۸ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۳ ص ۴۵۳ و الكامل فى التاريخ ج ۳ ص ۱۶۷ و راجع:الجمل لابن شدقم ص ۱۷ و الغدير ج ۹ ص ۹۴ و ۹۵ و ۳۱۸ عن الرياض النضره ج ۱ ص ۱۷ و ج ۲ ص ۱۴۸ و لكنه فى ج ۲ ص ۵۰۶ ذكر نفس الحديث عن الطبرى من دون ذكر المؤاخاه!!!.

بطلانه (۱)؛و المقصود من هذه الإدعاءات الرفع من شأن عثمان،و تكذيب فضيله لعلى«عليه السلام»،بل الهدف هو جعل عثمان و على«عليه السلام» فى مستوى واحد!!

و كيف؟!و أنى؟!

و أيه مسانخه ظهرت لهؤلاء بين عثمان و على«عليه السلام»،أو بين عثمان و بين النبى«صلى اللّه عليه و آله»..

و لكن هذه المسانخه قد ظهرت بين النبى«صلى اللّه عليه و آله»و بين على«عليه السلام»بأجلى صورها..حتى لقد جهر القرآن بها،فاعتبر عليا «عليه السلام»نفس النبى«صلى اللّه عليه و آله»فى آيه المباهله..و بين اللّه تعالى فى تبليغ سوره براءه،أنه من رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..إلى غير ذلك من الشواهد و الدلالات المشيره إلى ذلك..

تأخير المؤاخاه مع على عليه السّلام

تقدم:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»آخى بين الناس و ترك عليا«عليه السلام»إلى الأخير،حتى لا يرى له أخا..

۱- ۱) الطبقات الكبرى لابن سعد(ط ليدن)ج ۳ ص ۴۷ و(ط دار صادر)ج ۳ ص ۶۸ و الغدير ج ۹ ص ۳۱۶ عنه،و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۹ ص ۳۴۴ و راجع: ص ۱۰۳ و كنز العمال ج ۱۳ ص ۳۰ و ج ۱۱ ص ۵۹۲ و ج ۱۳ ص ۵۶.و ذكر أخبار إصبهان ج ۲ ص ۱۲۶.

و ربما يكون الهدف من هذا التأخير هو:

١-التهيئه لمطالبه على«عليه السلام»بذلك،ليفسح المجال للنبى «صلى اللّه عليه و آله»ليطلق فى حق أمير المؤمنين ما يستحقه من أوسمه يريد اللّه للناس أن يسمعوها،و يأخذوها بجديه و اهتمام..

٢-إنه لا يريد أن يختزل من مستوى تذوّق الناس لهذه العمليه النبيله و المباركه،فيوجه الإنتباه إليهما،و يثير الحماس لدى الناس للتأمل بكل حركه،و وعى كل كلمه،لأن اللّه و رسوله يريدان لها أن تؤتى ثمارها،جهدا و جهادا،و تعاونا و مواساه،و التزاما بالحق،و العمل به..

لا يقولها بعدى إلا كذاب

و قد روى عن على«عليه السلام»بسند صحيح على شرط الشيخين:

البخارى و مسلم،أنه قال:«أنا عبد اللّه و أخو رسوله،و أنا الصديق الأكبر، لا يقولها بعدى إلا كذاب مفترى،لقد صليت قبل الناس بسبع سنين» (١).

١- ١) المستدرك للحاكم ج ٣ ص ١١٢ و تلخيصه للذهبى هامش نفسه الصفحه،و الأوائل ج ١ ص ١٩٥ و فرائد السمطين ج ١ ص ٢٤٨ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ١٣ ص ٢٢٨ و راجع ج ١ ص ٣٠ و البدايه و النهايه ج ٣ ص ٢٦ و الخصائص للنسائى ص ٤٦ بسند رجاله ثقات،و سنن ابن ماجه ج ١ ص ٤٤ بسند صحيح،و تاريخ الأمم و الملوك ج ٢ ص ٥٦ و الكامل فى التاريخ ج ٢ ص ٥٧ و ذخائر العقبى ص ٦٠ عن الخلفى،و الآحاد و المثانى(مخطوط فى كوپرلى رقم ٢٣٥)،و معرفه الصحابه لأبى نعيم(مخطوط فى مكتبه طوپ قپوسراى رقم ٤٩٧)ج ١ و تذكره الخواص-

و هذه العباره هی نفس العباره التی قالها النبی«صلی اللّه علیه و آله» لعلی«علیه السلام»فی حدیث المؤاخاه،و هی:«فإن ذکرک أحد فقل:أنا عبد اللّه و أخو رسوله،لا یدعیها بعدک إلا کذاب..».

فقول علی«علیه السلام»الآنف الذکر:«أنا عبد اللّه و أخو رسوله إلخ..»یشیر إلی أن ثمه من سیدّعی،أو أدعی فعلا:أنه هو-لا علی«علیه السلام»-أخو رسول اللّه،و هو عبد اللّه.أی المتلبس بالعبودیه الحقیقیه له تعالی..فجاء قول علی هذا للتذکیر بمقاله النبی فیه..

و لذلک لم نجد أحدا تجرأ علی أمیر المؤمنین و قال له:بل فلان عبد اللّه و أخو رسوله.و لیس أنت.لأن من یفعل ذلک سیجد التکذیب الصریح و الفاضح له من الصحابه اللذین سمعوا ذلک القول من النبی«صلی اللّه

(۱

-ص ۱۰۸ عن أحمد فی المسند و فی الفضائل،و فی هوامش ترجمه الإمام علی«علیه السلام»من تاریخ ابن عساکر(بتحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۴۴ و ۴۵ عن: المصنف لابن أبی شیبه ج ۶ الورق /۱۵۵أو کنز العمال(ط ۲)ج ۱۵ ص ۱۰۷ و ابن أبی عاصم فی السنه،و العقیلی،و أبی نعیم،و عن العقیلی فی ضعفائه ج ۶ الورق ۱۳۹، و تهذیب الکمال للمزی ج ۱۴ الورق /۱۹۳ب و عن تفسیر الطبری،و عن أحمد فی الفضائل الحدیث ۱۱۷ و غیر ذلک.و رواه فی ذیل إحقاق الحق(الملحقات)ج ۴ ص ۳۶۹ عن میزان الإعتدال ج ۱ ص ۴۱۷ و ج ۲ ص ۱۱ و ۲۱۲ و الغدیر ج ۲ ص ۳۱۴ عن کثیر ممن تقدم و عن الریاض النضره ص ۱۵۵ و ۱۵۸ و ۱۲۷ و راجع:اللآلی المصنوعه ج ۱ ص ۳۲۱.

علیه و آله»مباشره.

بنت حمزه عند من؟!

و مما یتعلق بحدیث المؤاخاه حدیث الإختصام فی بنت حمزه،فقد قالوا:

إن جعفرا،و زید بن حارثه،و علیا«علیه السلام»تنازعوا فی ابنه حمزه -و اسمها عماره-فاستدل زید لنفسه:بأن النبی«صلی اللّه علیه و آله»قد آخی بینه و بین حمزه.

فلما رفعوا ذلک لرسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،قال لهم:أما أنت یا زید فمولی للّه و لرسوله،و أما أنت یا علی فأخی و صاحبی،و أما أنت یا جعفر فتشبه خلقی و خلقی،و أنت یا جعفر أحق بها (۱).

۱- ۱) الطبقات الکبری لابن سعد ج ۸ ص ۱۵۹ و البدایه و النهایه ج ۴ ص ۲۶۷ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۳۳۳ و مسند أبی یعلی ج ۴ ص ۲۶۶ و ۳۴۴ و مجمع الزوائد ج ۴ ص ۳۲۴ و راجع ج ۹ ص ۱۵۶ و تاریخ مدینه دمشق ج ۱۹ ص ۳۶۱ و راجع ج ۴۱ ص ۱۸ و ج ۴۲ ص ۱۷۰ و کنز العمال ج ۵ ص ۵۸۰ و راجع ص ۵۷۹ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۴ ص ۱۷۴ و ج ۱۵ ص ۵۱۶ و ج ۳۱ ص ۳۱۲ و سبل الهدی و الرشاد ج ۵ ص ۱۹۵ و صحیح البخاری(ط المیمنیه) ج ۳ ص ۳۷ و(ط دار الفکر) ج ۳ ص ۱۶۸ و ج ۵ ص ۸۵ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۲۱۷ و ۱۲۰ و تلخیص المستدرک للذهبی(مطبوع مع المستدرک) بهامش نفس الجزء و الصفحه،و السنن الکبری للبیهقی ج ۸ ص ۵ و ج ۱۰ ص ۲۲۶ و عمده القاری ج ۱۳ ص ۲۷۶ و ج ۱۶ ص ۲۱۴ و ج ۱۷ ص ۲۶۳-

و نحن نشك فی صحه هذا النقل،لأن جعفرا«رحمه اللّه»لم یکن فی المدینه حین استشهد حمزه«علیه السلام»،و هو إنما قدمها فی خیبر،و قد حصلت هذه القضیه-حسب زعمهم-فی عمره القضاء،فمن البعید أن تبقی بنت حمزه هذه السنوات بلا کفیل.

و إن کانت عند علی«علیه السلام»و کان هو کافلها فی تلک المده، فلماذا لم ینازعه فیها زید،و إن کانت عند زید،فلماذا لم ینازعه فیها علی«علیه السلام»..

علی أننا لا نستطیع أن نفهم سبب وجود ابنه حمزه فی مکه فی عمره القضاء،إلا إذا قیل:إن أمها أخذتها إلیها و رضی المشرکون بذلک منها.

و لکن المفروض هو:أن أمها کانت مسلمه،و لم یحدثنا التاریخ أنها ارتدت و ذهبت إلی مکه.

و علی کل حال..فإن الحدیث عن هذه القضیه سیأتی فی عمره القضاء، إن شاء اللّه تعالی..

۱)

-و تحفه الأحوذی ج ۶ ص ۲۶ و المصنف للصنعانی ج ۱۱ ص ۲۲۷ و نصب الرایه ج ۳ ص ۵۴۸ و صحیح ابن حبان ج ۱۱ ص ۲۳۰ و السنن الکبری للنسائی ج ۵ ص ۱۲۷ و ۱۶۸ و خصائص أمیر المؤمنین«علیه السلام»للنسائی ص ۸۸ و ۱۵۱.

الفصل الثانی:

اشاره

أترابیه..و عصبیه؟!

ص :۲۳۹

تکنیه علی علیه السّلام بأبی تراب

و یـذکر البعض هنا:أن علیا«علیه السـلام»لما رأی أنه«صـلی اللّه علیه و آله»لم یؤاخ بینه و بین أحـد،خرج کئیبا إلی المسـجد،فنام علی التراب؛ فجاءه«صلی اللّه علیه و آله»،فجعل ینفض التراب عن ظهره،و یقول:قم یا أبا تراب،ثم آخی بینه و بین نفسه (۱).

و لکن الظـاهر:هو أن هـذه التسـمیه قـد کانت فی مناسـبه أخری غیر هـذه..أی فی غزوه العشـیره،التی کانت قبل بـدر،فقـد خرج النبی«صلی اللّه

۱- ۱) تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۱۸ و ۵۵ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۱۱۱ و ۱۲۱ عن الطبرانی فی الکبیر و الأوسط،و المناقب للخوارزمی ص ۷ و(ط مرکز النشـر الإسلامی)ص ۳۹ و کفـایه الطالب ص ۱۹۳ عن ابن عساکر،و الغـدیر ج ۶ ص ۳۳۵ و فتح الباری ج ۷ ص ۵۸ و مسند أبی یعلی ج ۱ ص ۴۰۲ و کنز العمال ج ۱۳ ص ۱۵۹ و کشف الغمه ج ۱ ص ۶۷ و غایه المرام ج ۵ ص ۹۸ و شـرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۴ ص ۲۲۸ و ج ۶ ص ۴۶۷ و ۴۷۲ و ج ۱۵ ص ۴۵۳ و ۴۵۹ و ۴۸۰ و ۵۱۲ و ج ۲۰ ص ۴۲۶ و ۴۲۸ و ج ۲۱ ص ۵۳۵ و ج ۲۲ ص ۲۳۳ و ۲۶۸ و ج ۳۱ ص ۳۱۳ و الفصول المهمه لابن الصباغ ص ۲۲.

علیه و آله»إلی بنی مدلج،فوادعهم ثم رجع إلی المدینه،و لم یلق کیدا (۱)، و ملخص القضیه بروایه عمار بن یاسر«رضوان اللّه تعالی علیه»:

إنه بعد أن نزل رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»و من معه فی موضع هناک،ذهب علی«علیه السلام»و عمار لینظرا إلی عمل بعض بنی مدلج، الذین کانوا یعملون فی عین لهم و نخل،فغشیهما النوم،فاضطجعا علی صور من النخل،و فی دقعاء من التراب..

قال عمار:فواللّه،ما أهبنا إلا رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»یحرکنا برجله،و قد تتربنا من تلک الدقعاء التی نمنا فیها.

فیومئذ قال رسول اللّه علیه الصلاه و السلام،لعلی بن أبی طالب:ما لک یا أبا تراب؟!الما یری علیه من التراب..الحدیث (۲)..

۱- ۱) راجع:تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۴۶۳ و السیره النبویه لدحلان(مطبوع بهامش الحلبیه)ج ۱ ص ۳۶۱ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۲۶ و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۲۴۹ و(ط مکتبه محمد علی صبیح و أولاده)ج ۲ ص ۴۳۳ و راجع: عمده القاری ج ۱۷ ص ۷۴ و تاریخ خلیفه بن خیاط ص ۳۰ و کتاب المحبر لابن حبیب ص ۱۱۰ و تاریخ الیعقوبی ج ۲ ص ۶۶ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۱۲۲ و الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۱۱۲ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۳۰۲ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۷۵ و عیون الأثر ج ۱ ص ۲۹۸ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۳۶۲ و سبل الهدی و الرشاد ج ۴ ص ۱۷.

۲- ۲) البدایه و النهایه ج ۳ ص ۲۴۷ و الآحاد و المثانی(مخطوط فی کوبرلی)رقم ۲۳۵،-

(۲

-و صحیح ابن حبان(مخطوط)،و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۱۸۸ و مسند أحمد ج ۴ ص ۲۶۳ و ۲۶۴ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۵۴۹ و ۵۵۰ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۲ ص ۴۷ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۱۲۳ و ۱۲۴ و الکامل فی التاریخ(ط صادر)ج ۲ ص ۱۲ و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۲۴۹ و ۲۵۰ و(ط مکتبه محمد علی صبیح و أولاده)ج ۲ ص ۴۳۴ و خصائص أمیر المؤمنین«علیه السلام»للنسائی ص ۱۲۹ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۱۴۰ و کنز العمال ج ۱۵ ص ۱۲۳ و ۱۲۴ و(ط مؤسسه الرساله)ج ۱۳ ص ۱۴۱ عن المصنف،و البغوی، و الطبرانی فی الکبیر،و ابن مردویه،و أبی نعیم فی معرفه الصحابه،و ابن النجار، و غیرهم،و عن ابن عساکر،و شواهد التنزیل ج ۲ ص ۳۴۲ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۱۳۶ و ۱۰۰ عن الطبرانی فی الأوسط و الکبیر،و البزار و أحمد،و وثق رجال عدد منهم،و تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۳۶۴ و ترجمه الإمام علی«علیه السلام»من تاریخ ابن عساکر(بتحقیق المحمودی)ج ۳ ص ۸۶ و أنساب الأشراف ج ۲ ص ۹۰ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۲۶ و الطبقات الکبری لابن سعد،و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۳۶۳ و دلائل النبوه للبیهقی ج ۲ ص ۳۰۳ و عن کتاب الفضائل لأحمد بن حنبل رقم ۲۹۵ و الغدیر ج ۶ ص ۳۳۴ و سبل الهدی و الرشاد ج ۴ ص ۱۷ و عیون الأثر ج ۱ ص ۲۲۶ و إمتاع الأسماع للمقریزی ص ۵۵ و إعلام الوری ج ۱ ص ۱۶۵ و مجمع البیان ج ۱۰ ص ۳۷۱ و نور الثقلین ج ۵ ص ۵۸۷ و الجامع لأحکام القرآن ج ۴ ص ۱۹۲ و علی کل حال،فإن من یراجع غزوه العشیره فی کتب التاریخ و الحدیث،یجد هذا الحدیث مثبتا فی أکثر المصادر.

ص :۲۴۳

لا بد من التحفظ

غير أن لنا تحفظا مهما على هذه الروايه لأجل ما تضمنته الروايه من أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قد حرك عليا«عليه السلام»و عمارا برجله،فإن هذا لا يمكن أن يصح،لأنه ينافى أخلاق رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..

فلا بد من طرح هذه الفقره من الروايه.أو القول بحصول تصحيف فيها، بأن يكون الصحيح:«حركنا برجلنا»بدل«برجله»..و يبقى ما عداها على ما هو عليه من الإعتبار لتواتر روايته اذ لا ريب فى ثبوت هذه الكنيه التى منحها النبى«صلى اللّه عليه و آله»لعلى«عليه السلام»..و هى مجمع عليها من قبل أهل التاريخ و الروايه.

إذا غاضب فاطمه عليها السّلام وضع التراب على رأسه

كما لا ريب فى بطلان ما يزعمه أهل الباطل،من أنه«عليه السلام» سمى بأبى تراب،لأنه كان إذا غاضب فاطمه وضع التراب على رأسه،فإذا رآه النبى«صلى اللّه عليه و آله»عرف ذلك،و خاطبه بهذا الخطاب (۱).

و مثله قولهم:إنه«عليه السلام»غاضب فاطمه«عليها السلام»مره، و خرج إلى المسجد و نام على التراب،فعرف النبى«صلى اللّه عليه و آله»

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۲۷ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۵۱ و أنساب الأشراف ج ۲ ص ۹۰ و الغدير ج ۶ ص ۳۳۶ و فتح البارى ج ۱۰ ص ۴۸۶ و عمده القارى ج ۱۶ ص ۲۱۴ و السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۴۳۴.

بالأمر،فبحث عنه فوجده،فخاطبه بهذا الخطاب (۱).

و یزیدون علی ذلک قولهم:کان فی علی علی فاطمه شده فقالت:و اللّه لأشکونک إلی رسول اللّه،فانطلقت،و انطلق علی بأثرها،فشکت إلی رسول اللّه غلظ علی،و شدته علیها.

فقال:یا بنیه،اسمعی و استمعی،و اعقلی:إنه لا إمره لامرأه لا تأتی هوی زوجها.و هو ساکت.

قال علی«علیه السلام»:فکففت عما کنت أصنع و قلت:و اللّه،لا آتی شیئا تکرهینه أبدا (۲).

۱- ۱) البدایه و النهایه ج ۳ ص ۳۴۷ و(ط دار إحیاء التراث العربی-بیروت)ج ۷ ص ۳۷۱ و صحیح البخاری(ط دار الفکر)ج ۷ ص ۱۱۹ و الأدب المفرد ص ۱۸۳ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۶ ص ۱۴۹ و الجامع لأحکام القرآن ج ۱۹ ص ۳۳ و تفسیر أبی السعود ج ۹ ص ۴۹ و تفسیر الآلوسی ج ۲۹ ص ۱۰۱ و سبل الهدی و الرشاد ج ۹ ص ۳۶۲ و السیره الحلبیه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۵۱ و شرح إحقاق الحق (الملحقات)ج ۲۰ ص ۴۲۴ و ۴۲۷ و ج ۲۳ ص ۶۲۴ و الغدیر ج ۶ ص ۳۳۶ عن السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۲۳۷ و عمده القاری ج ۷ ص ۶۳۰ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۳۶۳ عن صحیح البخاری،و المناقب للخوارزمی ص ۷ و أنساب الأشراف ج ۲ ص ۹۰ و معرفه علوم الحدیث للحاکم ص ۲۱۱.

۲- ۲) الطبقات الکبری لابن سعد(ط لیدن)ج ۸ ص ۱۶ و(ط دار صادر)ج ۸ ص ۲۶ و الإصابه ج ۸ ص ۲۶۸.

و قصه أخرى،تقول:كان بين على و فاطمه كلام،فدخل رسول اللّه، فألقى له مثالا فاضطجع عليه،فجاءت فاطمه؛فاضطجعت من جانب، و جاء على و اضطجع من جانب،فأخذ رسول اللّه بيد على فوضعها على سرته،و أخذ بيد فاطمه فوضعها على سرته،و لم يزل حتى أصلح بينهما (۱).

نعم..إن كل ذلك لا يصح لما يلى:

۱-إننا لم نفهم سر هذا التصرف الذى انتهجه«صلى اللّه عليه و آله»فيما يزعمون للصلح بين الزوجين،حيث اضطجع،و وضع يديهما على سرته!!

۲-لم نفهم السبب فى أنه«صلى اللّه عليه و آله»حسب زعمهم قد أنحى باللائمه على إبنته،بدلا من أن يدافع عنها أمام من يظلمها!!

۳-إن فاطمه«عليها السلام»أجلّ و أتقى للّه و أبرّ و أطهر و انقى،من أن تغضب عليا«عليه السلام»،و هى الصديقه الطاهره التى أذهب اللّه عنها الرجس و طهرها تطهيرا،بنص الكتاب العزيز.

كما أن عليا«عليه السلام»أجلّ،و أرفع،و أتقى،و اورع،من أن يغضب فاطمه«عليها السلام»و سيرته و تطهير اللّه له من الرجس،و من كل مشين،بنص كتابه العزيز أدل دليل على ذلك.

۴-لقد قال على«عليه السلام»و كأنه يتنبأ بما سوف يفتريه عليه

۱- ۱) علل الشرائع ج ۱ ص ۱۵۶ و بحار الأنوار ج ۴۳ ص ۱۴۶ و الطبقات الكبرى لابن سعد(ط ليدن)ج ۸ ص ۱۶ و(ط دار صادر)ج ۸ ص ۲۶ و كشف الغمه ج ۲ ص ۹۵ و غايه المرام ج ۱ ص ۶۱.

الحاقدون:«فواللّه ما أغضبتها،و لا أكرهتها على أمر،حتى قبضها اللّه عز و جل،و لا أغضبتنى،و لا عصت لى أمرا،و لقد كنت أنظر إليها؛فتنكشف عنى الهموم و الأحزان» (۱).

۵-إن وضعه التراب على رأسه كلما غاضبها لا يصدر من رجل عاقل،حكيم لبيب،له علم و درايه أمير المؤمنين«عليه السلام»،لأنه أشبه بلعب الأطفال.

۶-إن أمير المؤمنين«عليه السلام»الذى هو قسيم الجنه و النار،لم يكن ليؤذى اللّه تعالى و النبى«صلى اللّه عليه و آله»؛لأن جزاء من يؤذى اللّه و رسوله ليس هو الجنه قطعا.

و قد قال النبى«صلى اللّه عليه و آله»:إن من آذى فاطمه«عليها السلام» فقد آذاه،أو من أغضبها فقد أغضبه (۲).

۱- ۱) المناقب للخوارزمى ص ۲۵۶ و(ط مركز النشر الإسلامى)۳۵۳ و كشف الغمه ج ۱ ص ۳۶۳ و(ط دار الأضواء)ج ۱ ص ۳۷۳ و بحار الأنوار ج ۴۳ ص ۱۳۴ و بيت الأحزان ص ۵۳.

۲- ۲) صحيح البخارى(ط مشكول)ج ۵ ص ۳۶ و(ط دار المعرفه)ج ۴ ص ۲۱۰ و ۲۱۹ و الآحاد و المثانى ج ۵ ص ۳۶۲ و ۳۶۱ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳ ص ۱۵۶ و بحار الأنوار ج ۲۸ ص ۷۶ و ج ۲۹ ص ۱۵۷ و ۱۵۸ و ج ۴۳ ص ۵۴ و إعلام الورى ج ۱ ص ۲۹۴ و كشف الغمه ج ۲ ص ۹۵ و نهج الإيمان ص ۶۲۰ و اللمعه البيضاء ص ۱۳۶ و ۷۷۵ و ۷۷۷ و المعجم الكبير للطبرانى ج ۲۲ ص ۴۰۳ و ۴۰۵-

(۲

-و فضائل سیده النساء لابن شاهین ص ۳۰-۳۳ و ۳۶ و أمالی الحافظ الأصبهانی ص ۴۵ و ۴۷ و راجع:شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۱۰ ص ۱۹۰ و حلیه الأولیاء ج ۲ ص ۴۰ و ینابیع الموده ص ۳۶۰ و ۱۷۱ و ۱۷۳ و السنن الکبری للبیهقی ج ۱۰ ص ۲۰۱ و ۶۴ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۱۵۹ و تلخیصه بهامشه، و أعلام النساء ج ۴ ص ۱۲۵ و کنز العمال ج ۱۳ ص ۹۳ ج ۱۲ ص ۱۰۶ و ۱۰۷ و ۱۱۱ و ۱۱۲ و خلاصه تذهیب تهذیب الکمال ص ۴۹۴ و السنن الکبری ج ۵ ص ۹۷ و ۱۴۷ و الإصابه ج ۴ ص ۳۷۸ و تهذیب التهذیب ج ۱۲ ص ۴۴۱ و ۳۹۲ و شرح مسلم للنووی ج ۱۶ ص ۲ و فضائل الصحابه للنسائی ص ۷۸ و صحیح مسلم ج ۷ ص ۱۴۱ و سنن الترمذی ج ۵ ص ۳۶۰ و ۶۹۸ و أحکام القرآن لابن العربی ج ۱ ص ۶۳۸ و تفسیر القرآن العظیم ج ۳ ص ۲۶۷ و تهذیب الکمال ج ۳۵ ص ۲۵۰ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۳ ص ۴۴ و الدر النظیم ص ۴۶۲. و ثمه مصادر أخری ذکرت ذلک تعقیبا علی قصه مکذوبه هی قصه خطبه علی«علیه السلام»لبنت أبی جهل فراجع:ذخائر العقبی ص ۳۷ و ۳۸ و کفایه الطالب ص ۳۶۵ و مقتل الحسین للخوارزمی ج ۱ ص ۵۳ و نظم درر السمطین ص ۱۷۶ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۶ ص ۲۷۲ و السیره النبویه لدحلان ج ۲ ص ۱۰ و خصائص أمیر المؤمنین«علیه السلام»للنسائی ص ۱۲۰ و ۱۲۱ و صحیح ابن حبان ج ۱۵ ص ۴۰۵ و صفه الصفوه ج ۲ ص ۱۳ و مسند أحمد ج ۴ ص ۵ و ۳۲۸ و البدایه و النهایه ج ۶ ص ۳۳۳ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۶ ص ۳۶۶ و الصواعق المحرقه ص ۱۸۸.

و قال:إن اللّه ليغضب لغضب فاطمه و يرضى لرضاها (۱).

۷-لقد قالت فاطمه لعلى«عليه السلام»:ما عهدتنى كاذبه،و لا خائنه،و لا خالفتك منذ عاشرتنى،«فصدقها»«عليه السلام»،فى ذلك (۲).

۱- ۱) راجع:فرائد السمطين ج ۲ ص ۴۶ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۲۰۳ و مقتل الحسين للخوارزمى ج ۱ ص ۵۲ و كفايه الطالب ص ۳۶۴ و ذخائر العقبى ص ۳۹ و أسد الغابه ج ۵ ص ۵۲۲ و تهذيب التهذيب ج ۱۲ ص ۴۴۲ و ينابيع الموده ص ۱۷۳ و ۱۷۴ و ۱۷۹ و ۱۹۸ و(ط دار الأسوه)ج ۲ ص ۵۶ و ۷۲ و نظم درر السمطين ص ۱۷۷ و مستدرك الحاكم ج ۳ ص ۱۵۴ و ۱۵۸ و تلخيصه للذهبى مطبوع بهامشه،و كنز العمال ج ۱۳ ص ۹۶ و ج ۶ ص ۲۱۹ و ج ۷ ص ۱۱۱ و(ط مؤسسه الرساله)ج ۱۲ ص ۱۱۱ و الغدير ج ۷ ص ۲۳۱-۲۳۶ و إحقاق الحق ج ۱۰ ص ۱۱۶ و مسند زيد بن على ص ۴۵۹ و الأمالى للصدوق ص ۴۶۷ و عيون أخبار الرضا«عليه السلام»ج ۱ ص ۲۹ و ۵۱ و معانى الأخبار ص ۳۰۳ و روضه الواعظين ص ۱۴۹ و الأمالى للمفيد ص ۹۵ و الأمالى للطوسى ص ۴۲۷ و اللمعه البيضاء ص ۱۳۲-۱۳۴ و ۸۹۲ و مناقب آل أبى طالب ج ۳ ص ۱۰۶ و بحار الأنوار ج ۲۱ ص ۲۷۹ و ج ۲۷ ص ۶۲ و ج ۲۹ ص ۳۳۶ و ج ۴۳ ص ۱۹ و ۲۲ و ۲۶ و ۴۴ و ۵۴ و ۲۲۰ و راجع:السنن الكبرى ج ۷ ص ۶۴ و الصواعق المحرقه ص ۱۸۶ و سير أعلام النبلاء ج ۲ ص ۱۳۲.

۲- ۲) روضه الواعظين ص ۱۵۱ و بحار الأنوار ج ۴۳ ص ۱۹۱ و الأنوار البهيه ص ۵۹ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۳۲۱ و اللمعه البيضاء ص ۸۶۸ و بيت الأحزان ص ۱۷۶.

۸-إن عليا«عليه السلام»لم يكن ليغضب من النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و يعتب عليه،و هو يعلم أنه لا يأتى بعمل من عند نفسه،كما أن سيرته«عليه السلام»مع النبى تؤكد على أنه كان يلتزم حرفيا بكل ما يصدر عنه،حتى إنه حينما أمره«صلى اللّه عليه و آله»أن يسير لفتح خيبر و لا يلتفت،مشى«عليه السلام»ما شاء اللّه،ثم وقف،فلم يلتفت و قال:يا رسول اللّه الخ.. (۱).

۱- ۱) أنساب الأشراف(بتحقيق المحمودى)ج ۲ ص ۹۳ و الإحسان بترتيب صحيح ابن حبان ج ۱۵ ص ۳۸۰ و إسناده صحيح،و مسند أحمد ج ۲ ص ۳۸۴-۳۸۵ و صحيح مسلم ج ۷ ص ۱۲۱ و سنن سعيد بن منصور ج ۲ ص ۱۷۹ و خصائص أمير المؤمنين للنسائى ص ۵۸ و ۵۹ و ۵۷ و ترجمه الإمام على بن أبى طالب من تاريخ دمشق(بتحقيق المحمودى)ج ۱ ص ۱۵۹ و الغدير ج ۱۰ ص ۲۰۲ و ج ۴ ص ۲۷۸ و فضائل الخمسه من الصحاح السته ج ۱ ص ۲۰۰ و مسند الطيالسى ص ۳۲۰ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۱۱۰ و شرح أصول الكافى ج ۶ ص ۱۳۶ و ج ۱۲ ص ۴۹۴ و مناقب أمير المؤمنين ج ۲ ص ۵۰۳ و الأمالى للطوسى ص ۳۸۱ و العمده لابن البطريق ص ۱۴۳ و ۱۴۴ و ۱۴۹ و الطرائف لابن طاووس ص ۵۹ و بحار الأنوار ج ۲۱ ص ۲۷ و ج ۳۹ ص ۱۰ و ۱۲ و النص و الإجتهاد ص ۱۱۱ و عن فتح البارى ج ۷ ص ۳۶۶ و السنن الكبرى للنسائى ج ۵ ص ۱۱۱ و رياض الصالحين ص ۱۰۸ و كنز العمال ج ۱ ص ۸۶ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۲ ص ۸۲ و ۸۳ و ۸۴ و ۸۵ و البدايه و النهايه ج ۴ ص ۲۱۱-

۹-أضف إلى ذلك:أن النبى«صلى اللّه عليه و آله»حينما كان يستشير أصحابه فى الموارد المختلفه،فى بدر و أحد و غيرهما،كان أصحابه يتكلمون بما شاؤوا،و لم يكن على«عليه السلام»يبدى رأيا،و لا يقدم بين يدى اللّه و رسوله بشىء أصلا،إلا ما روى فى شأن الإفك على ماريه،حيث طلب منه النبى«صلى اللّه عليه و آله»أن يبدى رأيه فأشار«عليه السلام»بطلاق عائشه ليكون ذلك بمثابه إنذار لها؛لترتدع عن مواقفها و أعمالها،و تكف عن أذى رسول اللّه و أزواجه.

۱۰-و أخيرا..بالنسبه لما يذكرونه من عتب على«عليه السلام»أو كآبته حين آخى النبى«صلى اللّه عليه و آله»بين أصحابه،فهو غير دقيق،إذ لماذا يغضب«عليه السلام»و يعتب؟!أليس قد آخاه«صلى اللّه عليه و آله»قبل الهجره؟!.ثم هو لم يزل يؤكد على أخوته له،كلما اقتضت المناسبه ذلك؟!

و على كل حال،فنحن لن نكذب النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و القرآن، و نصدق هؤلاء،فنحن نذر هذه الترهات لهم،تدغدغ أحلامهم،و ترضى حقدهم على على و أهل البيت«صلوات اللّه و سلامه عليهم أجمعين».و ان ربك لبالمرصاد.

و قد ذكرت القصه فى بعض المصادر من دون إشاره إلى المغاضبه،

۱)

-و السيره النبويه لابن كثير ج ۳ ص ۳۵۲ و جواهر المطالب فى مناقب الإمام على «عليه السلام»ج ۱ ص ۱۷۸ و سبل الهدى و الرشاد ج ۵ ص ۱۲۵ و ينابيع الموده ج ۱ ص ۱۵۴.

فراجع (۱).

الشیخ الصدوق رحمه اللّه و روایه المغاضبه

و قد قال الشیخ الصدوق«قدس سره»عن الخبر المتضمن لذکر الخلاف بین علی و فاطمه«علیهما السلام»،ما یلی:

«لیس هذا الخبر عندی بمعتمد،و لا هو لی بمعتقد فی هذه العله،لأن علیا«علیه السلام»و فاطمه«علیها السلام»ما کان لیقع بینهما کلام یحتاج رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»إلی الإصلاح بینهما،لأنه«علیه السلام» سید الوصیین،و هی سیده نساء العالمین،مقتدیان بنبی اللّه«صلی اللّه علیه

۱- ۱) راجع علی سبیل المثال:جواهر المطالب فی مناقب الإمام علی«علیه السلام»لابن الدمشقی ج ۱ ص ۳۰ و عمده القاری ج ۱۶ ص ۲۱۴ و ۲۱۶ و تحفه الأحوذی للمبارکفوری ج ۱۰ ص ۱۴۴ و ذخائر العقبی لأحمد بن عبد اللّه الطبری ص ۵۷ و الآحاد و المثانی للضحاک ج ۱ ص ۱۵۰ و العمده لابن البطریق ص ۲۶ و الطرائف فی معرفه مذاهب الطوائف لابن طاووس ص ۷۸ عن البخاری، و صحیح البخاری ج ۵ ص ۸۸ ح ۱۹۹ و(ط دار الفکر-۱۴۰۱ ه-۱۹۸۱ م) ج ۴ ص ۲۰۸ و صحیح ابن حبان ج ۱۵ ص ۳۶۸ و نظم درر السمطین للزرندی الحنفی ص ۱۰۷ و الفصول المهمه فی معرفه الأئمه لابن الصباغ ج ۱ ص ۲۲۶ و ینابیع الموده لذوی القربی للقندوزی ج ۱ ص ۱۶۳ و موسوعه الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»فی الکتاب و السنه و التاریخ ج ۱ ص ۸۲ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۶ ص ۵۳۸.

و آله»فی حسن الخلق،لکنی أعتمد فی ذلک علی ما حدثنی به..» (۱).

ثم ذکر روایه سلیمان بن مهران عن عبایه بن ربعی الآتیه.

و فی روایه أخری،عن ابن عمر قال:بینا أنا مع النبی«صلی اللّه علیه و آله»فی نخیل المدینه و هو یطلب علیا«علیه السلام»إذا انتهی إلی حایط، فاطلع فیه فنظر إلی علی«علیه السلام»و هو یعمل فی الأرض و قد اغبارّ، فقال ما ألوم الناس أن یکنوک أبا تراب.

فلقد رأیت علیا تمعر وجهه،و تغیر لونه،و اشتد ذلک علیه.

فقال النبی«صلی اللّه علیه و آله»:ألا أرضیک یا علی؟!

قال:نعم یا رسول اللّه.

فأخذ بیده،فقال:أنت أخی،و وزیری،و خلیفتی فی أهلی،تقضی دینی الخ..» (۲).

۱- ۱) راجع:علل الشرایع ج ۱ ص ۱۸۷ و(منشورات المکتبه الحیدریه و مطبعتها- النجف الأشرف)ج ۱ ص ۱۵۶ و راجع:بحار الأنوار ج ۴۳ ص ۱۴۷ و غایه المرام ج ۱ ص ۶۱.

۲- ۲) راجع:علل الشرایع ج ۱ ص ۱۸۸ و(منشورات المکتبه الحیدریه-النجف الأشرف)ج ۱ ص ۱۵۷ و مناقب الإمام أمیر المؤمنین«علیه السلام»للکوفی ج ۱ ص ۳۲۰ و العقد النضید و الدر الفرید للقمی ص ۵۳ و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۵۰ و مجمع الزوائد للهیثمی ج ۹ ص ۱۲۱ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۱۲ ص ۳۲۱ و موسوعه الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»فی الکتاب و السنه-

و الظاهر:أن اشتداد ذلک علی أمیر المؤمنین«علیه السلام»،إنما هو لعلمه:بأن الذین سیقولون عنه ذلک إنما یریدون تنقصه و تصغیر شأنه بکلامهم هذا،و تحریفا منهم لمقصد رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»من إطلاق هذا اللقب علیه (۱).لأنه«صلی اللّه علیه و آله»قال ذلک له علی غیر المعنی الذی أرادوه.و اللّه أعلم بحقیقه الحال!

سبب تکنیه علی علیه السّلام بأبی تراب

و سبب تسمیه النبی«صلی اللّه علیه و آله»علیا«علیه السلام»بأبی تراب،هو أنه«صلی اللّه علیه و آله»جاء و علی«علیه السلام»نائم فی التراب،فقال:أحق أسمائک أبو تراب،أنت أبو تراب (۲).

۲)

-و التاریخ ج ۱۱ ص ۱۹۸ و غایه المرام ج ۱ ص ۶۰ و شرح إحقاق الحق (الملحقات)ج ۴ ص ۲۲۹ و ج ۲۳ ص ۱۴۳ و ۱۴۴ و ۲۷۰ و ۳۴۲ و ۳۵۰ و ۶۰۱ و ج ۳۱ ص ۲۹۲.

۱- ۱) راجع:تذکره الخواص ج ۱ ص ۱۲۹.

۲- ۲) راجع:مجمع الزوائد للهیثمی ج ۹ ص ۱۰۱ و المعجم الأوسط للطبرانی ج ۱ ص ۲۳۷ و تاریخ مدینه دمشق لابن عساکر ج ۴۲ ص ۱۸ و الغدیر للشیخ الأمینی ج ۶ ص ۳۳۴ و موسوعه الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»فی الکتاب و السنه و التاریخ ج ۱ ص ۸۲ و کنز العمال ج ۱۱ ص ۶۲۷ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۶ ص ۵۴۳ و ۵۴۵ و ج ۱۵ ص ۵۹۲ و ج ۲۰ ص ۴۲۳ و ۴۲۹ و ۴۳۱.

و قد علل ابن عباس هذه التكنيه بوجه دقيق و عميق،فقد روى سليمان بن مهران،عن عبايه بن ربعى،قال:قلت لعبد اللّه بن عباس:لم كنى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»عليا«عليه السلام»أبا تراب؟!

قال:لأنه صاحب الأرض،و حجه اللّه على أهلها بعده،و به بقاؤها، و إليه سكونها.و لقد سمعت رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»يقول:

إنه إذا كان يوم القيامه،و رأى الكافر ما أعد اللّه تبارك و تعالى لشيعه على«عليه السلام»من الثواب و الزلفى و الكرامه،قال:«يا ليتنى كنت ترابا.يعنى:(يا ليتنى)من شيعه على«عليه السلام».

و ذلك قول اللّه عز و جل: وَ يَقُولُ الْكافِرُ يا لَيْتَنِى كُنْتُ تُراباً (۱)» (۲).

قال المجلسى«رحمه اللّه»:«يمكن أن يكون ذكر الآيه لبيان وجه آخر لتسميته«عليه السلام»بأبى تراب،لأن شيعته لكثره تذللهم له و انقيادهم

۱- ۱) الآيه ۴۰ من سوره النبأ.

۲- ۲) بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۵۱ و ج ۶۵ ص ۱۲۳ و غايه المرام للبحرانى(ط إيران)ج ۱ ص ۵۸ و(ط أخرى)ج ۱ ص ۶۰ و علل الشرايع ج ۱ ص ۱۸۷ و ۱۸۸ و(ط الحيدريه-النجف الأشرف)ج ۱ ص ۱۵۶ و معانى الأخبار للشيخ الصدوق ص ۱۲۰ و شجره طوبى ج ۲ ص ۲۲۰ و الإمام على بن أبى طالب«عليه السلام» للهمدانى ص ۵۶ و الصافى ج ۵ ص ۲۷۸ و ج ۷ ص ۳۸۷ و تفسير نور الثقلين ج ۵ ص ۴۹۶ و بشاره المصطفى ص ۲۸ و ۲۹ و البرهان(تفسير)ج ۸ ص ۲۰۲ و مناقب آل أبى طالب ج ۲ ص ۳۰۵.

لأوامره سمّوا ترابا،كما فی الآیه الكریمه.

و لكونه«علیه السلام»صاحبهم،و قائدهم،و مالك أمورهم،سمی أبا تراب» (۱).

و قد قال عبد الباقی العمری مشیرا إلی ذلك:

یا أبا الأوصیاء أنت لطه

صهره و ابن عمه و أخوه

إن للّه فی معانیك سرا

أكثر العالمین ما علموه

أنت ثانی الآباء فی منتهی الدور

و آباؤه تعد بنوه

خلق اللّه آدما من تراب

و هو ابن له و أنت أبوه (۲)

لماذا الوضع و الإختلاق؟!

و لعل سر وضع هذه الترهات هو:

۱-إنهم یریدون أن یظهروا:أنه قد كان فی بیت علی«علیه السلام»من التناقضات و المخالفات مثل ذلك الذی كان فی بیت النبی«صلی اللّه علیه و آله»،مما كانت تصنعه بعض زوجاته«صلی اللّه علیه و آله».

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۵۱.

۲ - ۲) راجع:الغدیر للشیخ الأمینی ج ۶ ص ۳۳۸ و مستدرك سفینه البحار ج ۷ ص ۳۸۰ و الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»للهمدانی ص ۵۶ و ۳۷۳ و اللمعه البیضاء للتبریزی الأنصاری ص ۱۳۰ و الكنی و الألقاب للشیخ عباس القمی ج ۲ ص ۹۸ و شجره طوبی ج ۲ ص ۲۲۰.

و ليمكن-من ثم-أن يقال:إن ذلك أمر طبيعى،و مألوف،و هو من مقتضيات الحياه الزوجيه؛فلا غضاضه فيه على أحد،و لا موجب للطعن و الإشكال على أى كان،فزوجه النبى تتصرف كما كانت تتصرف بنت النبى «صلى اللّه عليه و آله».

و كما كانت عائشه تغضب النبى«صلى اللّه عليه و آله»،فإن فاطمه كانت تغضب عليا«عليه السلام»،و كانت خشنه معه.

٢-و من الجهه الثانيه،فكما أن قوله«صلى اللّه عليه و آله»من أغضبها (أى فاطمه)فقد أغضبنى،ينطبق على فلان و فلان،فإنه ينطبق على على نفسه،إذا فكما أغضب أبو بكر و عمر بن الخطاب فاطمه«عليها السلام»، فقد أغضبها على أيضا..

و تكون واحده بواحده،فلا يكون ذلك موجبا للإشكال على أولئك دونه«عليه السلام».و يكون كلام النبى«صلى اللّه عليه و آله»عن غضبها من قبيل المجامله،و أنه كلام لا معنى له وراء العاطفه الأبويه.

٣-هل يريدون أن يظهروا عليا«عليه السلام»بصوره الفظ الغليظ،و هى الصفات التى وصفوا بها عمر بن الخطاب،لكى يتشارك هو و إياه فى ذلك؟!

٤-بل هم يريدون بذلك:أن يظهروا عليا«عليه السلام»بصوره الرجل الذى لم يكن مرضيا من فاطمه،و قد تزوجته و هى كارهه،و بدون رضى منها.

و لعل قبول النبى«صلى اللّه عليه و آله»بتزويجه كان لأجل دفع غائلته و شره،و بذلك يسلبون عنه فضيله الصهر للنبى«صلى اللّه عليه و آله».

قيمه هذه الكنيه

و قد كان على«عليه السلام»يعتز و يأنس بكنيه«أبى تراب»،لأنه كان لا يرى الدنيا هدفا له،يعيش من أجله و يضحى فى سبيله،و إنما يعتبرها وسيله إلى هدفه الأسمى،و غايته الفضلى،و من يرى نفسه منسجما فى تصرفاته مع هدفه،و مع نظرته؛لا بد أن يرتاح،و ينشرح لذلك.

فكانت هذه الكنيه من النبى«صلى اللّه عليه و آله»له بمثابه إعلام له:

بأنه سوف يبقى فى مواقفه و تصرفاته محتفظا بالخط المنسجم مع أهدافه،و أنه سوف يستمر فى وضعه للدنيا فى موضعها الذى يليق بها،و لن تغره بزبارجها و بهارجها،و لن يبتلى بالتناقض بين مواقفه و تصرفاته،و بين ما يعتبره هدفا له.

فمن أجل ذلك و سواه كانت هذه الكنيه أحب كناه إليه«عليه السلام».

و أما الأمويون،الذين كانوا يعيّرونه«عليه السلام»بهذه الكنيه،فقد كان موقفهم أيضا منسجما مع نظرتهم و مع ما يمثل القيمه عندهم،فإن غايتهم و هدفهم هو الدنيا،و على أساس وجدانها و فقدانها يقيّمون الأشخاص و المواقف،فيحترمون أو يحتقرون.

و إذا كان على أبا تراب،و لا يهتم بالدنيا،و لا يسعى لأن ينال منها إلا ما يحفظ له خيط حياته،انطلاقا من الواجب الشرعى،و يبلغه إلى أهدافه التى رسمها اللّه سبحانه له،فإن بنى أميه سوف يرونه فاقدا للعنصر الأهم الذى يكون به المجد الباذخ،و الكرامه و السؤود بنظرهم،و يصبح من الطبيعى أن يعيروه بكنيه من هذا القبيل،فإن ذلك هو المنسجم كل

الانسجام مع غاياتهم و نظرتهم تلك التى تخالف الدين و القرآن،و لا تنسجم مع الفطره السليمه و المستقيمه.

الرايه الترابيه:علم و سخاء

و قد أظهرت بعض النصوص:أن الترابيه أصبحت نهجا و طريقا و لقبا لفئه من الناس،و أن هذا اللقب أصبح محورا و شعارا رائعا فى دلالاته فى نطاق التداول بين الأفرقاء:من الأعداء و الأصدقاء على حد سواء.

فمن يهتم بالعلم،و نشره،و يعرف بالسخاء و البذل صار يعتبر رافعا رايه ترابيه،فقد روى:أنه دخل عبد اللّه بن صفوان على عبد اللّه بن الزبير، و هو يومئذ بمكه فقال:أصبحت كما قال الشاعر:

فإن تصبك من الأيام جائحه

لا أبك منك على دنيا و لا دين

فقال:و ما ذاك يا أعرج؟!

فقال:هذا عبد اللّه بن عباس يفقه الناس،و عبيد اللّه أخوه يطعم الناس،فما أبقيا لك؟!

فأحفظه ذلك،فأرسل صاحب شرطته،عبد اللّه بن مطيع،و قال له:

انطلق إلى ابنى عباس،فقل لهما:أعمدتما إلى رايه ترابيه قد وضعها اللّه، فنصبتماها؟!بددا عنى جمعكما،و من ضوى إليكما من أهل الدنيا،و إلا فعلت و فعلت.

فقال ابن عباس:ثكلتك أمك،و اللّه ما يأتينا من الناس غير رجلين:

طالب فقه،أو طالب فضل.فأى هذين تمنع؟!

فقال أبو الطفيل:

لا در در الليالى كيف تضحكنا

منها خطوب أعاجيب و تبكينا

و مثل ما تحدث الأيام من غير

يا ابن الزبير عن الدنيا تسلينا

كنا نجىء ابن عباس فيقبسنا

علما،و يكسبنا أجرا و يهدينا

و لا يزال عبيد اللّه مترعه

جفانه،مطعما ضيفا و مسكينا

فالبر،و الدين،و الدنيا بدارهما

ننال منها الذى نبغى إذا شينا

إن النبى هو النور الذى كشفت

به عمايات باقينا و ماضينا

و رهطه عصمه فى ديننا و لهم

فضل علينا و حق واجب فينا

و لست فاعلمه أولى منهم رحما

يا بن الزبير و لا أولى به دينا

ففيم تمنعهم عنا و تمنعنا

عنهم و تؤذيهم فينا و تؤذينا

لن يؤتى اللّه من أخزى ببغضهم

فی الدین عزا و لا فی الأرض تمکینا (۱)

فابن الزبیر یعتبر رایه العلم،و رایه الجود من الرایات الترابیه التی اکتسبها أتباع أبی تراب منه«صلوات اللّه و سلامه علیه».

أترابیه و عصبیه؟!

کما أن أتباع أمیر المؤمنین«علیه السلام»(أبی تراب)کانوا کإمامهم

۱- ۱) الأغانی(ط ساسی)ج ۱۳ ص ۱۶۸ و أنساب الأشراف ج ۳ ص ۳۲ و الإستیعاب (ط دار الجیل)ج ۳ ص ۹۳۸ و الدرجات الرفیعه ص ۱۴۸ و تاریخ مدینه دمشق ج ۲۶ ص ۱۲۹ و سیر أعلام النبلاء ج ۳ ص ۳۵۶ و خزانه الأدب ج ۴ ص ۴۰.

أبعد عن العصبيه للعرق و العشيره،و يشهد لذلك قول كثيّر عزّه،حينما قتل آل المهلب بالعقر:ما أجل الخطب!ضحى آل أبى سفيان بالدين يوم الطف،و ضحى بنو مروان بالكرم يوم العقر،ثم انتضحت عيناه باكيا.

فبلغ ذلك يزيد بن عبد الملك،فدعا به،فلما دخل عليه قال:«عليك بهله اللّه،أترابيه و عصبيه»؟! (۱).

مما يعنى:أن هاتين الصفتين لا تجتمعان فى على«عليه السلام»و شيعته.

و موقف أهل البيت«عليهم السلام»من العصبيات،و من التمييز القبلى و العنصرى،معروف و واضح.و الموقف الآخر المنقاض له من غيرهم واضح أيضا.

و هذا موضوع طويل و هام،لا مناص لنا من إرجاء الإفاضه فيه إلى فرصه أخرى (۲).

۱- ۱) الأغانى ج ۸ ص ۶ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۱۶۹ و ۳۲۵ و مختصر أخبار شعراء الشيعه ص ۶۹ و الدرجات الرفيعه ص ۵۸۸.

۲- ۲) راجع كتابنا:«سلمان الفارسى فى مواجهه التحدى».

الفصل الثالث

اشاره

علی علیه السّلام..فی بدر العظمی..

ص :۲۶۳

حرب بدر

كانت حرب بـدر فی شـهر رمضان فی السـنه الثانیه من الهجره،و کان لعلی فیها القـدح المعلی،و الحظ الأوفر..و نحن هنا لا نرید استعراض جمیع ما جری فی هذه الحرب،بل نرید أن نقدم لمحه عن حرکه و مواقف أمیر المؤمنین«علیه السلام»فیها،فنقول:

رایه رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله مع علی علیه السّلام

لقد کانت رایه رسول اللّه«صـلی اللّه علیه و آله»فی حرب بدر مع علی «علیه السلام» (۱)،کما کانت معه فی سائر المواقف.و من الکلمات المألوفه

۱- ۱) المنـاقب للخوارزمی ص ۱۰۲ و الآحـاد و المثـانی لابـن أبی عـاصم النبیل،مخطوط فی مکتبه کوبرلی رقم ۲۳۵ و(ط دار الـدرایه)ج ۱ ص ۱۴۱ و مسـند الکلاـبی فی آخر منـاقب ابـن المغـازلی ص ۴۳۴ و منـاقب ابـن المغـازلی نفسـه ص ۳۶۶ و الإستیعاب(بهامش الإصابه) ج ۳ ص ۳۳ و ۳۴ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۱۱ و تلخیصه للذهبی بهامشه،و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۱۲۵ و نقل ذلک عن:شرح نهج البلاغه للمعتزلی(ط أولی)ج ۲ ص ۱۰۲ و جمهره الخطب ج ۱ ص ۴۲۸ و الأغانی(ط دار الکتب)ج ۴ ص ۱۷۵ و تاریخ الأمم و الملوک(ط دار المعارف)ج ۲ ص ۴۳۰.و شرح الأخبار ج ۱-

لدی المؤرخین قولهم:کان علی«علیه السلام»صاحب لواء(أو رایه) رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»فی بدر و فی کل مشهد (۱).

۱)

-ص ۳۲۱ و مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۳۱۱ و ذخائر العقبی ص ۷۵ و المستجاد من الإرشاد(المجموعه)ص ۶۵ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۹۰ و ج ۴۱ ص ۷۹ و مجمع الزوائد ج ۵ ص ۳۲۱ و المعجم الأوسط للطبرانی ج ۵ ص ۲۴۱ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۱۱ ص ۳۱۱ و کنز العمال ج ۱۰ ص ۴۰۶ و التبیان للطوسی ج ۲ ص ۵۷۹ و جوامع الجامع ج ۱ ص ۳۲۴ و مجمع البیان ج ۲ ص ۳۸۱ و الکامل لابن عدی ج ۱ ص ۲۴۰ و ج ۵ ص ۱۴۳ و تاریخ مدینه دمشق ج ۲۰ ص ۲۴۹ و ج ۴۲ ص ۷۲ و البدایه و النهایه ج ۷ ص ۳۹ و إعلام الوری ج ۱ ص ۳۷۴ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۱۸۹ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۵۲۶ و ۵۲۷ و ۵۲۸ و ج ۱۸ ص ۷۳ و ج ۲۰ ص ۳۳۱ و ج ۳۰ ص ۲۱۹ و ۲۲۰ و ۲۲۱ و ج ۳۲ ص ۳۴۱ و ۳۴۲.

۱- ۱) ترجمه الإمام أمیر المؤمنین«علیه السلام»من تاریخ ابن عساکر(بتحقیق المحمودی)ج ۱ ص ۱۴۵ و ذخائر العقبی ص ۷۵ عن أحمد فی المناقب، و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۳ قسم ۱ ص ۱۴ و(ط دار صادر)ج ۳ ص ۲۳ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۷۴ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۳ ص ۶۲۵ و کفایه الطالب ص ۳۳۶ و فی هامشه عن کنز العمال ج ۶ ص ۳۹۸ عن الطبرانی،و راجع:هامش ص ۱۸۰ من احتجاج الطبرسی،عن الریاض النضره ج ۲ ص ۲۶۷ و ۲۰۲ عن نظام الملک فی أمالیه.و راجع أیضا:مناقب أمیر المؤمنین لابن المغازلی ص ۲۰۰ و المناقب للخوارزمی ص ۲۵۸ و ۲۵۹ و عمده القاری ج ۱۶-

و سيأتى فى حرب أحد نصوص عديده تدل على ذلك..

فلا يصغى لما يقال:من أن اللواء كان بيد مصعب بن عمير،أو الحباب بن المنذر..إلا إن كان مرادهم أن لواء أو رايه المهاجرين كانت بيد مصعب، و رايه أو لواء الأنصار بيد الحباب..

و لا يلتفت لمحاولاتهم التفريق بين اللواء و الرايه -لتصحيح الإدعاءات المتعارضه-،لأن النصوص قد دلت على اختصاص اللواء الأعظم،و الرايه العظمى بعلى«عليه السلام» (1).

و قد نص جماعه من أهل اللغه على الترادف بين اللواء و الرايه (2)..و إن

1)

-ص ۲۱۶ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۵۰۰ و تلخیصه بهامش نفس الصفحه للذهبی،و صححاه علی شرط الشیخین،و المصنف للصنعانی ج ۵ ص ۲۸۸ و حیاه الصحابه ج ۲ ص ۵۱۴-۵۱۵ و تاریخ الخمیس ج ۱ ص ۴۳۴ و فتح الباری ج ۶ ص ۸۹ عن أحمد،و أسد الغابه ج ۴ ص ۲۰ و أنساب الأشرف(بتحقیق المحمودی) ج ۲ ص ۱۰۶ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۶ ص ۲۸۹ و الغدیر للعلامه الأمینی ج ۱۰ ص ۱۶۸ عنه،و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۵۲۷ و ۵۲۸ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۱۸۹.

۱- ۱) راجع المصادر فی الهامشین السابقین.

۲- ۲) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۴۷ و ۱۴۸ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۴۸ و ۳۸۲ و ۷۳۶ و ج ۳ ص ۱۳۷ و راجع:فتح الباری ج ۶ ص ۹۰ و عمده القاری ج ۱۴ ص ۲۳۳ و سبل الهدی و الرشاد ج ۷ ص ۳۷۳.

كان بعضهم ذكر:أن الرايه قد اتخذت فی واقعه خيبر (۱)،و سيأتی المزيد من الكلام حول هذا الموضوع فی تلك المواضع إن شاء اللّه تعالی.

النبی صلّی اللّه عليه و آله لا يبدأ القتال

و قد أمر النبی«صلی اللّه عليه و آله»أصحابه فی بدر أن لا يبدأوا عدوهم بقتال..و هذا كان حال أمير المؤمنين«عليه السلام»فی سائر حروبه،فإنه كان يأمر أصحابه أن لا يبدأوا أعداءه بقتال أيضا..

فقد جاء أنه«عليه السلام»نادی فی الناس يوم الجمل:لا يرمين رجل بسهم،و لا يطعن برمح،و لا يضرب بسيف،و لا تبدأوا القوم بالقتال، و كلموهم بألطف الكلام.

قال سعيد:فلم نزل وقوفا حتی تعالی النهار؛حتی نادی القوم بأجمعهم:

يا ثارات عثمان إلخ..

و بذلك أيضا أوصی«عليه السلام»أصحابه فی صفين (۲).

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۴۷ و(ط دار المعرفه)ج ۳ ص ۱۳۷ و ۱۴۰ و عمده القاری ج ۱۴ ص ۲۳۳ و شرح السير الكبير للسرخسی ج ۱ ص ۷۱.

۲- ۲) السنن الكبری للبيهقی ج ۸ ص ۱۸۰ و حياه الصحابه ج ۲ ص ۵۰۳ عنه،و راجع: تذكره الخواص ص ۷۲ و ۹۱ و الفتوح لابن أعثم ج ۳ ص ۴۵ و ج ۲ ص ۴۹۰ و أنساب الأشراف(بتحقيق المحمودی)ج ۲ ص ۲۴۰ و المناقب للخوارزمی ص ۱۸۳ و كنز العمال ج ۱۱ ص ۳۳۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸-

و أوصى الإمام الحسين«عليه السلام»أصحابه فى كربلاء.

و صار ذلك شعار الشيعه،حيث كانوا لا يبدأون أحدا بقتال،كما قال الجاحظ،و هو يتحدث عن كردويه الأقطع الأيسر(و هو من بطارقه سندان الشجعان)،و كان لا يضرب أحدا إلا حطمه،و كان إذا ضرب قتل:

«كان كردويه مع فتكه و إقدامه يتشيع؛فكان لا يبدأ بقتال حتى يبتدأ» (۱).

و بذلك يصبح البادىء بالقتال هو المعتدى و الباغى.و يصبح المعتدى عليه معذورا فى الدفاع عن نفسه أمام اللّه و أمام العقلاء،و أمام وجدانه.

و ما رميت إذ رميت

و عن ابن عباس:فى قوله تعالى: وَ ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لكِنَّ اللّهَ رَمى (۲)قال:إن النبى«صلى اللّه عليه و آله»بأمر من جبرئيل قال لعلى«عليه السلام»:ناولنى كفا من حصباء(و فى روايه:عليه تراب)،فناوله كفا من حصباء،فرمى به فى وجوه القوم،فما بقى أحد إلا امتلأت عينه من الحصى.

و فى روايه:و أفواههم و مناخرهم.

۲)

-ص ۵۵۴ و الإمامه و السياسه(تحقيق الزينى)ج ۱ ص ۶۷ و(تحقيق الشيرى) ج ۱ ص ۹۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۹ ص ۱۱۱.

۱- ۱) البرصان و العرجان و العميان و الحولان للجاحظ ص ۳۳۳.

۲- ۲) الآيه ۱۷ من سوره الأنفال.

ثم ردفهم المؤمنون يقتلونهم و يأسرونهم (۱).

عائشه تتشبه برسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله

و قد حاولت عائشه أن تتشبه برسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»فى هذا الأمر،فقالت فى حرب الجمل:ناولونى كفا من تراب،فناولوها،فحثت فى وجوه أصحاب أمير المؤمنين«عليه السلام»،و قالت:شاهت الوجوه،كما فعل رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»بأهل بدر.

فقال أمير المؤمنين«عليه السلام»:و ما رميت إذ رميت،و لكن الشيطان رمى،و ليعودن و بالك عليك إن شاء اللّه تعالى (۲).

۱- ۱) المعجم الكبير للطبرانى ج ۱۱ ص ۲۲۷ و مجمع الزوائد ج ۶ ص ۸۴ و زاد المسير ج ۳ ص ۲۲۶ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۲۹ و ۳۲۵ عن تفسير الثعلبى، و مناقب آل أبى طالب ج ۱ ص ۱۸۹ و(ط المكتبه الحيدريه)ج ۱ ص ۱۶۳ و الدر المنثور ج ۳ ص ۱۷۵ و فتح القدير ج ۲ ص ۲۹۶ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۴۸ و تفسير القرآن العظيم ج ۲ ص ۳۰۷ و تخريج الأحاديث و الآثار ج ۲ ص ۲۰ و تفسير مقاتل بن سليمان ج ۲ ص ۹ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۳۴۷ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۴۳۵ و راجع:السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۶۷ و جامع البيان ج ۹ ص ۲۷۲ و الجامع لأحكام القرآن ج ۸ ص ۲۶.

۲- ۲) كتاب الجمل للمفيد ص ۳۴۷-۳۴۸ و(ط مكتبه الداورى-قم)ص ۱۸۶ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱ ص ۲۵۷ و قاموس الرجال للتسترى ج ۱۲ ص ۳۰۳ و راجع:الفتوح لابن أعثم ج ۲ ص ۳۲۵ و(ط دار الأضواء)ج ۲ ص ۴۷۸.

آيتان لم يعتبر الناس بهما

و من المناسب الإشاره هنا إلى ما يلى:

١-إن ما فعله رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»فى أهل بدر كان ينبغى أن يترك أثره على قرار الحرب الذى اتخذوه ضد من لم تزل الآيات و المعجزات و الكرامات الإلهيه تظهر لهم فيه،و تدلهم على صدقه،و لزوم الإيمان به.و قصه رميه التراب فى وجوههم واحده منها.

فقد رأى المشركون بأعينهم،و لمسوا بأنفسهم كيف أن كفا من تراب يدخل فى عيون جيش بأكمله،و فى أفواههم و مناخرهم،و يملؤها،فإن هذا الأمر غير عادى..

و لنفترض:أن ذلك لم يقنع ذلك الجيش،و لم يجد فيه ما يثير أو ما يستهجن..و لكن بعد أن تحقق ذلك النصر المؤزر،الذى لا يمكن تصديقه، بل و لا توهمه،لماذا لم يدركوا:أن هذا النصر بذاته معجزه إلهيه تدعوهم إلى التخلى عن بغيهم و عنادهم و جحودهم؟!

و يزيد هذه المعجزه وضوحا فى دلالتها أن ثلاثه أرباع هذا النصر كان على يد رجل واحد هو على بن أبى طالب«عليه السلام»..مع أن هذا الرجل لم يسبق له أن خاض حروبا،أو قاد جيوشا..و ها هو يقود جيشا ليس فيه سوى فرس واحد،و ليست هى لهذا القائد المنتصر،و لدى عدوه مئات الأفراس،و ليس لدى جيشه سوى ثمانيه دروع،فى مقابل ست مئه دارع،و ليس مع جيشه سوى سته سيوف،و مع الباقين جريد نخل أو ما شابه..و جيش عدوه مدجج بالسلاح،متخم بالإمكانات.

أما مواقع الجيشين فلا يحسد المسلمون على مواقعهم،لا سيما مع كونهم بالعدوه الدنيا،و مع عدم وجود ماء لديهم..

و كذلك الحال بالنسبه لتركيبه الحشد المقاتل لدى الطرفين،فإن الكثير من السلبيات المخيفه كانت مهيمنه على جيش أهل الإيمان،و كان يتوقع لها أن تترك آثارا كبيره و خطيره..فى حين أن جيش الأعداء لم يكن يعانى من أى شىء من ذلك..

كل ذلك بالإضافه إلى الحاجه الملحه،و الفقر و العدم الظاهر فى هذا الجانب،و المفقود فى الجانب الآخر..و كل ذلك قد أوضحناه فى كتابنا:

الصحيح من سيره النبى الأعظم«صلى اللّه عليه و آله»،الجزء الخامس،فى حرب بدر.

و مع ذلك كله يتحقق النصر الكبير و الهائل على يد رجل واحد من هذا الجيش تقريبا،ألا و هو على بن أبى طالب!!ألا يكفى ذلك لتكوين القناعه الراسخه لديهم بالرعايه الإلهيه لهذا الدين و لأهله؟!

٢-إن ما فعلته عائشه هو الآخر ينبغى أن يكون دليلا للجيش الذى جاءت به على سقوط ما تدعيه،و على أنها ظالمه فى حربها لعلى«عليه السلام»،فإن التراب الذى ألقته لم يصل منه شىء إلى أحد من جيش على..

فى حين أن قول على«عليه السلام»قد صدق فى حقها،فقد قال:«و ليعودن و بالك عليك إن شاء اللّه تعالى»..فقد هزمت هى و جيشها شر هزيمه..

و بقيت نادمه و نادبه،تبكى حظها و ما جرى لها إلى إن ماتت..

و تلك دلاله أخرى كان على من عاش تلك الأحداث أن يستفيد منها،

و يضمها إلى مثيلاتها من الدلائل و الشواهد..

عائشه:فعل على عليه السّلام كفعل النبى صلّى اللّه عليه و آله

و نظرت عائشه إلى على«عليه السلام»،و هو يجول بين الصفوف فى حرب الجمل،فقالت:انظروا إليه كأن فعله فعل رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»يوم بدر،أما و اللّه ما ينتظر بكم إلا زوال الشمس (۱)،و هكذا كان؟!

و من غير على«عليه السلام»كان يتبع رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» اتباع الفصيل إثر أمه؟!

إنه«عليه السلام»يرى أن هذه الحرب تقوم على أساس التغرير بالناس و خداعهم،و لم يكن«عليه السلام»يريد قتل الناس،و لا الإنتقام من أحد،بل كان«عليه السلام»يريد مجرد درء الفتنه،و رد الكيد.

فإذا بدأت الحرب حين الزوال،و عضت الحرب أولئك البغاه بأنيابها، و جاءهم الليل بسرعه فسيجرون فى هدأته حساباتهم بصوره أكثر دقه و واقعيه،لأنهم يكونوا تذوقوا شيئا من آلام الحرب،و عرفوا عمليا بعض الأثمان التى سيدفعونها من جراح و أرواح،فلا بد أن يعيد الكثيرون من هؤلاء الناس الذين غرر بهم النظر فى قراراتهم السابقه،و سيندمون على الدخول فى هذا المدخل،و بعد أن يجروا مقارنات بين الثمن الذى يدفعونه، و بين ما سيحصلون عليه،و يحققونه،سيظهر لهم أنهم هم الخاسر الأكبر،

۱- ۱) الفتوح لابن أعثم ج ۲ ص ۲۱۴ و(ط دار الأضواء)ج ۲ ص ۴۷۲ و مناقب آل أبى طالب(ط المكتبه الحيدريه)ج ۲ ص ۳۴۱ و بحار الأنوار ج ۳۲ ص ۱۷۴.

و المغبونون بجميع المقاييس:الدنيويه منها و الدينيه..

و ربما ينصرف الكثيرون منهم عن مواصلتها،أو يحاولون إقناع غيرهم بإيجاد مخارج لها..

كما أن مجيء الليل سوف يسهل على من يحتاج إلى التخفى و الإنسحاب، أن ينسل تحت جنح الظلام إلى الجهه التى يختارها..

و لعل ذلك كله و سواه هو بعض السر فى أنه«عليه السلام»كان ينتظر زوال الشمس اقتداء منه بالرسول الأكرم«صلى اللّه عليه و آله»..

كنا نتقى المشركين برسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله

و يصف على«عليه السلام»لنا شجاعه رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» فى بدر،فيقول:لما كان يوم بدر اتقينا المشركين برسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،فكان أشد الناس بأسا،و ما كان أحد أقرب إلى المشركين منه،أو نحو ذلك (۱).

و نقول:

إن هذا النص يحتاج إلى معالجه توضح معناه و مغزاه،فلاحظ ما يلى:

۱- ۱) راجع:تاريخ الأمم و الملوك ج ۲ ص ۱۳۵ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۲۳ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۴۲ و ۴۱۲ و البدايه و النهايه ج ۶ ص ۳۷ و(ط دار إحياء التراث العربى-بيروت)ج ۶ ص ۴۲ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴ ص ۱۴ و سبل الهدى و الرشاد ج ۷ ص ۴۶ و حياه الصحابه ج ۲ ص ۶۷۷ عن البيهقى و أحمد.

أولا:ما ورد فی هذا النص لا یعنی أن رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله» قد قتل أو جرح أحدا من المشرکین بیده،فإن ذلک لم یحصل فی أی من حروب رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»..لأن مصلحه الإسلام العلیا، و الرفق بالبشر کان یقتضی ذلک..لا سیما و أن المطلوب منهم هو أن یکون رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»أحب إلیهم من آبائهم،و أبنائهم،و أموالهم، و تجاراتهم،و مساکنهم،فلا بد من تیسیر هذا الحب لهم.کما أن أدنی تردد أو اتهام أو اثاره من بعض له تخرجهم عن الإیمان و الاسلام بصوره تامه..

ثانیا:إنه إذا صح الحدیث الآنف الذکر،فعلی«علیه السلام»إنما یتحدث عن غیره من المسلمین،لا عن نفسه.أی أنه فی مقام التعریض بذلک الغیر،الذی یرید محبوه تسطیر الفضائل و الکرامات له.

أما علی«علیه السلام»فکان یحاول أن یفدی رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»بنفسه،کما جری فی لیله الهجره،حیث بات علی فراش رسول اللّه «صلی اللّه علیه و آله»لیقیه بنفسه،و کما کان یجری فی الشعب علی مدی ثلاث سنوات،حین کان أبو طالب ینیمه فی فراش رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،حتی إذا کان ثمه من خطر،فلیکن علی علی«علیه السلام»، دون رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»..

فهذا القول منه«علیه السلام»هنا..نظیر أن یقول شخص:إننا فی بلادنا نأکل،و نلبس،أو نصنع کذا،مع أن القائل لم یأکل أو لم یلبس أو لم یفعل ذلک بنفسه،و إنما هو یتحدث عن غیره و یعرّض به..

المبارزه

و كان أول من برز للقتال فى بدر:عتبه،و شيبه،و الوليد؛فبرز إليهم ثلاثه من الأنصار،فقالوا لهم:ارجعوا؛فإنا لسنا إياكم نريد،إنما نريد الأكفاء من قريش.

فأرجعهم النبى«صلى اللّه عليه و آله»،و بدأ بأهل بيته؛لأنه كره أن تكون البدأه بالأنصار (۱)،و ندب عبيده بن الحارث،و حمزه،و عليا،قائلا:

«قم يا عبيده،قم يا عم،قم يا على،فاطلبوا بحقكم الذى جعله اللّه لكم إلخ..».

فسأل عتبه عنهم،فأخبروه عن أنفسهم،و سأل شيبه عن حمزه،فقال له:أنا حمزه بن عبد المطلب،أسد اللّه و أسد رسوله.

فقال شيبه:قد لقيت أسد الحلفاء،فانظر كيف تكون صولتك يا أسد اللّه.

فقتل على«عليه السلام»الوليد،و جاء فوجد حمزه معتنقا شيبه،بعد أن تثلمت فى أيديهما السيوف،فقال:يا عم طأطئ رأسك،و كان حمزه طويلا فأدخل رأسه فى صدر شيبه؛فاعترضه على بالسيف،فطير نصفه(أى نصف رأسه).(و قد يكون الصحيح:قحفه:أى قحف رأسه)

و كان عتبه قد قطع رجل عبيده،و فلق عبيده هامته،فجاء على فأجهز على عتبه أيضا.

۱- ۱) تفسير القمى ج ۱ ص ۲۶۴ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۱۳ و ۲۵۳ و سعد السعود ص ۱۰۲ و الصافى ج ۲ ص ۲۸۰ و نور الثقلين ج ۲ ص ۱۳۰.

فيكون أمير المؤمنين«عليه السلام»قد شرك فى قتل الثلاثه (۱).

و نقول:

إننا نشير هنا إلى ما يلى:

على عليه السّلام قاتل الفرسان الثلاثه

قد يقال:إن سياق الروايات المتقدمه يعطى:أن عليا«عليه السلام»قد قتل الوليد و شيبه.أما عتبه،فكان عبيده بن الحارث قد فلق هامته،فجاء على«عليه السلام»فأجهز عليه..

مما يعنى:أن موت عتبه من ضربه عبيده كان محتما،و أن ضربه على «عليه السلام»لا تقدم و لا تؤخر فى ذلك،و إن كانت قد سرّعت موته.

و نقول:

إن عليا«عليه السلام»هو الذى قتل الفرسان الثلاثه،و لم يقتصر الأمر على مجرد المشاركه فى قتلهم،لأن فلق هامه عتبه لا يعنى أن أمره قد انتهى، إذ لا يعلم مبلغ تلك الضربه منه..فلعلها كانت جرحا بليغا لم يبلغ حدا يمنعه من مواصله القتال بصوره فاعله و مؤثره.فجاء على«عليه السلام» و قتله.

و قد أظهرت بعض النصوص:أن شراكه على«عليه السلام»فى قتال الثلاثه هى التى حسمت الموقف لصالح المسلمين فيهم،فلاحظ ما يلى:

۱- ۱) راجع:المناقب ج ۳ ص ۱۱۹ عن صاحب الأغانى و غيره..و راجع:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۵۴ و تفسير القمى ج ۱ ص ۲۶۵ و نور الثقلين ج ۲ ص ۱۳۰.

۱-ما ورد فی کتاب«المقنع»من أن هندا قالت:

ما کان لی عن عتبه من صبر

أبی،و عمی،و شقیق صدری

أخی الذی کان کضوء البدر

بهم کسرت یا علی ظهری (۱)

۲-و قال السید الحمیری«رحمه اللّه»فی مدح أمیر المؤمنین«علیه السلام»:

و له ببدر وقعه مشهوره

کانت علی أهل الشقاء دمارا

فأذاق شیبه و الولید منیه

إذ صبحاه جحفلا جرارا

و أذاق عتبه مثلها أهوی لها

عضبا صقیلا مرهفا بتارا (۲)

۳-و أجاب بعض بنی عامر حسان بن ثابت علی أبیات له،بقوله:

ببدر خرجتم للبراز فردکم

شیوخ قریش جهره و تأخروا

فلما أتاهم حمزه،و عبیده

و جاء علی بالمهند یخطر

فقالوا:نعم،أکفاء صدق،فأقبلوا

إلیها سراعا إذ بغوا و تجبروا

فجال علیّ جوله هاشمیه

فدمرهم لما بغوا و تكبروا (۳)

ص :۲۷۸

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۸۳ و العثمانیه،قسم نقوض الإسکافی ص ۴۳۲ و(ط دار الکتاب العربی-مصر)ص ۳۳۲ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۹۲ و ۳۱۴ و مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۲۱ و(ط المکتبه الحیدریه) ج ۲ ص ۳۱۳ و الغدیر ج ۷ ص ۲۱۲ و سعد السعود ص ۱۰۴.

۲- ۲) دیوان السید الحمیری ص ۲۱۵ و مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۲۲.

۳- ۳) مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۱۹ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۲ ص ۳۱۲ و بحار-

۴-قد كتب«عليه السلام»فى رساله منه لمعاويه:«فأنا أبو الحسن حقا،قاتل جدك عتبه،و عمك شيبه،و خالك الوليد،و أخيك حنظله، الذين سفك اللّه دماءهم على يدى فى يوم بدر،و ذلك السيف معى،و بذلك القلب ألقى عدوى» (۱).

منطق أهل الشرک

لقد رفض عتبه و شيبه و الوليد مبارزه فرسان الأنصار دونما سبب معقول،سوى أنهم لا يرونهم أكفاء لهم،فإنهم ليسوا من قريش..

مع أن من الواضح:أن النسب الشريف إنما يعطى الشرف لمن يستحقه،أما من لا يستحقه،فإنه يوجب لصاحبه المزيد من المؤاخذه،من حيث إنه يفترض به أن يعمل وفق ما يقتضيه هذا الشرف،لكى يحفظه، و يزيده تألقا..فإذا كان عمله من موجبات الخزى و العار،فإن انتسابه إلى أهل الشرف يكون حجه عليه،و خزيا،لأنه لم يكن حافظا له،و لا ملتزما

(۳

-الأنوار ج ۱۹ ص ۲۹۱ و ج ۲۰ ص ۲۵۹ و ج ۴۱ ص ۸۰ و ۹۹ و الإرشاد للمفيد ج ۱ ص ۱۰۷ و الفصول المختاره ص ۲۹۴ و الدر النظيم ص ۱۶۶ و كشف الغمه ج ۱ ص ۲۰۶.

۱- ۱) الفتوح لابن أعثم ج ۲ ص ۴۳۵ و(ط دار الأضواء)ج ۲ ص ۵۳۶ و نهج البلاغه (بشرح عبده)ج ۳ ص ۱۳ و الغدير ج ۱۰ ص ۱۵۱ و مصباح البلاغه(مستدرک نهج البلاغه)ج ۴ ص ۶۲ و بحار الأنوار ج ۳۳ ص ۱۲۴ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۵ ص ۸۲.

بالقيم التى يفترض فيه أن يلتزم بها..

من أجل ذلك لم ينفع النسب أبا لهب،و لم ينجه من العذاب الأليم، لأنه هو الذى خان نسبه،و فرط فيه،من حيث أن شركه و انحرافه هو الذى أسقطه عن موقع الكرامه.

و كان إيمان سلمان الفارسى و عمله هو الذى رفعه حتى جعله من أهل البيت النبوى..و هكذا الحال بالنسبه لابن نوح الذى حرمه اللّه من أن يكون من أهل نوح،و جعل سائر الناس المؤمنين أقرب إلى نوح منه، فاستحقوا أن يحملهم معه فى سفينه النجاه،التى حرم اللّه ابن نوح من ركوبها،بسبب ضلاله.

و هؤلاء الأنصار قد رفعهم عملهم،و شرّفهم قبولهم للحق..و أسقط أشراف أهل الشرك عنادهم،و جحودهم للحق،و بغيهم على أهله،و حاق بهم ما كانوا يعملون.

و قد تحدثنا فى فصل وفاه أبى طالب تحت عنوان:تضحيات على«عليه السلام»تضحيات أبى طالب،عن بعض ما يستفاد من هذه القضيه، فليراجع فى موضعه،و قالوا:

و نزل فى هؤلاء السته قوله تعالى: هٰذٰانِ خَصْمٰانِ اخْتَصَمُوا فِى رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيٰابٌ مِنْ نٰارٍ (۱).

۱- ۱) الآيه ۱۹ من سوره الحج.

و فی البخاری:أن أباذر کان یقسم:أنها نزلت فیهم (۱).

ص :۲۸۱

۱- ۱) البخاری(ط المیمنیه)ج ۳ ص ۴ و(ط دار الفکر)ج ۵ ص ۶ و ۲۴۲ و مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۱۸ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۲ ص ۳۱۰ و العمده لابن البطریق ص ۳۱۱ و عین العبره ص ۶۰ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۸۸ و ج ۳۶ ص ۲۲ و ج ۴۱ ص ۷۸ و المستدرک للحاکم ج ۲ ص ۳۸۶ و صححه هو و الذهبی فی تلخیصه،و الغدیر ج ۷ ص ۲۰۲ و تفسیر القرآن العظیم ج ۳ ص ۲۲۱ و تفسیر ابن جزی ج ۳ ص ۳۸ و تفسیر الخازن ج ۳ ص ۶۹۸ و الجامع لأحکام القرآن ج ۱۲ ص ۲۵-۲۶ و صحیح مسلم ج ۲ ص ۵۵۰ و الطبقات الکبری لابن سعد ص ۵۱۸ و بهذا قال ابن عباس،و ابن خثیم،و قیس بن عباد،و الثوری،و الأعمش،و سعید بن جبیر،و عطاء.و راجع:عمده القاری ج ۱۷ ص ۸۸ و ج ۱۹ ص ۶۹ و مقدمه فتح الباری ص ۳۰۱ و السنن الکبری للنسائی ج ۵ ص ۱۹۵ و ج ۶ ص ۴۱۰ و مجمع البیان ج ۷ ص ۱۳۹ و خصائص الوحی المبین ص ۲۴۷ و نور الثقلین ج ۳ ص ۴۷۶ و تفسیر السمرقندی ج ۲ ص ۴۵۳ و شواهد التنزیل ج ۱ ص ۵۰۷ و تفسیر البغوی ج ۳ ص ۲۷۹ و زاد المسیر ج ۵ ص ۲۸۵ و الإتقان فی علوم القرآن ج ۲ ص ۳۹۰ و الدر المنثور ج ۴ ص ۳۴۸ و لباب النقول(ط دار إحیاء العلوم)ص ۱۴۹ و(ط دار الکتب العلمیه)ص ۱۳۴ و فتح القدیر ج ۳ ص ۴۴۳ و علل الدارقطنی ج ۶ ص ۲۶۲ و تهذیب الکمال ج ۲۴ ص ۶۹ و مناقب علی بن أبی طالب«علیه السلام» لابن مردویه ص ۲۸۰ و تنبیه الغافلین لابن کرامه ص ۱۱۲ و نهج الإیمان ص ۶۲۸ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۲۲۱ و غایه المرام ج ۴ ص ۲۷۶.

و نزل فی علی،و حمزه،و عبیده أیضا قوله تعالی: مِنَ الْمُؤْمِنِینَ رِجالٌ صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللّهَ عَلَیْهِ (۱)» (۲).

و قیل:نزلت فی علی وحده (۳).

و ثمه عده آیات أخری نزلت فی بدر فی الثناء علی أمیر المؤمنین«علیه السلام» (۴)فراجع.

عبیده بن الحارث و أبو طالب

و قد ذکرنا حین الحدیث عن وفاه أبی طالب:أن عبیده بن الحارث بعد أن أحضره علی و حمزه«علیه السلام»بین یدی رسول اللّه،استعبر و قال:یا رسول اللّه ألست شهیدا؟!

قال:بلی أنت أول شهید من أهل بیتی..

فقال عبیده:أما لو کان عمک حیا لعلم أنی أولی بما قال منه.

۱- ۱) الآیه ۲۳ من سوره الأحزاب.

۲- ۲) الصواعق المحرقه ص ۸۰ و مستدرک سفینه البحار ج ۶ ص ۲۲۰ و ینابیع الموده ج ۲ ص ۴۲۱ و الغدیر ج ۲ ص ۵۱ و کشف الغمه ج ۱ ص ۱۸۹.

۳- ۳) المناقب للخوارزمی ص ۱۸۸ و الکفایه للخطیب ص ۱۲۲ و راجع:بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۴۱۴ و مستدرک سفینه البحار ج ۶ ص ۲۲۰ و کشف الیقین ص ۳۷۱ و نهج الحق ص ۱۹۶ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳ ص ۳۶۳.

۴- ۴) مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۱۸ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۲ ص ۳۱۰ و غیره.

قال:و أی أعمامی تعنی؟!

قال:أبو طالب،حیث یقول:

کذبتم و بیت اللّه یبزی محمد

و لما نطاعن دونه و نناضل

و نسلمه حتی نصرّع دونه

و نذهل عن ابنائنا و الحلائل

فقال«صلی اللّه علیه و آله»:أما تری ابنه کاللیث العادی بین یدی اللّه و رسوله،و ابنه الآخر فی جهاد اللّه بأرض الحبشه؟!

قال:یا رسول اللّه،أسخطت علی فی هذه الحاله؟!

قال:ما سخطت علیک،بل ذکرت عمی فانقبضت لذلک (۱).

ثم لم یلبث عبیده ان استشهد رحمه اللّه.

و قد روی کثیر من المؤرخین هذه القضیه من دون ذکر القسم الأخیر منها تعصبا منهم،و کیدا لآل أبی طالب«سلام اللّه علیه و علیهم».

و عند المعتزلی:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»استغفر لأبی طالب یومئذ (۲).

و بعد ما تقدم،فإننا نشیر إلی الأمور التالیه:

۱- ۱) تفسیر القمی ج ۱ ص ۲۶۵ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۵۵ و الصافی ج ۲ ص ۲۸۱ و نور الثقلین ج ۲ ص ۱۳۱.

۲- ۲) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۸۰ و الغدیر ج ۷ ص ۳۷۵ و الدرجات الرفیعه ص ۵۶.

غضب النبی صلّی اللّه علیه و آله لأبی طالب

قلنا فی فصل سابق:

أولا:ان هذا النص یدل علی أنه«صلی اللّه علیه و آله»یعتبر جهاد علی و جعفر جهادا لأبی طالب نفسه.

ثانیا:انه«صلی اللّه علیه و آله»یشهد علی صحه نوایا علی و جعفر «علیهما السلام».

ثالثا:إنه إذا کان الرسول«صلی اللّه علیه و آله»یغضب لذکر عمه،و لو بهذا النحو المهذب،و المحدود،فکیف إذا یکون موقفه ممن یرمی أبا طالب بالشرک و الکفر،و یعتبره مستحقا للعذاب الألیم فی نار اللّه المؤصده؟!

فهل تراه سوف یکون مسرورا و مرتاحا لهذا الکلام،الذی لا سبب له إلا التعصب علی أمیر المؤمنین«علیه السلام»و إلا السیاسه،و ما أدراک ما السیاسه؟!

بدء النبی صلّی اللّه علیه و آله بأهل بیته علیهم السّلام

و قد رأینا:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»قد وافق علی ارجاع الثلاثه الذین هم من الأنصار،و أمر حمزه و علیا و عبیده بن الحارث بالخروج إلی ساحه القتال أولا (۱)و هم من أهل بیته،و ذلک لأن سیاسته«صلی اللّه علیه

۱- ۱) و فی أمالی المرتضی ج ۱ ص ۲۷۵ و(ط مکتبه النجفی)ج ۱ ص ۱۹۹ و إعلام الوری ص ۳۰۸ و مدینه المعاجز ج ۶ ص ۳۵۱ و ۳۵۲ و ج ۷۵ ص ۳۳۴ و بحار-

و آله»كانت تقضى بالبدأه بأهل بيته،و قد قال على«عليه السلام»عن النبى «صلى اللّه عليه و آله»:

«كان إذا حضر(احمرّ)البأس،و دعيت نزال،قدم أهل بيته،فوقى بهم أصحابه،فقتل عبيده يوم بدر،و حمزه يوم أحد،و جعفر يوم مؤته الخ..» (۱).

۱)

-الأنوار ج ۴۸ ص ۱۴۴ و مستدرک سفينه البحار ج ۱۰ ص ۱۳۸ و نزهه الناظر و تنبيه الخاطر ص ۱۲۵ و إعلام الورى ج ۲ ص ۲۸ و أعلام الدين فى صفات المؤمنين للديلمى ص ۳۰۶ و مناقب آل أبى طالب ج ۴ ص ۳۱۶ و(ط المكتبه الحيدريه)ج ۳ ص ۴۳۱:أن الإمام الكاظم«عليه السلام»قال لنفيع الأنصارى: «..و إن كنت تريد المفاخره،فواللّه ما رضى مشركوا قومى مسلمى قومک أكفاءهم،حتى قالوا:يا محمد،أخرج إلينا أكفاءنا من قريش». و أقول:لا منافاه بين الأمرين،فلعل المشركين لم يرضوا بهم،كما أنه«صلى اللّه عليه و آله»لم يرغب فى البدأه بهم.

۱- ۱) راجع:أنساب الأشراف ج ۲ ص ۸۱ و(ط مؤسسه الأعلمى)ص ۲۸۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۵ ص ۷۷ و صفين لنصر بن مزاحم ص ۹۰ و نهج البلاغه باب الكتب الكتاب التاسع،و العقد الفريد ج ۴ ص ۳۳۶ و مناقب الخوارزمى ص ۱۷۶ و نهج البلاغه ج ۳ ص ۱۰ و ۱۱ و راجع:مصباح البلاغه (مستدرک نهج البلاغه)ج ۴ ص ۳۱ و بحار الأنوار ج ۳۳ ص ۱۱۲ و جواهر المطالب لابن الدمشقى ج ۱ ص ۳۶۰ و نهج السعاده ج ۴ ص ۱۸۰.

و نقول:

إن الرسول«صلى اللّه عليه و آله»حين يبدأ الحرب بأهل بيته،فإنه يكون قد أثبت عمليا،للأنصار و للمهاجرين:أنه ليس فقط لا يريد أن يجعلهم وسيله للوصول إلى أهدافه،و يدفع بهم الخطر عن نفسه و أهل بيته، و إنما ثمه هدف أسمى،لا بد أن يساهم الجميع فى العمل من أجله و فى سبيله.و أنه«صلى اللّه عليه و آله»شريك لهم فى كل شىء،فى السراء و الضراء،و الشده و الرخاء.و هو يضحى و يقدم قبل أن يطلب ذلك من غيره،بل هو يحاول أن يدفع عن غيره،و لو بأهل بيته ما استطاع إلى ذلك سبيلا.مع أنه«صلى اللّه عليه و آله»قد أخذ البيعه من الأنصار على أن يمنعوه هو و اهل بيته مما يمنعون منه أنفسهم و اهليهم.

و ذلك هو ما يجب أن يكون المثل الأعلى لكل صاحب هدف،و لكل سياسى و قائد.فإن عليه أن يقدم هو أولا التضحيات،فإذا احتاج إلى معونه غيره،كان معذورا فى أن يطلب ذلك منهم،حيث يرى كل أحد أنه صادق و محق فى طلبه ذاك.

و ليس له أبدا أن يجلس فى برجه العاجى،ثم يصدر أوامره للآخرين، دون أن يرى نفسه مسؤولا عن التحرك فى اتجاه الهدف إلا فى حدود الكلام و إصدار الأوامر،فإن الكلام لن يكون كافيا فى تحقيق الأثر المطلوب فى مجال التحرك نحو الهدف،مهما كان ذلك الهدف مقدسا،و ساميا.

سخريه شيبه

لقد رأينا كيف أن شيبه يسخر من كون حمزه أسد اللّه و أسد رسوله،

و يعتز بكونه أسد الحلفاء؛مع أن مقتضى الإنصاف و الواقع هو العكس فإن أهداف الحلفاء وضيعه و مشينه،لا سيما و أنها قائمه على أساس المنطق القبلى،و المنافع الخاصه،التى توخاها الحلفاء من حلفهم،ثم هم يتوخونها من حرب بدر و غيرها..

و كلنا يعلم،و هم يعلمون:أن هدف اللّه و رسوله،و أسد اللّه من التضحيات التى يقدمونها ليس إلا- إسعاد البشريه،و نجاه الإنسانيه،إن دنيا و إن آخره.

الحق الذى جعله اللّه للمسلمين

ثم ما هو هذا الحق الذى أشار إليه النبى«صلى اللّه عليه و آله»فى قوله لعلى«عليه السلام»،و حمزه و عبيده:«فاطلبوا بحقكم الذى جعله اللّه لكم»؟!

أليس هو حق حريه الرأى و الاعتقاد،و حق الدفاع عن دين اللّه،و عن النفس المحترمه،و عن المظلومين،ورد البغى و العدوان؟!فى مقابل القرشيين الذين عذبوهم،و أخرجوهم من ديارهم،و سلبوهم أموالهم،بل و قتلوا منهم من قتلوا،و بغوا عليهم أقبح البغى؟!

و الأهم من ذلك كله،حق العمل على إصلاح الناس فى عقائدهم، و أخلاقهم و سلوكهم،و ممارساتهم.

و خلاصه الأمر:

إنهم يريدون أن يعيشوا أحرارا،و أن يدافعوا عن المستضعفين،و عن دين اللّه فى مقابل من يريد الاستمرار فى الانحراف و التعدى.و للمظلوم

حق فی أن یطالب بإنصافه من ظالمه،و الباغی علیه،و للجاهل حق فی أن یتعلم،و للمنحرف حق فی أن یسیر فی خط الإستقامه،و للناس حق فی أن یرشدوا بعضهم إلی ما یصلحهم،و یحسن أوضاعهم،و یصحح مفاهیمهم، و یصقل شخصیاتهم،و یبدل الخلق الردیء بالرضی،و الجهل بالعلم، و الخطأ بالصواب..

فلماذا و بأی حق یرید هؤلاء أن یمنعوا الناس من ممارسه حریاتهم فی السعی إلی الإصلاح،و فی الأمر بالمعروف و النهی عن المنکر؟!و لا- سیما بعد أن عرض النبی«صلی اللّه علیه و آله»علی قریش تلک الخیارات المتقدم ذکرها،فلم ترعو عن غیها.بل أرادت إطفاء نور اللّه،و أصرت علی حرب المسلمین و إذلالهم،و ملاحقتهم إلی الحبشه،و إلی المدینه..قال تعالی:

أُذِنَ لِلَّذِینَ یُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَ إِنَّ اللّهَ عَلیٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِیرٌ، اَلَّذِینَ أُخْرِجُوا مِنْ دِیارِهِمْ بِغَیْرِ حَقٍّ إِلاّ أَنْ یَقُولُوا رَبُّنَا اللّهُ

(۱)

.

و یلاحظ هنا:أن هذا الحق الذی تحدث عنه النبی«صلی اللّه علیه و آله» الذی جعله اللّه لعلی«علیه السلام»،و حمزه،و عبیده..و یرید منهم أن یطلبوه هو نفس ما دعا الإمام الحسین«علیه السلام»للخروج حیث قال:

«و أنی لم أخرج أشرا،و لا بطرا،و لا مفسدا،و لا ظالما.و إنما خرجت لطلب الإصلاح فی أمه جدی«صلی اللّه علیه و آله»،أرید أن آمر بالمعروف و أنهی عن المنکر،و أسیر بسیره جدی و أبی علی بن أبی طالب،فمن قبلنی

۱- ۱) الآیتان ۳۹ و ۴۰ من سوره الحج.

بقبول الحق فاللّه أولى بالحق،و من رد على هذا أصبر الخ..» (۱).

عبيده..و أدب الخطاب مع النبى صلّى اللّه عليه و آله

قد يقال:إن قول عبيده لرسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»:لو كان عمك حيا لعلم أنى أولى بما قال منه..ليس هو الخطاب المناسب مع النبى «صلى اللّه عليه و آله»..فلاحظ قوله:عمك!!و لعل هذا هو السبب فى غضبه«صلى اللّه عليه و آله»..

و نجيب:

لو كان هذا هو السبب فإن النبى«صلى اللّه عليه و آله»أحلم و أسمى نفسا من أن يغضب لنفسه على إنسان يقترب من لقاء اللّه،نتيجه لجهاده فى سبيل اللّه..

و لو اقتضت المصلحه ذلك،و أراد تأديب عبيده،و تعريفه بما هو صواب..فقد كان يمكنه أن يبين له ما يريد برفق،و محبه،من دون أن يجرح شعوره..

على أننا نجد:أن بعض من يهمهم النيل من أبى طالب و أهل بيته،و هو

۱- ۱) بحار الأنوار ج ۴۴ ص ۳۲۹ و العوالم(الإمام الحسين«عليه السلام»)ص ۱۷۹ و الفتوح لابن أعثم ج ۵ ص ۲۱ و حياه الإمام الحسين«عليه السلام»للقرشى ج ۱ ص ۱۱ و ج ۲ ص ۲۶۴ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۱۱ ص ۶۰۲ و لواعج الأشجان ص ۳۰ و النظام السياسى فى الإسلام للقرشى ص ۲۷۳.

مصعب الزبیری قد نقل کلام عبیده من دون أن تظهر فیه أیه حزازه،فهو یقول:إن عبیده قال:یا رسول اللّه،لیت أبا طالب حیا حتی یری مصداق قوله..إلخ (۱)..

تحریض عمر علی علی علیه السّلام لقتله العاص

عن سعید بن العاص:أنه ذهب إلی مجلس عمر،فجلس ناحیه،فنظر إلیه عمر و قال:ما لی أراک کأن فی نفسک علیّ شیئا؟!أتظن أنی قتلت أباک؟!

و اللّه لوددت أنی کنت قاتله،و لو قتلته لم أعتذر من قتل کافر،لکنی مررت به یوم بدر،فرأیته یبحث للقتال کما یبحث الثور بقرنه،و إذا شدقاه قد أزبدا کالوزغ،فلما رأیت ذلک هبته و زغت عنه.

فقال:إلی أین یا ابن الخطاب؟!

و صمد له علی فتناوله،فو اللّه ما رمت مکانی حتی قتله.

قال:و کان علی«علیه السلام»حاضرا فی المجلس،فقال:«اللهم غفرا، ذهب الشرک بما فیه،و محا الإسلام ما تقدم،فما لک تهیج الناس علیّ»؟!

فکف عمر.

قال سعید:أما إنه ما کان یسرنی أن یکون قاتل أبی غیر ابن عمه علی

۱- ۱) نسب قریش ص ۹۴.

بن أبی طالب (۱).

و نقول:

هنا أمور تقتضی التأمل و التدبر منها:

۱-إن عمر یقرر:أن سعید بن العاص لم یکن طیب النفس تجاه علی «علیه السلام».بل کان یحقد علیه لأنه قتل أباه..و هذا هو حال غیره ممن وترهم علی«علیه السلام»و قتل آباءهم،أو أبناءهم،أو إخوانهم،أو غیرهم من أقاربهم..

۲-إن عمر یقر بأنه جبن عن مواجهه العاص،لأنه رآه هائجا للقتال، فإذا کان عمر یمثل القدوه،و به تکون الأسوه،فمعنی ذلک أن یعزف جمیع المقاتلین عن مواجهه طعیمه و أمثاله،و یکونون معذورین فی ذلک..و فی هذه الحاله علی الإسلام السلام..

۳-إن عمر کان یهیج الناس علی علی«علیه السلام»،و نری أنه هنا لم ینکر ذلک،رغم مواجهه علی«علیه السلام»له به..

۴-إن موقف سعید بن العاص هذا لم یکن لأجل محبته لعلی«علیه السلام»،و لا لأجل أنه متفان فی هذا الدین..بل لأنه یرید أن یجعل ذلک ذریعه للتبجح،و التخفیف من وطأه العار،بالإستفاده من المنطق العشائری

۱- ۱) راجع:شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۱۴۳-۱۴۵ و المغازی للواقدی ج ۱ ص ۹۲ و الإرشاد للمفید ج ۱ ص ۷۵ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۸۰ و کشف الغمه ج ۱ ص ۱۸۵ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۲۴۸.

و القبلی..علما بأن الوقائع قد أثبتت أن سعیدا لم یکن من محبی علی«علیه السلام»،و لا من حزبه.بل کان دائما فی الفئه المناوئه له،و الحاقده علیه..

علی علیه السّلام و طعیمه بن عدی

قال علی«علیه السلام»:رأیت یوم بدر طعیمه بن عدی بن نوفل بن عبد مناف قد علا رأس کثیب،و قد ساواه سعد بن خیثمه،فصمدت له، و لم آته حتی قتل سعدا.

فلما رآنی أصعد الکثیب إلیه انحط علی-و کان رجلا جسیما-فخشیت أن یعلو علیّ،فانحططت فی السهل،فظن أنی فررت منه،فصاح بأعلی صوته:فر ابن أبی طالب.

قلت له:قریبا مفرّ ابن الشتراء.و هذا مثل تضربه العرب.

فلما استوت قدمای بالأرض وقفت له،فانحدر إلی،و أهویت إلیه، فسمعت قائلا من خلفی:طأطئ رأسک.

فجعلت رأسی فی صدر طعیمه،و إذا برقه من السیف،فأخذت قحف طعیمه.فسقط میتا،و إذا هو حمزه بن عبد المطلب (۱).

۱- ۱) راجع:المغازی للواقدی ج ۱ ص ۹۲ و ۹۳ و نسب قریش لمصعب الزبیری، و النص له،و راجع:شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۱۴۵ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۳۸ و الفایق فی غریب الحدیث ج ۲ ص ۱۸۱ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۳۸۳.

و نقول:

لا حظ الأمور التاليه:

١-إن مراده«عليه السلام»من قوله:أنه راقبه،و اتجه نحوه:أنه بدأ يشق طريقه بين الرجال إليه..فلم يصل إليه حتى قتل سعد بن خثيمه، و ليس المراد أنه انتظره حتى يقتل سعدا ثم قصده.

٢-إن عليا«عليه السلام»يتعامل مع خصومه فى ميدان القتال،بل و فى سائر الشؤون وفق المعايير البشريه و العاديه..و لأجل ذلك سعى«عليه السلام»لاستدراج طعيمه من موقعه إلى موقع آخر،لتصبح فرص الإيقاع به أكبر و أوفر.

و هذا أسلوب حربى ناجح و صحيح،لا بد لكل مهتم بالشأن العسكرى من اعتماده،فيسعى لاستدراج عدوه إلى الموقع الذى يناسبه.أى أن عليا«عليه السلام»لم يكن يتصرف مع خصومه بوسائل غيبيه،لا- تقع تحت اختيارهم.لأن ذلك قد يكون ظلما لهم..لما يتضمنه من الإلجاء و القهر لهم..

٣-يلاحظ:أن معركه بدر كانت هى المعركه الأقوى تأثيرا على قريش،لأنها ألحقت بها هزيمه قاسيه،و كبدتها خسائر كبيره،و مرغت أنفها برغام الذل و المهانه..

و قد ظهر:أن عليا«عليه السلام»فى هذه المعركه هو الفارس الأوحد، الذى حصد بسيفه ذى الفقار أكثر فرسان قريش.

و نداء طعيمه بن عدى بفرار على يشير إلى أن طعيمه كان قد أدرك

و عاين بطولات على«عليه السلام»..و عرف أنه قد أنزل بقريش و رجالاتها ضربات ساحقه و ماحقه..كما أن هذا النداء دل على أن هذه المواجهه لم تكن فى أول المعركه،بل كانت فى أواخرها،أى بعد ظهور أثر على«عليه السلام»فى تلك الحرب..

و هذا ما يفسر فرح طعيمه بما ظنه فرارا لعلى«عليه السلام»من المواجهه معه.

۴-قوله«عليه السلام»:فأهويت إليه..لا يريد أنه أهوى إليه بسيفه.

بل يريد أنه أهوى إليه بنفسه و هجم عليه،و اشتبك معه.فسمع نداء حمزه قبل أن يباشر القتال معه،فآثر أن ينيل حمزه ثواب المشاركه فى قتل ذلك الكافر المحارب للّه و رسوله.

و ليس فى الروايه ما يدل على أن عليا«عليه السلام»قد عجز عن قتل طعيمه،فاحتاج إلى المعونه.

۵-و هذا التصرف من على و حمزه كأنه بمثابه رد الجميل من حمزه لعلى «عليه السلام»حين مبارزته لشيبه،حيث اشتبك حمزه مع شيبه،فلما قتل على «عليه السلام»الوليد جاء فوجدهما على تلك الحال،فقال لعمه طأطئ رأسك يا عم،فخفض رأسه،فضرب«عليه السلام»شيبه،فأطار قحف رأسه..

غير أن الفرق بين الموردين هو أن حمزه لم يكن قادرا على حسم الأمر مع قرنه،أما على«عليه السلام»فلم يكن قد بدأ معه الصراع،لأن حمزه قد ظهر فى لحظه شروع الصراع بين على«عليه السلام»و قرنه،كما أظهرته الروايه.

۶-و یبقی لنا تحفظ علی هذه الروایه،من حیث أنها ذکرت أن الذی قتل طعیمه هو حمزه..مع أنه سیأتی فی الفصل التالی قول المؤرخین:إن علیا«علیه السلام»هو الذی قتل طعیمه..فلعل علیا«علیه السلام»قد طعنه بما أوجب قتله ثم جاءت ضربه حمزه لتذهب بقحف رأس طعیمه..أو أن حمزه ضربه علی قحف رأسه،فقشر جلدته..ثم أجهز علیه علی«علیه السلام».

درع علی فی حروبه

و رغم کل انجازات علی«علیه السلام»فی بدر و أحد،و الخندق و خیبر،و حنین،و سواها،فإنهم یقولون:

۱-إنه«علیه السلام»کان یبرز إلی أعدائه فی درع لا ظهر لها (۱)،فإذا

---

۱ - ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۴۲ ص ۵۸ و ج ۴۱ ص ۶۷ عن مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۲۹۶-۲۹۸ و التبیان فی شرح الدیوان[أی دیوان المتنبی](ط الحلبی بمصر) ج ۳ ص ۳۱۲ و معالم الفتن لسعید أیوب عن مروج الذهب ج ۲ ص ۲۴۰ و عن کنز العمال ج ۱۱ ص ۳۴۷ و عن عیون الأخبار لابن قتیبه ج ۱ ص ۱۳۰ و ۱۳۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۲۰ ص ۲۸۰ و موسوعه الإمام علی بن أبی طالب «علیه السلام»للریشهری ج ۹ ص ۴۲۸ و ۴۲۹ و شرح إحقاق الحق (الملحقات)ج ۸ ص ۳۲۵ و ج ۱۸ ص ۷۸ و ۷۹ و ج ۳۱ ص ۵۶۹ و النهایه فی غریب الحدیث ج ۴ ص ۳ و لسان العرب ج ۱ ص ۶۵۸ و الفایق فی غریب الحدیث للزمخشری ج ۳ ص ۶۳ و مجمع البحرین ج ۳ ص ۴۴۵ و تاج العروس ج ۲ ص ۳۰۳ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۳۴۰.

سئل عن ذلک،یقول:إذا مکنت عدوی من ظهری،فلا أبقی اللّه علیه إن أبقی علی (۱).

۲-عن ابن عباس قال:و اللّه ما رأیت رجلا أطرح لنفسه فی متلف من علی،و لقد کنت أراه یخرج حاسر الرأس إلی الرجل الدارع فیقتله (۲).

صدقوا ما عاهدوا اللّه علیه

عن علی«علیه السلام»فی حدیث:«و لقد کنت عاهدت اللّه عز و جل و رسوله«صلی اللّه علیه و آله»،و عمی حمزه،و أخی جعفر،و ابن عمی عبیده علی أمر وفینا به للّه عز و جل و لرسوله،فتقدمنی أصحابی،و تخلفت

۱- ۱) المستطرف(ط القاهره)ج ۱ ص ۱۹۹ و تاج العروس(ط القاهره)ج ۸ ص ۱۵۰ و الموفقیات ص ۳۴۳ و ترجمه الإمام علی من تاریخ دمشق ج ۳ ص ۸۶۳ و ج ۴۲ ص ۳۴۰ و موسوعه الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»فی الکتاب و السنه و التاریخ لمحمد الریشهری ج ۹ ص ۴۲۹ و شرح إحقاق الحق ج ۸ ص ۳۲۵ و ج ۱۸ ص ۷۹ و ج ۳۲ ص ۳۳۹.

۲- ۲) الریاض النضره(ط الخانخی بمصر)ص ۲۲۵ و ذخائر العقبی(ط مکتبه القدسی بالقاهره)ص ۹۸ و ۹۹ و أرجح المطالب(ط لاهور)ص ۱۷۸ و المناقب لابن المغازلی و عن وسیله المآل،و راجع:جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۲۶۶ و موسوعه الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»فی الکتاب و السنه و التاریخ لمحمد الریشهری ج ۶ ص ۱۴۲ و ج ۹ ص ۴۲۸ و شرح إحقاق الحق ج ۳ ص ۳۲۴ و ج ۱۸ ص ۸۰ و ج ۳۲ ص ۵۱۶.

(خلفت)بعدهم لما أراد اللّه عز و جل،فأنزل اللّه فينا:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجالٌ صَدَقُوا ما عاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضى نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَ ما بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

(۱)

:حمزه،و جعفر،و عبيده،و أنا و اللّه المنتظر» (۲).

و عن عبد اللّه بن الحسن،عن آبائه قال:«و عاهد على بن أبى طالب، و حمزه بن عبد المطلب،و جعفر بن أبى طالب«عليه السلام»أن لا يفروا من زحف أبدا،فماتوا كلهم (۳)،فأنزل اللّه عز و جل: مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجالٌ صَدَقُوا.. الآيه» (۴).

۱- ۱) الآيه ۲۳ من سوره الأحزاب.

۲- ۲) البرهان(تفسير)ج ۶ ص ۲۴۰ و ۲۳۷ و الخصال ج ۱ ص ۳۶۴ و(ط مركز النشر الإسلامى)ص ۳۷۶ و تأويل الآيات ج ۲ ص ۴۴۹ و مصباح البلاغه(مستدرک نهج البلاغه)ج ۳ ص ۱۴۱ و شرح الأخبار ج ۱ ص ۳۵۳ و الإختصاص للمفيد ص ۱۷۴ و حليه الأبرار ج ۲ ص ۳۷۳ و بحار الأنوار ج ۳۱ ص ۳۴۹ و ج ۳۵ ص ۴۱۰ و ج ۳۸ ص ۱۷۸ و ج ۶۴ ص ۱۹۰ و مستدرک سفينه البحار ج ۹ ص ۴۵۹ و الأصفى ج ۲ ص ۹۸۸ و الصافى ج ۴ ص ۱۸۱ و ج ۶ ص ۳۱ و نور الثقلين ج ۴ ص ۲۵۸ و غايه المرام ج ۴ ص ۳۱۹.

۳- ۳) لعل الصحيح:فماتوا.

۴- ۴) تأويل الآيات ج ۲ ص ۴۴۹ و البرهان(تفسير)ج ۶ ص ۲۳۷ عنه،و بحار الأنوار ج ۳۵ ص ۴۱۱ و غايه المرام ج ۴ ص ۳۱۷.

و نلاحظ هنا ما يلى:

١-إن هذا العهد الذى صدقه هؤلاء-كما أفادته الآيه-لا بد أن يكون قد حصل قبل حرب بدر..بل فى أوائل البعثه،قبل سفر جعفر إلى الحبشه، لأنه لم يرجع منها إلا حين فتح خيبر..

و المفروض:أن الآيه نزلت فى مناسبه حرب بدر.

و مع غض النظر عن ذلك،فإن حمزه قد استشهد فى حرب أحد، و عبيده استشهد فى بدر،و هما قبل خيبر بسنوات،فلم يجتمع جعفر و على و حمزه و عبيده إلا قبل الهجره إلى الحبشه..

٢-إن ذلك يدلنا على ان المراد بقوله تعالى صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ -أن هؤلاء الأربعه كانوا يعلمون بأنهم مقدمون على حروب هائله، و كانوا بصدد تدبر أمرها،و التهيؤ و الإستعداد لها..و أن استعدادهم للإستشهاد كان منذ ذلك الحين..

٣-إن هذه الآيه قد نزلت-على ما يظهر-بعد حرب مؤته،لأن الروايات تصرح:بأن الذى ينتظر هو خصوص على«عليه السلام» (١)،و لو

١- ١) تأويل الآيات الظاهره ج ٢ ص ۴۴٩ ح ٨ و ٩ و الخصال ج ١ ص ٣۶۴ و(ط مركز النشر الإسلامى)ص ٣٧۶ و نهج السعاده ج ٨ ص ٣١٩ و دعائم الإسلام ج ٢ ص ٣۵۴ و غايه المرام ج ۴ ص ٣١٧ و راجع ج ٢ ص ٣٧٣ و مناقب آل أبى طالب ج ٣ ص ٩٢ و(ط المكتبه الحيدريه)ج ٢ ص ٢٨٨ و تفسير القمى ج ٢ ص ١۶٣ و البرهان(تفسير)ج ۶ ص ٢٣٧ و ٢۴٠ و راجع:مصباح البلاغه(مستدرك-

كانت قـد نزلت فی بدر لكان المقصود بمن ينتظر:علی و حمزه و جعفر،لأن حمزه و جعفرا كانا لا يزالان علی قيد الحياه فی بدر و بعدها.

فإن كان المقصود بمن ينتظر هو خصوص علی،فالمفروض:أن يكون الثلاثه الآخرون قد قضوا نحبهم بنص الآيه الشريفه..

الملائكه فی صوره علی عليه السّلام،لماذا؟!

و فی بـدر أمـدّ اللّه المسـلمين بالملائـكه،لتثبيت قلوبهم،و ليكونوا بشـری لهم.و كان الملائكه يتشـبهون بأمير المؤمنين علی«عليه السلام» (۱).

و لا صحه لقولهم:إنهم كانوا يتشبهون بالزبير بن العوام،الذی كان

۱)

-نهج البلاغه)ج ۳ ص ۱۴۱ و الإختصاص للمفيد ص ۱۷۴ و حليه الأبرار ج ۲ ص ۳۷۳ و بحار الأنوار ج ۳۱ ص ۳۴۹ و ج ۳۵ ص ۴۰۸ و ۴۱۰ و ۴۱۱ و ۴۱۸ و ج ۳۸ ص ۱۷۸ و ج ۶۴ ص ۱۹۰ و مستدرک سفينه البحار ج ۹ ص ۴۵۹ و شواهد التنزيل ج ۲ ص ۵ و تفسير الآلوسی ج ۲۱ ص ۱۷۲ و جوامع الجامع ج ۳ ص ۵۷ و مجمع البيان ج ۸ ص ۱۴۵ و الأصفی ج ۲ ص ۹۸۸ و الصافی ج ۴ ص ۱۸۰ و ج ۶ ص ۳۱ و ۳۲ و نور الثقلين ج ۴ ص ۲۵۸ و ينابيع الموده ج ۱ ص ۲۸۵.

۱- ۱) مناقب آل أبی طالب(ط المكتبه الحيدريه)ج ۲ ص ۷۹ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۸۵ و ج ۴۱ ص ۹۹ عنه،و الفصول المختاره ص ۲۹۵ و الخرائج و الجرائح ج ۲ ص ۸۱۲ و مدينه المعاجز ج ۲ ص ۳۰۴ و ۳۰۶ و الدرجات الرفيعه ص ۴۰۵.

يلبس عمامه صفراء،فنزلت الملائكه عليهم عمائم صفر (۱).

نعم،لا صحه لذلك:

أولا:لما روى:من أنه كان على الملائكه عمائم بيض (۲).

ص: ۳۰۰

۱- ۱) المستدرك للحاكم ج ۳ ص ۶۳۱ و عمده القارى ج ۱۷ ص ۷۷ و المصنف لابن أبى شيبه ج ۶ ص ۱۹ و ج ۷ ص ۵۹۳ و ج ۸ ص ۴۷۹ و مسند ابن راهويه ج ۳ ص ۸۸۳ و الإستيعاب(ط دار الجيل)ج ۲ ص ۵۱۳ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۴ ص ۱۵۹ و كنز العمال ج ۱۰ ص ۴۱۹ و ج ۱۳ ص ۲۰۹ و تفسير القرآن للصنعانى ج ۱ ص ۱۳۱ و جامع البيان ج ۴ ص ۱۱۰ و ۱۱۱ و تفسير ابن أبى حاتم ج ۳ ص ۷۵۵ و تفسير الثعلبى ج ۳ ص ۱۴۴ و أحكام القرآن لابن العربى ج ۱ ص ۳۸۸ و المحرر الوجيز ج ۱ ص ۵۰۴ و الجامع لأحكام القرآن ج ۴ ص ۱۹۶ و تفسير القرآن العظيم ج ۱ ص ۴۱۱ و الدر المنثور ج ۲ ص ۷۰ و فتح القدير ج ۱ ص ۳۷۹ و تفسير الآلوسى ج ۴ ص ۴۶ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۲۶ و ج ۳ ص ۱۰۳ و تاريخ مدينه دمشق ج ۱۸ ص ۳۵۳ و ۳۵۴ و حياه الصحابه ج ۳ ص ۵۸۶ و مجمع الزوائد ج ۶ ص ۸۴ و العثمانيه للجاحظ ص ۵۶ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۳ ص ۴۹۹ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۱۰۶ و ج ۳ ص ۳۲۳ و ۳۲۴ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۴۳ و ۴۴ و السيره الحلبيه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۴۲۵.

۲- ۲) دلائل النبوه لأبى نعيم ص ۱۷۰ و حياه الصحابه ج ۳ ص ۵۸۶ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۰۸ و ۳۲۴ و مجمع الزوائد ج ۶ ص ۸۲ و عمده القارى ج ۱۷ ص ۷۷ و المعجم الكبير للطبرانى ج ۱۱ ص ۳۰۸ و مجمع البيان ج ۲ ص ۳۸۳ و تفسير الثعلبى ج ۳-

ثانيا:إن مجرد التشابه فى لون العمامه-لو صح-لا يعنى التشبه بصاحبها..فلعل ذلك قد جاء على سبيل الصدفه،فثمه جيش يلبس فيه الناس عمائم مختلفه الألوان،فلا بد أن تتشابه عمائم الملائكه مع واحده منها..

ثالثا:ما هى خصوصيه الزبير فى حرب بدر،أو فى غيرها لكى تتشبه به الملائكه؟!إلا إن كان المقصود مكافأته على حربه أمير المؤمنين«عليه السلام»،الذى كان إمامه،و له فى عنقه بيعه،و قد قاتله الزبير و هو له ظالم و كان على«عليه السلام»إمام زمانه..

رابعا:إن التشبه بعلى كان يهدف إلى إلقاء الرعب فى قلوب المشركين، و طمأنه قلوب المؤمنين،وفقا لقوله تعالى: وَ مٰا جَعَلَهُ اللّٰهُ إِلاّٰ بُشْرىٰ وَ لِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ (۱).

و لا يكفى فى هذا التشبه فى لون العمامه الصفراء أو البيضاء،بل لا بد

۲)

-ص ۱۴۴ و تفسير السمعانى ج ۱ ص ۳۵۴ و ج ۲ ص ۲۵۰ و تفسير البغوى ج ۱ ص ۳۴۸ و ج ۲ ص ۲۳۳ و تفسير القرآن العظيم ج ۱ ص ۴۱۰ و تفسير الجلالين ص ۸۴ و الدر المنثور ج ۲ ص ۷۰ و تفسير أبى السعود ج ۲ ص ۸۱ و تفسير الآلوسى ج ۴ ص ۴۶ و الثقات لابن حبان ج ۱ ص ۱۶۸ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۳۴۳ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۴۳ و السيره الحلبيه(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۴۲۵ و ۴۲۶ و تاريخ خليفه بن خياط ص ۱۶۰ و الدر النظيم ص ۱۵۳.

۱- ۱) الآيه ۱۰ من سوره الأنفال.

من اتخاذ الملاـك صوره على«عليه السلام»حتى يرى أهل العسكر أن عليا «عليه السلام»معهم أينما التفتوا أو توجهوا،لتحصل طمأنينه القلوب بقربه منهم،و أن نصرته مبذوله لهم،فعليهم ألا يخشوا شيئا ما دام قريبا منهم..

و قد ظهرت لهم تضحياته و بطولاته بقتل الفرسان الثلاثه،حيث قتل الوليد،و شارك فى قتل عتبه و شيبه..و كان يهد الناس هدا حتى قتل نصف قتلى المشركين،و شارك فى قتل النصف الآخر.

على عليه السّلام يتعاهد النبى صلّى اللّه عليه و آله فى بدر

عن على«عليه السلام»،قال:لما كان يوم بدر قاتلت شيئا من قتال،ثم جئت مسرعا لأنظر إلى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»ما فعل.

قال:فجئت،فإذا هو ساجد يقول:يا حى يا قيوم،يا حى يا قيوم،لا يزيد عليها،فرجعت إلى القتال.

ثم جئت و هو ساجد يقول ذلك أيضا..فذهبت إلى القتال.

ثم جئت و هو ساجد يقول ذلك،حتى فتح اللّه عليه (۱).

۱- ۱) المستدرك للحاكم ج ۱ ص ۲۲۲ و مجمع الزوائد ج ۱۰ ص ۱۴۷ و السنن الكبرى للنسائى ج ۶ ص ۱۵۷ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۲۶ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۲ ص ۸۳ و إمتاع الأسماع ج ۱۲ ص ۱۳۸ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۴۱۸ و العمده لابن البطريق ص ۳۰۰ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۳۷ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۷۵ و ۲۷۶ و(ط دار إحياء التراث-

و نقول:

۱-إن ذلک لا یعنی أنه«صلی اللّه علیه و آله»لم یشارک المقاتلین فی الحضور فی ساحه القتال،لتقویه قلوبهم،و الشد علی أیدیهم،فلعله شارک فی ذلک فی بدایه الحرب،ثم فی أوقات مختلفه بعد ذلک.

۲-إن حراجه الموقف،و ضرام الحرب،التی کانت أصعب حرب، حیث بلغت القلوب الحناجر،لم یشغل علیا«علیه السلام»عن تعاهد رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،و الإطمئنان علی حاله..

و قد کان هذا هو حال علی«علیه السلام»فی سائر المواطن،فقد کان هو الذی یهتم بحفظ رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،و حراسته،و کان «علیه السلام»یتولی حراسه«صلی اللّه علیه و آله»،و هو فی بیته،و کان له أسطوان فی المسجد سمی أسطوان علی بن أبی طالب،أو أسطوان المحرس کان«علیه السلام»یجلس فی صفحتها التی تلی القبر،مما یلی باب رسول اللّه «صلی اللّه علیه و آله»لحراسته (۱).

۱)

-العربی)ج ۳ ص ۳۳۶ عن البیهقی،و النسائی فی الیوم و اللیله،و حیاه الصحابه ج ۱ ص ۵۰۲ عنه،و کنز العمال ج ۵ ص ۲۶۷ و(ط مؤسسه الرساله) ج ۱۰ ص ۳۹۹ عن الحاکم،و البزار،و أبی یعلی و الفریابی.

۱- ۱) وفاء الوفاء ج ۲ ص ۴۴۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۳۴۸ عن تاریخ المدینه المنوره(ط مصر)ج ۱ ص ۳۱۸،و ج ۱۸ ص ۱۶۹ عن روضه المحتاجین لمعرفه قواعد الدین(ط دار الفکر بیروت)ص ۳۸۲.

۳-إنه«صلى اللّه عليه و آله»فى تلك اللحظات الحرجه جدا يلجأ للدعاء و الإبتهال إلى اللّه،لأنه هو الذى يهب النصر،و يمنح أهل الحق اليقين و الصبر،و يشملهم بعناياته و ألطافه،فبدون ذلك لا ينال النصر،و لا يتحقق الظفر.

۴-إن أمير المؤمنين«عليه السلام»الذى كان أعظم الناس عناء فى تلك الحرب،حتى لقد قتل نصف قتلى المشركين،و شارك فى قتل النصف الآخر..لا يعطى لنفسه أى دور فى النصر الذى تحقق،بل هو ينسب النصر و الفتح و الظفر إلى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله».

بينما نجد الآخرون يحبون أو فقل يريدون أن يمدحوا بما لم يفعلوا و لا نريد أن نقول اكثر من ذلك.

الفصل الرابع

اشاره

بعد أن وضعت الحرب أوزارها..

ص :۳۰۵

قتلی المشرکین فی بدر

و قتل فی بدر سبعون رجلا من المشرکین،و أسر سبعون،و کانت ضربه هائله للشرک و المشرکین،و قد أثرت نتائج حرب بدر،و أحـد و الخنـدق و غیرها فی قلوب القرشـیین،حتی قیل:کانت قریش إذا رأت أمیر المؤمنین «علیه السـلام»فی کتیبه تواصت خوفا منه.

و نظر إلیه رجل و قد شق العسکر،فقال:قد علمت أن ملک الموت فی الجانب الذی فیه علی (۱).

و علی کل حال،فقد سماه الکفار یوم بدر ب«الموت الأحمر»لعظم بلائه و نکایته (۲).

کما أن الشعبی یقول:«کان علی أشجع الناس،تقر له بذلک

۱- ۱) محاضرات الأدباء للراغب ج ۳ ص ۱۳۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۳۳۱ عنه.

۲- ۲) مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۶۸ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۱ ص ۳۴۲ و ج ۳ ص ۴۳ و ۶۷ و بحار الأنوار ج ۴۱ ص ۶۳ و ج ۳۹ ص ۵۸ و ج ۳۵ ص ۶۲ و الفضائل لشاذان ص ۱۷۵ و شجره طوبی ج ۲ ص ۲۲۰.

العرب» (۱).

و قد تقدم حين الحديث عن مبارزه على و حمزه و عبيده،لعتبه و شيبه و الوليد قول بعض بنى عامر فى جواب حسان،و قول هند فى رثاء قتلاها.

و قال أسيد بن أبى إياس يحرض مشركى قريش على على«عليه السلام»:

فى كل مجمع غايه أخزاكم

جذع أبر على المذاكى القرح

للّه دركم ألمّا تنكروا

قد ينكر الحر الكريم و يستحى

هذا ابن فاطمه الذى أفناكم

ذبحا و قتلا قعصه لم يذبح

أعطوه خرجا و اتقوا تضريبه

فعل الذليل و بيعه لم تربح

أين الكهول و أين كل دعامه

فى المعضلات و أين زين الأبطح

أفناهم قعصا و ضربا يفترى

بالسيف يعمل حده لم يصفح (۲)

۱- ۱) نور القبس ص ۲۴۹ و أنساب الأشراف(ط مؤسسه الأعلمى)ص ۱۲۱.

۲- ۲) أسد الغابه ج ۴ ص ۲۰ و ۲۱ و الإصابه ج ۱ ص ۲۳۱ و ج ۴ ص ۴۶۵ و ترجمه الإمام على«عليه السلام»من تاريخ دمشق(بتحقيق المحمودى)ج ۱ ص ۱۵ و الإرشاد للمفيد ص ۴۷ و(ط دار المفيد)ج ۱ ص ۷۷ و مناقب آل أبى طالب ج ۳ ص ۱۲۱ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۸۲ و ج ۴۱ ص ۹۷ و أنساب الأشراف (بتحقيق المحمودى)ج ۲ ص ۱۸۸ و(ط مؤسسه الأعلمى)ص ۱۸۸ و تيسير المطالب ص ۵۰ و رسائل المرتضى ج ۴ ص ۱۲۰ و ۱۲۴ و الفصول المختاره-

و قال عبد اللّه بن رواحه:

ليهن عليا يوم بدر حضوره

و مشهده بالخير ضربا مرعبلا

و كائن له من مشهد غير خامل

يظل له رأس الكمى مجدلا (۱)

إلى آخر الأبيات.

و لماذا لا يسمى«عليه السلام»بالموت الأحمر؟!و هو الذى تقول فى حقه بعض الروايات:إن جبرائيل نادى بين السماء و الأرض فى بدر:

لا فتى إلا على

لا سيف إلا ذو الفقار

و يقال:إن هذه المناداه كانت فى أحد ايضا كما سيأتى.

و قد قلنا:إنه«عليه السلام»قتل من المشركين فى بدر نصف السبعين،

۲)

-ص ۲۹۲ و الميزان ج ۹ ص ۳۳ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۲ ص ۸ و كشف الغمه ج ۱ ص ۳۵ و ينابيع الموده ج ۱ ص ۴۷۰. و الجذع:الأسد. و المذاكى:الخيل بعد مضى خمس سنين من عمرها. و ضربه فأقعصه:أى قتله مكانه. و لم يصفح:أى لم يضرب بصفح السيف.

۱- ۱) مناقب آل أبى طالب ج ۳ ص ۲۰ و(ط المكتبه الحيدريه)ج ۲ ص ۳۱۲ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۹۲ و أعيان الشيعه ج ۸ ص ۵۲. و المرعبل:المقطع.

و شارک فی قتل النصف الآخر (۱).

و قد عد الشیخ المفید سته و ثلاثین بأسمائهم ممن قتلهم علی«علیه السلام» (۲).

و قال ابن إسحاق:أکثر قتلی المشرکین یوم بدر کان لعلی (۳).

و قال الطبرسی،و القمی:إنه قتل منهم سبعه و عشرین (۴).

۱- ۱) راجع:نهج الحق الموجود فی ضمن دلائل الصدق ج ۲ ص ۳۵۳ و(ط دار الهجره- قم)ص ۲۴۸.و لم یعترض علیه ابن روزبهان بشیء.و راجع:کتاب الأربعین للشیرازی ص ۴۱۹ و بحار الأنوار ج ۴۱ ص ۱۴۶ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱ ص ۲۴ و إحقاق الحق(الأصل)ص ۲۰۶ و سفینه النجاه للتنکابنی ص ۳۶۷ و المجالس الفاخره للسید شرف الدین ص ۲۷۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات) ج ۸ ص ۳۵۸ و شجره طوبی ج ۲ ص ۲۷۳ و کشف الیقین ص ۱۲۶.

۲- ۲) الإرشاد ص ۴۳ و ۴۴ و(ط دار المفید)ج ۱ ص ۷۰ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۷۷ و ۳۱۶ عنه،و إعلام الوری ص ۷۷ و المستجاد من الإرشاد(المجموعه)ص ۶۲ و المیزان ج ۹ ص ۳۲ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۳۸۳ و کشف الغمه ج ۱ ص ۱۸۳ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۷ ص ۴۶۸ و راجع:منهاج الکرامه ص ۱۶۵.

۳- ۳) مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۲۰ و(ط المکتبه الحیدریه)ج ۲ ص ۳۱۲ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۹۱ و ج ۴۱ ص ۸۱ و المیزان ج ۹ ص ۳۳.

۴- ۴) راجع:مجمع البیان ج ۴ ص ۴۹۳ و تفسیر القمی ج ۱ ص ۲۷۱ و(ط مؤسسه دار الکتاب-قم)ج ۱ ص ۲۶۹ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۴۰ و ۲۵۹ و ۲۹۱-

و قال أسامه بن منقذ:قتل أربعه و عشرين سوى من شارک فيهم (۱).

و قال الشبلنجی:قال بعضهم:«إن أهل الغزوات أجمعت علی أن جمله من قتل یوم بدر سبعون رجلاـقتل علی منهم أحدا و عشرین،تسعه باتفاق الناقلین،و أربعه شارکه فیهم غیره،و ثمانیه مختلف فیهم» (۲).

و عد الواقدی:اثنین و عشرین؛ثمانیه عشر منهم قتلهم علی،و أربعه مختلف فیهم (۳).

و عد المعتزلی،و ابن هشام(مع التلفیق بینهما):تسعه و عشرین قتلهم علی،أو شرک فی قتلهم من أصل اثنین و خمسین (۴).

و هذا الإختلاف لیس ذا أهمیه،فإن من یذکر هؤلاء أسماءهم إنما هم

(۴

-و ج ۴۱ ص ۸۰ و مناقب آل أبی طالب ج ۳ ص ۱۲۰ و(ط المکتبه الحیدریه) ج ۲ ص ۳۱۲ و مستدرک سفینه البحار ج ۱ ص ۳۰۰ و الصافی ج ۲ ص ۲۸۵ و نور الثقلین ج ۲ ص ۱۳۵ و المیزان ج ۹ ص ۳۳ و ۱۳۸.

۱- ۱) لباب الآداب ص ۱۷۳ و راجع:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۶۵ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۲۱۲ و المیزان ج ۹ ص ۳۳ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۳۸۴.

۲- ۲) نور الأبصار ص ۸۶ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۸ ص ۳۵۷ و ۳۵۸ و راجع:الفصول المهمه لابن الصباغ ج ۱ ص ۳۰۴.

۳- ۳) مغازی الواقدی ج ۱ ص ۱۴۷-۱۵۲.

۴- ۴) راجع:السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۳۶۵-۳۷۲ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۲۰۸-۲۱۲ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۶۱-۳۶۵.

فی حدود الخمسین،أو أقل،أو أکثر بقلیل (۱).

فنجد علیا قد قتل من هؤلاء نصفهم أو أزید.و لو أنهم اهتدوا إلی أسماء الباقین،لارتقی عدد من یسمونه من قتلاه«علیه السلام»إلی نصف السبعین،أو زاد،فکیف بمن شرک فی قتلهم.

نعم..هذه هی الحقیقه،و لکن المؤرخین،الذین جاؤوا بعد هؤلاء قد ذکروا من عدهم هؤلاء فی ضمن الخمسین،و اعتبروهم جمیع من قتل من السبعین،مع أنهم بعض من قتل.

و یلاحظ:أن البعض یعرف ممن قتلهم علی«علیه السلام»أشخاصا، لا یعرفهم البعض الآخر،و بالعکس.و ذلک أیضا یؤید صحه ما ذکرناه و ذکره الشیخ المفید و غیره و یؤکده.

و علی کل حال،فقد کان ممن قتلهم أمیر المؤمنین«علیه السلام»فی بدر:طعیمه بن عدی،و أبو حذیفه بن أبی سفیان،و العاص بن سعید بن العاص،الذی أحجم الناس عنه،و نوفل بن خویلد،و کان من شیاطین قریش،و العاص بن هشام بن المغیره (۲).

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۲۱۲ و ابن هشام،و الواقدی و غیرهم.

۲- ۲) المنمق ص ۴۵۶ و الأغانی(ط ساسی)ج ۳ ص ۱۰۰.و راجع:شرح الأخبار ج ۱ ص ۲۶۳ و إعلام الوری ج ۱ ص ۳۷۶ و الإرشاد للمفید ج ۱ ص ۶۹ و المستجاد من الإرشاد(المجموعه)ص ۶۱ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۷۶ و المیزان ج ۹ ص ۳۲ و الدر النظیم ص ۱۵۲.

روایه مکذوبه

و زعم البعض:أن عمر بن الخطاب هو الذی قتل العاص بن هشام بن المغیره (۱).

و یروون:أن عمر قال لسعید بن العاص:إنه ما قتل أباه،و إنما قتل خاله العاص بن هشام بن المغیره (۲).

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۴ ص ۳۴ و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۳۶۸ و(ط مکتبه محمد علی صبیح)ج ۲ ص ۵۲۸ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۴۵ و إمتاع الأسماع ج ۶ ص ۲۳۹ و الإستیعاب(ط دار الجیل)ج ۲ ص ۴۳۱ و ج ۴ ص ۱۵۴۰ و أسد الغابه ج ۵ ص ۶۴ و الإصابه ج ۶ ص ۴۲۵ و المعارف لابن قتیبه ص ۱۵۶ و کتاب المحبر لابن حبیب البغدادی ص ۱۷۵ و تفسیر الثعلبی ج ۹ ص ۲۶۵ و أسباب نزول الآیات ص ۲۷۸ و الثقات لابن حبان ج ۱ ص ۱۷۱ و الجامع لأحکام القرآن ج ۱۷ ص ۳۰۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳۲ ص ۳۴۶ و راجع:نسب قریش لمصعب ص ۳۰۱ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۲ ص ۱۲۸ و الوافی بالوفیات ج ۱۳ ص ۱۵۳ و ج ۲۶ ص ۷۱.

۲- ۲) الإستیعاب(ط دار الجیل)ج ۲ ص ۶۲۲ و أسد الغابه ج ۲ ص ۳۱۰ و الإصابه ج ۳ ص ۹۰ و ج ۶ ص ۴۲۵ و مغازی الواقدی ج ۱ ص ۹۲ و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۲۸۹ و(ط مکتبه محمد علی صبیح)ج ۲ ص ۴۶۴ و تاریخ مدینه دمشق ج ۲۱ ص ۱۱۴ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۵ ص ۳۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۱۴۴ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۴۴۵ و نسب قریش لمصعب-

و هو كلام لا يصح؛فإن العاص هذا ليس خالا لعمر؛لأن حنتمه لم تكن بنت هشام بن المغيره،و إنما هى بنت هاشم بن المغيره،و قد غلّط العلماء من قال:إنها بنت هشام (۱).

۲)

-ص ۱۷۶ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۹۰ و(ط دار إحياء التراث العربى)ج ۳ ص ۳۵۴ و تاريخ الخميس ج ۱ ص ۳۸۱ و حياه الصحابه ج ۲ ص ۳۳۳.

۱- ۱) تاريخ عمر بن الخطاب لابن الجوزى ص ۱۹ و سبل الهدى و الرشاد ج ۱۱ ص ۲۶۳ و تهذيب التهذيب ج ۷ ص ۳۸۵ و إكمال الكمال ج ۳ ص ۲۱۱ و تهذيب الكمال ج ۲۱ ص ۳۱۷ و المستدرك للحاكم ج ۳ ص ۸۰ و فتح البارى ج ۷ ص ۳۴ و ج ۹ ص ۲۴۷ و عمده القارى ج ۱ ص ۱۸ و ج ۱۶ ص ۱۹۲ و ج ۲۲ ص ۹۰ و الآحاد و المثانى ج ۱ ص ۹۵ و الإستيعاب(ط دار الجيل)ج ۲ ص ۵۵۰ و ج ۳ ص ۱۱۴۴ و الفايق فى غريب الحديث ج ۱ ص ۲۸۳ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱ ص ۱۶۳ و ج ۱۵ ص ۲۳ و ج ۱۸ ص ۲۹۵ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۳ ص ۲۶۵ و ج ۸ ص ۲۶۷ و تاريخ خليفه بن خياط ص ۸۱ و طبقات خليفه ص ۵۵ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۴ ص ۱۰ و ۱۱ و ۱۳ و ۲۵۸ و ۳۹۳ و أسد الغابه ج ۴ ص ۵۲ و ۵۷ و الإصابه ج ۴ ص ۴۸۴ و كتاب المحبر لابن حبيب ص ۱۳ و كتاب المنمق لابن حبيب ص ۱۳۰ و العثمانيه ص ۳۷ و تاريخ المدينه لابن شبه ج ۲ ص ۶۵۴ و تاريخ اليعقوبى ج ۲ ص ۱۳۹ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۳ ص ۲۶۷ و الوافى بالوفيات ج ۲۲ ص ۲۸۳ و إمتاع الأسماع ج ۶ ص ۱۵۰ و راجع:بحار الأنوار ج ۳۱ ص ۹۹ و ۱۱۷.

و قال ابن حزم:إن هاشما لم يعقب سوى حنتمه (۱).

و قال ابن قتيبه:«و أم عمر بن الخطاب حنتمه بنت هاشم بن المغيره، ابنه عم أبيه» (۲).

بل لقد قيل:إن حنتمه هى بنت سعيد بن المغيره (۳).

و احتمال البعض أن يكون مراده:أنه قتل هذا الذى هو من قبيله أمه، و يعدّ الناس كل أفراد قبيله الأم أخوالا،كما قال الشاعر:

و لو أنى بليت بهاشمى

خؤولته بنى عبد المدان

هذا الإحتمال خلاف الظاهر المتبادر من كلمه«خالى»،فإن إطلاق كلمه أخوال على القبيله لا يلزم منه صحه أن يقول الشخص:فلان خالى، و هو ليس بخاله حقيقه،فيصح قولهم:بنو مخزوم أخوالنا،و لا يصح أن يقال:فلان المخزومى خالى،لأن هذا الثانى ينصرف إلى الخؤوله الحقيقيه.فى حين أن ظاهر الأول هو إطلاق الكلام على سبيل التوسع.

بل لقد أنكر البعض أن تكون حنتمه مخزوميه أصلا،و قالوا:إن هاشما وجدها مرميه فى الطريق،فأخذها،و رباها،ثم زوجها الخطاب،و إنما نسبت إلى هاشم بالتبنى و التربيه،كما هى عاده العرب (۴).

۱- ۱) جمهره أنساب العرب ص ۱۴۴ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۸ ص ۲۹۵.

۲- ۲) الشعر و الشعراء ص ۳۴۸ و خزانه الأدب للبغدادى ج ۲ ص ۳۰.

۳- ۳) تاريخ عمر بن الخطاب لابن الجوزى ص ۲۰ و إكمال الكمال ج ۳ ص ۲۱۱.

۴- ۴) دلائل الصدق ج ۳ قسم ۱ ص ۵۶ و بحار الأنوار ج ۳۱ ص ۹۹.

ما هو الصحيح إذا؟!

و لعل الأقرب إلى الإعتبار،و المنسجم مع الوقائع،و الأجواء السياسيه، و الأحداث،هو الروايه التى ذكرها المعتزلى،و الشيخ المفيد،و ملخصها:

أن عثمان بن عفان،و سعيد بن العاص،حضرا عند عمر أيام خلافته؛ فصار عثمان إلى مجلسه الذى يشتهيه،و مال سعيد إلى ناحيه،فنظر إليه عمر و قال:ما لى أراك معرضا؟!كأنى قتلت أباك؟!

إنى لم أقتله،و لكن قتله أبو حسن (۱).

و فى روايه المفيد،أنه قال:فلما رأيت ذلك(يعنى هياجه للحرب)هبته، و زغت عنه،فقال:إلى أين يا ابن الخطاب؟!و صمد له على فتناوله،فو اللّه ما فارقت مكانى حتى قتله.

و كان على«عليه السلام»حاضرا،فقال:اللهم غفرا،ذهب الشرك بما فيه،و محا الإسلام ما تقدم؛فما لك تهيج الناس على؟!فكف عمر.

فقال سعيد:أما إنه ما كان يسرنى أن يكون قاتل أبى غير ابن عمه على بن أبى طالب (۲).

فهذه الروايه التى تتضمن نجاه عمر على يد على«عليه السلام»،و ليس

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۴ ص ۱۴۴ و ۱۴۵.

۲- ۲) الإرشاد للمفيد ص ۴۶ و(ط دار المفيد)ج ۱ ص ۷۵ و ۷۶ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۸۰ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۳۸۳ و كشف الغمه ج ۱ ص ۱۸۵.

فيها:أنه قتل خاله العاص بن هشام،و الذى لم يكن خالا له-كما قلنا-أو على الأقل يشك كثيرا فى هذه الخؤوله.

و ستأتى هذه الروايه مع بعض الكلام فيها فى عهد عمر..

آثار بدر على أهل البيت و على عليهم السّلام

سنذكر فى الفصل الذى نتحدث فيه عن السقيفه،نصوصا تدل على موقف قريش من الأنصار،و سيتضح:أن لبدر و سائر حروب النبى مع قريش،بمشاركه الأنصار الأثر البالغ فيما حدث..

و نكتفى هنا بالقول:

إن النبى«صلى اللّه عليه و آله»حين كان يقدم عليا و أهل بيته فى بدر و فى غيرها،كان من جمله ما يهدف إليه،حفظ هذا الدين،و التخفيف من حقد قريش على الأنصار،و أن يكون أهل بيته هم الدرع الواقى لسائر المسلمين،بما فيهم الأنصار من حقد قريش و كيدها،الذى سوف تمارسه ضدهم فى مستقبل الأزمان.

و تولى على«عليه السلام»مهمه لجم طغيان قريش فى بدر و غيرها و ان كان هذا قد جعل قريشا تصب كل حقدها على على و أهل بيته،رغم أنها تتظاهر بالإسلام،و تحاول الحصول على الامتيازات عن طريقه،و رغم النصوص القرآنيه و النبويه الآمره لها و لجميع البشر بمحبتهم و مودتهم..

و لكنها سلبيه لا بد من تحملها،اذ ما حيله المضطر إلا ركوبها،لأن البديل عن ذلك اقسى،و اصعب و أشر و أضر على الاسلام و اهله.

ص: ٣١٧

و قد أخرج الحاكم:أن العباس جاء إلى رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» و هو مغضب،فقال«صلى اللّه عليه و آله»:ما شأنك؟!

فقال:يا رسول اللّه،ما لنا و لقريش؟!

فقال:ما لك و لهم؟!

قال:يلقى بعضهم بعضا بوجوه مشرقه،فإذا لقونا لقونا بغير ذلك.

قال:فغضب رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»،حتى استدرّ عرق بين عينيه،فلما أسفر عنه،قال:و الذى نفس محمد بيده،لا يدخل قلب امرء الإيمان حتى يحبكم للّه و لرسوله إلخ (۱).

و لقد شكى أمير المؤمنين«عليه السلام»من قريش:أنهم قطعوا رحمه و مالأوا عليه عدوه (۲)-كما سنشير إليه فى واقعه أحد و سواها إن شاء

۱- ۱) المستدرك للحاكم ج ۳ ص ۳۳۳ و تلخيصه للذهبى بهامش نفس الصفحه، و راجع:المعجم الكبير للطبرانى ج ۲۰ ص ۲۸۵ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۲۶۹ و حياه الصحابه ج ۲ ص ۴۸۷ و ۴۸۸ عمن تقدم.و راجع:ذخائر العقبى ص ۱۹۳ و مسند أحمد ج ۴ ص ۱۶۵ و المصنف لابن أبى شيبه ج ۷ ص ۵۱۸ و تاريخ مدينه دمشق ج ۲۶ ص ۳۰۰ و المنتخب من ذيل المذيل ص ۴۹ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۳۳ ص ۱۱۳.

۲- ۲) و إذا كانت الضربات متوجهه إلى القائد المعصوم؛فإنه يستطيع أن يتحمل،و أن يصمد،و يواجهها بالحكمه و الرويه،و بما أوتيه من علم و عقل و صبر. أما غيره فلربما يصعب عليه تحمل الصعاب،أو اتخاذ الموقف المناسب لتجاوزها؛-

اللّه تعالی-.

و عن ابن عباس:قال عثمان لعلی فی عهد عمر:«ما ذنبی إذا لم تحبک قریش،و قد قتلت منهم سبعین رجلا کأن وجوههم سیوف(أو شنوف) الذهب» (۱).

هذا و قد ظل الأحلاف یتحینون الفرص للأخذ بثارات بدر و أحد، و غیرهما.و قد فشلوا فی حرب الجمل و صفین،إلی أن سنحت لهم الفرصه- بزعمهم-فی واقعه کربلاء المشهوره،ثم ما أعقبها من ظلم و اضطهاد لأهل البیت و شیعتهم.

و لم یستطع یزید الطاغیه أن یخفی خزیه و کفره،باعلانه أنه أراد الثأر لأشیاخه فی بدر،فتمثل بأبیات ابن الزبعری؛و أضاف إلیها إنکاره الوحی و النبوه،فقال-و هو ینکت ثنایا سید شباب أهل الجنه بمخصرته:

لیت أشیاخی ببدر شهدوا

جزع الخزرج من وقع الأسل

۲)

-و لأجل هذا نجد النبی«صلی اللّه علیه و آله»کان یؤثر أن یکون علی«علیه السلام»هو المتعرض لقریش دون غیره.

۱- ۱) معرفه الصحابه لأبی نعیم الورق ۲۲(مخطوط فی مکتبه طوپ قپوسرای) رقم ۴۹۷/۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۹ ص ۲۲ و التحفه العسجدیه ص ۱۳۱ و کتاب الأربعین للشیرازی ص ۲۰۲ و بحار الأنوار ج ۳۱ ص ۴۶۱ و حیاه الإمام الحسین«علیه السلام»للقرشی ج ۱ ص ۲۳۵ و مناقب أهل البیت «علیه السلام»للشیروانی ص ۳۷۵.

لأهلوا و استهلوا فرحا

ثم قالوا:يا يزيد لا تشل

قد قتلنا القرم من أشياخهم

و عدلناه ببدر فاعتدل

لعبت هاشم بالملك فلا

خبر جاء و لا وحى نزل

لست من خندف إن لم أنتقم

من بنى أحمد ما كان فعل (۱)

و ليراجع ما قاله قتاده لخالد القسرى حول بدر (۲).و قتاده من أكابر محدثى البصره،و هو مشهور و معروف.

۱- ۱) مقتل الحسين للمقرم ص ۴۴۹ و ۴۵۰ و اللهوف ص ۷۵ و ۷۶ و(ط أنوار الهدى -قم)ص ۱۰۵ و روضه الواعظين ص ۱۹۱ و المسترشد ص ۵۱۰ و الإحتجاج للطبرسى ج ۲ ص ۳۴ و الخرائج و الجرائح ج ۲ ص ۵۸۰ و مناقب آل أبى طالب ج ۳ ص ۲۶۱ و مدينه المعاجز ج ۴ ص ۱۴۰ و بحار الأنوار ج ۴۵ ص ۱۳۳ و ۱۵۷ و ۱۶۷ و ۱۸۶ و العوالم(الإمام الحسين«عليه السلام»)للبحرانى ص ۳۹۷ و ۴۰۱ و ۴۰۳ و ۴۳۳ و لواعج الأشجان ص ۲۲۶ و الغدير ج ۳ ص ۲۶۰ و تفسير القمى ج ۲ ص ۸۶ و الصافى ج ۳ ص ۳۸۸ و نور الثقلين ج ۳ ص ۵۱۸ و قاموس الرجال للتسترى ج ۱۰ ص ۱۱۵ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۸ ص ۱۸۷ و بلاغات النساء لابن طيفور ص ۲۱ و الفتوح لابن أعثم ج ۵ ص ۱۲۹ و ينابيع الموده ج ۳ ص ۳۱ و ۴۲ و ۲۴۴ و النصائح الكافيه ص ۲۶۳ و حياه الإمام الحسين«عليه السلام»للقرشى ج ۲ ص ۱۸۷ و شرح إحقاق الحق (الملحقات)ج ۳۳ ص ۶۸۰.

۲- ۲) بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۹۸ و ۳۰۰ و الكافى ج ۸ ص ۱۱۱-۱۱۳.

مهجع أم حمزه سيد الشهداء؟!

و يقولون:إن«مهجع»مولى عمر بن الخطاب أول من خرج للحرب فى بدر،بعد اكتمال الصفوف،فقتل..و قال النبى«صلى اللّه عليه و آله» يومئذ:مهجع سيد الشهداء (۱).

و هو كلام باطل.لما يلى:

أولا:إن أول من خرج بعد أن اصطفت الصفوف على و حمزه،و عبيده بن الحارث بن المطلب،و ذلك لمبارزه عتبه و شيبه و الوليد،كما تقدم..

ثانيا:إن حمزه هو سيد الشهداء،لا مهجع،و لا غيره.و قد ذكر ذلك أمير المؤمنين على«عليه السلام»فى شعره،فقال:

محمد النبى أخى و صهرى

و حمزه سيد الشهداء عمى (۲)

۱- ۱) السيره الحلبيه ج ۲ ص ۶۱ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۴۰۳ و راجع:المصنف للصنعانى ج ۵ ص ۳۵۱ و تخريج الأحاديث و الآثار ج ۳ ص ۳۹ و تفسير مقاتل ج ۲ ص ۵۱۰ و تفسير الثعلبى ج ۷ ص ۲۷۰ و أسباب نزول الآيات ص ۲۲۹ و تفسير البغوى ج ۳ ص ۴۶۰ و تفسير العز بن عبد السلام ج ۲ ص ۵۰۵ و الجامع لأحكام القرآن ج ۱۳ ص ۳۲۴ و البحر المحيط ج ۷ ص ۱۳۵ و تفسير أبى السعود ج ۷ ص ۲۹ و تفسير الآلوسى ج ۲۰ ص ۱۳۵ و عجائب الآثار ج ۱ ص ۴۴۳.

۲- ۲) روضه الواعظين ص ۸۷ و الصراط المستقيم للبياضى ج ۱ ص ۲۷۷ و كنز الفوائد ج ۱ ص ۲۶۶ و(ط مكتبه المصطفوى- قم)ص ۱۲۲ و مصباح البلاغه-

و عنه«صلی اللّه علیه و آله»:«حمزه سید الشهداء» (۱).

۲)

-(مستدرک نهج البلاغه)ج ۴ ص ۱۱۸ و أقسام المولی للمفید ص ۳۸ و الفصول المختاره ص ۲۸۰ و الإحتجاج للطبرسی ج ۱ ص ۲۶۶ و مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۱۹ و بحار الأنوار ج ۳۳ ص ۱۳۱ و ج ۳۸ ص ۲۳۸ و ۲۸۵ و کتاب الأربعین للماحوزی ص ۱۹۸ و ۳۵۶ و خلاصه عبقات الأنوار ج ۷ ص ۱۶۴ و ۴۱۱ و مستدرک سفینه البحار ج ۵ ص ۴۵۹ و الإمام علی بن أبی طالب«علیه السلام»للهمدانی ص ۵۴۲ و نهج السعاده ج ۴ ص ۱۶۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۴ ص ۱۲۲ و نظم درر السمطین ص ۹۷ و کنز العمال ج ۱۳ ص ۱۱۲ و تاریخ مدینه دمشق ج ۴۲ ص ۵۲۱ و الوافی بالوفیات ج ۲۱ ص ۱۸۴ و البدایه و النهایه ج ۸ ص ۹ و تنبیه الغافلین لابن کرامه ص ۸۳ و مطالب السؤول ص ۶۱ و نهج الإیمان ص ۴۹۹ و الفصول المهمه لابن الصباغ ج ۱ ص ۱۸۷ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۲ ص ۱۳۱ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱۱ ص ۳۰۱ و ینابیع الموده ج ۲ ص ۴۲۰ و ج ۳ ص ۱۴۳ و الغدیر ج ۶ ص ۲۵-۳۳ عن مصادر کثیره جدا.

۱- ۱) المستدرک للحاکم ج ۲ ص ۱۲۰ و ج ۳ ص ۱۹۵ و ۱۹۹ و مجمع الزوائد ج ۷ ص ۲۶۶ و ۲۷۲ و ج ۹ ص ۲۶۸ و فتح الباری ج ۷ ص ۲۸۲ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۱۵۷ و المعجم الأوسط للطبرانی ج ۴ ص ۲۳۸ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۳ ص ۱۵۱ و مسند أبی حنیفه ص ۱۸۷ و نصب الرایه ج ۲ ص ۳۶۳ و ۳۶۸ و ۳۶۹ و الإستیعاب(هامش الإصابه)ج ۱ ص ۲۷۳ و(ط دار الجیل)-

ثالثا:إن مجرد أن يكون أحد أول مقتول فی المعرکه لا يجعله سيد الشهداء،بل لهذه السياده مقوماتها،من العلم باللّه،و المعرفه بآياته، و التقوی،و الخلوص،و الإخلاص.و غير ذلک..

رابعا:لو کان مجرد السبق للشهاده يعطی هذه السياده،لکان ينبغی أن تکون هذه السياده لياسر أو لسميه والدی عمار،الذين قتلا من جراء تعذيب قريش لهما..

خامسا:قيل:إن أول قتيل من المسلمين فی بدر هو عمير بن الحمام (۱)،

۱)

-ج ۱ ص ۳۷۲ و الإصابه ج ۱ ص ۳۵۴ و(ط دار الکتب العلميه)ج ۲ ص ۱۰۶ و الوافی بالوفيات ج ۱۳ ص ۱۰۴ و التمهيد لابن عبد البر ج ۱۳ ص ۵۵ و ذخائر العقبی ص ۱۷۶ و بحار الأنوار ج ۲۲ ص ۲۷۵ و ج ۴۳ ص ۹۸ و ج ۶۵ ص ۳۹۵ و ۳۹۶ و شجره طوبی ج ۲ ص ۲۸۱ و جامع أحاديث الشيعه ج ۱ ص ۴۸۶ و العهود المحمديه ص ۸۰۱ و کنز العمال ج ۱۳ ص ۳۳۲ و شرح مسند أبی حنيفه ص ۱۸۴ و أحکام القرآن للجصاص ج ۲ ص ۴۳ و تفسير الثعلبی ج ۲ ص ۱۲۵ و الدر المنثور ج ۲ ص ۹۷ و الدرجات الرفيعه ص ۶۸ و کتاب المجروحين لابن حبان ج ۱ ص ۱۵۷ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۵ ص ۴۱۶ و سير أعلام النبلاء ج ۱ ص ۱۷۳ و الدر النظيم ص ۷۹۸ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱۱ ص ۹۰.

۱- ۱) الإستيعاب(ط دار الجيل)ج ۳ ص ۱۲۱۴ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۲۰۸ و الإصابه ج ۳ ص ۳۱ و ج ۴ ص ۵۹۳ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۶۱-

أو حارثه بن سراقه (۱).

قتل أسيرين

و قد ورد:أن أسرى المشركين كانوا سبعين أو واحدا و سبعين رجلا،

۱)

-و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۴۰۳ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۶۱ و الميزان ج ۹ ص ۳۵ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۱۷ و ج ۳ ص ۵۶۵ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۸ ص ۲۵۵ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۱۰۳ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۳۸ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۳۵ و ۴۵ و الدر المنثور ج ۳ ص ۱۶۷ و أسد الغابه ج ۴ ص ۱۴۳.

ص: ۳۲۴

۱- ۱) الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۱۷ و تاريخ مدينه دمشق ج ۳۸ ص ۲۵۵ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۴ ص ۱۲۵ و ۲۰۸ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۱۰۳ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۳۴ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۳۸ و ۳۶۴ و عمده القارى ج ۱۷ ص ۹۴ و ۱۲۲ و الإستيعاب(ط دار الجيل)ج ۱ ص ۳۰۷ و الجرح و التعديل للرازى ج ۳ ص ۲۵۳ و الوافى بالوفيات ج ۱۱ ص ۲۰۶ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۶۱ و الميزان ج ۹ ص ۳۵ و الإكمال فى أسماء الرجال ص ۵۲ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۶۱ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۴۰۴ و راجع:كتاب الأوائل للطبرانى ص ۱۰۰ و تاريخ الأمم و الملوك ج ۲ ص ۱۵۰ و الكامل فى التاريخ ج ۲ ص ۱۲۶ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۲ ص ۵۸ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۳۳۴ و السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۴۵۷ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۴۱۵.

فسار النبی«صلی اللّه علیه و آله»عائدا من بدر إلی المدینه،فلما بلغ الصفراء أمر أمیر المؤمنین علیا«علیه السلام»بقتل أسیرین منهم،هما:عقبه بن أبی معیط،و النضر بن الحارث (۱)،الذی کان یعذب المسلمین فی مکه.

و أضاف بعضهم:المطعم بن عدی أیضا (۲).

أما عقبه،فکان له موقف سیء تجاه رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»فی مکه،فأوعده رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»إن وجده خارجا من جبال

۱- ۱) راجع:بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۵۹ و ج ۳۴ ص ۳۲۲ و تفسیر القمی ج ۱ ص ۲۶۹ و نور الثقلین ج ۲ ص ۱۳۵ و ج ۸ ص ۱۳ و السیره النبویه لابن هشام ج ۲ ص ۲۹۸ و(ط مکتبه محمد علی صبیح)ج ۲ ص ۴۷۱ و الأغانی(ط أساسی) ج ۱ ص ۱۰ و تاریخ الیعقوبی ج ۲ ص ۴۶ و مناقب آل أبی طالب ج ۱ ص ۱۶۴ و معجم ما استعجم ج ۳ ص ۹۰۳ و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۴۷۳ و عیون الأنباء فی طبقات الأطباء ص ۱۶۹ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۳۷۲ و راجع:المعارف لابن قتیبه ص ۱۵۵ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۱۵۸ و الغارات للثقفی ج ۲ ص ۵۱۸ و السنن الکبری للبیهقی ج ۶ ص ۳۲۳ و تاریخ مدینه دمشق ج ۶۲ ص ۱۰۳ و ج ۶۳ ص ۲۲۱ و تهذیب الکمال ج ۳۱ ص ۵۴ و الإصابه ج ۶ ص ۳۴۳ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۱۱۶.
۲- ۲) العلل و معرفه الحدیث ج ۱ ص ۳ و المحرر الوجیز لابن عطیه ج ۲ ص ۵۲۰ و التبیان لطوسی ج ۵ ص ۱۱۱ و جامع البیان ج ۹ ص ۳۰۵ و تفسیر الثعلبی ج ۴ ص ۳۵۱.

مکه أن یضرب عنقه صبرا (۱)،و هکذا کان.

و واضح:أن ضرب عنق رجلین من قریش صبرا علی ید علی«علیه السلام»،سیثیر حفیظه مشرکی مکه،و سیؤجج حقد قریش علی علی«علیه السلام»،و کل من یمت إلیه بصله..

و هذا أمر سیحصل،حتی لو کانت قریش تعلم أن البغی و العدوان قد أتی من قبل ذینک المقتولین،لأن قریشا لا تنطلق فی مواقفها من موازین عادله و منصفه،لا عقلیه و لا عقلائیه،بل موازینها،و منطلقاتها فی الحب و البغض،و السلم و الحرب هو مصالحها،و عصبیاتها،و غرائزها و أهواؤها کما هو معلوم..

و قد ظهرت آثار هذا الحقد بعد وفاه رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله» بأجلی صورها..

و یکفی أن نذکّر بقول محاربی الإمام الحسین للحسین«علیه السلام» یوم عاشوراء:«نقاتلک بغضا منا لأبیک».

و تقدم أن یزید لعنه اللّه یقتل ریحانه رسول اللّه،و سید شباب أهل الجنه،ثم یتمثل بأبیات ابن الزبعری:

۱- ۱) الدر المنثور ج ۵ ص ۶۸ و فتح القدیر ج ۴ ص ۷۴ و تفسیر الآلوسی ج ۱۹ ص ۱۱ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۸۰ و ۱۰۹ و ج ۱۲ ص ۱۶۴ و سبل الهدی و الرشاد ج ۲ ص ۴۶۸ و ج ۴ ص ۱۸ و ۶۴ و الغدیر ج ۸ ص ۲۷۳ و ۲۷۴ عن ابن مردویه، و أبی نعیم فی دلائل النبوه بإسناد صححه السیوطی.

ليت أشياخى ببدر شهدوا

جزع الخزرج من وقع الأسل

الخ..

الذى جرّأ عليا عليه السّلام على الدماء

قال ابن الجوزى:

روى أحمد فى مسنده:أنه تنازع أبو عبد الرحمن السلمى،و حيان بن عبد اللّه،فقال أبو عبد الرحمن لحيان:قد علمت ما الذى جرأ صاحبك- يعنى عليا-.

قال:ما هو؟!

قال:قول النبى«صلى اللّه عليه و آله»:لعل اللّه اطلع إلى أهل بدر.

فقال:اعملوا ما شئتم،فقد غفرت لكم.

و هذا سوء فهم من أبى عبد الرحمن،حين ظن أن عليا«عليه السلام» إنما قاتل و قتل،اعتمادا على أنه قد غفر له.

و ينبغى أن يعلم:أن معنى الحديث:لتكن أعمالكم المتقدمه ما كانت، فقد غفرت لكم.

فأما غفران ما سيأتى فلا يتضمنه ذلك.أتراه لو وقع من أهل بدر- و حاشاهم-الشرك؛إذ ليسوا بمعصومين،أما كانوا يؤاخذون به؟!فكذلك المعاصى.

ثم لو قلنا:إنه يتضمن غفران ما سيأتى،فالمعنى:أن مآلكم إلى الغفران.

ثم دعنا من معنى الحديث،كيف يحل لمسلم أن يظن فى أمير المؤمنين

علی«علیه السلام»فعل ما لا یجوز اعتمادا علی أنه سیغفر له؟!حوشی من هذا.و إنما قاتل بالدلیل المضطر له إلی القتال،فکان علی الحق.

و لا یختلف العلماء:أن علیا«علیه السلام»لم یقاتل أحدا إلا و الحق مع علی.

کیف و قد قال رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»:اللهم أدر الحق معه کیفما دار.

فقد غلط أبو عبد الرحمن غلطا قبیحا،حمله علیه أنه کان عثمانیا» (۱)إنتهی.

قاتل عقبه علی علیه السّلام لا سواه

ذکروا:أن عاصم بن ثابت بن الأقلح هو الذی قتل عقبه بن أبی معیط صبرا،بعد منصرفهم من بدر بأمر من رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله» (۲).

۱- ۱) صید الخاطر ص ۳۸۵.

۲- ۲) المواهب اللدنیه ج ۱ ص ۱۰۲ و ۸۷ و المغازی للواقدی ج ۱ ص ۱۴۸ و ۲۸۲ و ۱۳۸ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۳۴۷ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۹۹ و ۱۶۹ و فتح الباری ج ۷ ص ۲۴۰ و السنن الکبری للبیهقی ج ۶ ص ۳۲۳ و ج ۹ ص ۶۴ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۴ ص ۱۳۵ و ۱۸۰ و ۲۰۰ و تاریخ الأمم و الملوک ج ۲ ص ۱۵۸ و تاریخ الإسلام للذهبی ج ۲ ص ۶۴ و البدایه و النهایه(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۳۷۲ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۱۰۹ و ۱۱۶ و ج ۸ ص ۳۴۵ و ج ۱۰ ص ۵-

و لكننا قلنا:إن عليا«عليه السلام»هو الذى ضرب عنق عقبه كما نص عليه المؤرخون (۱).

و يدل على ذلك أيضا:

۱-أن معاويه قال للوليد بن عقبه،يحرضه على على«عليه السلام»فى صفين:«..و أما أنت يا وليد،فإنه قتل أباك بيده صبرا يوم بدر» (۲).

۲)

-و ج ۱۲ ص ۱۶۳ و ج ۱۴ ص ۳۳۲ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۴۷۳ و نيل الأوطار ج ۸ ص ۱۴ و السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۲۹۸ و(ط مكتبه محمد على صبيح)ج ۲ ص ۴۷۱ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۴۷ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۶۴ و عيون الأنباء فى طبقات الأطباء ص ۱۶۹.

۱- ۱) راجع:المصنف للصنعانى ج ۵ ص ۳۵۵ و البحر المحيط ج ۶ ص ۴۵۴ و تفسير مقاتل ج ۳ ص ۱۹۵ و تفسير القرآن للصنعانى ج ۳ ص ۶۸ و تفسير القمى ج ۱ ص ۲۶۹ و بحار الأنوار ج ۱۹ ص ۲۶۰ و الصافى ج ۲ ص ۲۸۵ و نور الثقلين ج ۲ ص ۱۳۵ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۵۰ و سبل الهدى و الرشاد ج ۲ ص ۴۶۹ و ج ۴ ص ۶۴ و الغدير ج ۸ ص ۲۷۳ و الدر المنثور ج ۵ ص ۶۹ عن عبد الرزاق فى المصنف،و ابن المنذر و غيرهما،و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۲ ص ۶۵ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۴۷ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۱۱۶ و السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۲۹۸ و(ط مكتبه محمد على صبيح)ج ۲ ص ۴۷۱ بلفظ قيل.

۲- ۲) الفتوح لابن أعثم(ط حيدرآباد)ج ۳ ص ۱۹۱ و(ط دار الأضواء)ج ۳ ص ۱۱۶ و صفين للمنقرى ص ۴۱۷(و فيه:يحرض على على فى الجمل)،و هو غلط،-

۲-قال الإمام الحسن«علیه السلام»للولید بن عقبه:«و أما أنت یا ولید بن عقبه،فواللّه،ما ألومک أن تبغض علیا،و قد جلدک فی الخمر ثمانین جلده،و قتل أباک صبرا بیده یوم بدر» (۱).

و یحق للإمام الحسن«علیه السلام»أن یقول هذا للولید،فإن حقده لأجل قتل أبیه لا مبرر له،لأن أباه إنما قتل لأنه حارب اللّه و رسوله، جحودا منه،و بغیا و ظلما.

و أما جلده فی الخمر،فإنما هو عقوبه إلهیه،لجرأته علی اللّه تعالی، و معصیته الموجبه لحد من حدوده..

و هو الذی أقدم علی هذه المعصیه بإختیاره.

فلا لوم علی علی«علیه السلام»فی کلتا الحالتین،لأن اللوم فی الحاله

۲)

-و تذکره الخواص ج ۱ ص ۴۱۰ و المناقب للخوارزمی ص ۲۳۴-۲۳۵ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۱۸ ص ۱۱۸ و الغدیر ج ۲ ص ۱۵۹ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۶ ص ۳۱۴ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۵۰۳.

۱- ۱) الإحتجاج للطبرسی ج ۲ ص ۳۷ و(ط دار النعمان)ج ۱ ص ۴۱۲ و بحار الأنوار ج ۴۴ ص ۸۱ و الغدیر ج ۸ ص ۲۷۵ و مستدرک سفینه البحار ج ۱۰ ص ۳۷ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۶ ص ۲۹۲ و الصافی ج ۴ ص ۱۵۹ و ج ۵ ص ۴۹ و ج ۶ ص ۵۱۶ و نور الثقلین ج ۴ ص ۲۳۱ و المیزان ج ۱۶ ص ۲۷۱ و أعیان الشیعه ج ۱ ص ۵۷۵ و غایه المرام ج ۴ ص ۱۳۱ و ۱۳۴ و شرح إحقاق الحق (الملحقات)ج ۱۱ ص ۲۱۴ و ج ۲۶ ص ۵۴۳.

الأولی علی أبیه،و فی الحاله الثانیه علیه أن یلوم نفسه.

سهم طلحه و سهم علی علیه السّلام من غنائم بدر

و زعموا:أنه«صلی اللّه علیه و آله»ضرب لطلحه و سعید بن زید بسهمیهما من غنائم بدر،مع أنهما لم یحضراها،بل کان قد أرسلهما لیتجسسا له خبر العیر،فعادا إلی المدینه،فوجداه قد خرج إلی بدر،فخرجا إلیها، فوجداه قد عاد منها (۱).

و زعموا أیضا:أنه«صلی اللّه علیه و آله»ضرب لعثمان بسهمه فی بدر، حیث تخلف عنها لتمریض زوجته بزعمهم (۲).

۱- ۱) الطبقات الکبری لابن سعد ج ۳ ص ۲۱۶ و ۳۸۳ و الإستیعاب(ط دار الجیل) ج ۲ ص ۶۱۵ و ۷۶۵ و تاریخ مدینه دمشق ج ۲۱ ص ۶۹ و تهذیب الکمال ج ۱۰ ص ۴۴۸ و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۴۷ و ۱۸۵ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۸۱ و و مشاهیر علماء الأمصار ص ۲۶ و الوافی بالوفیات ج ۱۶ ص ۲۷۱ و الثقات لابن حبان ج ۱ ص ۱۸۰ و ۱۸۵ و ج ۲ ص ۳۴۱ و المعارف لابن قتیبه ص ۱۵۴ و فتح الباری ج ۷ ص ۲۴۱ و عمده القاری ج ۱۷ ص ۱۰۲ و ج ۱ ص ۹۸ و التنبیه و الإشراف ص ۲۰۵.
۲- ۲) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۴۶ و ۱۴۷ و ۱۸۵ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۸۱ و ۴۳۹ و تاریخ مدینه دمشق ج ۳۹ ص ۸ و ۱۰ و ۱۵ و ۳۴ و أسد الغابه ج ۵ ص ۴۵۶ و تحفه الأحوذی ج ۱۰ ص ۱۲۸ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۳ ص ۶۸ و الطبقات الکبری لابن سعد ج ۳ ص ۵۶ و الثقات لابن حبان ج ۱-

و نقول:

أولا:إن مناشده على«عليه السلام»لأهل الشورى تتضمن تكذيبا لهذه الدعوى،فقد قال«عليه السلام»لهم،و فيهم طلحه،و الزبير،و عثمان، و ابن عوف،و سعد بن أبى و قاص:

أفيكم أحد كان له سهم فى الحاضر،و سهم فى الغائب؟!

قالوا:لا (۱).

۲)

-ص ۱۷۶ و ۱۸۵ و مجمع الزوائد ج ۷ ص ۲۲۶ و ج ۹ ص ۸۴ و البدايه و النهايه ج ۳ ص ۳۷۰ و ۳۹۵ و ۴۱۹ و ج ۵ ص ۳۳۰ و ج ۷ ص ۲۳۱ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۵۷ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۴۷۰ و ۵۰۹ و ۵۴۵ و ج ۴ ص ۶۱۰ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۱۱۱ و ج ۱۱ ص ۳۴ و شرح معانى الآثار ج ۳ ص ۲۴۴ و ۲۴۵ و معرفه السنن و الآثار ج ۶ ص ۵۳۱ و كتاب الأم للشافعى ج ۷ ص ۳۵۳ و المبسوط للسرخسى ج ۱۰ ص ۱۸ و ذخائر العقبى ص ۱۶۳ و الإستذكار لابن عبد البر ج ۵ ص ۵ و المعارف لابن قتيبه ص ۱۹۳ و تاريخ المدينه لابن شبه ج ۳ ص ۹۵۵ و تاريخ الإسلام للذهبى ج ۲ ص ۱۲۴ و التمهيد لابن عبد البر ج ۱۸ ص ۳۴۱.

۱- ۱) ترجمه الإمام على بن أبى طالب من تاريخ ابن عساكر(بتحقيق المحمودى)ج ۳ ص ۹۳ و اللآلى المصنوعه ج ۱ ص ۳۶۲ و الضعفاء الكبير ج ۱ ص ۲۱۱ و ۲۱۲ كنز العمال ج ۵ ص ۷۲۵ و تاريخ مدينه دمشق ج ۴۲ ص ۴۳۵ و الموضوعات لابن الجوزى ج ۱ ص ۳۷۹ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۱۵ ص ۶۸۵ و ج ۳۱ ص ۳۲۴.

ثانيا:إن إرسال النبى«صلى اللّه عليه و آله»طلحه و سعيد بن زيد ليتجسسا خبر العير لم يثبت،لأن ثمه نصا يقول:إنهما كانا فى تجاره إلى الشام..فضرب لهما بسهميهما بعد رجوعه من بدر،و بعد رجوعهما من الشام (۱).

و السؤال هو:ما المبرر لأن يضرب لهما«صلى اللّه عليه و آله»بسهميهما دون غيرهما ممن كان غائبا عن بدر؟!

و كيف رضى المسلمون بإعطائهما،و عدم إعطاء غيرهما ممن تخلف لعذر من مرض،أو تجاره،أو لذى نفعه أخرى لهم؟!..

ثالثا:و ليس للنبى«صلى اللّه عليه و آله»أن يتسامح بإعطاء الناس من

۱- ۱) معرفه السنن و الآثار ج ۶ ص ۵۳۱ و السيره النبويه لابن هشام ج ۲ ص ۳۳۹ و ۳۴۰ و التنبيه و الإشراف ص ۲۰۵ و لكنه ذكره بلفظ قيل،و الإصابه ج ۲ ص ۲۲۹ و(ط دار الكتب العلميه)ج ۳ ص ۴۳۰ و الإستيعاب(بهامش الإصابه)ج ۲ ص ۲۲۹ و(ط دار الجيل)ج ۲ ص ۷۶۵ و راجع:المستدرك للحاكم ج ۳ ص ۴۳۷ و ۴۳۸ و السنن الكبرى للبيهقى ج ۶ ص ۲۹۳ و ج ۹ ص ۵۸ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۵۸ و التنبيه و الإشراف ص ۲۰۵ و تاريخ مدينه دمشق ج ۲۵ ص ۵۴ و ج ۲۱ ص ۶۱ و ۶۳ و ۶۴ و ۶۷ و ۶۸ و الآحاد و المثانى ج ۱ ص ۱۷۷ و المعجم الكبير للطبرانى ج ۱ ص ۱۴۸ و كنز العمال ج ۱۰ ص ۴۱۵ و ۴۱۹ و التاريخ الكبير للبخارى ج ۳ ص ۴۵۲ و التعديل و التجريح للباجى ج ۳ ص ۱۲۱۷.

أموال غيرهم..لأن الغنائم ملك للمقاتلين،و الشاهد على ذلك أنه«صلى اللّه عليه و آله»لم يعط المؤلفه قلوبهم غنائم حنين إلا بعد أن رضى أصحابه..

رغم أن النصر إنما تحقق على يد على«عليه السلام»كما سيأتى.

رابعا:قال الخطابى و السيوطى:إنه لم يضرب لأحد غاب عن بدر بسهم فى الغنائم إلا لعثمان..و نحن نوافقهما على إنكارهما ذلك بالنسبه لطلحه و سعيد بن زيد..و نخالفهما فى ادعائهما أن ذلك كان لعثمان.

و نزيد فى تأكيد عدم صحه ذلك:

١-تقدم آنفا:أنه لا خصوصيه لعثمان،دون سائر من غاب لعذر.

٢-تقدمت مناشده على«عليه السلام»لأهل الشورى و فيهم طلحه و عثمان،و سواهما:بأنه«صلى اللّه عليه و آله»لم يضرب بسهم لغائب سواه..

٣-بعض الروايات تقول:إنه تخلف عن بدر لأنه كان مريضا بالجدرى (١)،لا لتمريض زوجته فهل ضرب النبى«صلى اللّه عليه و آله» لكل من تخلف لمرض،بسهمه و أجره أيضا.

٤-لقد عيّره عبد الرحمان بتخلفه عن بدر،حيث أرسل إليه مع الوليد بن عقبه:أننى لم أفر يوم عينين(أى يوم أحد)،و لم أتخلف يوم بدر،و لم أترك سنه عمر.

فخبّر الوليد عثمان،فزعموا:أنه اعتذر عن تخلفه يوم بدر بتمريضه

١- ١) السيره الحلبيه ج ٢ ص ١٨٥ و ١٤٦ و(ط دار المعرفه)ج ٢ ص ٣٨٠ و الوافى بالوفيات ج ٢٠ ص ٢٨.

رقیه (۱).

و بمثل ذلک اعتذر ابن عمر-کما یقولون-لرجل کان یوجه لعثمان نفس هذا الاعتراض (۲).

ص: ۳۳۵

۱- ۱) مسند أحمد ج ۱ ص ۶۸ و راجع ص ۷۵ و مجمع الزوائد ج ۷ ص ۲۲۶ و ج ۹ ص ۸۳ و کنز العمال ج ۱۳ ص ۷۱ و تاریخ مدینه دمشق ج ۳۹ ص ۲۵۸ و تفسیر القرآن العظیم ج ۱ ص ۴۲۸ و الأوائل ج ۱ ص ۳۰۵ و ۳۰۶ و محاضرات الأدباء للراغب المجلد الثانی ص ۱۸۴ و الدر المنثور ج ۲ ص ۸۹ عن أحمد،و ابن المنذر، و البدایه و النهایه ج ۷ ص ۲۰۷ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۷ ص ۲۳۱ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۵ ص ۲۱ و ۲۲ و مغازی الواقدی ج ۱ ص ۲۷۸ و الغدیر ج ۹ ص ۳۲۷ و ج ۱۰ ص ۷۲ عن أحمد،و ابن کثیر،و عن الریاض النضره ج ۲ ص ۹۷.و راجع:المعجم الکبیر للطبرانی ج ۱ ص ۸۸.

۲- ۲) المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۹۸ و سنن الترمذی(ط دار الفکر)ج ۵ ص ۲۹۳ و مسند أحمد ج ۲ ص ۱۰۱ و البدایه و النهایه ج ۷ ص ۲۰۷ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۷ ص ۲۳۱ عن البخاری،و الغدیر ج ۱۰ ص ۷۱ عن الحاکم،و ص ۷۰ عن أحمد، و صحیح البخاری ج ۶ ص ۱۲۲ و(ط دار الفکر)ج ۴ ص ۲۰۳ و تاریخ مدینه دمشق ج ۳۹ ص ۲۶۱ و ۲۶۳ و تهذیب الکمال ج ۵ ص ۴۰۲ و ۴۰۳ و المعجم الأوسط ج ۷ ص ۲۰۸ ج ۸ ص ۲۳۲ و المعجم الکبیر للطبرانی ج ۱ ص ۸۵ و مناقب أهل البیت «علیهم السلام»للشیروانی ص ۳۶۷ و عمده القاری ج ۱۶ ص ۲۰۶ و عون المعبود ج ۷ ص ۲۸۳ و سبل الهدی و الرشاد ج ۱۱ ص ۲۸۴ و فلک النجاه ص ۱۸۸.

و لكن هـذا العـذر من ابن عمر و من عثمـان غير مقبول،إذ لو كان صـحيحا لم يغفل عنه عبـد الرحمان بن عوف،و لم يرسل إليه تلك الرساله.

و حتى لو كان ذلك صـحيحا،فإنه لا يكون فضـيله لعثمان إلا اذا ضرب له النبى«صلى اللّه عليه و آله»بسهم،و لو فعل ذلك لكان فضيله كبرى لعثمان،و لا يقدم ابن عوف على تعييره بما هو فضيله له.

على أن ادعاء أن زوجه عثمان كانت بنت رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»..

غير معلوم.كما أثبتناه فى كتبنا العديده التى صدرت لنا حول هذا الموضوع.

۵-إن ابن مسـعود قد رد على شتيمه عثمان له حين جاء من الكوفه بقوله:«لست كذلك،و لكن صاحب رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»يوم بدر،و يوم بيعه الرضوان» (۱).

فابن مسعود يعرض بعثمان فى خصوص هذين الموردين،و لم يذكر غيرهما.و ما ذلك إلا لأن عثمان غاب عنهما..

سهم الحاضر و الغائب

و يبقى سؤال:إنه كيف يعطى النبى«صلى اللّه عليه و آله»عليا«عليه

۱- ۱) شـرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۳ ص ۴۳ و أنساب الأشراف ج ۵ ص ۳۶ و الغدير ج ۹ ص ۳ عنه،و ص ۴ عن الواقدى،و بحار الأنوار ج ۳۱ ص ۱۸۹ و حياه الإمام الحسين«عليه السلام»للقرشى ج ۱ ص ۳۷۷ و الشافى فى الإمامه ج ۴ ص ۲۸۱ و سفينه النجاه للتنكابنى ص ۲۶۳.

السلام»سهما فی الغائب؟!

و نجیب:

بأنه یمکن أن یکون إعطاؤه سهما فی الغائب،لأنه لا یغیب إلا إذا کان فی مهمه دفاع و قتال،أو مقام یکبت اللّه به العدو.

أو أنه أعطاه«صلی اللّه علیه و آله»من سهمه الذی کان یرده علی المقاتلین.

هذا بالإضافه إلی أنه«علیه السلام»لم یتخلف إلا فی غزوه تبوک.

و قد نص الزمخشری فی فضائل العشره:علی أنه«صلی اللّه علیه و آله» جلس فی المسجد یقسم غنائم تبوک،فدفع لکل واحد منهم سهما و دفع لعلی کرم اللّه وجهه سهمین.

ثم ذکر اعتراض زائده بن الأـکوع،و جواب النبی«صلی اللّه علیه و آله» له بأن جبرائیل کان یقاتل فی تبوک،و أنه قد أمره بأن یعطی علیا«علیه السلام»سهمین (۱).

و نلاحظ هنا:أن جعفر بن أبی طالب کان له أیضا سهم فی الحاضر، و سهم فی الغائب،فقد روی عن الإمام الباقر«علیه السلام»أنه قال:

ضرب رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»یوم بدر لجعفر بن أبی طالب

۱- ۱) راجع:السیره الحلبیه ج ۳ ص ۱۴۲ و(ط دار المعرفه)ج ۳ ص ۱۱۹ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۷۸ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۲۳ ص ۲۸۱ و ۲۸۲ و ج ۳۱ ص ۵۶۵.

بسهمه،و أجره (۱).

و ذلک لا ینافی ما تقدم بالنسبه لعلی«علیه السلام»،فإن الذین ناشدهم علی«علیه السلام»لم یکن فیهم غیر علی له هذه الخصوصیه،فلا یمنع أن تکون لجعفر أیضا-الذی لم یکن معهم آنئذ،لأنه قد استشهد فی مؤته.

النبی صلّی اللّه علیه و آله یمرض علیا علیه السّلام

و فی طریق العوده من بدر إلی المدینه فقد المسلمون رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»،فوقفوا،فجاء«صلی اللّه علیه و آله»و معه علی«علیه السلام»، فقالوا:یا رسول اللّه،فقدناک؟!

فقال:إن أبا الحسن وجد مغصا فی بطنه،فتخلفت علیه (۲).

و نقول:

۱- ۱) سیر أعلام النبلاء ج ۱ ص ۲۱۶ و تهذیب الکمال ج ۵ ص ۵۲ و بغیه الباحث لابن أبی أسامه ص ۲۱۵.

۲- ۲) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۸۸ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۴۴۴ و ذخائر العقبی ص ۹۴ و المستدرک للحاکم ج ۳ ص ۲۳۲ و مجمع الزوائد ج ۶ ص ۶۹ و تاریخ بغداد ج ۲ ص ۴۳ و جواهر المطالب لابن الدمشقی ج ۱ ص ۲۴۱ و شرح إحقاق الحق(الملحقات)ج ۶ ص ۵۳۷ و ج ۲۱ ص ۶۴۶ و ۶۴۷ و ج ۳۱ ص ۱۵۹ و مناقب آل أبی طالب ج ۲ ص ۶۱ و بحار الأنوار ج ۳۸ ص ۲۹۹ و الإستیعاب (ط دار الجیل)ج ۳ ص ۱۱۰۱ و ینابیع الموده ج ۲ ص ۱۸۴.

۱-إنه«صلی اللّه علیه و آله»یتحدث عن علی«علیه السلام»بطریقه تشیر إلی التکریم و الإحترام،حیث ذکره بکنیته فقال:«إن أبا الحسن وجد مغصا إلخ..»و ما ذلک إلا لأنه یقدّر فیه إیمانه،و جهاده،و فضله،و خصاله و تضحیاته فی سبیل اللّه تبارک و تعالی.

۲-إنه«صلی اللّه علیه و آله»یقوم بنفسه علی أمیر المؤمنین«علیه السلام»،حتی إن ذلک حمله علی التخلف عن الجیش کله..لیعرف الناس کلهم عظیم محبته له،و مزید اهتمامه به،و حرصه علی سلامته،لما له من مکانه عند اللّه و عند رسوله..و لو لا ذلک لکان یمکنه أن یوصی بعض من معه بالإهتمام بشأن علی،و مراعاه حاله..

۳-و یبدو لنا أن علیا و النبی صلوات اللّه علیهما و علی آلهما کانا متلازمین فی حلهما و ترحالهما..و لم یکن الآخرون یهتمون بملازمه رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»فی مسیرهم و مسیره،و لأجل ذلک تخلف عنهم حتی فقدوه..و لو کانوا حافین به لکانوا معه حین یسیر،و حین یقف، و حین یتخلف علی علی«علیه السلام»،و لا یحتاجون إلی السؤال.

و لعل هذه الحاله قد خفت بعد ذلک،و صاروا یلازمونه و یکونون معه أو بالقرب منه.و إن کنا قد رأیناها تعود إلی الظهور حین کان النبی«صلی اللّه علیه و آله»فی طریقه من مکه إلی غدیر خم بعد حجه الوداع،حیث ترکوه وحده هو و علی«علیه السلام»،حتی طالبهم«صلی اللّه علیه و آله» بذلک،کما سیأتی فی موضعه من هذا الکتاب إن شاء اللّه تعالی..

علی علیه السّلام:أبو بکر أشجع الناس

و زعموا:أن علیا«علیه السلام»سئل عن نفسه:هل هو أشجع الناس؟!فرفض ذلک،و قرر أن أبا بکر أشجع الناس،لأنهم جعلوا للنبی «صلی اللّه علیه و آله»عریشا فی بدر،و قالوا:

من یکون مع رسول اللّه لئلا یهوی إلیه أحد من المشرکین؟!

«فواللّه ما دنا منا أحد إلا أبو بکر،شاهرا بالسیف علی رأس رسول اللّه،لا یهوی إلیه أحد إلا هوی إلیه،فهو أشجع الناس» (۱).

قال الحلبی الشافعی:«و به یرد قول الشیعه و الرافضه:أن الخلافه لا یستحقها إلا علی،لأنه أشجع الناس» (۲).

ثم استدل هو و دحلان علی أشجعیه أبی بکر:بأن النبی«صلی اللّه علیه

۱- ۱) کنز العمال ج ۱۲ ص ۵۲۴ و تاریخ الخلفاء للسیوطی ص ۳۶ و ۳۷ و مجمع الزوائد ج ۹ ص ۴۷ و قال:فیه من لم أعرفه،و السیره النبویه لابن کثیر ج ۲ ص ۴۱۰ و البدایه و النهایه ج ۳ ص ۲۷۱ و ۲۷۲ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۳ ص ۳۳۱ عن البزار،و حیاه الصحابه ج ۱ ص ۲۶۱ عنهما،و السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۵۶ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۹۴ و الفتح المبین لدحلان(بهامش سیرته النبویه)ج ۱ ص ۱۲۲ و عن الریاض النضره ج ۱ ص ۹۲ و الصوارم المهرقه ص ۱۱۹ و الغدیر ج ۷ ص ۲۰۱ و فتح الباری ج ۷ ص ۱۲۹ و فیض القدیر ج ۵ ص ۳۵۵ و الدر المنثور ج ۵ ص ۳۵۰ و فتح القدیر ج ۴ ص ۴۹۰.

۲- ۲) السیره الحلبیه ج ۲ ص ۱۵۶ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۹۵.

و آله»قد أخبر عليا«عليه السلام»:بأنه يقتل على يد ابن ملجم،فكان إذا دخل الحرب،و لاقى الخصم،علم أنه لا قدره له على قتله،فهو معه كالنائم على فراشه.

أما أبو بكر؛فلم يخبر بقاتله،فكان إذا دخل الحرب لا يدرون هل يقتل أو لا،و من هذه حالته يقاسى من التعب ما لا يقاسيه غيره.

و مما يدل على شجاعته:تصميمه على حرب مانعى الزكاه،مع تثبيط عمر له عن ذلك.

و أنه حين توفى الرسول«صلى اللّه عليه و آله»طاشت العقول،و أقعد على،و أخرس عثمان،و كان أبو بكر أثبتهم.

و أما كونه لم يشتهر عنه فى الحروب ما اشتهر عن على؛فلأن النبى «صلى اللّه عليه و آله»كان يمنعه عن مبارزه الشجعان (۱).

و يقول دحلان:«إن الشجاعه و الثبات فى الأمر هما الأهمان فى أمر الإمامه،لا سيما فى ذلك الوقت المحتاج فيه إلى قتال أهل الرده و غيرهم» (۲).

۱- ۱) راجع فيما تقدم:الفتح المبين لدحلان(بهامش سيرته النبويه)ج ۱ ص ۱۲۳- ۱۲۵ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۵۶ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۹۵ و الجامع لأحكام القرآن ج ۴ ص ۲۲۲ و الوافى بالوفيات ج ۱ ص ۶۶ و نور الأبصار ج ۱ ص ۱۰۷ و الغدير ج ۷ ص ۲۱۳.

۲- ۲) الفتح المبين لدحلان(بهامش سيرته النبويه)ج ۱ ص ۱۲۴-۱۲۶ و راجع: الصوارم المهرقه ص ۱۲۲.

و قالوا أيضا:«أبو بكر كان مع النبی«صلی اللّه علیه و آله»علی العریش یوم بدر،مقامه مقام الرئیس،و الرئیس ینهزم به الجیش،و علی مقامه مقام مبارز،و المبارز لا ینهزم به الجیش» (۱).

و نقول:

لقد فندنا هذه المقولات فی کتابنا:الصحیح من سیره النبی الأعظم «صلی اللّه علیه و آله» (۲)،و نکتفی هنا بما یلی:

۱-إن فرار أبی بکر فی المواطن المختلفه یدل علی عدم صحه ما نسب إلی علی«علیه السلام»،أو ادعاه الآخرون من شجاعه لأبی بکر،و لو فی أدنی مستویاتها..فقد فر فی أحد،و قریظه،و خیبر،و حنین،و ذات السلاسل،و قد قال المعتزلی:

و لیس بنکر فی حنین فراره

ففی أحد قد فرّ قدما و خیبرا

کما أنه لم یجرؤ علی مبارزه عمر و بن عبدود فی الخندق.

۲-بالنسبه لقولهم:إن النبی«صلی اللّه علیه و آله»کان یمنعه من

۱- ۱) تاریخ بغداد للخطیب ج ۸ ص ۲۱ و تاریخ مدینه دمشق ج ۳۰ ص ۴۰۰ و المنتظم لابن الجوزی ج ۶ ص ۳۲۷ و(ط دار الکتب العلمیه)ج ۱۴ ص ۲۱ و راجع: العثمانیه للجاحظ ص ۱۰ و الغدیر ج ۷ ص ۲۰۷ و أعیان الشیعه ج ۲ ص ۵۸۵ و ج ۹ ص ۴۳۵.

۲- ۲) الصحیح من سیره النبی الأعظم«صلی اللّه علیه و آله»ج ۶ ص ۹۵-۱۰۶ فی فصل:أبو بکر فی العریش،و شجاعه أبی بکر.

القتال،نقول:

هل منعه من القتال فی خیبر و قریظه،و حنین و أحد،و غیرها من الوقائع؟!و أین هی النصوص التی تثبت ذلک؟!و فی أی المصادر هی؟!

غیر أنهم یدعون:أن النبی«صلی اللّه علیه و آله»قال له:أمتعنا بنفسک فی حرب بدر،حین صار یتظاهر بأنه یرید مبارزه ولده (۱).

و ذکر الأسکافی المعتزلی:أنه إنما قال له ذلک،لأنه لم یکن أهلا للحرب،و ملاقاه الرجال (۲).

۳-أین کانت شجاعته حین حزن فی الغار،و هو یری الآبات الباهرات التی تبشر بحفظ اللّه تعالی لنبیه..و حیث کان علی«علیه السلام» و هو علی فراش النبی«صلی اللّه علیه و آله»محاطا بسیوف الحقد التی یراد لها أن تسفک دمه.

۴-إنهم یقولون:إن سعد بن معاذ و جماعه من الأنصار،و قیل:علی

۱- ۱) راجع:السنن الکبری للبیهقی ج ۸ ص ۱۸۶ و حیاه الصحابه ج ۲ ص ۳۳۲ و ۳۳۳ عن الحاکم عن الواقدی.و البدایه و النهایه(ط مکتبه المعارف)ج ۴ ص ۸۳ و(ط دار إحیاء التراث العربی)ج ۸ ص ۹۵ و العثمانیه للجاحظ ص ۳۳۰ و الغدیر ج ۷ ص ۲۱۰ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۸۱.

۲- ۲) الغدیر ج ۷ ص ۲۱۰ و شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۸۱ و العثمانیه للجاحظ ص ۳۳۰.

أيضا،هم الذين كانوا يحرسون النبى«صلى اللّه عليه و آله»فى العريش (۱).

و قد ضعف الهيثمى إسناد حديث وقوف أبى بكر على رأس رسول اللّه «صلى اللّه عليه و آله»بالسيف،لا يهوى إليه أحد إلا أهوى إليه (۲).

۵-كان على«عليه السلام»-كما تقدم-هو الذى يتفقد رسول اللّه «صلى اللّه عليه و آله»،و الحرب قائمه،فأين كان أبو بكر عنه«صلى اللّه عليه و آله»؟!و لماذا لا يطمئن على«عليه السلام»إلى حراسته و سلامته،اعتمادا على وجود أبى بكر بقربه؟!

۶-قولهم:إن النبى«صلى اللّه عليه و آله»قد أخبر عليا«عليه السلام» بقتل ابن ملجم له،فهو مع عدوه كالنائم على فراشه..ليس دقيقا..و ذلك لما يلى:

۱- ۱) البدايه و النهايه ج ۳ ص ۲۷۱ و(ط دار إحياء التراث العربى)ج ۳ ص ۳۳۱ و ۳۴۷ و السيره الحلبيه ج ۲ ص ۱۵۶ و ۱۶۱ و(ط دار المعرفه)ج ۲ ص ۳۸۲ و ۴۳۷ و ج ۳ ص ۴۲۴ و السيره النبويه لابن كثير ج ۲ ص ۴۱۰ و ۴۳۵ و سبل الهدى و الرشاد ج ۴ ص ۲۴ و الدرر لابن عبد البر ص ۱۰۶ و عيون الأثر ج ۱ ص ۳۲۶ و ج ۲ ص ۳۷ و مناقب آل أبى طالب ج ۱ ص ۱۴۱ و بحار الأنوار ج ۲۲ ص ۲۴۸ و شرح نهج البلاغه للمعتزلى ج ۱۴ ص ۱۱۸ و المحرر الوجيز لابن عطيه ج ۲ ص ۵۵۲ و الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۱۵ و إمتاع الأسماع ج ۱ ص ۹۸ و أعيان الشيعه ج ۱ ص ۲۴۷.

۲- ۲) مجمع الزوائد ج ۹ ص ۴۷.

ألف:إنه قال له كلاما عاما،و لم يسم له ابن ملجم.

ب:إنه لم يخبره بساعه قتله،أو يومه و شهره أو سنته،فلعله يقتل على يد أشقاها بعد ساعه،أو بعد شهر،أو أكثر أو أقل..

ج:من الذى قال:إنه أخبره أيضا:بأن هذا الذى قاله عن خبر لم يكن من موارد البداء؟!فلعله خاضع لقانون المحو و الاثبات،و يحتاج الى فقد موانع،و توفر شروط،مثل اليقين،و الاخلاص،و الثبات على الحق.

د:و حتى لو سلمنا أنه أخبره بتاريخ قتله،فإنه لا يكون مع عدوه كالنائم على فراشه،إذ لا شىء يمنع من تعرضه للجراحه،و قطع الأعضاء، و للبلاءات و الأوجاع المزمنه بسبب ضربه أو ضربات تناله من عدوه..

علما بأن أشجع الناس قد يرفض أن ينام فى الجبانه،مع علمه بأن أهلها أموات لا يملكون نفعا و لا ضرا،فعمله هذا لم يجعله شجاعا،كما أن شجاعته لا تنكر عليه فى مواضع الخطر الحقيقى.و إن خانته فى هذا الموقع رغم علمه بما يفترض أن يجعلها أكثر حصانه و قوه..

ه:لو صح أنه كان مع عدوه كالنائم على فراشه،فلماذا كانوا يثنون على شجاعته«عليه السلام»،و كان رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»يعطيه الأوسمه عليها،حتى إن ضربته لعمرو بن عبد ود يوم الخندق تعدل عباده الثقلين،الإنس و الجن إلى يوم القيامه..

و لماذا باهى اللّه به ملائكته يوم مبيته على فراش النبى«صلى اللّه عليه و آله»ليله الهجره،و لماذا ينادى جبرئيل بين السماء و الأرض فى بدر واحد، و سواهما لا سيف إلا ذو الفقار و لا فتى إلا على،و لماذا؟و لماذا؟!

و:لعل النبی«صلی اللّه علیه و آله»اخبره بقتل ابن ملجم له فی أواخر ایام حیاته.

۷-بالنسبه لقوله«صلی اللّه علیه و آله»لعلی«علیه السلام»:ستقاتل بعدی الناکثین و القاسطین و المارقین نقول:

ذکر الأسکافی:أن ذلک قد کان بعد أن وضعت الحرب أوزارها، و دخل الناس فی دین اللّه أفواجا،و وضعت الجزیه،و دان العرب له قاطبه (۱).

۸-علی أنه لو کان أبو بکر موطنا نفسه علی لقاء اللّه،زاهدا بالدنیا لکان الموت أحلی عنده من العسل و لکان ألف ضربه بالسیف أهون موته علی فراش کما یقول علی«علیه السلام»،فلماذا یزعمون:انه یقاسی فی التعب ما لا یقاسیه غیره.

۹-بالنسبه لحرب أبی بکر لمانعی الزکاه نقول:

إنه لم یحاربهم بنفسه،بل حاربهم بغیره للحفاظ علی موقعه فی الخلافه..

و سیأتی:أن ذلک کان عملا غیر موفق،و لا مقبول.

۱۰-إن ثبات أبی بکر حین موت النبی«صلی اللّه علیه و آله»لا یدل علی الشجاعه،بل هو من دلائل القسوه،و إلا کان أبو بکر أشجع من رسول اللّه «صلی اللّه علیه و آله»،الذی بکی علی عثمان بن مظعون،و علی جعفر و حمزه، و غیرهم.و أبو بکر لم یبک حتی علی رسول اللّه«صلی اللّه علیه و آله»..

۱- ۱) شرح نهج البلاغه للمعتزلی ج ۱۳ ص ۲۸۷ و العثمانیه للجاحظ ص ۳۳۵.

و قد جرى بين أبى بكر و بين على«عليه السلام»حول وفاه رسول اللّه «صلى اللّه عليه و آله»ما أفاد أن أبا بكر لم يكن مهتما لوفاه الرسول،فقد قال لعلى آنئذ:ما لى أراك متحازنا؟!

فقال له على«عليه السلام»:إنه عنانى ما لم يعنك.

فاضطر أبو بكر للإستشهاد ببعض الناس على أنه كان أيضا حزينا على رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله» (۱).

فهل يمكن أن ينقدح احتمال أن يكون قد انساق مع حبوره و سروره بنيل مقام الخلافه فظهر منه ما دل عليا«عليه السلام»على عدم اهتمامه بوفاه رسول اللّه«صلى اللّه عليه و آله»؟!

۱- ۱) الطبقات الكبرى لابن سعد ج ۲ ص ۳۱۲ و كنز العمال ج ۷ ص ۱۵۹ و(ط مؤسسه الرساله)ج ۷ ص ۲۳۰ و حياه الصحابه ج ۲ ص ۸۲ و عن نهايه الإرب ج ۱۸ ص ۳۹۶-۳۹۷.

الفهارس

اشاره

١-الفهرس الإجمالى

٢-الفهرس التفصيلى

ص: ٣۴٩

۱–الفهرس الإجمالی

الفصل الثانی:و أنذر عشیرتک الأقربین ۵–۴۰

الفصل الثالث:..حتی شعب أبی طالب ۴۱–۷۰

الفصل الرابع:تضحیات علی علیه السّلام فی شعب أبی طالب ۷۱–۸۴

الفصل الخامس:وفاه أبی طالب..و وفاء علی علیه السّلام ۸۵–۱۲۰

الفصل السادس:من شعب أبی طالب..و حتی الهجره ۱۲۱–۱۳۲

الفصل السابع:هجره النبی صلّی اللّه علیه و آله إلی المدینه ۱۳۳–۱۷۸

الفصل الثامن:هجره علی علیه السّلام ۱۷۹–۲۰۶

الباب الثالث:من الهجره..إلی أحد..

الفصل الأول:بناء المسجد و المؤاخاه ۲۰۹–۲۳۸

الفصل الثانی:أترابیه..و عصبیه؟!۲۳۹–۲۶۲

الفصل الثالث:علی علیه السّلام..فی بدر العظمی ۲۶۳–۳۰۴

الفصل الرابع:بعد أن وضعت الحرب أوزارها ۳۰۵–۲۴۸

الفهارس: ۳۴۹–۳۶۲

۲–الفهرس التفصيلى

الفصل الثانى:و أنذر عشيرتک الأقربين..

و أنذر عشيرتک الأقربين:۷

تعصب يؤدى لاختزال النص:۱۰

جرى الخلف على خطى السلف:۱۱

سند حديث الإنذار:۱۱

بنو عبد المطلب أقل من أربعين:۱۵

يأكل الجذعه و يشرب الفرق:۱۶

إجابه على عليه السّلام لا تجعله وليا:۱۸

أين حمزه و جعفر؟!:۲۰

خليفتى فى أهلى:۲۵

العشيره أولا:۲۸

على عليه السّلام فى يوم الإنذار:۳۰

سؤال يحتاج إلى جواب:۳۲

سؤال آخر و جوابه:۳۲

ص :۳۵۳

ماذا قال النبی صلّی اللّه علیه و آله یوم الإنذار؟!:۳۳

من أهلی:۳۴

التبشیر و الإنذار:۳۵

أخی و وصیی:۳۶

لا بد من إمام:۳۷

الفصل الثالث:..حتی شعب أبی طالب علی علیه السّلام یقرأ و یکتب:۴۳

الخمس فی مکه لعلی علیه السّلام:۴۴

القضم..علی علیه السّلام:۴۶

لماذا سمی بالقضم؟!:۴۸

النبی صلّی اللّه علیه و آله یشکو لعلی علیه السّلام لا إلی أبی طالب:۴۹

خذنی معک:۵۰

أبو ذر فی ضیافه علی علیه السّلام:۵۱

علی علیه السّلام یتوسط لزید بن حارثه:۵۶

تحطیم الأصنام قبل الهجره:۵۹

لماذا التعرض لأصنامهم سرا؟!:۶۱

لم یقم بعدها فی الکعبه صنم:۶۲

علی علیه السّلام فی حدیث المعراج:۶۳

علی علیه السّلام الصدیق الأکبر: ۶۷

الفاروق على عليه السّلام أيضا:۶۹

الفصل الرابع:تضحيات على عليه السّلام فى شعب أبى طالب على عليه السّلام فى شعب أبى طالب:۷۳

مقارنه حديث الشعب بليله الغار:۷۶

فضيله لعلى عليه السّلام تستلب منه:۷۷

حميه الدين هى الأقوى:۸۱

الفصل الخامس:وفاه أبى طالب..و وفاء على عليه السّلام على عليه السّلام فى وفاه أبيه:۸۷

لماذا لم يأمر النبى صلّى اللّه عليه و آله بالصلاه عليه؟!:۸۸

على عليه السّلام و الإستغفار لأبى طالب عليه السّلام:۸۹

أبو طالب عليه السّلام الشيخ المهتدى:۹۲

رثاء على عليه السّلام لأبى طالب:۹۵

فى شعر أبى طالب علم كثير:۹۹

نقش خاتم أبى طالب:۱۰۲

تضحيات على عليه السّلام تضحيات أبى طالب:۱۰۴

نور أبى طالب عليه السّلام:۱۰۶

من ينشدنا شعر أبى طالب:۱۰۹

على عليه السّلام و آيه النهى عن الإستغفار للمشركين:۱۱۱

الصلاه على أبى طالب:۱۱۳

وفاء على عليه السّلام و دفاعه عن أبى طالب:۱۱۴

الفصل السادس:من شعب أبى طالب..و حتى الهجره..

وفاه شيخ الأبطح:۱۲۳

النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى الطائف:۱۲۳

النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى بنى عامر:۱۲۵

النبى صلّى اللّه عليه و آله و على عليه السّلام فى بنى شيبان:۱۲۵

وجود على عليه السّلام هو الأرجح:۱۲۵

لماذا على عليه السّلام؟!:۱۲۷

على عليه السّلام فى بيعه العقبه:۱۲۹

المؤاخاه الأولى فى مكه:۱۳۱

الفصل السابع:هجره النبى صلّى اللّه عليه و آله إلى المدينه..

حديث الهجره:۱۳۵

أمر رسول اللّه صلّى اللّه عليه و آله:۱۴۱

تغش ببردى الحضرمى:۱۴۳

كيفيه خروج النبى صلّى اللّه عليه و آله:۱۴۳

كيف وصل أبو بكر إلى على عليه السّلام؟!:۱۴۴

تضور على عليه السّلام:۱۴۶

لم يكن مع على عليه السّلام سلاح:۱۴۷

المبيت،و الخلافه:۱۴۸

قریش و علی علیه السّلام:۱۴۹

علی و إسماعیل علیهما السّلام:۱۵۱

فرح علی علیه السّلام و حزن أبی بکر:۱۵۱

آیه الشراء نزلت فی علی علیه السّلام:۱۵۲

کذبه مفضوحه:۱۵۶

ابن تیمیه ماذا یقول؟!:۱۵۷

قصه صهیب لا تصح:۱۶۴

علی علیه السّلام یتعاهد النبی صلّی اللّه علیه و آله فی الغار:۱۶۵

شراء الرواحل:۱۶۸

وصیه النبی صلّی اللّه علیه و آله بفاطمه علیها السّلام:۱۶۹

أداء الأمانات:۱۷۰

یکیدون النبی صلّی اللّه علیه و آله و علیا علیه السّلام:۱۷۱

سیاسه المداراه:۱۷۳

ینصحه أولا:۱۷۴

الیقین بالنتائج:۱۷۴

السؤال هو المشکله:۱۷۵

اصفر لونک:۱۷۵

سیف حنظله:۱۷۶

أین عبدک مهلع:۱۷۶

السياسه الحكيمه:۱۷۷

الفصل الثامن:هجره على عليه السّلام هجره أمير المؤمنين عليه السّلام:۱۸۱

البنات ربائب مره أخرى:۱۸۵

ابن أمى،و أخى:۱۸۵

النبى صلّى اللّه عليه و آله لا يدخل المدينه وحده:۱۸۶

أبو بكر يغضب و يشمئز:۱۸۷

لا مبرر للإصرار:۱۹۰

لماذا الغضب و الإشمئزاز؟!:۱۹۱

أبو بكر فى بناء مسجد قباء:۱۹۲

إنها مأموره:۱۹۳

الرفق بالضعائف:۱۹۳

إنه على عليه السّلام..و ليس عمر!!:۱۹۵

آليت لا أعبد غير الواحد:۲۰۰

على عليه السّلام أول الأمه هجره:۲۰۱

الباب الثالث:من الهجره..إلى أحد..

الفصل الأول:بناء المسجد و المؤاخاه..

لا يستوى من يعمر المساجد:۲۱۱

متی کان بناء المسجد؟!:۲۱۳

ما قاله علی علیه السّلام لیس تعدیا:۲۱۵

عثمان نظیف متنظف:۲۱۶

علی علیه السّلام فی المؤاخاه:۲۲۰

تواتر حدیث المؤاخاه:۲۲۳

مع المنکرین لمؤاخاه النبی صلّی اللّه علیه و آله لعلی علیه السّلام:۲۲۴

خله أبی بکر:۲۲۶

عبد اللّه و أخو رسوله:۲۲۹

أخی..و وارثی:۲۳۰

المؤاخاه بین کل و نظیره:۲۳۲

عثمان لیس أخا للنبی صلّی اللّه علیه و آله:۲۳۲

تأخیر المؤاخاه مع علی علیه السّلام:۲۳۴

لا یقولها بعدی إلا کذاب:۲۳۵

بنت حمزه عند من؟!۲۳۷

الفصل الثانی:أترابیه..و عصبیه؟! تکنیه علی علیه السّلام بأبی تراب:۲۴۱

لا بد من التحفظ:۲۴۴

إذا غاضب فاطمه علیها السّلام وضع التراب علی رأسه:۲۴۴

الشیخ الصدوق رحمه اللّه و روایه المغاضبه:۲۵۲

سبب تکنیه علی علیه السّلام بأبی تراب:۲۵۴

لماذا الوضع و الإختلاق؟!:۲۵۶

قیمه هذه الکنیه:۲۵۸

الرایه الترابیه:علم و سخاء:۲۵۹

أترابیه و عصبیه؟!:۲۶۰

الفصل الثالث:علی علیه السّلام..فی بدر العظمی..

حرب بدر:۲۶۵

رایه رسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله مع علی علیه السّلام:۲۶۵

النبی صلّی اللّه علیه و آله لا یبدأ القتال:۲۶۸

و ما رمیت إذ رمیت:۲۶۹

عائشه تتشبه برسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله:۲۷۰

آیتان لم یعتبر الناس بهما:۲۷۱

عائشه:فعل علی علیه السّلام کفعل النبی صلّی اللّه علیه و آله:۲۷۳

کنا نتقی المشرکین برسول اللّه صلّی اللّه علیه و آله:۲۷۴

المبارزه:۲۷۶

علی علیه السّلام قاتل الفرسان الثلاثه:۲۷۷

منطق أهل الشرک:۲۷۹

عبیده بن الحارث و أبو طالب:۲۸۲

غضب النبی صلّی اللّه علیه و آله لأبی طالب:۲۸۴

بدء النبى صلّى اللّه عليه و آله بأهل بيته عليهم السّلام:۲۸۴

سخريه شيبه:۲۸۶

الحق الذى جعله اللّه للمسلمين:۲۸۷

عبيده..و أدب الخطاب مع النبى صلّى اللّه عليه و آله:۲۸۹

تحريض عمر على على عليه السّلام لقتله العاص:۲۹۰

على عليه السّلام و طعيمه بن عدى:۲۹۲

درع على فى حروبه:۲۹۵

صدقوا ما عاهدوا اللّه عليه:۲۹۶

الملائكه فى صوره على عليه السّلام،لماذا؟!:۲۹۹

على عليه السّلام يتعاهد النبى صلّى اللّه عليه و آله فى بدر:۳۰۲

الفصل الرابع:بعد أن وضعت الحرب أوزارها..

قتلى المشركين فى بدر:۳۰۷

روايه مكذوبه:۳۱۳

ما هو الصحيح إذا؟!۳۱۶

آثار بدر على أهل البيت و على عليهم السّلام:۳۱۷

مهجع أم حمزه سيد الشهداء؟!:۳۲۱

قتل أسيرين:۳۲۴

الذى جرّأ عليا عليه السّلام على الدماء:۳۲۷

قاتل عقبه على عليه السّلام لا سواه:۳۲۸

سهم طلحه و سهم على عليه السّلام من غنائم بدر:۳۳۱

سهم الحاضر و الغائب:۳۳۶

النبى صلّى اللّه عليه و آله يمرض عليا عليه السّلام:۳۳۸

على عليه السّلام:أبو بكر أشجع الناس:۳۴۰

الفهارس:

۱-الفهرس الإجمالى ۳۵۱

۲-الفهرس التفصيلى ۳۵۳

ص :۳۶۲

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای

قائمیه اصفهان

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹